

БОГОМИЛ РАЙНОВ

Голямата скука
Денят не си личи
по заранта

БЪЛГАРСКИ
САТРАП

Богомил Райнов

Голямата скука

ПЪРВА ГЛАВА

Подир обедната суетня и августовската жега навън тия дълги коридори изглеждат странно глухи и здрачни с редицата плътно затворени врати и с високите тъжни прозорци към сенчестия вътрешен двор. Из такива безкрайни и пусати коридори човек броди обикновено в кошмара на съня, но аз, напротив, имам чувството, че едва сега се събуждам, че най-сетне идвам на себе си подир цялата нереалност на изминалите дни – белите плажове, синьото море и пъстрите бански костюми с намиращата се в тях женска плът.

Може да е глупаво, но щом ти е писано да се движиш почти винаги върху усойния тротоар на улицата, по която протича животът ни, идва време, когато всичко, което се мярка откъм другия, слънчевия тротоар, почва да ти се вижда нереално и нетрайно като мираж. И ако случайно ти се падне да се озовеш на тая светла страна, имаш чувството, че работите внезапно са се объркали, че нещо не е в ред, че сънуваш или си дерайлирал.

Затова този коридор с хладината и строгата си пустота ми връща успокояващото чувство за реалност. Всичко си е на мястото и най-първо – Центърът, и аз съм също на мястото си – откъм сенчестата страна на живота – и ако все още не съм изтрезнял напълно от златното и от синьото на крайбрежието, подир малко ще ми поднесат за целта чаша силно кафе, макар че в случая бих предпочел да мина без кафе.

Осмата врата. Чукам и влизам. Секретарката ми подарява една служебна усмивка и отива да докладва. После отново се появява и кима към кабинета. Чакат ме.

– А, Боев! – възкликва с тон на приятна изненада генералът, като че ли срещата ни тук е въпрос на случайност. – Как мина почивката?

– В съкратени срокове – осведомявам го и стискам подадената ръка.

Това, че почивката е минала в съкратени срокове, шефът го знае много добре, защото сам той ме е извикал по спешност в София. „Аз и толкова не съм почивал“ – би забелязал кисело друг на негово място, но моят началник няма вкус към подобни отклонения. Той става, заобикаля огромното бюро и ние се настаняваме в тъмнозелените кресла под сянката на тъмнозеления канцеларски фикус. Подир малко влиза и секретарката с кафетата. Щом има кафе, значи, разговорът ще бъде обстоен и

с последствия. При такива кафета на мене винаги път ми се пада.

Генералът отваря голямата парадна кутия с експортни цигари и я приближава към мене, но аз предпочитам да запаля от своите. Шефът пуши от дъжд на вятър и тая голяма кутия, ако не ме лъже паметта, бере тук праха от две години. Началникът запушва една от изветрелите цигари, изхвърля с леко мръсене дима от устата си и отпива от кафето. Ние седим тъй няколко минути, всеки зает с чашата си и с мислите си, додето генералът ненадейно запитва:

– Какви са познанията ти по социология?

– Малко по-добри от тия по ветеринарна медицина.

– Но ти си учил исторически материализъм...

– Учил съм – промърморвам неуверено.

– В такъв случай налага се да опресниш познанията си. И да ги допълниш. За целта разполагаш с два дни.

– Цели два дни? – запитвам, като си мисля, че шефът явно подценява социологията, освен ако надценява мене.

– Всъщност смятай ги четири, защото ще пътуваш с влак. На излизане оттук ще получиш необходимата литература. И остави тия скръбни физиономии. Подбрано ти е само най-същественото, няма да се преумориш от четене. А сега да минем към задачата...

Генералът заговоря с равния си глас. Недопушената му цигара е угаснала, забравена върху пепелника. Кафетата са изпити. Малкият сеанс на канцеларско гостоприемство е приключил. Дошло е време за сериозните неща.

В спокойния сух глас на шефа има нещо разведряващо като хладната в здрачните коридори. В тези ясни пестеливи фрази хаосът на събития, на злополуки и конфликти добива безстрастната форма на математическа задача: данните на първоначалната ситуация, настъпилите впоследствие изменения, известните и неизвестни величини, с които трябва да бъдат съобразени моите действия, средствата и целите на операцията.

Понякога генералът млъква за миг и ме поглежда със сините си очи, сякаш аз съм машинописка, на която той диктува и която трябва да бъде изчакана, додето натрака последната фраза. Всъщност, макар да нямам пред себе си машина, нещата стоят тъкмо тъй, защото се налага да запиша добре в главата си всяка подробност и всяка дума. Така че шефът от време на време спира и ми дава една малка пауза, като ме наблюдава спокойно със сините си очи. Той има светли и чисти очи, просто неприлично сини за един генерал, и навярно съзнава това, защото обикновено предпочита да гледа леко примижал, без да отваря много

блендата.

Началникът ми употребява възможно най-малък брой думи, за да изрази наличните данни, и избягва всякакви коментари. Той знае, че коментарите аз сам ще си ги направя и че е излишно да ме обременява с препоръки. Преди да стане генерал и преди да се озове в този кабинет, шефът сам е изпълнявал доста операции. А който е врял и кипял, отлично разбира, че при известни задачи подробният предварителен план се оказва на практика съвсем неизползваем.

– Това е всичко – произнася генералът един час по-късно, за да ме подсети, че имам думата.

Не се съмнявам, че това е всичко и че следователно повече приказки са излишни, но все пак задавам няколко въпроса, на които получавам очакваните отговори: „За тия неща не разполагаме с данни“; „Ще провериш на място“; „Не, това не ни е известно“.

Тия излишни въпроси изчерпват цялото ми участие в действието, ако не се брои това, че съм успял здраво да задимя кабинета. Шефът изчаква да загася последната цигара, пета по ред, и става.

– Може би не трябваше да изпращаме тъкмо тебе, но Станков е зад граница, а Борислав заминава по друга работа.

Забележката е донейде необичайна за стила на генерала, обаче в момента нямам време да я дешифрирам, защото той вече ми е подал ръка и за пръв път е отворил малко повече блендата на сините си очи:

– Желя ти успех, Боев!

В стаята на секретарката се сблъсквам с току-що споменатия Борислав.

– Какво, заминаваш ли? – пита той, като обръща гръб на прозореца, пред който вероятно доста време е скучал.

– А ти? – питам го на свой ред, за да му подсказва да не задава излишни въпроси.

Секретарката става и се упътва към кабинета на генерала.

– Е, значи, не е чудно да се срещнем по широкия свят – подхвърля Борислав, който е отгатнал положението.

– И да се срещнем, няма да можем да прием по едно. Също както в библията: срещнаха се и не се познаха.

Борислав се готви да отвърне нещо, обаче аз нямам време за разговори на свободни теми, затова махам с ръка за сбогом и излизам. Отбивам се в съответната служба да взема пригответните ми материали и поемам обратния път по дългия хладен коридор. Тоя обратен път стотици хора на ден го изминават с досада, облекчение или леко нетърпение,

защото ги води към спокойното жилище, към децата и личния свят. Но с мене работите обикновено стоят по-иначе и този коридор винаги ме извежда съвсем другаде и много надалеч – към неизвестни градове, към непознати хора и към странни ситуации. И винаги, когато се спускам по стълбата и кимам на козируващия при входа милиционер, в главата ми се мярка идиотската мисъл, че може би за последен път минавам през тая врата, че вече съм поел, без да знам, в оная посока, от която няма връщане.

* * *

Събуждам се сред борови гори. Известно време имам дори чувство, че са ми прекъснали отдиha край морето само за да ме изпратят на планина. Точно според препоръката на лекарите, които обичат да дават добри съвети, понеже това не им струва нищо: „Ще прекарате 20 дни на море, а после ще идете на планина.“

Постепенно се разсънвам достатъчно, за да разбера, че не се намирам на Рилския манастир. Влакът с равномерно тракане възлиза между планински склонове и край прозореца на спалното купе прелитат боровите гори на Словения. И макар да не сме на курорт, приятно е да се събудиш в такава ранна заран и да гледаш как около тебе по стените на вагона се движат, изчезват и отново се появяват зелените сенки на гората и жълтите сияещи триъгълници на слънцето.

Закусвам набързо с чаша изстинало кафе от термуса и с една цигара и се заемам с бръсненето. Бръсненето по начало е досадна работа, но когато я практикуваш в един люлеещ се вагон, тя изисква освен търпение и известна акробатическа ловкост. За щастие събитията тая заран се развиват в моя полза. Едва съм успял да се насапунисам, и влакът спира. Един пуст перон и един надпис „Постояна“ – това е границата. Докато продължавам методично операцията по разкрасяването, на вратата силно се почуква и преди да кажа „влезте“, тя рязко се отваря с оная фамилярност, с която действуват граничарите по всички континенти.

Униформеният поема паспорта ми; прочита думите „Михаил Коев – научен работник“ и ме поглежда подозрително, сякаш да провери дали дали наистина аз съм същият този научен работник. Разбира се, аз не съм Михаил Коев, ако такъв изобщо съществува, но това трудно може да се установи с един поглед върху сапунисаното ми лице. Затуй униформеният се задоволява да удари с рязък жест щемпела и да ми върне паспорта с някакво неясно изръмжаване, призовано вероятно да изиграе ролята на любезен поздрав.

На Постояна се налага да постоим доста. Това ми дава възможност не само да завърша миенето и да се облека, но и да потъна наново в прекъснатите късно снощи занимания върху науката за обществото. Хората от Центъра наистина са се постарали да ми осигурят най-необходимия минимум от литература, тъй че няма никакъв риск да получа менингит. Една тетрадка с циклостилни записки по история на социологическите учения, една друга – за опресняване знанията ми по исторически материализъм – и една руска книга за съвременната буржоазна социология – с това се изчерпва цялата ми подвижна библиотека. На всичко отгоре оказва се, че в тия книги се съдържат сума елементарни неща, които всекиму са известни, макар не всеки да подозира, че те представляват принципи на социологията.

Вече съм успял да прочета внимателно всичко това и да запаса мъзъка си с най-важните сведения. Малко по-големи трудности се съдържат в буржоазните теории поради тяхната многобройност и изобилието на имена. Така че днешният ми ден по план е посветен на един преговор върху всички тия биологически, неомалтусиански, геополитически, емпирически, психологически, семантически, структуралистически и не знам още какви учения.

Колкото и да е дълъг престоят ни в Постояна, той е съвсем недостатъчен, за да може главата ми да смеле цялата купчина от школи и школни мъдреци. Влакът поема бавно през една местност, вече гола откъм всякаква горска растителност, за да спре малко по-късно на италианската гранична гара. Отново – ненадейно отваряне на вратата, мислено сричане на името Михаил Коев от страна на човека в униформа, проверочен поглед, шемпел, „грация, синьоре“, а после – добавъчна порция от трудносмилаеми буржоазни теории.

Най сетне влакът вече решително потегля с пълен ход и забързан трясък по релсите, като стремглаво взема широките завой на трасето. Движим се из обляно от слънце каменисто плато и понеже насипът на линията е висок, а влакът препуска с все по-засилваща се скорост, имам усещането, че не прекосяваме платото, а летим ниско над него. Няма борове, няма влажни планински ливади, няма горска зеленина и хладни сини сенки. Изгледът наоколо е ослепително бял и пустинен като лунен пейзаж – равнини от натрошен камънак, скалисти възвишения, скалисти падини, скалистосиво, обезцветено от жегата небе.

Това е моят пейзаж. Из гънките на каменистото плато едва-едва се подават масивите на циментови бункери, над урвите дебнат слепите черни очи на замаскирани в защитен цвят каземати, в далечината

блестят, заслушани към свода, металическите уши на радарни инсталации. Това е моят пейзаж, пустинен и тревожен, удавен в тишина и безмълвие, едно напрегнато безмълвие на дебнене и очакване, което за по-малко от секунда може да премине в оглушителния взрив на войната. Моят пейзаж, снимката на живота откъм тъмната му страна, макар това лунно каменисто плато да слепи очите с мъртвата си бяла светлина.

Потъвам отново в сухите анализи на подскачащата в ръцете ми книга. А когато подир половин час вдигам очи към прозореца, там вече примамливо синее царството на красивата илюзия, за да използвам израза на Шилер. Влакът лети по ръба на дълбока пропаст и дъното на пропастта е застлано от лазура на Адриатическо море, а склоновете са потънали в зеленина и между зеленото на гората и синьото на морето пъстрее ивицата на плажовете с разноцветните петна на лодките, слънчобраните и банските костюми. Ето ни отново на курорт. Ето я отново, макар и отдалече, слънчевата страна на улицата. Ето ги в далечината и нейните обитатели, които флиртуват помежду си, разхождат своите сламени шапки и пият ситронада със сламка. Те дори не съзнават колко крехък е тоя техен лазурен и слънчев свят и колко близко е присъствието на оня другия свят горе – с бункерите, бетонените крепости и напрегнато дебнешите пипала на радарите и зенитните батареи. Впрочем, погледнато от гледна точка на чистата хигиена, това невежество е може би най-доброто средство за опазване на нервите. Ако, разбира се, има кой да се занимава с опазване на другото.

Престоят в Триест ми дава възможност да се ободря с още едно кафе, значително по-силно от моето в термуса и, главно, значително по-прясно. В бюфета на гарата и по пероните се движат пристигащи и заминаващи летовници, младежи с пъстри ризи и момичета в минижупове, застаряващи атлети в къси гащи и застаряващи хубавици, разголили с щедри деколтета обилната си плът. Разхождам се няколко минути насам-натам, за да раздвижи физиката си според съвета на йогите и за да се насладя мислено на тая пълна анонимност, за която хората от моята професия винаги мечтаят, но която толкова трудно могат да си осигурят. После се прибирам в купето, защото ме чака работа.

Влакът потегля тъкмо когато съм затънал до гуша в теориите на Дарендорф и Липсет. Не знам дали тия теории са много уморителни, или жегата прекалено бързо нараства, но към Портогруаро ученолюбие ми почва да пресъхва застрашително. Оставям книгата и вдигам уморени очи към пейзажа навън. Край прозореца прелитат градини и ливади, оградени от зелените стени на дърветата, розови и зелени сгради с

избелели от слънцето цветовете, огромни надписи, изправени над шосето и прославящи легендарните качества на сладоледа „Мота“ и на водата „Рекоаро“. Всичко това не е особено интересно и ми е достатъчно познато. Познато в смисъл, че съм минавал неведнаж по този път, без да обръщам особено внимание на изгледа. Познато, както ми са познати толкова други места и градове, за които туристът ще ви каже, че тук се намират еди-кой си музеи и еди-какви си паметници, че в този ресторант готвят изключително вкусно, а в онова вариете има крайно интересна програма, докато у мене същите тия топографски пунктове предизвикват само спомена за премеждията около изпълнението на някоя задача. Обикновено – рискована. И по правило – трудна.

Доколко сегашната ми задача е рискована, това остава да се установи на място. Що се отнася до трудностите, те още отсега могат да се предскажат. Някои от тях вече са налице. И те идват от самото условие на задачата, крайно непълно, за да се осигури решението. Ако поднесете подобно условие на един математик или на една изчислителна машина, и двамата ще откажат да работят. Но аз не съм нито математик, нито електронно устройство и затова трябва да действам с наличните осъдени данни. А те са следните:

Димитър Тодоров, 45-годишен, женен. Зам.-директор на наше търговско обединение. Пътувал често на Запад за сключване на различни сделки. Безупречен в работата си. Използуван инцидентно за дребни услуги и от нашите органи. При последното си пътуване в Мюнхен Тодоров се среща с Иван Соколов, някогашен негов съученик, а по-късно видна фигура на вражеската емиграция в ГФР. Соколов предлага да достави на Тодоров важни сведения за предстоящи подривни действия на емигрантската централа срещу сто хиляди долара, платени в брой. Тодоров отвръща, че подобен вид сделки са въвн от неговата специалност, но обещава след прибирането си в страната да уведоми, когото трябва. Подир което двамата уговарят начина за установяване на повторна връзка и се разделят.

Сведенията, дадени от Тодоров след завръщането му в София, не съдържат нищо повече от горните данни, ако не се броят някои подробности, които съм запомнил точно:

„... Излязох от хотела, за да ида да вечерям, и когато минах край един гариран до тротоара Фолксваген, чух, че някой ме повика: «Митко!» Спрях изненадан и малко се смутих, когато познах в човека на кормилото Соколов, за когото знаех, че е един от шефовете на емиграцията. Той ми каза: «Не бой се, имам да ти съобщя нещо важно» – и

ме накара да се кача до него в колата. После подкара, но само след няколко метра отново спря в една глуха улица и тук протече целият разговор...“

„През цялото време имах впечатлението, че Соколов се страхува за живота си. Той на два пъти ме предупреди, че не иска да съобщавам за предложението му по никакъв друг начин освен устно, след като се завърна в София. Каза ми също, че ако то бъде прието, предаването на сведенията и плащането на парите трябва да стане не в ГФР, а в някоя друга западна страна. Поиска да бъде уведомен за времето и мястото на тая среща чрез писмо, идващо уж от брат му в София и изпратено в Мюнхен «До поискване». В писмото под някакъв предлог трябвало да се спомене съответният град, където аз съм отседнал, и една цифра, която ще бъде датата на срещата, като се извади от цифрата числото пет. Срещата трябва да стане именно на тази дата в бюфета на гарата, девет часа вечерта.“

„... Соколов каза, че сведенията, които предлага, са от изключителна важност и съдържат не само отделни подривни проекти, но и цялата диверсионна стратегия на вражеската емиграция за голям период от време. «Ако моите приятелчета надушат каква стока се готвя да ви продам, свършен съм» – повтори на два пъти Соколов. На въпроса, защо в такъв случай поема този риск, той отвърна само, че тук нямало вече за него перспективи и че бил решил да смени климата...“

По-нататък сведенията на Тодоров съдържат някои негови лични разсъждения по въпроса, като напр., че в случая едва ли се касае до опит за провокация или до блъф, че предложението на Соколов звучало искрено, и други подобни догадки, без всяко значение, когато идват от страна на дилетант като Тодоров.

Вторият елемент в условието на задачата – Иван Соколов, 46-годишен, разведен, гражданин на ГФР, избягал от България през 1944 г. при оттеглянето на немците. Данните, с които разполага Центърът, потвърждават, че до събитията в Чехословакия през август 1968 г. Соколов е бил една от главните фигури в политическото ръководство на вражеската емиграция. По време на тия събития обаче той бива елиминиран от поста си и изпратен на периферна длъжност в емигрантското радио. Предлогът за това понижение е слабата оперативност на Соколов при създалата се ситуация, но истинската причина трябва да се търси в груповските борби за власт сред емигрантите.

След необходимите допълнителни справки Центърът стига до извода: първо, че Соколов, недоволен от понижението или опасяващ се от

по-нататъшното развитие на събитията в своя вреда, действително е решил да напусне ГФР; второ, че като се имат предвид широките връзки на Соколов, твърде вероятно е той да разполага с важни секретни данни, които е решил да продаде, за да си осигури спокойно съществуване в новото местожителство; трето, че Тодоров следва да възобнови контакта със Соколов и да закупи сведенията.

За място на сделката бива определен Копенхаген. Дания е удобна за Соколов, тъй като граничи с ГФР, а също и за Тодоров, който и без това трябва да пристигне тук за закупуване на стока. Въпросната стока фигурира в списъка на материалите, които страните – членки на НАТО – нямат право да изнасят в социалистическия лагер. Затова стоката ще бъде експедирана от Дания в Австрия, а оттам ще бъде прехвърлена в България. Плащането на капарото ще се извърши пряко от Тодоров, на чието име в Копенхаген ще бъдат приведени триста хиляди долара. Така че към тия триста хиляди биват прибавени още сто хиляди и Тодоров получава нареждане да склучи двете сделки едновременно.

Оттук нататък условията на задачата почват да губят своята категоричност, като се изключи това, че Тодоров наистина преди около месец пристига в Копенхаген и че по наши сведения Соколов също вече се намира към определеното време в тоя град. Тодоров се е обадил в търговското ни представителство, за да му бъде уредена среща със съответната фирма. Сумата от четиристотинте хиляди долара е била изтеглена, както личи от справката в банката. Срещата между Тодоров и Соколов се е състояла на гарата според свидетелстването на трето лице, изпратено за сигурност на мястото, без Тодоров да подозира това. А после – мрак.

Мрак в смисъл, че двете единствени известни величини на задачата се превръщат в неизвестни: и Соколов, и Тодоров изчезват безследно нейде в Копенхаген или вън от Копенхаген. Нашият търговец след сключването на сделката с датската фирма не се обажда повече в представителството, нито се връща в хотела си. Не се прибира в хотела си и Соколов, както твърди лицето, натоварено с наблюдението му. Изобщо безспорните данни секват, за да оставят място на спорните догадки.

Най-лекото предположение: Тодоров чисто и просто е офейкал, отнасяйки в куфара си сумата, предназначена за Соколов. Но самият факт, че на Тодоров е приведена такава сума по лична сметка – нещо, допускано само в изключителни случаи, свидетелства, че той не е от категорията на хората, готови да извършат предателство за пари.

Друга възможност: Соколов е примамил Тодоров на „сигурно място“, за да му предаде сведенията, а вместо това го е ликвидирал. Като се

вземе под внимание характера му, емигрантът е способен на подобно действие и мисълта, че има пред себе си приятел от детинство, едва ли би му попречила да натисне спусъка. Но Соколов не е глупак и не би поел риска да извърши престъпление тогава, когато би могъл да получи парите по редовен начин. Хипотезата става по-вероятна, в случай че Соколов не е могъл да получи парите по редовен начин, защото не е разполагал с обещаните сведения. При по-подробен анализ обаче последният вариант изглежда слабо вероятен. Ако емигрантът не е притежавал автентични сведения, нищо не му е пречело да изфабрикува фалшиви, вместо да си цапа ръцете с кръв.

Трета възможност: емигрантите от ГФР са надушили готвената сделка и са решили да вземат участие в нея. Вариантите на това предположение са значително повече и сравнително по-вероятни. А) Соколов е бил предварително притиснат от колегите си и заставен да устрои капан на Тодоров. Б) Соколов и Тодоров са били проследени и заловени в момента на сделката, а подир туй отвлечени в неизвестно място. Това място най-вероятно е нейде в Копенхаген или изобщо в Дания, но не е изключено въпреки трудностите на подобна операция да е било уредено прехвърлянето и на двамата в ГФР. В) Соколов е бил очистен, а Тодоров – подложен на обработка, за да се изцеди от него съответната информация. Г) Соколов, в случай че е предал Тодоров, е оцелял, а Тодоров е бил премахнат. Д) Най-после и съвсем не най-невероятното е, че и двамата са били ликвидирани.

Но дори това да е така, аз съм длъжен да установя настъпването на смъртта и да издам смъртния акт. Изобщо длъжен съм да узная какво точно е станало, да помогна на Тодоров, в случай че още е в състояние да приеме някаква помощ, и да сложа ръка на сведенията, в случай че те още са на разположение. Трябва да извърша цялата работа по издирването сам. Нямам никакво право при никакъв случай да прибягвам нито до дипломатическата ни мисия в Копенхаген, нито до търговското представителство, нито до хората на „Балкантурист“ или ТАБСО. Това е записано черно на бяло в условията на задачата и за по-ясно е подчертано с две черти.

Разбира се, при изчезването на един наш поданик, при това заминал по служебни задачи, най-простото е да се направи официално запитване до съответното правителство. Съвсем просто и съвсем безполезно. Според всички наши данни датските власти в случая са във от играта. Разследването, което те биха предприели, едва ли ще доведе до някакво разкритие, щом и до тоя момент те не знаят нищо по въпроса. Във всеки

случай трудно е да се допусне, че полицията в Копенхаген ще поеме грижата да ни осведомява за хода и резултатите на една сделка, представляваща натурална размяна на сведения срещу долари и намираща се извън официалния търговски стокообмен. Така че разследванията, полагащи се по право на полицията на негово кралско височество, в случая трябва да бъдат извършени от едно анонимно лице, което не е дори поданик на датския крал.

Подръчните ми инструменти: една фасада и една връзка с Центъра. Фасадата е моята принадлежност към ученото семейство на социолозите. Изпратен на специализация в чужбина, аз съм се възползвал от възможността да посетя Международния симпозиум по социология, откриващ се в Копенхаген подир два дни. В качеството на частно лице. Без всякакъв мандат за представителство на кой да е наш научен институт.

Връзката – всеки вторник, седем часа вечерта, един банален и демодирани човек пред входа на „Тиволи“. Банален, защото носи син пътнически сак с инициалите на самолетната компания SAS. Демодирани, защото главата му е увенчана с каскет на сиви карета. Паролата... като всяка парола.

* * *

В полуспуснатото перде на прозореца плющи вятър. Само че този вятър е топъл и още повече усилва задухата в купето. Оставям книгата с буржоазните теории, защото разбирам, че вече от половин час чета една и съща фраза, без да успея да я проумея. Зелените тонове на пейзажа навън изглеждат посивели и обезцветени от острата слънчева светлина. Колелата пронизително свистят по релсите и влакът лети с повече от сто километра в час, сякаш бърза да се измъкне от знойната панорама, но тя няма край, тая нажежена равнина с посьърнали от горещината дървета, обезцветени градини и мъртви безлюдни постройки.

Полуспуснатото перде закрива най-ярката част на пейзажа, оная, в която се е разположило слънцето, но и това, дете остава да се вижда, е достатъчно ослепяващо, за да те заболят очите. Затуй предпочитам да се вирам пред себе си в топлия полумрак на купето и да изучавам окачената на стената рекламна снимка на Алпите. Алпите, както е известно, представляват изумителна гледка, ала след като си ги съзерцавал дълго време, и то на снимка, гледката почва да губи от обаянието си. И все пак аз продължавам да се вирам в заснежения масив на Юнгфрау, на Матерхорн, или на нещо от тоя род, защото това ми действа разхлаждащо и защото в момента умът ми е зает не толкова с явленията на

минералния свят, колкото с тия на човешкия.

Човешките явления, които по-специално ме занимават, са две и се именуват Димитър Тодоров и Иван Соколов. Тодоров ми е добре известен. Що се отнася до Соколов, той ми е познат само от едно досие и от една пожълтяла снимка. Снимката е полезна, разбира се, за да мога да разпозная лицето, в случай че се сблъскам с него на улицата. Колкото до характера, аз лично нямам навик да вадя заключението си от снимки и изобщо от външности. Азбучна истина е, че главната роля на външностите е тъкмо да те подвеждат. Макар че Соколов и като физиономия, и като манталитет изглежда доста елементарен, за да може да подведе някого. Ако тоя човек наистина отговаря в някаква степен на фамилното си име, то е единствено по линията на хищническия рефлекс. Един млад бонвиван, избягал от страната само защото е смятал, че на Запад ще живее по-охолно, отколкото на Изток. Един емигрант, превърнал се в активен враг само защото тая длъжност се е оказала добре заплатена. Един предател, готов да извърши услуга на родината, която е предал, но не за да изкупи греха си, а за да увеличи печалбите си. Такъв човек, в случай че стане агент, е винаги агент на две разузнавания, ако, разбира се, не съумее да стане агент на три. Такъв човек е готов да се добере до изгодата по всеки възможен път, включително и убийството. Решението да се сключи сделка със Соколов е било продиктувано не от илюзии спрямо характера на тоя тип, а от реална оценка на ситуацията: Соколов се е намирал в такова положение, че наистина е имал интерес да извърши сделката, която сам е предложил. И щом сделката не е приключила успешно, причината за това може би трябва да се търси не у Соколов, а у някой друг.

Естествено, този „друг“ би могъл да бъде Тодоров. Само че Тодоров аз добре го познавам, и то не по снимка, така че имам определена представа и за качествата, и за ограничените му страни. Тодоров не би могъл да се полакоми от една сума, да извърши предателство само заради една сума. От него би могло да се очаква по-скоро – като човек, чужд на професията – да допусне някоя досадна или фатална грешка. На пръв поглед няма нищо по-лесно от това да дадеш някому една чанта с пари, за да получиш срещу нея известни сведения. Обаче нещата изглеждат лесни само на този, който няма понятие от подобни сделки и дори не е в състояние да си представи с колко риска, непредвидени случайности и неподозирани обрати може да бъде свързано осъществяването на една задача сред враждебна обстановка и с безогледни партньори.

Мисля, че добре познавам Тодоров. Но всъщност наистина ли

добре го познавам? Не смятаме ли ние понякога, че имаме пълна представа за един човек само защото сме свикнали да го срещаме често и да си казваме „здрасти“?

Колелата засвирват по-оглушително върху релсите. Спирачките влизат в действие. Влакът забавя ход и спира. По перона на гарата, до колкото жегата позволява това, настъпва оживление. Местре. Край масите пред бюфета пътници и посрещачи чакат на сянка следващия влак. По кея съпрузи и съпруги се прегръщат радушно, затъжени един за друг след курортната раздяла и освежени от курортните изневери. Пъстро и шумно, но все пак изгледът на Алпите е по-интересен.

Влакът наново потегля, набира скорост и поема по бетонното трасе, пресичащо морските плитчини край Венеция. Необятният воден простор е пепелявосив, също като небето, макар и може би малко по-мътен. От тая страна на вагона няма нищо за гледане освен вода и небе, също както и от другата страна. И все пак аз ставам, излизам в коридора и се изправям до прозореца. Успоредно с линията се разтяга бетонената ивица на шосето и там напред, където вече се показват сградите на Венеция, шосето възлиза нагоре и завива надясно в широк завой. По-нататм нищо не се вижда, но аз се вирам тъкмо към това „по-нататм“ и ми се струва, че съглеждам отвъд завоя едно сгърчено край пътя тяло, с премазани, все още потръпващи нозе и с разбита в каменния парапет глава, под която се подава смачканата при падането бяла панама, вече пропита с кръв.

Това е моят приятел Любо Ангелов. И картината, която ми се струва да виждам в тръпнещата от зноя далечина, аз наистина я бях видял не твърде отдавна по шосето Венеция – Местре. Бях видял как Любо иде насам по шосето с провлечената си походка и как внезапно изскочилият черен буйк го връхлита отдире, и как го отхвърля към бариерата на моста – едно смачкано тяло, което допреди миг е било човек.

Любо бе ликвидирани, защото се бе опитал да купи сведения, също като Тодоров. И човекът, с когото преговаряше, бе несигурен тип също като Соколов. Само че Любо бе действувал не по нареждане, а на своя глава. И, после, Любо бе нещо съвършено различно от Тодоров. Искам да кажа, че ако на шосето Венеция – Местре бе загинал не Любо, а Тодоров, това едва ли би ме покъртило в същата степен.

Венеция. Отново – суматохата по перона. Отново – прегръдки между съпрузи и съпруги, между бащи и дъщери и между субекти с по-далечно родство. Разполагам с половин час време, за да изляза в града и да си припомня някои стари неща. Но спомените не са моя слабост и ако ги

носах постоянно всичките у себе си, главата ми би трябвало да се пръсне от спомени. Затуй предпочитам да прекарам времето в бюфета на гарата, зает с нещо значително по-реално – чаша бира и порция шунка.

Към пет часа влакът бавно и предпазливо се вмъква в огромния стоманено-стъклен хамбар на миланската гара. Край на първа част. Тук ще трябва да сляза и да чакам нощния влак за Копенхаген.

Оставям куфара си на депо и тръгвам да се поразтъпча из града. Груба грешка: въпреки че е късен следобед, в улиците все още е застинала непоносима жегата. За вечеря е твърде рано, Миланската катедрала съвсем не ме интересува, последните модели на дамските обувки – още по-малко. Затуй обръщам гръб на търговските улици и на туристическите места и се уединявам в едно кафене край гарата, където в продължение на три часа разсеяно наблюдавам сложните взаимоотношения между сутеньори и проститутки. След като проучванията на любовта откъм нейната опака страна ми дотягат, премествам базата си в близкия ресторант, за да убия още един час с помощта на скромна вечеря и на половин бутилка вино.

Наближава полунощ, когато се връщам отново на гарата. Вземам багажа си и поемам по съответния перон към съответния вагон. Огромният ярко осветен хамбар е вече позатихнал. Уморени пътници дремят по скамейките до куфарите си или сънливо обикалят край лавките със сувенири, сандвичи и криминални романи. Шафнерът, който стърчи на поста си пред вагона, поема билета ми и като преценява дискретно, но внимателно външността ми, прави знак на помощника си да ми внесе багажа. Сподирям носача, плащам каквото е нужно за ненужната услуга и заставам до прозореца в коридора. Перонът в тая си част е почти пуст, ако не се смятат шафнерът, една двойка възрастни пътници, разположени на отсрещната скамейка, и някакъв непознат, който бавно иде насам откъм гарата.

Човекът бегло оглежда вагоните и вече се е приближил достатъчно, за да открия, че лицето му ми е смътно познато.

– Я, каква изненада! – промърморва той свойски, като ме забелязва и застава под прозореца. – Само теб не вярвах, че ще срещна.

– Случват се и такива работи – промърморвам и поемам протегнатата ръка, без да мога все още да си спомня кой всъщност е нейният собственик.

Не знам дали сънародникът ми има по-точна представа за мене, отколкото аз за него. Във всеки случай ние разменяме от приличие още няколко фрази без значение от рода на: „Как вървят работите?“, „Какво

ново?“ и „Голяма жега, а?“ – подир което повторно си стискаме ръцете и смътният ми познайник продължава пътя си.

Влакът потегля. Прибирам се в купето, заключвам вратата и разтварям шепата си. Оправям цигарената хартийка, смачкана на дребно топче и озвала се между пръстите ми при последното ръкостискане с непознатия. Написаният с дребни букви текст гласи:

„Соколов убит с нож от неизвестно лице. Тази заран съобщения в датския печат. Трупът намерен край шосето за Ръодби. Липсват други подробности.“

Ето една новина, която слага кръст върху половината от поставената ми задача. Някой може би ще се изкуши да каже, че ако бяха убили и Тодоров, задачата изцяло би отпаднала. Съвсем не. Ще отпаднат само нейните сегашни условия. А отговорът тъй или иначе, трябва да бъде намерен.

Спускам пердето на прозореца, обличам работното си облекло – пижамата – и заемам най-удобното за мисловна дейност положение – хоризонталното. А влакът с трясък и свистене лети в нощта по равнините на мирната стара Европа и навярно в този миг се намира нейде по средата между шосето Венеция – Местре и магистралата Ръодби – Копенхаген. За щастие в този цивилизован свят шосетата бързо се почистват от случайно намерените трупове.

ВТОРА ГЛАВА

– Всичко е заето? – пита за шести път шофьорът на разваления си английски, когато излизам от хотела и приближавам до таксито.

– Всичко е заето – отвърщам за шести път и сядам в колата.

Онзи включва на първа, дава ляв волан и зачаква удобен момент, за да се вмъкне в гъстия поток на движещите се по булеварда коли.

От многобройните възможни трудности това е единствената, която не съм предвидил. Пристигнал съм в един момент, когато не само социолозите, но и туристите от цял свят са си дали среща в тоя град и всички хотели са заети.

Шофьорът подкарва, изминава триста метра, завива вляво и спира пред хотел „Режина“. Обаче и в „Режина“ няма свободни места. Не ми провървява и в „Астория“, „Минерва“, „Канзас“, „Нордланд“ и не знам още колко подобни заведения.

– Нататък ще бъде същото – предупреждава ме шофьорът, след като сме изминали от край до край дългата Вестерброгаде и заобикалящите я улички. – Освен ако смените категорията.

– Добре, да сменим категорията – измърморвам неохотно.

Да сменя категорията, това за мене означава да харча излишни пари и което е по-важно, да наруша възприетата програма на действие. Скромните научни работници не отсядат в скъпи хотели.

Шофьорът завива и ние тръгваме в обратна посока, за да преминем от света на умерения туристически комфорт към висините на големия лукс. Но висините на големия лукс също се оказват гъсто населени. И след като напразно съм изминал напред и назад просторните холове на „Роаял“, „Меркур“, „Англетер“ и „Дания“, ние спираме пред някаква по-скромна фасада с неонов надпис „Екселзиор“.

– Имаме една стая – отвърща за моя неимоверна изненада мъжът зад гишето. – Но без гаранция за повече от две вечери.

Пет минути по-късно аз се намирам вече в тая заветна стая на най-горния етаж, оглеждам бегло обстановката, за да установя, че отчасти съответствува на високата цена, хвърлям сакото си на стола и разтварям прозореца, за да подишам малко вечерен датски въздух.

Вече е девет часът, ала навън е още почти светло и в сивото небе странно сияят зелените неонов надписи и зеленясалите бакърени кубета и покриви. Зеленото, изглежда, е любимият цвят на тая страна. Една

зелена страна, която бях зърнал през прозореца на влака, с безкрайни равнини от избуяла сочна трева и тъмни изумрудни дървета, ту скупчени около някоя ферма, ту проснати в дълги редици и разрошени от гъстите вълни на вятъра, тоя хладен и влажен вятър, чиито шумящи и звучни приливи сякаш са диханието на равнината. Зеленото е проникнало и тук, сред керемидеочервените лабиринти на града – в сенчестите алеи на парковете, в дърветата по булевардите, в бръшляна по стените, в зеленясалия бакър на кубетата и дори в тоя светлозелен стъклен паралелепипед – небостъргача на САС.

Изобщо зеленото е един свеж цвят, пълен с ведрост и хладина и отморяващо благотворен за очите, както твърдят окулистите. Но докато разглеждам през отворения прозорец панорамата на града, прелестите на тая багра по-малко от всичко ме занимават. Към непредвидените трудности по намиране на хотел се е прибавила още една, която, макар и да бе предвидена, почти не бях очаквал: аз съм следен. Следен бях още от гарата и по-късно – в таксито, и още по-късно – додето изпълнявах формалностите по регистрацията в хола на „Екселзиор“.

Това е лошо. Но като всички лоши неща то си има и добрата страна. Подозирам, че ако все пак съм успял да се настая в една свободна стая, туй е станало с помощта на хората, които ме следят. Дали те са ми направили тая услуга, понеже са се уморили да се мъкнат подире ми, или просто защото стаята в „Екселзиор“ е най-подходяща за осъществяване на наблюдението, това е въпрос на подробности.

И изведнаж, додето вдишвам влажния бензинов въздух на вечерния град, усещам тягостното предчувствие, че мисията ми ще се развие не тъй, както съм я предвидил. Вечната история: опитваш се да изброиш всички възможни варианти и успяваш наистина да прецениш и прехвърлиш в главата си всичките освен онзи единствен, за който ще се сетиш едва когато той сам пристигне при тебе като невъзвратима реалност.

Следен съм. И така, следен, трябва да правя всички ония издирвания, за които хората, дето ме следят, не бива дори да подозират. Еднаединствена и последна спасителна възможност: да се касае за обикновена проверка, колкото да видят що за птица съм и с какви цели съм долеял в тая зелена страна. Изобщо малка проява на една обичайна шпиономания, която може да секне тутакси, щом само стане ясно, че наистина съм безобиден изследвач на социалните феномени.

Изследвач на социалните феномени? Това всъщност не е чак толкова далеч от истината.

* * *

– Вашето име го няма в списъка на делегатите, господин Коев... – промърморва младата жена, която свещенодействува върху бюрото, увенчано с табелата АДМИНИСТРАЦИЯ.

– Аз съм само наблюдател – бързам да уточня.

– А, добре! – кима тя и почва да прелиства списъка на наблюдателите.

Бих могъл да ѝ спестя труда, като я уведомя, че и тук няма да намериме ми, но предпочитам да я оставя да стигне по свой път до този извод.

Ако се вярва на разписанието, работата на конгреса би трябвало вече да бъде в разгара си, обаче някои делегати все още се мотаят из обширния хол, дето освен бюрата на администрацията се намира и неизбежният бар с машината за „еспресо“ и с хладилния шкаф за газирани напитки. Едва ли е нужно да добавям, че и двата тия апарата действуват в момента с пределно натоварване.

– И тук не виждам името ви... – промърморва младата жена зад бюрото.

После, като вдига очи и забелязва съкрушения ми израз, добавя:

– Няма нищо страшно. Сега ще ви напиша...

Подавам визитната си картичка, напечатана само три дни по-рано, и жената се заема да поправи допуснатия пропуск. Наблюдавам с едва скрито съчувствие белезите на остра анемия в резултат на хронично недояждане, изписани по лицето на чиновничката и подчертани от синьозеления грим около очите. Като си помисли само човек какви поразии е нанесла на света тази мода на жените-привидения, на която все още не се вижда краят...

Когато най-сетне прониквам в залата, въроръжен с неизбежната делегатска папка и с машинописния надпис на ревера си „България“, симпозиумът вече е започнал своята работа. Искам да кажа, че делегатите са заели местата си и че един възрастен субект, застанал на трибуната, говори нещо за международните срещи и за тяхното значение като такива. Местата за наблюдатели, както личи от съответната табелка, са към края на обширния амфитеатър. Отправлям се натам по страничните стъпала, като бегло оглеждам помещението-хамбар. Една свръхмодерна конструкция, цялата от студени железобетонни плоскости, която дори само от пръв поглед предизвиква ревматични болки в ставите.

В редицата на наблюдателите има всичко две свободни места и аз

заемам едното от тях, за да се озова до висок и сух господин, потънал в грижи около слушалките на усилвателната апаратура. Трудностите за непознатия произтичат очевидно от това, че той вече носи забучена в дясното си ухо една собствена усилвателна апаратура, върху която не е тъй лесно да постави слушалката. Най-после, примирен или отегчен от конфликта с техниката, съседът ми сменя приспособлението от пъпешовидната си глава, обляга се на левия си лакът и долепва лявата слушалка до ухото си. Това му дава възможност тъкмо навреме да чуе една от ключовите фрази на встъпителното слово, засягащо, както вече споменах, сложния въпрос за международните симпозиуми и за тяхното международно значение.

От другата страна на високия и мършав наблюдател е седнал нисичък пълен индивид, който бърше с кърпа потта от голото си теме, нещо доста странно, ако се има предвид царящата в залата гробна хладина. Двамата господа вероятно са близки познати, защото слабият, наведен над шишкавия, свойски се е облегал на рамото му. Това застрашително наклоняване на една страна, както установявам впоследствие, е обичайната поза на моя съсед. Той така превъзхожда околните по ръст и толкова им отстъпва по слух, че е принуден непрестанно да държи главата си склонена надолу, за да улови поне част от отправяните му реплики.

Възрастният оратор на трибуната вероятно вече е към края на речта си, защото се впуска в серия от благодарности по адрес на най-различни организации и институти, по адрес на домакинните и дори по адрес на самите делегати, благоволили да почетат с присъствието си и прочие. Подир което най-сетне прозвучава и дългоочакваната заключителна фраза:

– ...Обявявам международния симпозиум по социология за открит!

Докато в залата звучат възпитаните ръкопляскания на присъстващите, в нашата редица се вмъква елегантна дама, минава край пълния господин и събаря неволно слушалката на слабия, промърморва „здравейте, мистър Бери“ и „прощавайте, мистър Хигинс“, прескача опънатите ми лениво нозе, сяда от другата ми страна и с две-три подплясквания дава своя принос към затихващите вече аплодисменти. Един съвсем скромнен принос, ако се вземе под внимание, че ръцете на непознатата са облечени в дълги бледозелени ръкавици. Тя цялата е в бледозелен тоалет, дискретен и скъп, макар че не съм в състояние да цитирам точната му пазарна цена. Единственото, което мога да установя, е, че съответният цвят отлично приляга на бялото лице и тъмнокастениявите коси на дамата.

– Отдавна ли почна заседанието? – обръща се жената към мистър

Хигинс.

– Не се безпокойте, нищо не сте изтървали – отговори мършавият.

В този миг погледът на непознатата спира върху мене и тя сякаш едва сега ме забелязва. Всъщност нейният поглед се отправя първо към надписа на ревера ми, а едва подир туй благоволява да кацне на лицето ми.

– Вие журналист ли сте? – произнася тя свойски.

– Социолог.

– Жалко. Тук всички са социолози – въздъхва дамата.

– А какви други искате да бъдат?... – изръмжава добродушно мършавият ми съсед отляво.

В това време на масата на президиума е настъпило раздвижване. Ръководителите на конгреса се съветват нещо, доближили поверително глави, додето наоколо се суетят секретарките.

– Малко търпение, господа... сега ще ви бъдат раздадени бюлетените – обръща се към аудиторията застаналият на трибуната мъж.

– Навлизаме в процедурните джунгли – обяснява съседката ми, като очевидно се обръща към мене. – Един час ще избират подпредседател, чиято роля е да не върши абсолютно нищо.

Тя ме наблюдава крадешком и аз се старая да не смущавам това й занимание с ненадейни погледи. Още повече, че що се отнася до собствените ми наблюдения, те са вече приключили. Дамата се намира в смътната възраст между 30-те и 40-те години. Чистата бяла кожа и леко вирнатото носле придават нещо младежко на това лице, което вече не е съвсем младо. Нещо младежко има и в държането на жената, контрастиращо в своята непринуденост и свобода със светската изисканост на тоалета.

– Понеже ние с вас няма да гласуваме, смятам, че бихте могли да ми предложите едно кафе – подхвърля непознатата, вероятно приключила огледа си.

– С удоволствие – кимам.

Ние ставаме и почваме да се измъкваме. аз вървя напред ребром, за да не докосвам съседите си. Затова пък спътницата ми се движи фронтално в пълното си величие, като разбутва слабия и дебелия, мърморейки пътем „пардон, мистър Хигинс“ и „пардон, мистър Бери“.

* * *

– Дневният ред изглежда доста претрупан – казвам аз, колкото да кажа нещо, тъй като изобщо нямам понятие какъв е дневният ред.

– Какво значение? – свива заоблените си рамене жената и отпива от кафето.

– Но темите на докладите са интересни – добавям, въпреки че нямам представа и за темите.

– Какво значение? – повтаря дамата.

– Вие говорите, като че сте попаднали тук съвсем случайно.

– Познахте – отвръща тя. – Всъщност тук трябваше да пратят редактора на научния отдел, но понеже той беше болен, пратиха мене, защото и без туй бях решила да ида в Стокхолм. Изобщо вие дължите щастието да се запознаете с мене на една чиста случайност, мистър... Обаче вие не сте ми казали името си.

– Коев.

– Това е малкото ви име?

– Не, малкото е Михаил.

– А моето: Дороти.

Ние сме седнали край една масичка до остъклената стена на огромния хол, през която се вижда акуратно подстригана поляна, а по-нататък – изкуствено езеро и зад него – гъста редица дървета. В залата вероятно вече се провежда гласуването, ако не са почнали докладите, обаче моята нова позната очевидно пет пари не дава за това, какво става в залата. Тя поема една цигара от пакетчето, което ѝ предлагам, запалва и ме поглежда изпитателно:

– Хм, интересно... За пръв път виждам българин...

– Ако това ви е интересно, елате в България. Там ги има повече.

– Новото винаги ми е интересно – продължава Дороти. – За жалост, то не може да бъде до безкрайност ново.

– На мене колко време ми давате?

– По-полека, млади човече! Вие сте твърде настъпателен! – произнася тя с умишлена театралност. След което добавя с обичайния си тон: – Не знам. Нямам никакъв опит с българите. Във всеки случай мога да ви предложа един полезен съвет...

– Слушам.

– Ако искате по-дълго да сте интересен за жени като мене, разкривайте им се малко по малко, и то не откъм лошите си страни.

– А именно?

– А именно не им говорете за доклади, за дневен ред и изобщо за социология.

– Но за какво друго бихме могли да говорим на симпозиум като тоя?

– За всичко друго освен за симпозиума. Бихте могли да кажете: „Вие имате очарователна рокля.“

– Тя е наистина очарователна... Този зелен цвят, който тъй отморява очите, както твърдят окулистите...

– Ако е за зелен цвят, гледайте ливадата навън. Или може би вие намекувате тъкмо, че ви е все едно дали гледате мене, или пейзажа през прозореца.

– Съвсем не. Пейзажът няма тия изгнати очертания, които вие имате. Дания е една ужасно равна страна.

– По-полека, млади човече! – подхваща Дороти наново театралния си тон. – Много бързо минахте от роклята към тялото.

Всъщност, ако някой от двамата ни върви бързо, това не съм аз. Дамата в резада владее уменията да прескача неусетно етапите, без да дава вид, че го прави, и да създава атмосфера на близост там, дето преди половин час не е съществувало дори познанство.

– Мисля, че все пак не е зле да надзърнем в залата поне от приличие – предлагам, след като допушваме цигарите си.

– Няма да отидете далеч, ако държите много на приличието – предупреждава ме Дороти, но става.

Сетне добавя делово:

– Само помогнете ми най-първо да събера тия циклостилни материали, пръснати по масите.

– За какво ви са?

– Ами че по тях ще направя дописката си! Или вие мислите, че ще седя три дни поред в тоя хладилник, за да записвам глупостите на хикс и на игрек? Както вече казах, името ми е Дороти, а не Жана д'Арк.

* * *

В старинната зала за приеми дъхът на вековен мухъл упорито и не без успех се бори с миризмата на дамски парфюм, на пури и на алкохол. Навън още грее слънце, но тук огромните полилеи са вече запалени. Делегатите на конгреса се тълпят в по-голямата си част около масите и от оживлението им ясно личи, че там не раздават циклостилни материали. Сандвичите са наистина миниатюрни, ала хората на науката знаят отлично, че малкият размер винаги може да се компенсира от голямата бройка.

Някои измежду не тъй гладните гости стоят по-настрана от тоя шпалир на съсредоточено дъвчещи челюсти и разговарят. Дамата в резада, която понастоящем всъщност е в лилав костюм, ме е изоставила на

мистър Хигинс и мистър Бери, а сама беседва до прозореца с някаква млада жена в черен костюм и черно настроение.

Застанал между двамата почтени учени, аз имам чувството да представявам вътрешната част на един социологичен сандвич и трудно издържам на натиска, упражняван върху мене от двете филии на сандвича.

– Какво мислите за доклада на Мънро? – пита мистър Хигинс, като накланя застрашително над устата ми снабденото си с апаратура ухо.

– Кажете, че това беше едно претенциозно празнословие, за да ми доставите удоволствието, че съм срещнал един съмишленик – подсказва мистър Бери, спрял за миг да бърше потното си теме.

Мистър Бери с труд повдига тежките си клепачи и през образувалия се процеп ми отправя ленивия си поглед. У тоя човек не само клепачите, но и всичко останало изглежда тежко и отпуснато – месестият нос, сякаш готов да се свлече от хрущяла си, увисналите като торби бузи и най-вече огромният корем, съобразително притегнат с дебел колан, за да не се изсипе между краката на собственика си.

На тая телесна мекошавост у колегата си мистър Хигинс не без известно кокетство противопоставя своя импозантен и устойчив скелет. Мършавият създава впечатлението, че разполага с далеч по-голям брой кости от нормалните индивиди. Нещо повече, той целият е направен от кости и дори самото му слабо лице изглежда издялано от кокал, доста пожълтял и излъскан от годините.

– Докладът на Мънро не беше толкова лош – осмелявам се да забележа предпазливо.

– Защото се ограничи в рамките на всеизвестното – промърморва Бери, като с труд раздвижва устните си. – Когато повтаряш чужди мисли, винаги има шанс да кажеш и нещо умно.

– При Мънро този шанс е равен на нула – възразява Хигинс. – Той безпогрешно избира само най-глупавото, оставено от предшествениците му.

– Мисля, че вие сте доста несправедлив към бедния Мънро – произнася Бери, като съумява макар и с мъка да вдигне пълната си ръка в протестен жест. – Той никога не е могъл да избира. Той краде съвсем напосоки.

– Защо сте се заловили за вашия Мънро, когато същото важи за всички останали? – чувам в тоя миг зад гърба си гласа на Дороти.

Тя е напуснала мрачната си събеседница и бърза да вземе участие в разговора ни, макар вероятно да не знае за какво точно става дума.

– Прощавайте, но „всички останали“, това е понятие, което

включва и нас – избъбря Бери.

– О, вие сте само наблюдатели. Предполагам, че тъкмо на това се дължи и заостреният ви критицизъм – подхвърля дамата в лилаво.

– Ние бяхме вписани като наблюдатели, защото делегацията ни и без туй се оказа прекалено голяма – обяснява ми Бери, сякаш се извинява.

– Да бъдеш наблюдател при всички случаи е по-добре, отколкото да бъдеш наблюдаван – обобщава философски мистър Хигинс.

И като скланя към мене слуховия си апарат, сякаш се готви да ме прислуша, добавя:

– Нали и вие предпочитате да наблюдавате, вместо да бъдете наблюдаван, мистър Коев?

– Разбира се – отвърщам без двоумение. – Особено ако наблюдателите са хора като вас.

– Защо? Какво не ви харесва в нашата система на наблюдение? – запитва Хигинс и тънките му кокалени устни застиват в невинна усмивка.

– Много сте придирчиви.

– Не към всички, драги, не към всички – промърморва с лениво добродушие Бери. – Но когато плюс невежеството ни се поднася и такава богата гарнитура от маниякалност...

– Ами че хората нали затова се стичат на тия сборища, за да отреагират своята маниякалност и да похапнат за сметка на домакините... – обажда се Дороти.

– Всъщност не е ли време и ние да похапнем? – запитва Бери.

– Да, да, нека се доближим до масата – предлага с готовност Хигинс.

– Обаче не до тая маса, скъпи професоре – възразява Дороти. – И не в тази зала. Знам, че сте пестелив човек, но да ядеш прав като кон, особено на вашата възраст, това не е твърде здравословно.

– Какво казахте? Да идем другаде ли? – промърморва Хигинс, който очевидно умело се ползува от глухотата си, когато му отърва.

В този момент към компанията мълчаливо се приближава мъж на средна възраст с леко прошарена коса и леко отегчена физиономия.

– А, Уйлям! – възкликва Дороти, като изписва на лицето си малко пресилена усмивка на приветливост. – Запознайте се: мистър Коев, мистър Сеймур.

Сеймур кима съдържано почти без да ме погледне, после вдига нагоре правия си добре изваян нос и промърморва с отсенък на погнуса:

– Каква задуха, нали? И тая миризма на мухъл и на потни тела!

След което бавно се отправя към изхода.

* * *

Ако мистър Хигинс наистина е пестелив човек, трябва да се признае, че Дороти не му дава никаква възможност да прояви таланта си. Под предлог, че „скъпият професор“ току-що е публикувал поредния си труд, тя го обявява за домакин на предстоящото пиршество, подир което ни замъква в луксозния ресторант до Градския дом, понеже заведението било „тук, съвсем наблизо“.

Мистър Хигинс отпърво се опитва да намекне, че „тук, съвсем наблизо“, има още две дузини по-скромни локали, но разбрал, че съпротивата е безполезна, намира сили да понесе стоически съдбата си. И додето дамата в лилаво, вперила съсредоточен поглед в импозантната карта, ни предлага най-скъпите блюда и най-старите вина, мършавият успява почти напълно да прикрие киселото си настроение и дори да избъбре по някое „защо не, скъпа?“ и „но, разбира се, детето ми!“

Впрочем като повечето любители на доброто питие мистър Хигинс бързо съумява да удави скъперническия си рефлекс в бялото добре изстудено бургундско от 30-те години. И когато два часа по-късно милото дете предлага да се преместим в едно по-весело заведение, което случайно се намира „тук, съвсем наблизо“, човекът-скелет приема това внушение като нещо, разбиращо се от само себе си.

И ето, ние седим в червения полумрак на „Валенция“ край една маса близо до дансинга и настроението ни е тъй безоблачно, че не може да бъде помрачено дори от адския вой на джазовия оркестър. Все пак взискателният мистър Хигинс не се въздържа да подхвърли:

– Едничкото, за което съжالياвам в подобни мигове е, че не съм глух и с другото ухо.

– Не бързайте: подир един час и това ще стане – успокоява го Дороти.

– Да се надяваме – кима оптимистично професорът. – В тоя свят, където въвн от механичните шумове можеш да чуеш главно глупости, глухотата е не толкова дефект, колкото привилегия, скъпа моя.

– Значи, ще останете и след конгреса? – чувам до себе си ленивото мъркане на Бери, който продължава някакъв разговор на взаимно опознаване, започнат още в ресторанта.

– Да. Заради кралската библиотека. Казват, че съдържа повече от 125 милиона тома.

Хигинс, който въпреки глухотата си е уловил фразата, не пропуска

да възрази:

– А за какво ви са тия сто и толкова милиона? Това ми напомня един мой познат, който бе колекционер на часовници. Той също имаше сто и толкова часовника, но винаги закъсняваше за работа, понеже дори часовникът, който носеше на ръката си, не беше точен. Елате при мене в Щатите и аз ще ви предложа такава специализирана библиотека по социология, която, макар да не наброява милиони, е по-ценна от тукашната, с нейните медицински справочници и готварски книги от седемнайсетия век.

– Това е вярно – поклаща Бери лъсналото си от потта теме. – Вие на всяка цена трябва да се запознаете с библиотеката на Хигинсовия институт, Коев!

– С удоволствие. Щом само пътуването до Щатите поевтинее...

– Пътуването не е проблем. Ще ви осигурим някаква стипендия – изломотва дебелият с пълните си устни.

– И хиляда долара седмично за първоначален стаж в моя институт – добавя мършавият, който тази вечер съвсем се е разпуснал.

– Милите ми съотечественици – обажда се Дороти, която едва съдържа прозявката си. – За каквото и да заговорят, безпогрешно стигат до доларите.

Тук разговорът ненадейно секва, защото оркестърът надава предупредителен гръм и на дансинга се появява млада жена в скромен сив костюм. Жената е следвана от прислужница в още по-скромнен костюм, ако мога да нарека така прозрачните чорапи, нищожния по размери комбинезон и дантелената шапчица. Камериерката тътре огромно огледало в позлатена рамка, поставено на колелца, инсталирва го пред господарката си, а после изважда ефирен венчален воал, додето оркестърът засвирва сватбения марш, обилно гарниран с разнежващ камбанен звън. Явно е, че жената в скромния сив костюм се готви за брачна церемония и че по този случай има намерение да облече съответен тоалет, което предполага най-първо да се съблече. Тъй че отново започва вечният номер.

Стреснат в началото от внезапния трясък на ударните инструменти, Хигинс поглежда към дансинга, а после презрително обръща гръб на пантомимата.

– Това човечество за двайсет века не е успяло да измисли нещо понинтригуващо от събличането... – промърморва той.

– Работата не е в събличането, а в това, което бива събличано – уточнява Дороти. – Малката има доста добра физика.

– И какво от туй? Като дойдете на моята възраст, ще разберете, че тия неща са без всяко значение. Тоя свят не е гимнастическа зала, нито козметичен салон и хората не се градираат според физическите си данни. Вие, драги Бери, например сте съвършено плешив, но това, мисля, съвсем не ви пречи да си пишете книгите...

– Вие, Хигинс, също сте глух, но аз не ви го напомням непрекъснато – забелязва дебелият, леко докачен.

– Ето, пак комплекси! – възклищава мършавият, като прави жест на досада с дългата си костелива ръка. – Това човечество цялото е изтъкано от комплекси!

Подобно на повечето хора с притъпен слух, професорът говори по-високо от необходимото, въобразявайки си навярно, че хората около него също са глухи. И понеже сме на втората бутилка уиски, Хигинс произнася фразите с такава сила, сякаш държи реч от трибуната на симпозиума. Артистката, която вече е успяла да съблече жакета и полата си, хвърля недоволен поглед към шумния клиент, но улучва само безучастния му гръб. Тя се освобождава с ловък жест и от дантеления черен комбинезон, а после с лека танцова стъпка се понася към нас, спира пред Хигинс, погалва го по късия бял перчем и ненадейно поставя дълга страстна целувка върху пожълтелите кокал на челото му. Голата жена вероятно очаква, че ще подкупи или засрами гласовития бърборко, но се оказва измамена. Хигинс само бащински я потупва по задните части, а сетне пак се обръща към мене и продължава да излага мислите си в същия висок тон:

– Комплекси, мании... И тъкмо туй трябва да ви накара да разберете, че социология е равно на психология. Психология на обществото, нищо повече!

Артистката, обезкуражена от тоя акт на пренебрежение, наново подхваща танцовите си стъпки, този път в обратна посока, застава пред огледалото и почва методично да сваля последните остатъци на облеклото си под ритъма на мелодията.

– Социалните конфликти не могат да се обяснят с гола психология – отвръщам не толкова, за да споря, колкото за да отклоня надвисналия заплашително над мене скелет на Хигинс.

Репликата ми обаче се оказва тактически погрешна. Защото скелетът се накланя още повече и опонентът в ораторския си патос едва не бръква с пръст в околото ми.

– Така ли мислите? Погледнете! – (Той посочва слуховия си апарат). – Един малък недостиг, и у мене се изработва цял комплекс...

Един друг недостиг... – (този път пръстът се насочва към голото теме на Бери) – ...и у моя близен се изработва друг комплекс...

– Хигинс, мисля, вече ви казах... – опитва се да го прекъсне дебелият, но не успява.

– ...А представете си какви комплекси разяждат това общество, което гъмжи от недостатъци!...

Той млъква за миг, сякаш за да даде време въпросната представа да се оформи добре в главата ми, после отпива едра глътка от чашата си и продължава:

– Бедността поражда комплексите също тъй неизбежно, както и плешивостта! – (Недоволно размърдване от страна на Бери). – А богатството? А властта? А безправието? Всичко това са извори на комплекси. И ето ви причината за всички ваши социални конфликти!

Мършавият отново прави опит да набута заплашителния си показалец в окоето ми и това ме кара предпазливо, макар и не твърде възпитано, да се извърна към дансинга. Артистката междувременно е успяла да смъкне от себе си всичко освен обувките и поела от камериерката дългото венчално було, го прикрепва върху фризура си с блажена усмивка. Огромното огледало разкрива пред публиката широка възможност да наблюдава телосложението на жената откъм двете фасади едновременно и тя достатъчно дълго се кълчи пред него, за да позволи и на най-придирчивите наблюдатели да приключат проучванията си. Най-сетне, с един последен тур около собствената си ос, артистката се отправя към невидимата църква, следвана от прислужницата, която придържа полите на воала, додето в залата се носят заключителните акорди на оркестъра и вялите аплодисменти на публиката.

– Бракът... един мит между всички останали... – бърбе Хигинс, който подир моето безцеремонно загърбване наново е благоволил да погледне към дансинга.

– Мистър Хигинс, няма ли да спрете най-сетне да ни досаждате с баналностите си? – любопитствува Дороти, чието внимание досега е било изцяло погълнато от стриптийза.

– А нима атракцията, която наблюдавахте цели десет минути със затаен дъх, е по-оригинална от моите концепции? – пита мършавият, като щедро налива една част от уискито в чашите ни, а останалата – по снежнобялата покривка на масата.

– Във всеки случай нейната атракция е по-увлекателна от вашата.

– Може би вие желаете и аз да се съблека гол?

– А, не, в никакъв случай! – възкликва Дороти с ужасено

изражение.

– Над какво работите сега, драги Коев? – сеща се да продължи все същия онзи прекъснат разговор Бери, след като разквасва глътката си.

– Теорията на индустриалното общество – отвърщам, без да мигна, тъй като всички въпроси от подобен род са отдавна предвидени.

– Ето нещо, което би заинтересувало моя издател! – обажда се Хигинс, който не може да стои нито миг във от беседата.

– Аз правя критика на въпросната теория – промърморвам, за да охладя ентузиазма му.

– Все едно. Темата при всички случаи е интересна – маха великодушно с ръка Хигинс, като едва не събаря бутилката.

– А какво ще получите за тоя труд? – пита Бери.

– Не мога да кажа, преди да съм го завършил.

– И все пак, приблизително?...

– Дайте го на мене и аз ще ви осигуря поне дващест хиляди... – заявява все тъй великодушно Хигинс.

– Пак хиляди и пак долари – въздъхва с досада Дороти.

И като се обръща към мене, добавя:

– Елате по-добре да танцуваме.

Дали защото е понеделник, или просто защото цените на заведението са доста високи, но край масите няма много посетители и двойките на дансинга са достатъчно редки, за да може дори посредствен танцувач като мене да маневрира. Всъщност ако някой маневрира, това е по-скоро дамата в лилаво и аз само следвам в ритъма на мелодията насоката на нейния каприз. Тая тактика не е за изхвърляне при известен род дебюти: вместо да се стъписваш и да издаваш подозренията си, по-добре е да се отпуснеш за малко по течението като един скромнен наивник, колкото да се ориентираш в обстановката и да разбереш каква точно е стъпката на танца и защо държат да те въвлечат в него.

Дороти е опряла плътно в мен едрия си бюст, без страх, че може да измачка тоалета си, и ме гледа открито с големите си очи, без да се бои, че ще ми разкрие нещо повече от една вечерна разнеженост.

– Михаил... Това звучи също като Майкъл...

– Защото името е едно и също.

– Наистина ли? Ах, с какви спомени е свързано това име!...

– Надявам се, че не съм докоснал струната на първата ви любов.

– Не, но на една от първите. Времето се топи, а спомените растат...

Аз съм вече една почти възрастна жена, Майкъл!

– Не се клеветете.

- Ще повярвате ли, че подир месец навършвам тридесетте?
- Не е възможно. Не бих ви дал повече от двадесет и пет.
- Вие сте един ужасен лъжец, Майкъл. Умирам да слушам такива лъжци!

Мимолетната сянка при фразата за безвъзвратния ход на годините отново е отстъпила място на мечтателния унес и големите очи ме гледат с предразполагащата откровеност на опитна жена. В този миг може би за пръв път забелязвам, че тя има наистина хубави очи, тъмни и измамливо дълбоки, че тя изобщо цялата е все още хубава. Може би дори всъщност тъкмо сега тя се намира в зенита на хубостта си, но жените обикновено винаги сами помрачават този зенит, като се тровят с мисли за неизбежно предстоящо.

Ухото ми не без задоволство долавя края на мелодията, защото това безцелно движение насам-натам съвсем не е между любимите ми занимания. Обаче дамата в лилаво, отгатнала дезертърския ми проект, улавя десницата ми с добре гледаната си бяла ръка и ме задържа за миг, додето оркестърът засвирва някакъв следващ туист или нещо от този род.

- Не мога да танцувам туист – промърморвам.
- Няма значение. Танцувайте го, както ви е угодно. Вие ми действувате просто отморяващо, Майкъл!
- Не знам да има нещо по-отморяващо от едно удобно кресло.
- Да, но само в случай, че нейде в съседство не се намира скъпият мистър Хигинс.

Така че додето двойките около нас се разделят и партньорите почват да се кълчат един срещу друг, ние двамата – Дороти и Майкъл – продължаваме да се въртим плътно прегърнати и жената в лилаво тъй настойчиво вперва в мене дълбокия си тъмен поглед, че аз поради инстинктивен страх от удавяне откланям очи към изписаните по стената голи жени с фосфоресциращи цветове.

- ...Обожавам пътуването... – произнася с приятния си мелодичен глас Дороти. – Да попадеш на места, които не са ти дотегнали, и да ги напускаш, преди да ти дотегнат...
- Затова ли сте избрали журналистиката? – питам прозаично.
- Отчасти да. А вие обичате ли да пътувате?
- Много.
- И вероятно често пътувате?
- Съвсем не.
- Недостиг на пари?
- По-скоро – на време.

– Е, тогава у вас това не е страст. Човек винаги намира време за страстите си.

И като ме пресреща отново с увеличащите бездни на погледа си, дамата в лилаво запитва:

– Каква е вашата страст, Майкъл?

– Коя страст?

– Тая, единствената и изпепеляващата.

– Хъм... – произнасям затруднено. – Едно време събирах марки...

Но трябва да призная, че това беше доста отдавна...

– Вие сте наистина ужасен лъжец – свива вежди Дороти.

А после тъмните очи отново ме поглеждат разнежено:

– Умирам за такива лъжци.

* * *

Дороти единствена разполага с кола – един почти нов тъмносив буйк, – затова и ролята на разносвач се пада на нея. А от разносвач наистина има нужда, защото, макар мистър Хигинс и мистър Бери да се държат все още на краката си, това им коства немалко усилия.

– Мани и фантазии... – произнася с мъка човекът-скелет, облегнат на задната седалка. – Социологията не е нищо друго освен психология на обществото, драги Бери!

Бери отвръща с някакво ломотене, което вероятно е шифрован израз на фразата „съвършено вярно!“

– Трябва да обясните при случай тия неща на Коев, драги Бери! – продължава да фъфле неуморимият Хигинс. – Не се сърдете, Коев, но вие имате нужда от известни напътствия по въпроса...

– Той трябва да дойде във вашия институт, Хигинс... – избоботва почти неразбираемо дебелият и изчерпал последните си сили в тая дълга фраза, задрямва в ъгъла до мършавия си колега.

Това разкрива широк простор за ораторските наклонности на кокаления човек, който се впуска в някакъв дълъг и объркан разговор със самия себе си.

Дороти, възползувана от пустотата на нощните улици, кара с несползена скорост и тъй рязко взема завоите, че очаквам всеки миг мистър Хигинс да отхвъркне от седалището и скелетът му да се разпадне на съставните си части. Това обаче като по чудо не става и ние успяваме да доставим невредими двамата социолози в обитавания от тях елегантен хотел.

– Сега накъде? – пита дамата в лилаво, след като деликатната

мисия е приключена и ние отново сме се настанили в колата.

– Кой е вашият хотел? – отвърщам на въпроса с въпрос.

– „Англетер“. А вашият?

– Моят... Всъщност той вече не е мой: утре заран трябва да го напусна.

– Бедното ми момче – пропява Дороти, като подкарва буика. – А защо не дойдете в „Англетер“?

„Защото е прекалено скъпо“ – би трябвало да отвърна, но вместо туй казвам:

– Защото и там е пълно.

– За вас ще се намери една стая, гарантирам ви. Оставете това на мене.

– Не знам как да ви благодаря...

– Начина на отблагодаряването ще го обмислим после – промърморва жената в лилаво и натиска педала на газта до края.

Колата спира пред бялата фасада на хотел „Англетер“, ярко осветена въпреки късния час. Ние излизаме и Дороти ми отправя един последен поглед, който не изразява нищо повече от лека умора. Сетне ми подава ръка и произнася машинално:

– До утре, Майкъл!

Тръгвам бавно край редицата излъчващи студен електрически блясък витрини на Строгет. Улицата е съвсем пуста, ако не се смята човекът, крачещ също тъй бавно като мене петдесет метра по-назад. Следен съм. И целия ден бях следен. По улиците и в бара, пеша и с кола. Въпросът е: докога?

ТРЕТА ГЛАВА

До ушите ми достига сух изстрел на автомат. После – два изстрела, един след друг, а после – още два.

„Значи, ония горе не са обезвредени – сещам се изведнаж. – А аз си мислех, че всичко отдавна е приключило.“

„Ония горе“ са залегнали в малка скалиста падинка на самия връх на хълма и аз знам добре това, защото всяка педя наоколо в тая пустинна местност ми е позната. Техните изстрели са редки, но бият тъкмо в горичката от ниски акации, дето ние сме се спотаили. Всъщност това не е никаква горичка, а жалка китка от посърнала зеленина сред сипеите, един мизерен остатък от някогашен опит да се укрепят ронещите се склонове на хълма. И ние тримата лежим под това ненадежно и почти въображаемо прикритие от бодливи вейки и рядка листовина, додето ония горе се упражняват в стрелба върху главите ни.

Фактически те са обградени, защото вторият възможен излаз от другата страна на тая камениста чука е заварден от още трима наши. Но злодеят е готов на най-лудешки рискове тъкмо когато е обграден, и не е никак чудно ония горе да прострелват горичката, за да подготвят предстоящото си измъкване.

– Трябва да се прибяга до онзи камък и да им се хвърлят едно-две яйца в гнездото – обажда се Любо Ангелов, известен повече под прозвището „Любо Гявола“.

Любо говори в неопределено лице, ала думите му се отнасят до мене, тъй като той самият е ранен в крака, а Стефан е тъй зле ударен, че не може да се вдигне и едва ли някога ще се вдигне, и ние го лъжем само за кураж, че куршумът е попаднал в плешката, а всъщност раната е малко по-долу от плешката, съвсем малко по-долу, колкото е необходимо, за да те свършат.

– Трябва да се прибяга до онзи камък... – повтаря Любо.

Любо има предвид точно онзи камък не защото камъкът може да се използва като прикритие, а защото едва оттам е възможно бомбата да се запрати в гнездото на ония. Що се отнася до прикритията, те изобщо отсъствуват от пейзажа. Скалистият гръб на хълма възлиза нагоре пустинен и страшен, пепелявосив под безцветното нажежено небе. Трябва да притичаш по тоя зловец склон, над който свистят куршумите, и да останеш жив. Трябва да минеш през тая територия на смъртта и да

оцелееш. А ако паднеш... е, какво пък, няма да бъдеш първият, който е паднал... важното е да не паднеш, преди да си хвърлил бомбата.

Гърмежите отново заехтяват, редки и откъслечни, понеже ония горе навярно пестят мунициите си. Опитвам се да стана на крака, но краката ми тежат, сякаш са пълни с олово, и аз знам отлично, че това е оловото на страха. „Хайде, Емиле, твоят ред е, момчето ми“ – казвам си, както винаги в такива случаи, за да си внуша, че това, което ми предстои, не е нищо повече от поредния малък изпит. Вдигам се с отчаяно напрежение на волята. И се събуждам.

Зловещата канонада в предутринния ми сън очевидно идва от отвореното крило на прозореца, блъскано от вятъра. В тоя град конгресът на ветровете за разлика от симпозиума на социолозите е целогодишен. Тук духа от всички страни и през всяко време на денонощието, така че ако разнопосочната вихрушка случайно спре за миг, датчаните вероятно ще изпитат пред това затишие същата тревога, която другите хора изпитват пред урагана.

Закрепам крилото на прозореца с предвидената за целта кука и се изправям да подишам хладния утринен въздух, преди бензиновите пари в него да са нараснали до обичайния процент. Това ми припомня едно вече отдавнашно решение да започвам всеки нов ден с малък гимнастически сеанс.

„Решението е наистина чудесно – мърморя си, като протягам за опит едната ръка водоравно напред. – Наистина героично решение. Но човек не може да запълва целия си живот само с героични дела.“

Ръката ми бавно се отпуска и улавя телефонната слушалка. Поръчвам да ми донесат закуската горе в стаята и се отправям към банята, за да отметна от дневния си план тая неизбежна работа – бръсненето. Всъщност бръсненето е досадно само когато няма за какво друго да мислиш, особено по време на продължителното сапуниване. А в момента имам да мисля за много неща и главно за предстоящото. Що се отнася до миналото – не отдавна миналото, а снощното, – то е вече съответно премислено и класирано по досиета.

Но понеже мозъкът ми не е електронна машина, той за известно време се отплесва тъкмо по отдавна миналото, макар вече да съм подал съответната нова задача. И аз все още виждам тоя гол скалист хълм, напечен от обедната жегга, пуст и отчетлив в мъртвата си пустош, а после смътен и безфокусен, защото вече бягам превит надве по него, там, към каменистото било, дето са се свили „ония“. И струва ми се да чувам сухото тънко свирене на куршумите и да усещам опарването в рамото, и

трябва да мине време, додето се сетя – „удариха ме“, – и трябва да мине време, додето си кажа – „добре, че е в лявото рамо“, – и трябва да мине още много време от тоя безкраен миг, през който времето е спряло, додето достигна онзи камък и запратя едно подир друго трите стоманени яйца. А после минутите отново почват да текат по обичая си, но всичко е все още смътно и безфокусно в заврлялата ми от зноя и умората глава – джипката, пристигнала от граничната застава, пренасянето на Стефан, спокойното лице на Любо, спокойно и бледо като лице на мъртвец. Стефан издъхна още в джипката. Любо оцеля и само малко накуцваше и така накуцвайки, успя да стигне до моста на Венеция, дето го довършиха. А аз още съм жив. Все още.

И често го виждам в кошмара си този гол скалист хълм, и понякога до върха остават само няколко метра, а понякога билото изглежда съвсем далечно, непостижимо далечно, и каменистият склон възлиза нагоре пустинен и страшен под безцветното нажежено небе, а изстрелите зловещо ечат в мъртвилото и зноя. „Хайде, Емиле, твоят ред е, момчето ми!“

Един кошмар, който ме кара да усещам събуждането като възкресение и да приемам новия ден като примамливо обещание, дори тоя ден да ми обещава само неприятности. „Имал съм и по-тежки мигове. Рискове на професията, нищо повече.“

При това рисковете на професията, поне за момента, нямат формата на изстрели. Всичко е мирно и тихо, говорим си за социология и наоколо се простира не пустинният каменист граничен участък, а зелената датска ливада. Важното е само да знаеш къде свършва ливадата и откъде почва тресавището.

Всеки си блъска ангелите по свой начин. Моят специално наподобява привичката на ония скъперници, които по два пъти броят парите независимо дали ги дават, или ги получават. С тая разлика все пак, че при мене проверката се извършва не два, а три пъти и че се касае не за проверка на пари, а на факти. Проверка преди действието, по време на действието и подир действието.

Всяко едно от тия три занимания си има незаменимите предимства, но и неизбежните слабости. Анализът преди действието е твърде важен, защото те подготвя за предстоящото, обаче не може да бъде точен, тъй като боравиш с неща, които още не са станали и кой знае дали ще станат тъкмо тъй, както си ги представяш. Анализът през време на действието е крайно необходим, за да се предпазиш от грешна стъпка, ала не е достатъчно изчерпателен, тъй като по липса на време се извършва почти

светкавично. Анализът след действието, напротив, може да бъде подробен и толкова задълбочен, колкото ти стига акълът, само че не е в състояние да осуети нищо от това, което вече е станало. Изобщо всеки един от тия три начина да се броят парите, тоест фактите, е по своему несъвършен. Затова пък обединени и трите в една постоянна привичка, те ми вършат доста работа.

Приключил с бръсненето, подлагам глава под обилната топла струя на крана и както стоя така, ослепен от сапуна и водата, чувам, че отгатык в стаята се отваря и затваря врата. Моментът е крайно благоприятен, за да ми опрат един пистолет в гърба и да изръмжат: „Предавай сведенията, куче!“ – додето аз агонизирам от смъденето на сапуна в очите. За щастие или нещастие сведенията тоя път са не у мене, а у други хора. Това ми дава възможност да мина спокойно и през ободрителната процедура на студения душ, да се избърша акуратно с хавлията и едва тогава да надзърна, за да видя какво става отгатык.

Не става нищо, освен дето на масичката до прозореца е сервиран подносът със закуската. Но една закуска с каничка димящо кафе в тоя ранен час е съвсем достатъчна и задоволителна като събитие. Сядам прочее в креслото и се заемам с тоя следващ етап от битовата подготовка за новия ден.

Два основни факта се открояват засега на хоризонта. Първият датира от пристигането ми в тоя град: аз съм следен. От кого и защо, това все още не е точно установено въпреки наличието на съответни хипотези. Вторият факт: аз съм обкръжен. Обкръжен с внимание, би добавил някой. Съгласно. Само че на този свят вниманието никога не се раздава гратис. Хигинс, Бери и Дороти биха могли да си намерят достатъчно забавни събеседници на тоя многолюден конгрес. Вместо туй те и тримата са се лепнали за един незначителен и безинтересен българин, играят с него на въпроси и отговори, развеждат го по заведенията и дори му обещават финансова помощ, разбира се, със строго научна цел. Този втори факт също се нуждае от добавъчно проучване, ала още отсега води до известни изводи.

Например снощният гуляй. Това бе една съвсем банална веселба, богата с приказки и бедна откъм необичайни происшествия, случайна веселба, резултат на случайно познанство, започнала със скуката на етикетията и завършила с разгула на пиянството. И все пак дребните перипетии и откъслечните реплики на това запиване съдържат достатъчно изходни данни, за да ми бъде съставено първоначалното досие. Мога дори съвсем точно да си представя това досие, в случай че проверката е

била предварително подготвена и поведението ми е било грижливо анализирано. И додето вкусям горещото черно кафе и запалвам първата за този ден цигара, струва ми се, че виждам ясно вече натраканата на машина характеристика на лицето Михаил Коев (първи вариант). Тук най-дребните ми жестове и най-случайните ми реплики, съответно преработени и съпоставени, са добили своята кадрова транскрипция. Отношението към кабаретния номер, поведението по време на танца с Дороти, броят на изпитите чаши, състоянието по време на гуляя и след него, реакцията на една или друга чужда реплика, смисълът на една или друга моя реплика, изобщо цялата тая купчина дреболии, съставлящи една банална веселба, тук са обобщени в сухи канцеларски фрази, запълващи съответните графи: отношение към жените и алкохола, към добрата кухня и пътешествията, към парите и материалната изгода, към научната работа и към авантюрата, бързивост или резервираност, суетност или скромност, бързина или мудност на рефлексите, импулсивност или хладнокръвие, подозрителност или лековерие, проникателност или повърхностност и още ред други констатации от този вид.

Така съставена, характеристиката би била достатъчно пълна и, разбира се, достатъчно невярна. Защото аз, подлагайки се добродушно на изпита, съм се старал да изопача леко известни свои черти, за в случай че наистина се готвят да ми съставят кадрово досие. Полезна предпазливост, особено ако е придружена с известна далновидност. Защото въпросът не е само в туй – да създадеш неправилна представа за себе си. Необходимо е тази представа да бъде неправилна в точно определени пунктове и в точно установен смисъл. Изобщо задачата не е да покажеш, че си обратното на това, което си, а да се прикриеш по такъв начин, който би ускорил саморазкриването на противника и би довел до провала му.

А докато този противник съставя своето обстойно, но не твърде точно досие, аз също съставям досиета. Засега те са само три и дано не бъдат повече, защото канцеларската работа, дори и вършена наум, доста ме уморява. На пръв поглед не е никак трудно да се формулират характеристиките на тия трима хора, които приказват повече, отколкото е нужно, и избързват в натиска си повече от необходимото. Обаче не следва да се забравя, че навярно и те също като мене се представят за нещо, което всъщност не са, и преди всичко – за по-глупави, отколкото са в действителност.

При това, за да се разбере точното поведение на тия хора, не е излишно да се знае от какви подбуди и от каква предварителна информация се ръководи тяхното поведение. Другояче казано, какъв е в техните

очи тоя Михаил Коев: социолог ли, или нещо друго? И какво искат всъщност те от тоя Михаил Коев: да го направят свой съмишленик в социологията ли, или в съвсем друга дисциплина?

Несръчността и припряността, с която и тримата ми предлагат своите малки изкушения – стипендии, хонорари и приятелство – би трябвало да ме убедят, че това са по-скоро любители в областта на вербовката, лекомислени типове, които смятат, че имат пред себе си един също тъй лекомислен тип, готов да се възползува от предоставяните му безплатно облаги. Напълно безплатно. Поне в началото.

Подобна версия изглежда съвсем правдоподобна. Работата е там, че версиите, в които противникът иска да ни убеди, винаги са сервирани тъй, че изглеждат съвсем правдоподобни. Значи, и тук тепърва е нужна проверка. А това практически означава да си гледам работата – не истинската, а привидната – и да не си позволявам лукса на прибръзаните действия.

Друго за момента не е и възможно. Ситуацията на сандвича се повтаря, макар вече не в социологичен аспект. Притиснат между неизвестните броячи и известните изкусители, аз съм принуден да играя пасивната роля на парчето шунка, което очаква да бъде изядено. И съвсем безсмислено е поне засега да се противя и да крещя: „Чакайте, имате грешка, аз не съм шунка!“

* * *

Откарвам с такси куфара си в хотел „Англетер“, където с удоволствие научавам, че намесата на Дороти ми е осигурила хубава стая с изглед към ивицата море на Нюхаун. Подир туй правя втори курс към конгресната палата и прекарвам известно време върху мястото си на наблюдател, макар че единственият материал за наблюдение са няколко десетки сивокоси, беловласи или направо плешиви глави, наредени пред мене и увенчани със слушалки.

Дороти отсъства. Хигинс и Бери, които кимат унило при появата ми, са погълнати изцяло от онова депресивно занимание, наричано „близане на раните“. Мършавият е загубил всякакъв интерес към усилвателната апаратура и съвсем откровено дреме, облегнат върху рамото на приятеля си, който от време на време прави безуспешни опити да наклони скелета на Хигинс в обратна посока, сиреч към мен. Опитвам се няколко минути да следя думите на поредния оратор, засягащи сложните коригиращи връзки между различни видове социални експерименти. Но искрено казано, фразите, произнасяни от човека на трибуната, са

тъй натегнали от непонятни термини, че аз също едва успявам да държа очите си отворени и само от приличие изтъпявам половин час, преди да изляза в кулоарите.

Холът е почти пуст, нещо просто невероятно, ако се има предвид качеството на изнасяния в залата доклад. Вземам едно кафе от бара, сядам на близкото канапе и запущвам. Няколко минути по-късно втори дезертър прекосява мраморните плочи на помещението, повтаря действията ми и се настанява на канапето до мене. Човекът ми е смътно познат. Това е същият онзи мистър Сеймур с отегчената физиономия, който се бе мярнал предната вечер на приема, за да сподели с нас впечатленията си от задухата и нечистия въздух.

Сеймур произнася едно съвсем сухо „здравейте“ и аз му отвърщам в същия тон. Той запалва цигара, като я оставя да виси в десния ъгъл на устата си, додето ръката му, дълга и някак нервна, разбърква с лъжичка кафето. Изобщо Сеймур, както установявам впоследствие, е от тоя род пушачи, които не обичат да губят излишно време с цигарата си и веднъж запалена, я оставят да дими между устните, додето стане нужда да я хвърлят. Може би тъкмо затуй дясната половина на лицето му е някак недоволно смръщена пред орисията си да бъде непрестанно кадена от пушека, додето лявата половина е почти злорада в безучастието си. Вън от тая своя двойственост това лице е хубаво с резките си черти, които му придават израз на мъжественост и още не са почнали да говорят за похабеност. Една малко студена и навъсена хубост: сиви, уморено примижващи очи, тънки насмешливи устни, кестеняв сноп коса, падащ често над набразденото чело, без да говорим за римския нос, в чийто прав диагонал има някаква неумолимост.

Сеймур вади отпърво лъжичката от кафето си, а после и цигарата от устата, отпива малка глътка и запитва:

- Отегчи ли ви докладът на Парино? Той е наистина непоносим.
- В момента за мене по-непоносимо е главоболието.
- Това глупашко кокетство с ерудиция предизвиква и у мене главоболие – кима събеседникът ми, видимо неразбрал какъв род главоболие имам предвид.

И като залепва наново цигарата в десния ъгъл на устните си, промърморва:

- Такива като вас са най-зле: да изминеш толкова път, за да чуеш толкова глупости...
- Мисля, че това се отнася и до вас: Америка е още по-далече.
- О, аз съчетавам служебните задължения с почивката: Дания е

приятно прохладна през лятото, а за да не скучая, работя по малко и над един труд. Знаете, тукашната библиотека...

– Да, да – казвам, – огромно богатство! Сто двайсет и пет милиона тома. Всъщност и аз съм дошъл тук, за да поработя.

– А, това е друго – съгласява се Сеймур и наново изважда цигарата от устата си, за да отпие втора глътка кафе.

После подхвърля почти без връзка:

– Не си спомням да съм ви виждал на по-раншните конгреси.

– Още не съм дорасъл до ранга да участвам в конгреси. Пратен съм просто на специализация и само използвах случая.

– А, да, това е друго – повтаря събеседникът ми и забучва цигарата си в ъгъла на устните.

Додето ние разговаряме, от залата е излязъл нов дезертър, този път от женски пол, и се е запътил към бара. И женският дезертър, ако се не лъжа, също ми е познат: това е дамата с черен тоалет и черно настроение, която беше спряла Дороти предната вечер на приема. Жената на свой ред взема чаша кафе и се запътва към нас. Тя и сега е облечена в черен костюм, а изразът на лицето ѝ е такъв, сякаш носи в ръцете си не чаша кафе, а останките на скъп покойник.

– Моята секретарка, мис Грейс Мартин – представя ми я Сеймур.

Грейс Мартин машинално и хладно ми подава ръка, после отправя безучастен поглед към надписчето на ревера ми и забелязва с безцветен глас:

– „България“... Вие беседвате с един противник, мистър Сеймур?

– А защо не? – отвръща онзи нехайно. – Мене повече ме интересува противникът, отколкото някой човек без значение, който ще ми досажда с разсъждения без значение. В края на краищата най-важните въпроси човек винаги ги решава с противника си.

Жената, без да възрази, сяда до шефа си и като запалва цигара, се заема с кафето, сякаш напълно забравила за нашето присъствие. Тя е значително по-млада от Дороти, но това едва ли би ѝ помогнало да спечели евентуалното състезание с журналистката. Грейс Мартин изглежда също тъй безцветна като гласа си и едничката характеристика, която бих могъл да ѝ дам за момента, е, че представлява пълен антипод на Дороти. Вместо предразполагащо държане – затвореност и студенина. Вместо женственост – почти мъжка твърдост в момчешката фигура и в резките движения. Вместо елегантно облекло – споменатия аскетичен костюм, очилата, черните коси, стегнати в кок на стара мома и черните обувки с ниски токове. Бъррр! Просто тръпки да те побият.

– Постъпили сте твърде разумно, като сте използвали възможността да надърнете в тоя симпозиум – говори с леко нравоучителна интонация Сеймур. – Това ще ви отнеме завинаги желанието да участвувате в бъдеще на подобни сборища.

Слушам, без да възразя, като очаквам продължението и наблюдавам бегло секретарката-монахиня.

– Двете трети от ония отгътък – Сеймур небрежно маха с ръка към залата – са празноглави социолози, а останалата трета са разузнавачи. Най-лошото е, че на трибуната излизат именно социолозите, вместо да се даде думата на разузнавачите, които биха могли да кажат някои наистина интересни неща.

– Вие очевидно бихте предпочели един Международен симпозиум по проблемите на шпионажа – подхвърлям, колкото да кажа нещо.

– Няма да е интересно – обажда се Грейс, без да вдига поглед от чашата си. – Всички ще лъжат най-безсрамно.

– Понякога, когато човек лъже, той издава доста истини – възразява Сеймур. – Да, разбира се: един симпозиум по шпионажа е далеч за предпочитане като зрелище. Не съм ли прав, мистър Коев?

* * *

По обяд, преди да напусна симпозиума, наново се сблъсквам в хола с господата Хигинс и Бери, но те само бегло ми кимат. А когато миг покъсно срещам и Дороти, разговорът ни се изчерпва с една благодарност от моя страна и с една-две нейни фрази в смисъл „моля ви се, не си заслужава“ или нещо от тоя род. След всичко това може наистина да се помисли, че снощната дружеска веселба не е била нещо повече от инцидентно конгресно запиване и че отделни приказки, способни да предизвикат подозрения, не са нищо повече от самонадеяни пиянски обещания.

Но мисълта, която ме безпокои, додето се движа из обедната навалица на Копенхаген, е свързана не е моите трима колеги-наблюдатели, а с обстоятелството, че днес е вторник. Днес е вторник и това означава, че човекът с каскета на сиви карета и с пътнически сак на САС ще ме очаква пред входа на „Тиволи“ точно в седем часа вечерта.

Казват, че числото седем е лошо число и че вторник е също лош ден, и ако се съди по сегашното положение, тая констатация не е далеч от истината. Дискретната проверка, додето крача по Вестерброгаде, ме убеждава, че все още съм следен. Нямам никакви основания да вярвам, че до вечерта следенето ще престане, а все пак срещата пред „Тиволи“

трябва да се състои, ако не за друго, то поне за да знаят в Центъра, че Емил Боев наистина се намира там, дето са го пратили, макар и да е в състояние на пълна парализа.

Завивам вдясно от Вестерброгаде и подир няколко крачки в обсега на погледа ми попада нещо познато. Нещо съвсем познато, ако се има предвид, че само преди седмица съм наблюдавал тази панорама на Златните пясъци, и то не на афиш, а на живо. Афишът е окачен в неголяма витрина и над витрината блести табелата на „Балкантурист“, а в дъното на помещението двама мъже разговарят, седнали в креслата, докато понасам някаква девойка, облакътена на малко бюро, е заета с писмена работа. Мъжете са навярно българи, а девойката е сто на сто българка, ако се съди по чертите на лицето, макар човек никога да не може да бъде напълно сигурен с жените.

Е, да, и какво, като са българи – мисля си, додето отминавам витрината, без да забавям крачки. И в ушите ми прозвучава познатият спокоен глас на генерала: „Никакъв контакт, при никакви обстоятелства...“

Свивам отново надясно в първата пресечка и продължавам да крача бавно, като обикновен турист, тръгнал да изучава града. Човекът, който ме следва петдесетина метра по-назад, е възприел също стъпката на разхождащ се субект. Привичката обаче ме е научила не само бързо да засичам този род субекти, но и да разпознавам намеренията им. Естествено работата на брояча е да те брои, ала тая работа може да се върши по сто различни начина, а от начина, по който се върши, не е трудно да се разбере дали броенето става „за всеки случай“, или с точно определена цел, дали си третиран като противник от средна ръка, или от първа величина и дали най-сетне зад брояча стои местната полиция, или някой друг.

Излизам на Градския площад и сядам да изпия едно кафе пред първото попаднало ми кафене. В този обеден час около масите пред кафенето няма особена навалица и това ми дава възможност да си избира хубаво място на слънце, докато съпровождащият ме човек се приютява в сянката до самия вход, на завет от вятъра и от моите погледи.

Додето пия кафето си и мислено преценявам поведението на брояча зад мен, все повече се убеждавам, че следенето ми става за сметка на хазната на негово величество краля на Дания. Днешният ми спътник е шести поред за тия три дни, ако не броим моторизираните му колеги, и всички те – моторизирани или не – вършат работата си с една и съща рутина, без да се прикриват много хитро, но и без да проявяват нахалство. Аз, разбира се, не съм капризен човек и нямам определени предпочитания към националността на броячите си, обаче все пак в момента

предпочитам да ме следят датчани, а не американци.

Плащам кафето и отново поемам безцелното си лутане, макар отлично да зная, че в тоя час порядъчните хора вече сядат пред обедната маса. Подир сношното пиене не усещам никакъв апетит, а що се отнася до лутането, то, макар и безцелно, не е съвсем безполезно. Трябва да умееш да извличаш полза дори от малките неща. Затова пускам в ход почти автоматичната си привичка да запомням заобикалящата ме обстановка с едно сантиментално предпочитание към пасажите и подлезите, към вътрешните дворове с двоен изход, към автобусните спирки и плаците за таксита, публичните и служебни входове на големите магазини, крайно затъntenите или твърде оживени места, ритъма на действие на светофарите и други от тоя род.

Нямам никаква представа дали всичко това ще ми потрябва и даже искам да вярвам, че никога няма да ми потрябва, но туй съвсем не пречи да се запаса с възможно повече подобни впечатления, защото в случай че в даден миг някое от тях наистина ми потрябва, ще бъде твърде късно чак тогава да попълвам знанията си.

* * *

Между паметните бележки от горепосочения вид фигурира и мисленото отбелязване на магазинчето за цигари и вестници, намиращо се най-близо до парка „Тиволи“. Точно в седем без пет същия следобед купувам от магазинчето последния брой на „Таймс“ и продължавам пътя си. Поредният брояч ме следва неотстъпно на традиционните петдесет метра, но аз тъкмо затуй съм оказал и надлежната чест на стария и сучен „Таймс“. Явяването ми на срещата с вестник в ръка означава „следен съм“. А в случай че заглавието на вестника е обърнато към парка, мълчаливата ми реплика се увеличава с още една фраза: „Нямам нищо за вас.“

Градският часовник гръмко и тържествено отброява седем удара, когато минавам бавно заедно с тълпата туристи и местни зяпачи край „Тиволи“. Мъжът с каскета на карета и самолетната пътна чанта е на мястото си. Отминавам го, след като сме си разменили един поглед за част от секундата и след като съм установил по положението на сака, че и човекът за свръзка няма никакво съобщение за мене.

Десетина крачки по-нататък едва не се сблъсквам с компанията, която се движи точно насреща ми в пълен състав: Сеймур, Грейс, Дороти, Хигинс и Бери.

– А, вие вече сте били в „Тиволи“! – извиква ми с укор Дороти.

– Съвсем не.

– Тогава хайде с нас!

Присъединявам се без възражение към шумната компания, която всъщност е шумна само благодарение на Дороти. Бери се нарежда на касата да вземе билети и след малко ние проникваме в това светилище на развлеченията – „Тиволи“.

Минаваме покрай летния театър, наподобяващ китайска пагода, заобикаляме фонтаните, чиито водни изблици са съпроводени с музикалните изблици на градския оркестър; отбиваме се да погледаме изкуственото езеро, където няма нищо за гледане, и висим известно време пред някаква детска въртележка.

– Отметнете в тефтерчето си, че сте видели и „Тиволи“ – подхвърля Сеймур на Дороти. – И да тръгваме.

– Как ще тръгваме? А рулетките? – възражава почти възмутена Дороти.

– Бихме могли да хапнем нещо – предлага свенливо Бери, като бърше непресъхващата пот от челото си.

– Вие мислите все за хапване, драги... – промърморва кисело Сеймур.

Но понеже сме стигнали до някаква бирария и понеже Бери и Хигинс вече са се насочили към една свободна маса, Сеймур неохотно тръгва подире им. Келнерката с бяла дантелена шапчица, бяла престилка и бяло лице ни сервира за ордьовър една любезна усмивка:

– Какво ще обичате?

– Аз бих взела сандвичи – заявява тутакси импулсивната Дороти. – Датските сандвичи са прочути.

– Сандвичи? – сбърчва чело Сеймур. – Всичко това е пипано с ръце... вероятно не съвсем чисти...

– Вие виждате нещата все откъм грозната им страна – забелязва Дороти.

– Сиреч реалната – уточнява равнодушно Сеймур. – Ще вземе филията с цяла шепа, а после ще плесне шунката отгоре с другата ръка.

– Може би най-първо ще изтърве шунката на пода? – подсказва Грейс.

– Напълно е възможно – кима невъзмутимо Сеймур. – Аз лично ще взема бифтек.

– И него го пипат с ръце – предупреждава Дороти.

– Обаче преди да мине през огъня. А после става твърде горещ, за да бъде пипан.

– Е, та какво ще бъде? – напомня за присъствието си келнерката, която до този момент спокойно ни наблюдава, като човек, видял през живота си немалко идиоти.

Хигинс обобщава желанията на групата, като поръчва за Сеймур бифтек, а за останалите – бира и сандвичи. След което на масата настъпва неловко мълчание, както става подир всеки внезапно прекъснат спор. Едва когато донасят питието и Хигинс отпива едра глътка от своята запотена халба, той благоволява да наруши тишината:

– Всъщност това „Тиволи“ не е чак толкова лошо...

– Не виждам кое му е доброто – бърза да възрази Сеймур, като изплюва угарката си и посяга към своята халба. – Забелязал съм, че хората скучаят най-много тъкмо на местата за веселби. Но понеже това са места за веселби и понеже никой не ги е докарал тук насила, те дават вид, че ужасно се веселят.

– Може би го правят просто от възпитание, за да не развалят удоволствието на другите с отегчените си лица – промърморва Дороти.

– Ако имате предвид мене, аз наистина не съм достатъчно възпитан в лицемерието, скъпа моя – забелязва меко Сеймур.

– О, аз говоря изобщо...

Сеймур очевидно се готви да направи някаква бележка по повод „говоренето изобщо“, ала в тоя момент се появява келнерката с големия си поднос.

Закуската минава в почти пълно мълчание, ако не се смята една одобрителна бележка на Бери по повод сандвичите и две поръчки на Хигинс за още бира. Когато ставаме, Дороти, възстановила отново своята жизненост, заявява:

– А сега: към рулетките!

Сеймур понечва да възрази, но премълчава, очевидно решил, че е под достойнството му да оспорва някакъв женски каприз. И ние тръгваме към близкия игрален павилион, предвождани от Дороти, която днес е в разкошен пепелявосребрист костюм и би могла да бъде наричана дамата в сиво.

В павилиона липсва рулетка, затова пък ротативните машини са в изобилие. Две дузини играчи от двата пола тренират бицепсите си, като дърпат тежките ръчки, додето дисковете на апаратите се въртят с метален звън, за да застинат в съответна комбинация. Изобщо ротативките са главната причина за притегателната сила на тоя увеселителен парк, чието почти едничко увеселение е комарът. Това е наистина комар на дребно, особено що се отнася до печалбите, но за сметка на туй

загубите, когато се повтарят често, са доста болезнени за гражданина от средна ръка, дошъл уж да си почине тук от работния ден.

Дамата в сиво и дамата в черно купуват по шепа никелови жетони от гишетото на входа и се отправят към две свободни ротативки, докато ние, мъжете, оставаме на входа да пушим и да наблюдаваме отдалеч борбата между човека и машината. Дороти още отначало проявява комарджийска страст и толкова повече се вживява в играта, колкото повече губи. Жената ту рязко дърпа ръчката, ту съвсем деликатно включва механизма, като се старее да налучка секретта на апарата, чийто единствен секрет всъщност се свежда до това – да обира осемдесет процента от постъпленията. Грейс, напротив, съвсем безучастно пуска монетите си и също тъй безучастно натиска лоста, сякаш сама е придатък на машината.

– Вие няма ли да си опитате късмета? – поглежда ме Сеймур.

– Каква полза от опити на дребно – отвръщам.

– Точно така – потвърждава Бери, който отново е плувнал в пот. – Играта винаги трябва да се играе на едро...

– Играта? Каква игра? – вдига вежди Сеймур.

– Ами че... играта изобщо... Целият живот е една игра...

– Оригинална мисъл. Вие може би дори сте изучавали теорията на игрите на Борел и Нойман?

– Аз не се интересувам от математически теории, а от психологическите фактори – отвръща малко докачено Бери.

– Именно психологическите фактори! – потвърждава и Хигинс, внезапно изтръгнат от летаргията си. – Ние третираме социологията като психология на обществото...

– Оригинално, наистина оригинално – повтаря Сеймур.

– Помощ! – извиква в тоя миг Дороти. – Гледайте, същински потоп!

Дамата в сиво наистина е получила голямата печалба с премията и в металното коритце на машината се сипят с равен звън цял порой жетони. Купчината е тъй голяма, че жената действително се нуждае от помощ и аз услужливо ѝ поднасям броя на „Таймс“, който и без друго нямам намерение да чета. Дороти с блеснало от възбуда лице събира жетоните и ги поставя в меродавния британски всекидневник. После, като притиска до гърдите си тежката импровизирана кесия, обявява:

– Сега ще идем да ги изгуляем!

– Пощадете ни от вашето великодушие – забелязва сухо Сеймур.

Сетне поглежда часовника си и напомня:

– Време е да вървим у Тейлърви.

– Но какво да правя с тия жетони? – пита сконфузена Дороти, като продължава да стиска непохватно с две ръце фунията с монетите.

– Хвърлете ги – предлага все тъй сухо Сеймур. – На мене като не ми трябва нещо, хвърлям го.

И понеже Дороти го гледа, сякаш смята, че той се шегува, Сеймур взема кесията от ръцете ѝ и я поставя в близкото кошче за отпадъци.

* * *

Опитът ми да се измъкна с оправданието, че няма какво да правя у хора, които не познавам, не дава резултат.

– Тъкмо ще се запознаете – отвърща Сеймур, като ме поглежда тъй, сякаш едва сега си спомня за присъствието ми.

– Но аз не съм канен...

– Бъдете спокоен, там никой не е канен. Дори и вие, Дороти, нали?

И понеже тоя път жената в сиво не благоволява да отговори, Сеймур добавя:

– Тяхната гостна, знаете, е нещо като Градския площад. Хората просто я прекосяват, преди да отидат другаде. Освен ония, които държат на играта... или на живота като игра... или как беше там...

Така че ние се настаняваме в двете коли, гарирани край „Тиволи“ и потегляме към Тейлрови...

Домакините ни посрещат със същите усмивки на стандартна любезност, с които посрещат и всички останали. Може би само Сеймур има привилегията на по-специално отношение, защото вместо машиналото „как сте?“ Тейлър му отправя едно: „Колко мило, че дойдохте, Уйлям.“ Подир което влизаме в салоните, докато съпрузите остават в антрето, дето, види се, им е съдено да прекарат цялата вечер в посрещане и изпращане на непрестанно разминаващите се на вратата гости. С две думи, една мила двойка от млади хора, които, боя се, ще бъдат твърде скоро състарели от бремето на светския живот.

„Салоните“, това са пет-шест обширни стаи, свързани помежду си и обзаведени с богата мебел, която вероятно е купувана съвсем напосоки, защото е не по-малко пъстра и разнотилна от множеството на посетителите. Колкото до самите посетители, тук освен чергарите, минали само за да пийнат една чаша, съществуват и представители на по-заседнали племена, разположени върху диваните или просто по килимите на пода. Това е една смесица от изискана елегантност и бохемска небрежност, от бръснати и брадати физиономии, от мини и макси тоалети, от фризури с почти всички цветове на дъгата и от най-различни езици на

индоевропейската група. Едно-единствено обединително звено: питието. Тук всички пият уиски и всички са еднакво жадни, така че келнерите в бели сака непрестанно сноват с огромните си подноси, за да поднасят пълните чаши и да прибират празните.

Нашата компания се пръска сред навалицата и аз изпитвам облекчителното усещане, че съм оставен сам на себе си, когато до самото ми ухосе разнася niskият тръбен глас на Сеймур:

– Не намирате ли, че тук е много шумно... и страшно душно?...

По-добре да минем оттатък.

– Боя се, че оттатък е същото – отвръщам неохотно.

– Не съвсем.

Той тръгва вред мене и аз покорно го следвам, и ние минаваме бавно от стая в стая, като се промъкваме през навалицата, додето излизаме в някакъв страничен коридор и се озоваваме пред плътно затворена врата в махагонов цвят. Един келнер нарежда върху niskъ бюфет бутилките уиски, които вади от картонени кутии. Вероятно задачата на човека е не само да домакинства, а и да бди край вратата, защото първият му жест е да ни прегради пътя и едва след като Сеймур избъбря нещо, ние сме оставени да влезем.

Просторното помещение е ако не по-хладно, то поне по-тихо от салоните оттатък. Ярво осветено от четири старинни полилея, то изглежда все пак някак мрачно, може би за туй, че стените са облицовани в махагон и всичко е тапицирано в тъмнозелено кадифе. Тежки тъмнокадифени завеси падат и върху прозорците. Сред тоя минорен тон на обстановката ярво се открояват светло-зелените четириъгълници на игралните маси. Като се изключат няколко карета, заети с игра на покер, основната част от присъстващите е струпана край голямата централна маса на рулетката. Ние също се насочваме натам. Сеймур вади от портфейла си снопче от десет банкноти по петстотин крони и с небрежен жест ги подава на единия от двамата крупиета в смокинги, ръководещи и контролиращи играта.

– Какви жетони желаете? – пита онзи.

– По сто крони.

Примерът е задължаващ, особено след като вече съм заявил, че не играя на дребно. Аз обаче имам при подобни случаи обичая да не се чувствам задължен с нищо пред никого. Затова изчаквам крупието да наброи на Сеймур петдесетте едри плочи, след което с царствен жест подавам една-единствена банкнота, срещу която получавам пет плочи. Между нас казано, бих предпочел по-дребни жетони, но крупието

вероятно е сметнал, че аз и спътникът ми сме хора от един ранг.

Отпърво само наблюдавам играта на Сеймур. Той залага ту на каре от четири цифри, ту на „шъовал“, като очевидно следва някаква своя система. Аз нямам система, затуй залагам един жетон на червено, решен час по-скоро да загубя жалкия си капитал и да се прехвърля към категорията на зрителите. Крупиеето, също както в големите игрални казина, подканя играчите: „Фет во жьо!“ – завърта ръчката на рулетката, пуска топчето и с протяжен глас предупреждава: „Риен ньо ва плю!“ Топчето подскача известно време, после след леко колебание спира на червено. Човекът в смокинг подхвърля с ловък жест една плоча към печелившия ми жетон и прибира с лопатката мизите на губещите.

По простия принцип на вероятностите, според който един вече излязъл цвят има по-малък шанс да излезе повторно, залагам следващия път двеста крони на черно и наново печеля.

– Браво, Майкъл, вие умело следвате примера, който ви дадох днес – чувам шепота на Дороти.

Жената се настанява от лявата ми страна, навярно за да бъде по-далече от Сеймур, и подава на крупиеето една банкнота от петстотин крони:

– Жетони по двайсет, моля!

Свободният крупие наброява жетоните, додето аз залагам нови двеста крони на червено тъкмо в мига, когато се чува протяжният вик: „Риен ньо ва плю!“ Този път загубвам. И за да не си играя повече на „иди ми, дойди ми“, поставям всичките си шест жетона отново на червено.

Червено.

– Браво, Майкъл. Вие сте наистина надежден ученик – прошепва повторно Дороти, която е решила да заложи два малки жетона на първа колона. Сеймур също вижда скромната ми победа, ала се въздържа от коментари. Той е изцяло погълнат от системата си и упорството му очевидно е плодно, защото купчината плочи е доста нараснала пред него.

Да кажа как точно протича играта ми оттук нататък би значело направо да излъжа, тъй като нямам нито точна представа, нито точен спомен за нея, освен само че продължавам да залагам на цвят. Понеже съм решил и тъй, и тъй да проиграя капитала и да се оттегля от масата, поставям безразборно по няколко плочи ту върху червено, ту върху черно, като от време на време не без учудване забелязвам, че камарата жетони пред мене неизменно се увеличава независимо от инцидентните загуби.

Друга е за жалост участта на моята учителка. Макар и да играе на дребно, тя твърде бързо загубва всичките си жетони и е принудена да извади нова банкнота, а малко по-късно – и трета. Затова пък Сеймур вече е удвоил авоарите си. Застанал пред масата с безизразно лице и димяща в ъгъла на устните цигара, той при всеки вик на крупиеото отброява по десет едри плочи, които поставя ту на едно, ту на друго каре.

– Приключвам за тая вечер – произнася унило по едно време Дороти. – Радвам се, че поне вие печелите, Майкъл. Замествайте ме достойно!

– Не е ли по-добре вие да ме заместите?

Тя ме поглежда колебливо, но колебанието бързо отстъпва място на героична решимост:

– Нямам сили да откажа. Цялото ми същество кипи от жажда за реванш.

Отстъпвам ѝ мястото си и за да не я смушвам в играта, се насочвам към изхода, като бегло забелязвам, че Сеймур ме изпраща с поглед.

В съседните помещения гостите значително са оредели. Задухата също е намалела, тъй като прозорците са широко отворени към нощта, наситена е електрическо сияние. Изобщо налице са всички условия да изпия спокойно чаша уиски. Което и правя.

– Загубих всичко. Можем да тръгваме – обявява половин час по-късно Дороти, като застава пред дивана, дето съм се обтегнал.

– Едно уиски?

– Не. Един коктейл от витриол и цианкалий ще ми свърши повече работа. Просто ще се изям от яд.

Оглеждам се. Сеймур все още не се е появил в салонните, а Бери, Хигинс и Грейс отдавна са се измъкнали. Моментът е съвсем подходящ да последваме примера им.

Додето кара колата из вечерните улици, жената продължава да мисли все за същото:

– Яд ме е, че тъй глупаво загубих парите ви – мърмори тя.

– Те бяха толкова мои, колкото ония в „Тиволи“ бяха ваши.

– Да хвърли моята печалба в кошчето, представяте ли си!

Тя обръща лице към мене, сякаш забравила кормилото, и аз изпитвам неприятното предчувствие, че ще хлътнем с колата в някоя витрина.

– Разбрахте ли сега защо загубих? Щом се гавриш с това, което си получил, съдбата те наказва.

Дороти отново насочва поглед пред себе си, като повтаря:

– Да хвърли печалбата ми в кошчето...

– Може би тая вечер ще направи същото и със своята.

– Надявайте се!

После отново се връща на темата:

– Трябваше да сменя стила на играта. Щом видиш, че губиш, трябва да смениш стила.

– И какво, като го смените? Вие не можете да смените системата. Рулетката е една система и тя работи срещу вас.

– Но вие спечелихте.

– Временно. И това е също част от системата. Уловка за наивниците.

– И Уилям спечели – настоява на своето Дороти.

А понеже замълчавам, жената сама си отговаря:

– Всъщност човек лесно печели тогава, когато печалбата му е безразлична. Изобщо човек винаги получава гратис ония неща, на които не държи. Сеймур е богат човек.

– А вие?

– Аз бях богата, Майкъл. – Тя натъртва на глаголното време. – Не искам да кажа, че сега съм бедна, обаче лудостите са много скъпо нещо, за да можеш да ги вършиш цял живот.

– А защо трябва непременно да вършите лудости?

– Защо ли? Защото без тях животът става съвсем скучен.

Дороти рязко завива и също тъй рязко спира пред осветената бяла фасада на „Англетер“. Подир туй загасва мотора, изважда ключа и като ме поглежда, добавя:

– Ако ви поканя да дойдете в стаята ми, предполагам, че това ще бъде също една малка лудост, но аз съм готова да си я позволя...

* * *

Една малка лудост? Защо не, особено ако етикецията я изисква.

Ставам от леглото, запалвам цигара и се настанявам в удобното бяло кресло. В тоя луксозен апартамент всичко е бяло и розово, включително и изтегнатата на леглото жена, забравила преди заспиването да се покрие. Наблюдавам разсеяно това тяло, което поради невъзможност да предложи свежест предлага изобилие. Сетне погледът ми спира на лицето. Устните, измити от червилото, изглеждат бледи, под очите са застинали тъмни кръгове. „Не бих ви дал повече от двайсет и пет“ – бях казал аз, свикнал от любезност да спестявам по едно десетилетие на познатите си от женски пол. Да, тя е поне на трийсет и пет и поне половината от тия години са преминали в малки лудости и умората вече почва да

избива изпод розовобялата повърхност на фасадата.

Джеймс Бонд и нему подобните въпреки страстта си към малките креватни лудости вероятно биха отминали с пренебрежение тая клоняща към прецъфтяване хубавица. А аз при цялата ми скромност се отзовавам на първия повик. Куриози.

Хората, на които трябва да съставям досиета, нараснаха от трима на петима и всеки от тях ме лъже по своя линия с изключение може би на Грейс, която не лъже само защото не говори. Те ме уплитат в лъжите на думите и на поведението си и сякаш най-простият начин да се оправя се свежда до това – да приема, че всичко, което иде от тия хора, е лъжа. Но да приемеш, че всичко е лъжа, това значи да се лишиш от ония опорни точки, ония малки следи от истина, които са способни да те насочат към цялата истина.

Погледът ми отново пада върху заспалата жена, въпреки без всякакъв интерес към нейните женски атрибути. Ако в цялата тая петорка от доброжелателни и прями хора съществува един наистина пряк човек, това е без друго Дороти. Въпросът е доколко нейната прямота може да ми влезе в работа вън от умерените наслади на умерените лудости.

Разбира се, всеки непознат е един възможен противник. Само че възможен още не значи действителен. И после – противниците могат да бъдат най-различни по характер и подбуди. А това означава между другото, че има противници, които за даден момент могат да бъдат превърнати в съюзници.

Усетила сякаш, че мисля за нея, Дороти се размърдва неспокойно в леглото си, посяга насън да се завие с несъществуващата завивка и се обръща по корем.

Обикновено се смята, че в професия като нашата известна доза мнителност не вреди. Въпросът е какво наричаме мнителност и каква е нейната доза. Постоянната мнителност замъглява яснотата на погледа, разкъсва вниманието ти, кара те да се озърташ на всички страни, вместо да се съсредоточиш към посоките, отдето наистина може да дойде опасността. Мнителният човек се смята за твърде осторожен и неуязвим, но той всъщност е крепост, вече превзета наполовина от противника, тъй като е дезорганизирана отвътре.

Загасвам цигарата в кристалния пепелник, вдигам се от креслото и започвам да привеждам в ред тоалета си, без да вдигам шум и без да преставам да прехвърлям в главата си все същите мисли.

Да, трябва да бъдеш не мнителен, а проницателен, да си отваряш добре очите и ушите, за да приемаш цялата налична информация,

включително и лъжливата, и да си напрягаш мозъчните гънки, за да я обработиш грижливо. Сеймур е прав: една лъжа чрез характера на неверните сведения, които съдържа, често може да ти даде доста точни сведения за истината, която се опитва да прикрие. Оставете един човек да ви лъже свободно в продължение на половин час и той с лъжите си положително ще издаде нещичко от това, което се старее да потули. Затова бърците са опасни за себе си и за своите дори когато лъжат.

Прочее аз се вслушвам във всичко, което мога да чуя, и се вглеждам във всичко, което мога да видя, и дори съм готов на известни малки лудости в името на куртоазията. И ето че слухът ми почва да долавя някакъв дребен дисонанс в този иначе строен квинтет. Нещо скърца в отношенията между Сеймур, от една страна, и Хигинс и Бери, от друга. Нещо скърца още по-силно в отношенията между Сеймур и Дороти. И макар скърцането обикновено да дразни, то в случая по-скоро ми доставя удоволствие и дори нямам нищо против това, дисонансът между пематата да се засили до такава степен, че целият концерт да иде по дявола.

Но дисонансът може и предварително да е предвиден в програмата. Една добавъчна уловка за баламата. Също като краткотрайните печалби при комара, поддържащи илюзията, че системата работи изцяло в твоя полза. Когато пет души искат да ти създадат впечатлението, че си попаднал в откровена домашна среда, най-простото е да почнат да се иронизират взаимно или да се карат. „Недей мисли, че сме комбина. Не виждаш ли, че едва се понасяме?“

Дороти отново се размърдва неспокойно в леглото. Тя вероятно е усетила студ, защото се сгушва на кълбо и замира. През полуотворения прозорец приижда хладен въздух с дъх на море. Съмва се. Неоновите глобуси по пустия площад излъчват бледо сияние в дрезгавината. Неиде наблизко старинен часовник отбелязва поредния половин час с няколко такта от любимата на всички старинни часовници бигбеновска мелодия.

Обличам самото си, приближавам до леглото и хвърлям леката пухена завивка върху спящата жена. После излизам и безшумно затварям вратата.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Симпозиумът следва обичайния си ход. Научни съобщения и изказвания по докладите, написани, преди докладите да са били известни. Снимки за спомен в конгресната зала по време на почивките. Снимки за спомен и пиене на кафе в кулоарите.

– Кафето им е на същото ниво, на което са и докладите – забелязва Сеймур заранта на третия ден, като се сблъсква с мене в навалицата пред бара. – Не искате ли да изпием нещо по-свастно?

– Ако ще бъде пак кафе, не виждам смисъл да се местим – отвърщам.

– Може и да не бъде кафе – свива рамене Сеймур. – Важното е да излезем на чист въздух.

Тоя човек очевидно е маниак на чистия въздух и непрестанно се оплаква от задухата, без да подозира, че тя може би идва просто от димящата на устните му цигара.

Настаняваме се в елегантния черен плимут и потегляме в неизвестна посока.

– Вие снощи напуснахте играта тъкмо когато тя взе да става голяма – промърморва спътникът ми, вперил поглед пред себе си.

Той кара уверено и ловко по оживените улици, но в начина, по който потегля или спира, няма плавност, а отривиста твърдост.

– Исках да дам възможност на дамата да се реваншира – казвам, сякаш се оправдавам.

– Истерията никога не може да получи реванш над хладния разум – възразява Сеймур, все тъй вперил поглед пред себе си. – Рулетката, както ви е известно, е една съвсем рационална игра, една игра на вероятности, при която на всичко отгоре най-добрите вероятности са предврително отнети на играча и предоставени на банката.

– И вие все пак имате неблагоприятието да играете...

– Аз играя не от неблагоприятието, а от доверие в добрия си разум. Аз обичам трудните игри, Майкъл.

Той за пръв път и като че съвсем спонтанно ме нарича по име. Тук всички вече почват да ме наричат Майкъл, сякаш за да ми внушат чувството, че съм техен човек.

Излизаме на широката Фредериксберг Але и Сеймур увеличава скоростта, без да прекъсва разсъжденията си:

– Дороти би трябвало да си опита късмета на покер. И то в чисто женска компания. Една агресивна истерия между три други – това вече дава известни шансове за успех...

Той млъква, сякаш сетил се за нещо. А след малко подхвърля:

– Надявам се, че това, което говоря, не ви дразни.

– Защо да ме дразни? Вие говорите за Дороти, не за мене.

– Но Дороти е ваша приятелка...

Наистина дамата в сиво, която вече трябва да бъде наричана дамата в розово, тая заран доста явно изразяваше дружелюбието си спрямо мен. Тя ме бе отвела до симпозиума с колата си, а по време на заседанието ме бе развличала с една доста интимна беседа, придружена с усмивки и съответни погледи.

– Ако е за приятелство, мисля, че вашето приятелство с Дороти датира от по-отдавна – произнасям безучастно.

Сеймур не отговаря веднага и може би търси някакъв скрит смисъл в баналната ми фраза. После изтърсва съвсем ненадейно:

– Допускам, че сама ви се е предложила.

Догадката е точна. Обаче аз нямам обичая да обсъждам подобни неща с други хора, а още по-малко с хора, които познавам от два дни. Затова оставям спътника ми да беседва сам със себе си:

– В наше време едва ли има по-обичайно явление от туй, една жена да си предлага тялото. Понякога това се прави заради голото удоволствие, понякога за удоволствие плюс нещо друго, а понякога само за нещо друго без връзка с удоволствието.

Сеймур замълчава, като че за да ми даде време да преценя към коя от тия три категории спада собственият ми случай. И понеже паузата става твърде дълга, той промърморва:

– Простете. Дороти наистина е права: никак не ме бива в лицемерието на светското възпитание.

Половин час по-късно ние вече сме се разположили пред едно заведение на Строгет, луксозната търговска улица, отредена само за пешеходци. Келнерът ни донася две чаши с малко уиски и много лед. Опитвам температурата и вкуса на питието, а сетне отправям поглед към околния пейзаж. В тоя предобеден час улицата е изпълнена от пъстра космополитна тълпа: младежи с боси крака и рунтави кожуси, момичета, вероятно забравили да сложат полите си на излизане от къщи, и други, пропуснали да си снемат пижамите, шествие от голи бедра и полуголи задни части, от рокли до кръста или до земята, от боядисани или направо неизмити лица, от дамски блузи, наподобяващи рибарски мрежи,

от мъжки панталони от зебло, придържани посредством въжени пояси, без да говорим за разгула на багрите, с явно предпочитание към най-крещящите.

– Шизофренията е в пълен ход – отбелязва лениво Сеймур, като протяга ръка към чашата си. – Обилен материал за един социолог.

– И не особено интересен – допълвам. – Всичко това не е трудно да се обясни.

– Знам ги вашите обяснения. Както и нашите. Хората открай време приписват на света закономерностите, измислени от хилавите им мозъци. Огюст Конт бе съчинил три стадия в развитието на обществото. Вие ги увеличихте на пет – това е цялата разлика.

– Струва ми се, че въпросът не е в бройката. Конт извеждаше своите стадии от човешкото съзнание, а ние ги извеждаме от обективното развитие на материалната действителност – възразявам, като пускам в ход ерудицията си, натрупана по време на пътуването в спалния вагон.

– Вярно. Вие заменихте една фикция с друга фикция. Това е заслуга, която не смятам да ви отричам.

– Ако за вас обективното развитие е фикция...

– Обективното развитие? Но, позволете, кое ви дава гаранцията, че сте го прозрели? Човекът още в биологията си е програмиран като безсилно и ограничено същество.

При тия думи Сеймур вдига от масата пакетчето „Кент“ и ми го показва, сякаш въпросното човешко нищожество е скрито нейде вътре между цигарите.

– И все пак това безсилно същество непрекъснато прави нови и нови открития, които му помагат да преодолява безсилието си.

– Съвсем не отричам тая елементарна истина – кима събеседникът ми, като вади папироса и я забучва в десния ъгъл на устните си. – Но и когато прави жалките си открития, човек не е в състояние да предвиди последиците им. Затова откритията не намаляват нито на йота безсилието му и вместо да го направят цар на вселената, както вие обичате да твърдите, го водят до ново заробване. Ето, вижте!

Той посочва с елегантната си сребърна запалка към откриващия се в дъното на улицата градски площад, дето трафикът е тъй претоварен, че колите едва пълзят.

– Хората измислиха автомобила, за да се движат по-бързо, но колиите се умножават с такава адска прогресия, че скоро ще направят невъзможно всяко движение. Човекът се е превърнал в роб на машините, създадени уж за да го освободят от трудности...

Сеймур щраква запалката, дръпва от цигарата и продължава, като заедно с думите изхвърля от устата си талази тютюнев дим:

– Атомната бомба се рисуваше на създателите си като средство за победа не само над противника, но и над страха от всеки противник. А ето, че тъкмо с откритието на бомбата започна ерата на най-големия страх, който човечеството е познавало. Страх за всички, включително и за творците на бомбата.

– Това само доказва простата истина, че техническото развитие далеч е изпреварило развитието на общественото устройство. При едно по-съвършено общество...

– Илюзии! – прекъсва ме Сеймур. – Всичко това доказва безсилието на цялото общество и на всяко общество, въоръжено с фикциите на едни или други мними закономерности.

– А кои са според вас действителните? – запитвам, доволен да предоставя думата на събеседника си.

– Няма ги – отвърща Сеймур, като разперва ръце. – Пък и да ги има, те са недостъпни за нас, за нашите дребни мозъци, оценяващи нещата в ограничените посоки на някакви си три измерения. Но с цялото си невежество ние бихме могли да признаем при по-голяма честност, че тая вселена е едно неизмеримо гигантско пулсиране, едно бурно дишане на някаква материална или каквато щете там субстанция, едно движение, закономерно или хаотично, при което всяко вдишване представлява раждане, начеване, създаване, а всяко издишване – порив на смъртта, на космичните катастрофи, на унищожението. Един гигантски кипеж на кълнене и на гниене, на упорито напирание за растеж и на безпощадно смазване на израстващото. И в тоя гигантски процес, представете си, земната човеко-мравка се опитва да наложи някакъв свой ред, да наложи волята си на бълха върху поведението на вола, по който е оставена да пълне.

– Съкрушително сравнение... – промърморвам.

– Ни най-малко. Вие знаете не по-зле от мен, че разликата между нищожеството на човека и величието на вселената изобщо не се поддава на образно сравнение.

– Не разбирам защо тогава сте се посветили на такава излишна наука като социологията.

– Защото решението ми беше взето още преди да бях прогледал. И защото социологията е толкова излишна, колкото и всичко останало. А в такъв случай, какво значение на коя точно специалност ще се спреш, за да лъжеш хората и себе си, че вършиш нещо полезно?

– Що се отнася до полезността, не виждам никаква лъжа: социологията ви помага да си вадите хляба – осмелявам се да забележа.

– Най-абсурдното е, че нямам никаква нужда да си вадя хляба, както вие се изразявате. Аз съм това, което е прието да се нарича „заможен човек“, Майкъл.

Той изрича последната фраза с такава неловкост, сякаш ми разкрива някаква срамна тайна. После предлага прозаично:

– Да вземем още едно уиски, а?

– Както обичате.

Сеймур прави небрежен, но достатъчно ясен знак на келнера, застанал до входа на заведението и малко по-късно пред нас отново са сервирани две добре заредени с ледени кубчета чаши.

– Всъщност аз станах социолог по времето, когато още бях в плен на предрасъдъците си, макар вече да прозирах целия им комизъм. Главата ми казваше, че спокойно мога да плюя на всичко, обаче предрасъдъкът напомняше: „А какво ще кажат другите?“ Разбира се, аз още тогава плюех мислено на другите, на всички тия „други“, наречени общество, и все пак не ми се щеше да ме смятат за богат ленивец, от рода на тия кухи субекти, които прекарват една четвърт от живота си в самолетите и по летищата, за да прехвърчат от курорт на курорт и от казино на казино. Не че не бях неврастеник като тях, но моята неврастения бе от такъв род, че изискваше действия, признати като обществено полезна активност. Надявам се, че ме разбирате?

– Мисля, че да – кимам, като посягам към чашата си. – Ако това изобщо има някакво значение за вас.

– Естествено, че има значение.

– „Естествено“? Доколкото схванах, за вас всичко на този свят е без значение.

– О, не възприемайте думите ми буквално. И не бъркайте теоретичните концепции с практическото поведение. Вие сте, както се изрази моята секретарка, един противник, разбира се, пак в теоретичен аспект. А човек винаги държи на мнението на противника си... понякога дори повече, отколкото на мнението на приятеля. Не е ли така?

– Не знам – отвърщам, като оставям чашата, след като достатъчно съм си охладил дланта с нея. – Струва ми се, че ако противникът има ласкаво мнение за мене, това едва ли би ме зарадвало твърде.

– Не става дума за ласкаво мнение, а за уважение – уточнява Сеймур. – Аз мога да уважавам един противник, без да имам непременно ласкаво мнение за него...

– Трудно ми е да доловя нюанса... – подхвърлям безочливо, защото нюансът е съвсем очевиден.

– Аз мога да уважавам вас, без това да ми пречи да презирам илюзиите ви – обяснява търпеливо събеседникът ми.

И понеже този път не отговарям, той продължава:

– Вие дори не можете да разберете, че безредието в своята естествено е по-малко опасно от вашите илюзии за ред и справедливост. Опасни илюзии. Всички войни и всички страшни кръвопролития са се водили за подобни илюзии. Човечеството винаги е било изтребвано в името на живота, на хубавия живот, на идеала за живот. Изобщо бедата на човечеството е главно в туй, че за него винаги са се грижили сума самозвани благодетели от вашия тип. Ако всеки мисли за себе си, вместо да се старае да спасява другите, тоя абсурден свят би бил малко по-спокоен.

– Според вас излиза, че работата ще върви най-добре, когато никой не я върши.

– Да, ако имате предвид точно тая работа. Престанете да учите хората как да живеят. Престанете да им помагате да подреждат живота си, без да ги питате искат ли вашата помощ.

– Аз никого не се опитвам да уча – напомням просто за сведение.

– Говоря не за вас лично, а за вашите мислители. А що се отнася специално до вас или до мене, правилото може да се вземе в обратен вид: нека не допускаме да се месят в живота ни и да ни натрапват жизнени принципи, при чието съставяне никой не е искал мнението ни.

– Вашата обработка почва малко ненадейно и доста енергично – забелязвам, като съдържам усмивката си.

– Точно това трябва да ви убеди, че не става дума за обработка. Аз, както вече разбрахте, съм почти пословичен със своята нетактичност – усмихва се едва-едва и Сеймур.

– „Нетактичност“ или „искреност“?

– Тия две понятия са съвсем равнозначни в доброто общество, към което имам нещастieto да принадлежа.

– Вие, изглежда, смятате за нещастие, че изобщо принадлежите към човешкото общество. Вие с мъка носите кръста на живота.

– Кажете „със скука“. Това ще бъде по-точно – отвръща Сеймур, като изплюва на плочите поредната угарка.

Той се озърта, допива водата си от разтопения лед и после ме поглежда с присвитите си очи:

– И все пак тая скука тук е нищо в сравнение с оная, Голямата скука.

– Коя по-точно? – питам, като довършвам на свой ред ледената вода в чашата си.

– Ами тази, дето почва след заравянето на ковчега.

– По тоя проблем ще има достатъчно време да мислим, след като ни заравят.

Сеймур наново се озърта и подхвърля почти полугласно:

– Струва ми се, че ви следят... Освен, разбира се, ако не следят мене...

Това, че ме следят, аз го знам отлично и без Сеймур да ми го казва и още при първото уиски съм забелязал човека, застанал на традиционните петдесетина метра в навалищата между будката за порнографски списания и входа на киното.

– За какво ще ни следят? – питам с леко недоумение.

– Просто така: обикновена шпиономания – свива рамене събеседникът ми.

Сетне присвива още повече сивите си очи и добавя:

– Може би се боят, че можем да сключим с вас тайно споразумение, а?

И за пръв път се размива гласно с малко дрезгав смях, както се смее непривикналият към подобно занимание човек.

* * *

Страхът ми, че сивоокият мизантроп ще ме покани на обед, не се оправдава. Като казвам „страх“, аз може би малко пресилвам нещата, но за момента не ми се ще нито да отблъсквам поканата на Сеймур, нито да пропускам срещата с една дама. Дамата в розово.

– Докъде желаете да ви откарам? – пита спътникът ми, след като сядаме в плимута.

– До хотел „Англетер“, ако това не ви затруднява.

– А, вие сте също в „Англетер“! – промърморва полугласно Сеймур. – Чудесно. Само показвайте ми пътя.

Пътуването минава в мълчание, ако се изключат възклицанията ми от рода на „все направо!“ и „наляво!“ Човекът на кормилото е погълнат от мислите си или от ритъма на движението. Подозирам, че този човек не е твърде приказлив, макар че додето е с мен, почти непрестанно говори.

Едва когато стигаме пред хотела, Сеймур забелязва:

– Не очаквах такава ослепително бяла фасада. Струва ми се, че за добрата стара Англия би подходило нещо по-опушено...

– ...А за Дороти – нещо по-износено... – довършвам фразата му.

Той ме поглежда и за втори път се размива:

– Трябва да внимавам с вас. Вие почват по много опасен начин да отгатват мислите ми.

Дороти обаче съвсем няма износен вид, когато се появява малко по-късно в бара на „Зьопавилионен“, дето съм имал предпазливостта да се озова с такси. Тя все още е в розовия си тоалет, почти странна проява на постоянство у тая капризна жена. Лицето ѝ сияе от жизненост и – нека бъдем кавалери – от младост. Пътем казано, срещата ни би могла да се състои със същия успех и в ресторанта на „Англетер“. Но за Дороти да обядваш в ресторанта на своя хотел е тъй досадно, както да обядваш у дома си.

– Обзалагам се, че допреди малко сте били с този кисел човек! – заявява тя, след като се настаняваме на една маса до самата витрина с великолепен изглед към езерото, акуратно включен в цената на гозбите.

– По какво познахте?

– По собствената ви кисела физиономия.

– Вие по много опасен начин почват да отгатват ситуацияите, скъпа.

– Аз съм способна да отгатвам не само ситуацияите, но и разговорите – предупреждава ме дамата в розово. – Сигурна съм, че сте приказвали за мене.

За щастие в този момент се приближава келнерът.

Краткотрайно щастие, тъй като още при ордьовъра от пушена съомга Дороти наново подхваща:

– Признайте, че сте приказвали за мене!

– Аз лично, не.

– Значи, той е приказвал.

Навеждам дискретно очи.

– Не се безпокойте. Няма да ви карам да повтаряте думите му. Те са ми добре известни.

– Това може само да ме радва.

– Бас давам, че ви е надрънкар доста лъжи за миналото ми...

– Знаете, когато се говорят подобни приказки, аз изобщо не ги чувам...

– Не извъртайте, Майкъл. Мъжете винаги чуват подобни приказки, дори и да са глухи като нашия стар Хигинс. А вие, ако се не лъжа, имате добър слух.

– Искрено ви казвам...

– Оставете. Аз още по-искрено ви казвам, че сплетните съвсем не ме засягат. Но Сеймур наистина прекалява.

– Може би ви ревнува... – подхвърлям наслуки.

– Така ли смятате?

Жената ме поглежда внимателно. После поклаща глава:

– Предполагам, че по-скоро ме ненавижда.

В половинчасовия интервал между печеното и десерта Дороти минава на някои други теми и по-специално на темата за живота като такъв. Стремя се да я слушам внимателно и дори да участвувам в беседата с отделни реплики, а когато погледът ми се пресища от розово, отправям очи към езерото. Върху сивата водна повърхност, набраздена от вечния вятър, лениво се движат няколко лодки с гребла. Наоколо – гъста сочна зеленина. Отгоре – тежки влажни облаци. Пейзажът не е за ревматични субекти.

– Животът сам ни предлага много от нещата, които се мъчим да изкопчем насила – говори Дороти, благодушно настроена подир доброто ядене. – Но ние сме много глупави, за да оценим жеста. Очакваме да получим всичко в пълен комплект, като богато гарниран обед. А нещата в живота ни се дават на части. Защо да се тровим, вместо да правим от тях части малкото си щастие...

– Хората не искат трохи... – забелязвам.

– Трохите имат същия вкус, както и целият хляб. Обаче трябва да ги събираш и да не бъдеш алчен за по-голямо количество от възможно. Моята първа любов бе един философ, който се изразходваше в приказки. Така се изразходваше, че не му оставаха сили да ме целуне.

– Не допусках, че сте нагазвали и във философията.

– О, той беше само философ в проект. Истински философ бе може би професорът му, защото не отдаваше на теориите повече внимание от това, което те заслужаваха. И ето, че аз получих от професора туй, което напразно очаквах от ученика. Така че, философски погледнато, имах и чистата любов, и физическата наслада, но от два различни източника. И какво, че ги получавах поотделно, ако трябва да гледаме философски на нещата?

– Нищо, разбира се – бързам да я успокоя.

– А по-нататък бе все същото. Богат съпруг, но посредствен любовник. Добър любовник, когото обаче трябваше не само да обичам, а и да обличам. Хора, които ти предлагаха разкоша на вилите си и скуката на разговорите си. Типове с интересни идеи, обитаващи невероятно мръсни ателиета. Животът винаги ти поднася някакъв плод, често узрял и

вкусен, само че изгнил откъм едната страна. Защо трябва да го хвърляш и да стоиш с пресъхнали устни, вместо да отстраниш гнилото и да изядеш останалото?

Фразата за пресъхналите устни ме подсеща, че чашата на Дороти е празна и аз побързвам да наляя от бялото рейнско вино.

– И какво от туй, че някой тип като Сеймур ще ме обвинява във всички смъртни грехове само защото съм се осмелила да взема малкото, което животът ми предлага? – продължава тирадата си дамата в розово.

– Вашите възгледи са съвсем реалистични.

– Радвам се, че ги споделяте – отвръща Дороти, изтълкувала думите ми изцяло в своя полза. – Ние с вас нямаме претенцията да бъдем нещо повече от обикновени хора и затова не смятаме, че ни се пада специално меню. Докато човек като Сеймур...

Тя прекъсва фразата си, защото келнерът донася кафето, придружено от две чашки коняк, две съвсем малки чашки, само за оправяне на куса.

– Казват, че врялото кафе състарява... – забелязва дамата в розово, като поглежда еспресото, от което се вдига пара.

– Всичко хубаво състарява по малко. Ала този проблем, надявам се, още не ви занимава.

– Не се надявайте. Занимава ме, и то твърде настойчиво – отвръща тя замислено.

После изведнаж протяга хубавата си бяла ръка към порцелановата чашка.

– Толкова по-зле! Кафето или се пие горещо, или изобщо не се пие.

Дороти поема няколко малки глътки и тонизиращото влияние на кафето я връща към прекъснатата тема:

– Сеймур може да играе ролята на „гран сеньор“ и да се отказва от трохите, защото има всичко. Обаче кое му дава право да съди другите? Както виждате, Майкъл, аз сама не крия нищо от живота си и съм съвсем искрена с вас и изобщо искреността е ахилесовата ми пета, но не обичам, когато други се ровят в биографията ми, за да пресилват и изопачават нещата. Нима аз се занимавам с Уйлям и с неговата мъжествена секретарка?

– Той просто ви ревнува – подхвърлям наново.

– Не вярвам. Той отдавна вече е престанал да ме ревнува.

– „Отдавна вече“?

– Е, да. Всъщност Сеймур е същият оня студент-бърборко... моята първа любов...

* * *

Идеята да идем на пристанището е на Дороти, понеже той род идеи винаги идват от нея. Това става в края на следобедното заседание, когато аз съвсем неусетно наново съм се озовал в обкръжението на компанията. Хигинс и Бери почти в един глас заявяват, че пристанището – особено при тоя ужасен вятър – абсолютно не ги привлича. Сеймур по обичая си само безразлично свива рамене, а Грейс, както винаги, се въздържа от мнение.

И все пак подир половин час ние четиримата вече зяпаме из пристанището или из това, което сме обявили за пристанище, защото около тоя град всичко е пристанище и много често, когато завиваш от една улица в друга, случва се да видиш, че пред тебе вместо трамвай минава параход. Времето не е чак толкова лошо – нещо средно между мрачно и слънчево. През сивите влажни облаци често проблясват лъчи и в такива мигове пейзажът добива нещо от двусмисления израз на човек, който се муси, подтискайки усмивката си.

След като наблюдаваме няколко минути как разтоварват един кораб и как товарят друг, на Дороти ѝ хрумва нова идея: да се разходим с моторница. Сеймур, верен на привычката си да не спори за дреболии, не възразява. Грейс няма становище по въпроса, аз – също.

Моторниците са наредени една до друга като сардели в малък ръкав и доколкото може да се съди по пустия кей, ние сме единствените любители на разходки в тоя час. Насочваме се, предвождани от Дороти, към елегантна ведет, облицована с полирано червено дърво и наподобяваща с кормилото и седалките си луксозния плимут на Сеймур.

– Не вдигайте голяма скорост – предупреждава собственикът, като вижда, че зад кормилото се настанява жена и по-точно дамата в розово. – Моторът е силен и при това вълнение...

– Не се безпокойте, няма да повредим бижутото ви – успокоява го Дороти.

– Лодката ми е застрахована – отвръща човекът и с достойнство се изплюва във водата. – Въпросът е за вас.

– И дамата е застрахована – обажда се Сеймур. – Вие сте застрахована, нали, Дороти?

– Застрахована от какво? – обръща глава жената.

– От фатални грешки, разбира се.

– Мисля, че прекалено често се шегувате напоследък, Уйлям – промърморва дамата в розово.

Тя включва мотора, дава газ и плавно потегля, като умело се измъква от шпалира на сарделите и насочва лодката към изхода на пристанището. Първоначалният грохот на мотора преминава в глухо и равно бучене. Дороти отново натиска педала за газта и нашата ведет се понася все по-бързо край огромните черни туловища на търговските параходи.

Ние тримата сме се настанили на широката мека седалка зад дамата в розово. Грейс, която седи между Сеймур и мене, е заела такава служебно-вкамненена стойка, сякаш не е на разходка, а в залата на симпозиума. На няколко метра пред нас в пролуката между двата вълнолома тъмнее развълнуваната маса на откритото море. Ние установяваме точната степен на вълнението едва след като водното ни такси прелита между вълноломите, издига нагоре нос, като че за да продължи пътя си по въздуха, а подир туй рухва към дълбините. Сътресението е тъй ненадейно, че дори Грейс излиза от вцепенението си, без впрочем да прояви никакви признаци на безпокойство.

Дороти държи курс перпендикулярно на вълните, което намалява риска да се преобърнем. В замяна на туй тя все по-силно натиска газта и лодката все по-стремглаво лети от вълна на вълна, а понеже вълните не са тъй начесто, както бихме желали, нашето такси нерядко заравя нос в пенливата бездна и цялото се тресе от драматично раздвоение: да се превърне в самолет или да поеме пътя на подводниците.

Върху предната част на лодката, дето сме се настанили, е монтиран прозрачен пластмасов похлупак, без който отдавна бихме станали вирвода. Моторът бучи напрегнато, а когато лодката се издига на някой пенлив гребен, витлото затраква зловещо във въздуха. Подскачанията и рухванията стават все по-чести и все по-стремителни, небето и морето играят пред нас на люлка, а тежките вълни обливат с протяжно съскане пластмасовата коруба и ние се чувстваваме като поставени в бутилка, запратена сред морето.

– Дороти малко прекалява – решава се да извика Грейс, обаче гласът ѝ едва се долавя през воя на вятъра и пляска на вълните.

– Тя обича лудостите, особено когато са безплатни – отвръща спокойно Сеймур.

И това са единствените две забележки по време на цялото пътуване. Две забележки, които Дороти не чува, ала сякаш отгатва, защото усилва до краен предел скоростта, като че за да наруши безучастието на тия две студенокръвни същества и да ги принуди да извикат „стига!“

Лодката лети и се заравя сред огромните бразди от черна вода и бяла пяна, корпусът застрашително се тресе и витлото ужасено трака на

празно, свирепи бризги вода обливат пластмасовия похлупак, вълните ни поглъщат в зиналите си запенени уста и ние всеки миг изпитваме предчувствието, че вече сме поели пътя към дъното, но никой не казва „стига!“

* * *

Колата на Сеймур, с която сме дошли до пристанището, е гарирана зад едно депо. Сеймур отваря вратичката към кормилото и като вижда, че се готвя да се настани до него, възразява:

– Седнете отзад, Майкъл. Нали знаете, че мястото до шофьора се нарича „място на мъртвеца“. Нека прочее го запазим за нашата мила Дороти.

Дороти, все още зачервена от възбудата на морската разходка, влиза отпред, без да възрази. Сеймур потегля, завива край депото и ние се озоваваме в някакъв дълъг тесен път между кейове и складове. Човекът на кормилото тъй рязко натиска газта и отпуска амбриажа, че плимутът просто подскача и поел на трета, полетява стремглаво по разбития асфалт, пресечен от прелези за теснолинейки, от изходи на депа и сводове на бетонни мостове. На места пътят застрашително се стеснява или ненадейно завива, тук и там пред нас изскачат огромни камиони, ала всичко това не пречи на шофьора все повече да усилва скоростта. Той се разминава с транспортните чудовища на косъм разстояние, влиза в завоите, без да има видимост, сякаш играе на чифт и тек със смъртта, и ги взема тъй бясно, че колата всеки миг може да изхвърчи вън от платното и да се сгромоляса в железариите наоколо.

Най-после се озоваваме на по-широка крайградска улица и това дава възможност на Сеймур да достигне пределната скорост. Колата лети със сто и шейсет километра в час край блокови жилища и празни места, като по чудо не се блъсва в излизания от някаква пресечка камион, помита стълбчето с червена лампа пред един участък в поправка и едва не излита от пътя при една дупка в асфалта.

Шофьорът кара все тъй бясно чак додето излиза на Нюхаун, след като половин час безцелно и стремглаво е кръжал из крайградските квартали за да ни прекара през изпитанието на всички възможни рискове.

– Вие сте доста побледняла, мила – забелязва Сеймур към Дороти, като заковава внезапно плимута до тротоара. – Надявам се, че това е само реакция от чистия морски въздух...

– Не мислете, че се боя повече от вас, Уйлям – отвръща някак

уморено дамата в розово. – Страх ме е само от обезобразяването.

– Но аз исках да ви спестя тъкмо този страх – усмихва се любезно Сеймур. – При скоростта, с която карах, вие нямате абсолютно никакъв шанс да оцелеее в случай на злополука.

И тук се случва нещо почти свръхестествено. Грейс проговаря:

– Щом и двамата сте толкова смели, мисля, че можем да надникнем в някоя от тия дупки – забелязва секретарката, като има предвид очевидно крайбрежните моряшки барове. – Казват, че вътре повече се биели, отколкото пиели.

– Легенди – промърморва презрително Сеймур.

И като се обръща към мене, запитва:

– Какво ще кажете, Майкъл? Уискито, мисля, навсякъде е едно и също. И после, днес ни е писано, изглежда, да се посветим изцяло на женски капризи.

Долните етажи и сутерените на дългата редица стари сгради край канала на Нюхаун са изцяло заети от кръчми, ако не се броят няколко магазинчета, където срещу скромно заплащане могат да ви татуират ръката, гърба и гърдите с китайски дракон, морска сирена или гола жена. Всички тия кръчми се отличават помежду си само по цвета на неоновите фирми, затова влизаме напосоки в най-близката.

Барът може би работи по някакво свое разписание, а може би работите му просто вървят зле, защото полутъмното помещение е почти празно. Три проститутки с унили лица скучаят на високите столчета до тезгяха, а четирима моряци са се разположили в ъгъла край една маса, затрупана с бирени бутилки. Обстановката е направо обезкуражаваща, обаче тъй или иначе вече сме влезли, затуй се насочваме към срещуположния ъгъл.

Стопанинът, който играе ролята на стар морски вълк, ако се съди по моряшката фланелка, бързо ни се притичва на помощ с гостоприемния въпрос: „Какво обичате?“ Грейс и Дороти се споглеждат нерешително, защото жените никога не знаят точно какво обичат, обаче Сеймур скъсява процедурата, като промърморва:

– Бутилка „Балънтайн“ и сода.

– Цяла бутилка? Вие сте днес наистина неузнаваем, Уилям! – забелязва дамата в розово.

– По принцип не обичам пиянството – обяснява Сеймур, като се обръща не толкова към Дороти, колкото към мене. – Но понякога се напивам като труп, за да го намразя още повече.

Няколко минути по-късно уискито, заедно с бутилките сода и

кофичката лед е вече поставено на масата. И за да потвърди думите с дела, спътникът ми си налива половин чаша алкохол, след като е сипал на дамите и на мене традиционните два пръста.

– За ваше здраве, Дороти – произнася той.

После отпива едра глътка и добавя:

– Все пак невероятно е, че при тоя изпълнен с рискове живот, който водите, вие още не сте се застраховали.

– Едничкото, което бих искала да застраховам, е младостта – забелязва дамата в розово и също вдига чашата си. – А понеже това е невъзможно... и понеже младостта си отива... всичко останало ми е съвсем безразлично, повярвайте, Уилям!

Сеймур се кани да отвърне нещо, но в тоя момент в заведението се разнася оглушителният вой на някакъв туист. Двама здравеняци от насрещната компания са се приближили към автоматичния грамофон и го зареждат с монети – значи, воят няма скоро да спре. Приключили с подготовката на музикалната програма, здравеняците лениво минават край тезгяха. Повехнала жена слиза от столчето и се опитва да увлече в танц единия моряк, ала той мълчаливо се откопчва, като отблъсква с лапа угодливо усмихващото се лице. Двамата продължават пътя си по посока към нашата маса, спират пред нас и показват с жестове, че искат да танцуват с Грейс и Дороти. А понеже никой не им обръща внимание, те свойски хващат дамите за ръцете, с явното намерение да ги принудят да станат.

– Майкъл, отървете ме, моля ви, от този грубиян – произнася Дороти с израз на отегчение.

Разстоянието между мене и въпросния грубиян едва ли е повече от метър, затова без особени усилия се вдигам от стола и с рязък жест отблъсквам лапата на моряка. Онзи, разбира се, е очаквал това, защото ми отправя светкавично левия си юмрук в лицето, само че аз също очаквам юмука му и се отмествам навреме, като в същия миг нанасям добре отмерен удар в корема на противника. Теглото ми, в скоби казано, е осемдесет килограма без дрехите, а в удара ми, предполагам, са събрани не по-малко от шейсет килограма, затова не се учудвам особено, когато грубиянинът се търкулва на пода, превит надве.

Другият здравеняк, без да ми даде възможност да отдъхна, оставя Грейс и заема мястото на падналия. Заедно с новия си пост здравенякът получава право в лицето и бутилката уиски, която запращам точно в целта. Ослепен от струята алкохол и от бликналата кръв, морякът се олюлява и се опира на съседната маса в онова смътно колебание между

болката и припадъка, което аз самият неведнаж съм изпитвал. Във всеки случай засега той е вън от строя. На последните двама души от компанията вече летят в контраатака. Единият от тях грабва пътем празна бирена бутилка, счупва я с трясък в ръба на масата и заплашително се насочва с това оръжие към мене.

Облегнат на стената и с голи ръце аз очаквам двете летящи насам грамади. Част от съзнанието ми избира за защитно оръжие близкия стол, докато другата част с безстрастието на страничен наблюдател машинално оглежда обстановката. Проститутките от бара наблюдават сцената с почти спортно любопитство, като че ли са на мач. Съдържателят се е спуснал навън за помощ, която без друго ще пристигне твърде късно. Сеймур все тъй спокойно седи на мястото си, сякаш наоколо не става нищо особено. По лицето на Грейс също не се чете нищо повече от безучастно внимание. И само Дороти, доколкото може да се съди по разстроеното ѝ лице, очевидно ми съчувствува и се тревожи за предстоящото.

Предстоящото аз също го отгатвам доста добре, понеже виждам как морякът с наъбената като трион бутилка бавно се насочва към мене, дебнейки всеки мой жест. Грубиянинът съвсем наскоро и може би дори още снощи е участвувал в друга подобна сценка, защото челото над едната му вежда е издрано, а окоето е подуто и кръвясало. Тая малка подробност съвсем не прави изгледа на човека по-безобиден. Напротив. В момента обаче аз се тревожа не толкова от кръвожадната физиономия на субекта с бутилката, колкото от поведението на неговия другар. Онзи е извадил от джеба си нещо, което щраква в ръката му с познат сух звук, звукът на пружината, изхвърляща напред тясното острие на ножа. Здравенякът държи ножа с професионална вещина, прибрал лакътя си и опрял палец в плоската страна на лезвието.

На всичко отгоре и облегнатият на масата моряк започва да се съвзема. Положението ненадейно е загубило характера си на кръчмарски фарс. Отляво и отдясно към мене бавно, но неотменимо се приближават наъбената бутилка и ножът. Двамата грубияни изглеждат доста трезви, за да бъдат точни в ударите си, и достатъчно пияни, за да не мислят за последиците. Ако понеча да замахна със стола към здравеняка с бутилката, тутакси ще усетя в слабините острието на ножа. Едничката ми надежда е да разчитам на бързината в отскачането, обаче както съм се настанил в ъгъла, почти опрян до стената, теренът за отскачане е съвсем ограничен.

Двамата моряци пристъпват все тъй бавно и вече са на три крачки

от мене, а хората наоколо са застинали неподвижно и само автоматичният грамофон крещи нелепо натрапчивия мотив на туиста и в тоя миг всичко тук ми се вижда също тъй нелепо – двете горилоподобни дебнещи ме фигури и техните зловещи в своята примитивност оръжия, и мое-то отчаяно положение в ъгъла, защото, макар и неведнаж да съм изпадал в отчаяни положения, но те всички са били резултат на някакъв стремеж, имали са някакъв смисъл, докато това, което се разиграва сега...

Човекът с бутилката е достигнал чертата, която съм теглил мислено и аз посягам светкавично към стола и в същия миг съзнавам смътно, че Сеймур на свой ред лети от другата страна, събаря със саблен удар във врата застаналия до масата моряк и се хвърля върху нападателя с ножа, додето аз разбивам стола в главата на оня с бутилката.

Две минути по-късно пристигат трима полицаи, предвождани от съдържателя. Събитията оттук нататък протичат без усложнения. Свидетелствата на стопанина и проститутките, а най-вече благообразният ни външен вид са в наша полза, така че грубияните биват набързо изритани в посока иъм близкия участък.

– Вие се биете доста добре за един социолог – промърморвам по адрес на Сеймур, след като уреждаме сметката и ставаме.

– Аз не съм се родил социолог, драги Майкъл – отвръща невъзмутимо онзи.

Той хвърля последен поглед към безпорядъка наоколо и добавя:

– Не ми върви в пиенето. Винаги, щом реша да се напия, ще се случи нещо непредвидено.

* * *

Вече е тъмно, когато Сеймур ни оставя пред входа на „Англетер“.

– Обадете ми се след малко, Майкъл – казва Дороти в асансьора, преди да слезе на етажаси.

Четвърт час по-късно потропвам на вратата на стаята й, обаче не получавам никакъв отговор.

След още половин час повтарям опита си и тоя път познатият звънлив глас произнася:

– Влезте!

Дороти е застанала пред купчина датски сувенири, струпани на масичката – миниатюрни пиринчени копия на прочутата „Малка сирена“, никелови халки за ключове с емблемата на Копенхаген и сребърни лъжички със същата емблема.

– Слизях долу да купя някои дреболии за подарък – обяснява тя. –

Нали утре заминавам.

– Утре?

– Ами да. Симпозиумът свършва и аз заминавам.

– Разбрах, че Сеймур и Грейс остават.

– Те остават, а аз заминавам.

– Но защо така внезапно?

– Съвсем не е внезапно, а точно според програмата.

Тя оставя сувенирите, които рови безцелно, и вдига очи към мене:

– Надявам се, че раздялата не ви разстройва твърде.

– Не е изключено и да ме разстройва.

– В такъв случай единственото, което мога да ви предложа, е да ме последвате.

Не бързам да отговоря и жената вероятно оценява паузата като признак на колебание, защото подхвърля:

– Може и не веднага. Имате достатъчно време да свършите работата си и да вземете героичното решение. Ще бъда цял месец в Стокхолм – хотел „Астория“.

Тя сяда в едно от белите кресла, събува луксозните си обувки и по детски подвива крака на седалката, без да обръща внимание, че розовата ѝ бродирана пола се е вдигнала почти до кръста. Това е напълно в стила на тая дама, която се държи не както е прието, а както е удобно, и която предпочита пред възпитаното целомъдрие безцеремонната непосредственост. Дори в начина, по който разголява бедрата си или накланя напред обемистия си бюст, сякаш липсва кокетство – тя не изкушава и не дразни, а просто предлага това, което има. Една дама, която нищо не би могло да учуди. Ако одеve ѝ бях казал: „Хайде тази вечер да се приберем, като вървим на ръце“, тя вероятно би отвърнала: „Не знам дали ще мога, но нека опитаме.“

– Уф, капнала съм – въздиша жената и обляга назад глава.

– Това е лошото на приключенията, че уморяват – забелязвам примирено.

– Приключения? Хвърляш се ту тук, ту там, за да опиташ и това, и онова, и другото, и продължаваш все тъй, макар че вече всичко си опитала, защото си мислиш, че навярно има неща, които не си опитала, и които са всъщност истинските неща, заслужаващи внимание, понеже това, което си го опитала, не струва много нещо и винаги е завършвало с умора, с досада, с разочарование...

– Вашият мелодичен глас почва да заприличва на отегченото мърморене на Сеймур.

– Не ми говорете за Сеймур... Подайте ми една цигара...

Изпълнявам нареждането и щраквам запалката. Дороти поема жадно от цигарата, вероятно с надеждата, че това ще ѝ възвърне бодростта, подир туй отново обляга глава назад.

– Тая проклета жажда: да се замени познатото с нещо неизпитано, а сетне и то, понеже е вече изпитано, да се захвърли заради нещо съвсем ново... Влизаш от стая в стая, за да избегнеш скуката, бързаш все повече, понеже мислиш, че те гони по петите, а тя всъщност те пресреща, свита в тъмния ъгъл на всяко ново помещение. „Ку-ку! Ето ме!“ Една игра на криеница, увлекателна само до някое време. До времето на умората... Аз съм в края на младостта, на прага на умората, пред вратата на спокойствието. И единственото, което още ме спира да вляза, е страхът от самотата...

Дороти вдига глава, дръпва наново от цигарата и ме поглежда с изпитателен поглед:

– Ще дойдете ли с мене, Майкъл? Така, без ангажименти и срокове?

– За какво да дойда? В името на другата игра?

– О, ако става дума за любовта, може да ми вярвате, че аз съм я играла тази игра и на едро. Всеки играе понякога в любовта на едро, докато фалира или разбере, че когато играеш на едро, винаги губиш. И тук хубавото трае късо време, а после следва серията празни удари и после пак някое малко замайване преди следващата серия празни удари...

– Значи, салдото...

– Салдото е умората – прекъсва ме жената.

Сетне вперва празен поглед в пространството, сякаш проверява мислено въпросното салдо.

– Знаете... – заговарва тя ненадейно. – Пътувах веднаж за Ница. Очакваше ме една от вечните шумни, весели и истерични компании. Казиното, алкохолните нощи и любовта на дребно... А когато стигнах Кан и видях тихия булевард, палмите, морето, спокойствието на зимното мъртвило, свих с колата към „Мартинец“ и хвърлих котва там. Да знаеш, че никой не подозира къде си, да ти са достатъчни двата криминални романа в куфара, двете разходки край пристанището заран и следобед, спокойните обеди и тишината... Беше великолепно. Само че на третия ден не издържах и отново полетях за Ница.

– Значи, не е било чак толкова великолепно.

– Щеше да бъде, ако имах до себе си някой като вас...

Тя отново ме поглежда и отново формулира поканата си:

– Всъщност какво ни пречи да подновим опита?

– Доста работи.

– Например?

– Ами например различията в характерите. Аз не съм весел човек, Дороти. Нито особено забавен.

– Да, да, знам: вашата най-голяма страст е да мълчите като дърво. И додето мълчите, сигурно ми се надсвивате наум. Ако бях по-глушава, вероятно щях да предпочета един приятел, който да ме глези и развлича. Да ме уморява от танци и гуляи. Само че веселият още на третия ден отива да се весели другаде. А бързивият подир известно общуване или престава да бърбе, или почва да ти досажда с повторенията си. Докато противен характер като вашия не крие риска да стане по-противен, защото това едва ли е възможно. Вие не сте човек на изненадите, Майкъл.

– Тук сте права – кимам. – Наистина не ме бива в сюрпризите. Не знам обаче как сте вие в това отношение.

– От мене можете да очаквате само добри сюрпризи. Елате и аз ще ви покажа страни и места, каквито дори не сте сънували...

– Аз изобщо твърде рядко сънувам. И то не страни и места, а главно черни котки.

Тя продължава, без да дава ухо на последното ми признание:

– Казах ви, че вече не съм богата, но вън от заплатата имам необходимата рента, за да не се чувствуваме притеснени.

– Какво по-голямо притеснение от това, да бъдеш издържан от една жена?

– Ако желаете, бихте могли и сами да се издържате – подхвърля Дороти, като протяга ръка да загаси угарката в пепелника.

Жестът е достатъчно продължителен, за да мога обстойно да огледам познатия ми вече бюст в рязко наклонено положение. Най-после актът на огнеборство е приключен, обаче, вместо да прибере себе си и бюста обратно в креслото, дамата ми прави знак да се приближа повече, прегръща ме свойски и прошепва в ухото ми:

– Сеймур се интересува от вас...

Свивам рамене и се готвя да отвърна, ала тя прави с пръст на устните повторен знак и продължава все тъй шепнешком:

– Ако не се интересувахте от вас, дори не би ви погледнал. А когато Уйлям се интересува от нещо, той е готов да плати с повече от платонична любезност.

– Нямам представа от какво може да се интересува човек като Сеймур – отвръщам полугласно.

– Не е трудно да се отгатне, ако имате предвид, че е свързан с едно от ония учреждения, които се занимават с информацията или сигурността, или нещо от този род. Сигурност... Боже!... Ние сме седнали върху горящ вулкан и разговаряме за сигурност.

– Вулканът безпокои ли ви?

Дороти наново ми прави знак да говоря по-тихо, преди да отвърне шепнешком:

– Мене? Ни най-малко. Това лудо време е най-доброто условие, за да не правиш впечатление със собствената си лудост.

Тя отброява къса пауза, преди да се върне към темата:

– Излишно е да се колебаете, дали да му измъкнете сто хиляди, или двеста. За сигурността не се пестят пари. Измъкнете му повече долари, а аз ще ви науча как да ги изхарчим.

– Боя се, че не разполагам с необходимата стока, за да му измъкна подобна сума.

– Ако не разполагате с необходимата стока, Уйлям нямаше да ви ухажва. Той не е от тия, дето дремят над празни ясли.

– Все пак аз малко по-добре от Сеймур знам какво има в собствената ми глава – отвърщам търпеливо. – Ако вашият приятел е наистина това, за което го представяте, той ще иска информация. А аз не разполагам с информация дори за два долара...

– Тогава изфабрикувайте я! – прошепва Дороти, без да се замисли. – Когато стоката не е нищо повече от приказки, един такъв лъжец като вас е истински Рокфелер.

И за да ми даде време да размисля, тя допълва този път гласно:

– Поръчайте кафе и нещо безалкохолно, ако обичате... И бъдете добър да ме почакаете. Искам да взема един душ.

ПЕТА ГЛАВА

И тъй, още едно голямо научно събитие отшумява в историята. Международният симпозиум по социология е закрит. Делегатите започват да напускат железобетонния хамбар на заседателната зала и аз се опитвам да сторя същото, преди някой от познатите ми да е сложил ръка върху мене. Измъкването обаче съвсем не е лесно, тъй като предвид на скорошната раздяла голяма част от присъстващите са изпаднали в умиление, а умилението се изразява в ръкостискания, размяна на визитни картички и последни снимки, така че движението по пътеката е съвсем парализирано.

– А, мистър Коев! Тъкмо вас търсехме – чувам зад гърба си тътнещия бас на Хигинс. – Вие ще дойдете следобед на екскурзията, нали?

Забравих да кажа, че последната манифестация на историческото събитие е една екскурзия до не знам къде си. Аз, разбира се, нямам никакъв специален интерес към това не знам къде си, както и към груповите обиколки с отокари, затуй бързам да съобщя на глухия, че много съжалявам, но...

– Ние също крайно съжаляваме – отвръща мистър Хигинс, като има предвид освен себе си и мистър Бери, който в този миг също се е появил запотен и сънлив, както винаги.

– Ето ви картичката с адреса ми – подхваща мистър Скелет. – Ако все пак решите да ни предложите нещо за издаване...

– ...И ако пожелаете да ни погостувате в Щатите – добавя Бери, като подава и своята визитка.

– ...Пишете два реда или просто телеграфирайте! – довършва Хигинс.

Подир което следват горещи ръкостискания и дружески потупвания по гърбовете.

Сеймур излиза от местата за делегати и се приближава до нас тъкмо по време на тая сърдечна церемония. Като изчаква отдалечаването на двамата, той запитва:

– Какво ви предложиха? Хонорар и стипендия?

– Нещо подобно.

– Наивници – свива рамене Сеймур. – Този род глупци още вярват, че неудобството да си приятел на Америка може да се обезщети с една стипендия.

– Вие оценявате доста скептично реномето на родината си.

– Аз оценявам всичко скептично, включително родината... а също и някои сънародници.

И като сменя тона, той подхвърля:

– Вие вероятно ще изпратите следобед нашата скъпа Дороти?

– Налага се.

– На мен уви не ще ми е възможно да присъствувам на това мило тържество. Но по-късно, ако желаете, бихме могли да се видим, за да продължим вчерашния така досадно прекъснат гуляй.

– С удоволствие.

Сеймур кима за сбогом и изчезва в навалицата на делегатите тъй бързо, че дори не улавя израза на облекчение, изписан в тоя миг по лицето ми.

* * *

Освобождението от Сеймур е всъщност само добавъчна причина за облекчението ми. Главният повод е фактът, че от тая заран вече не съм следен. По-точно казано, зад гърба ми не се движи брояч. А в нашата техническа ера това още съвсем не е доказателство, че не си следен. Но за да бъдеш засичан посредством система от невидими броячи и сложни апаратури, необходим е твърде сериозен мотив, какъвто, надявам се, липсва в държането ми, поне до този момент. Нещо повече. От гледна точка на датската полиция поведението ми би следвало да получи оценка „похвално“: прекарвам цялото си време в безобидни глупости, и то само в компанията на порядъчни американци.

Прочее, додето се движа по Вестерброгаде към предварително набеязаната цел, аз си позволявам за един път лукса да се доверя на видимостта и да реша, че наблюдението ми засега е прекратено. Това ми дава куража три пресечки по-натам да вляза като у дома си през стъклената врата на импозантна сграда и да използвам звънеца, монтиран под ослепително-лъснатата месингова табела:

УНИВЕРСАЛ ЕЛЕКТРОННИ МАШИНИ

Малко по-късно след бегла справка, при която разпитващата ме секретарка получава изключително фалшиви данни, аз съм въведен в кабинета на самия главен директор.

Главният става от креслото зад бюрото си, подава ми ръка с едно

усмихнато озъбване и тутакси пак сяда, сякаш се е боял някой да не заеме мястото му по време на ръкостискането.

– На вашите услуга, господин... – той поглежда визитната ми картичка, поставена на бюрото – господин Сидаров!

– Зидаров – поправам го любезно. – Нашите имена са малко трудни за произнасяне.

– Да, да, малко трудни, господин Зидаров – озъбва се отново главният, но тоя път съвсем късо, за да ми внуши, че не сме седнали тук да се зъбим един на друг.

– Аз всъщност само минавам през Копенхаген, на път за Стокхолм – обяснявам все тъй любезно, сякаш тази подробност може да има някакво значение за „Универсал“. – Имам нареждане да се осведомя кога ще ни доставите машините, поръчани от господин Тодоров.

– Съжалявам, но ние изобщо не мислим да ви ги доставяме – отвърща директорът, като за трети път се озъбва.

– Обаче вие сте приели поръчката и господин Тодоров ви е запладил уговореното капаро...

– Господин Тодоров не ни е заплатил никакво капаро – поклаща глава човекът зад бюрото.

– Тук трябва да има някакво недоразумение... – мърморя аз. – Вие сте изпратили потвърдително писмо в смисъл, че ще изпълните поръчката според одобрената от нас оферта...

– Да. Само че един ден по-късно господин Тодоров се яви повторно тук и вместо да внесе капарото, съобщи, че неговият институт засега се отказва от сделката. Смятате ли, че е било необходимо да пишем ново писмо, за да анулираме старото и да осведомяваме вашия институт за собственото му решение?

Въпросът е зададен просто за ораторски ефект, така че аз се ограничавам с един съвсем косвен отговор:

– Съжалявам, но ние явно не сме били точно информирани...

– Как? Нима господин Тодоров досега не ви е информирал? – вдига вежди полуучудено, полуиронично главният.

– Там е работата, че той все още не се е прибрал... и ние нямаме никакви сведения за мотивите на това негово действие – обяснявам аз.

Подир което добавям още няколко фрази, за да придам възможно по-приличен вид на отстъплението си, сбогувам се и отново се впускам в датското всекидневие.

„Нямаш сведения ли? – говоря си наум, додето измервам Вестерброгаде в обратна посока. – Ето ти ги сега сведенията: офейкал е с

парите. Поставил ги е в една чанта и е офейкал. Отгук нататък задачата може да се реши и без електронна машина.“

Казах вече, че познавам Тодоров. Може би само съм пропуснал да добавя, че никога не съм имал особено високо мнение за тоя човек. Но и никога не съм виждал в него вероятен предател.

Отдалеч се задава такси и аз едва не го изтървавам, зает мислено с биографията на Тодоров. Срещата с Тодоров обаче ще я отложим за по-нататък, а именно за деня, в който благоволи да ни съобщи адреса си. Засега имам среща с представител на другия пол – и по-точно – с дамата в розово. Качвам се в таксито и се отправям към „Англетер“.

Дамата в розово този път наново е в зелено, също както в деня на нашето запознаване. Спомени. И също както в оня първи ден, аз си позволявам да подхвърля вместо комплимент:

– Този зелен цвят, който тъй отморява очите...

– Вие би трябвало да играете билиард, Майкъл, вместо да се занимавате с кавалерство – отвръща Дороти.

Интимният ни разговор протича в хола на „Англетер“, а холът в този обеден час е доста оживен.

– Не желаете ли да седнем някъде на по-спокойно?

– Браво, сетихте се! – кима одобрително дамата в резеда. – Ако сте намислил вече и името на ресторанта, ще кажа, че сте станали просто неузнаваем.

– Ресторантът е в съседното помещение.

Дороти свива устни в знак на разочарование, но след миг лицето ѝ се прояснява:

– Всъщност това наистина е идея: шях да си замина, без да разбера как готвят в „Англетер“.

Обедът се точи близо два часа, както става винаги в подобни екстрени заведения, придружен от многократни ритуали с връчване и прибиране на менюта и карти за вина, с кулинарни консултации между дамата и метр д'отела и с демонстрации на спиртни примуси и други аламинутни номера. Но макар тия операции да заангажират немалка част от вниманието на Дороти, това съвсем не ѝ пречи да поддържа разговора с неотслабващ ритъм. Тя обаче старателно се пази да засяга снощните теми. Затуй пък аз не пропускам да запитам полугласно:

– Не смятате ли, че Сеймур би могъл да научи нещо за нашите проекти?

– Не. Освен ако вие проявите глупостта да го осведомите.

– Той би могъл и без моя помощ да се осведоми. Доколкото съм чел

тук-там, днес и шепотът се записва...

– Не ставайте маниак на страха, Майкъл – усмихва се жената. – Ние с вас не сме чак толкова подозрителни, та да се вслушват в шепота ни.

Тя хвърля поглед наоколо, сякаш да се увери, че Сеймур наистина не се намира нейде в съседство, а после добавя:

– Аз пък мислех, че съвсем сте забравили предложението ми...

* * *

Параходът за Малмьо тръгва чак в 6 часа следобед и Дороти решава да използва свободното време, за да направи някои последни покупки. Тя, слава богу, не ме поканва да я придружа в лова на морски сирени и датски гербове. Прибирам се в стаята, хвърлям сакото на стола и заемам любимото си работно положение – хоризонталното.

„Ти, мисля, добре познаваш Тодоров“ – бе казал генералът, когато ме изпращаше. Аз бях на същото мнение. А сега се оказва, че и двамата сме се лъгали.

В началото познавах само Маргарита. Но по-късно около Маргарита се завъртя Тодоров. Бил приятел на леля й или на чичо й, или нещо от този род. А целта му, разбира се, беше да стане приятел и на Маргарита. Тава не ме дразнеше, може би защото не можех да го възприема като вероятен съперник. Подир няколко месеца нещата се измениха, обаче тогава пък си казах, че ако една жена е решила да бяга, тя ще го стори и с Тодоров, и без Тодоров.

Първото ми сблъскване с него стана на улицата. Беше пролет, и работният ден бе свършил, и ние вървахме с Маргарита по „Руски“, тъй като бях прескочил да я взема от Университета. Минавахме край градинката при Военния клуб, когато срещу нас се зададе елегантен мъж от западен тип и с българска физиономия. Забелязах го, защото гледаше дамата ми повече от съсредоточено. Маргарита не бе изключителна красавица и във всеки случай нямаше вид на кинозвезда, ала не знам защо мъжете по улицата винаги се заглеждаха в нея. Това също не ме дразнеше. Искам да кажа, не ме дразнеше вече, тъй като отдавна бях свикнал.

Само че този български западняк, който идеше срещу нас, не само гледаше с очи дамата ми, но дори й се ухили. Бях се приготвил вече да възразя, когато Маргарита също се ухили и двамата спряха и почнаха да се здрависват и да си разменят реплики от рода на „Как е еди-кой си?“ и „Какво прави еди-коя си?“

Понеже двамата достатъчно добре се забавляваха и понеже разговорът не ме интересуваше особено, аз продължих пътя си, като крачех

бавно, за да дам възможност на Маргарита да ме настигне. Две минути по-късно тя се изравни с мене запъхтяна, обаче вместо да ми благодари за тактичността, побърза по обичая си да ме накаже с мърене:

– Ти просто умираш да се покажеш възможно по-невъзпитан.

– Съвсем не – възразих. – Работата е там, че ние с теб сме възпитани различно.

– Точно така!

– Аз например, когато съм с теб и някой ме спре, имам смешния навик най-първо да ви запозная...

– Аз също щях да ви запозная, ако ти не беше побягнал...

– Ако знаех, че ми готвиш такъв сюрприз, положително щях да дочакам края на беседата ви.

– Ти си невъзможен! – въздъхна Маргарита, което на нейния жаргон означаваше, че се предава.

А после, сякаш не е имало и помен от свада, взе да ми обяснява какви са връзките на тоя Тодоров с нейната леля, колко мил човек е той и каква отговорна длъжност заема във външната търговия.

Няколко дни по-късно щастието наново ми се усмихна, в смисъл че ми се откри нов шанс да се запозная с милия човек. Този път няха никаква възможност да пропусна шанса, понеже сам Тодоров ни канеше на гости у дома си.

В скоби казано, ако има нещо, което да мразя повече от писането на писма, то е ходенето по гости. В случая обаче бе изключено да откажа, тъй като Маргарита би изтъкувала всеки отказ за проява на неприязън, разбирай ревност. Най-глупавото е, че действително изпитвах нещо като неприязън към тоя мил човек. Не знам дали съществува любов от пръв поглед, но при мене антипатията от пръв поглед е факт и историята с Тодоров беше свързана още от началото с чувство на антипатия, съвсем безпричинна, защото не познавах изобщо този човек, а дори и когато малко го опознах, не можех да кажа нищо против него. Единствената характеристика, която бях в състояние да му дам, се изчерпваше с констатацията, че той е всичко това, което аз не съм.

Прочее отидохме на гости и домакинът наистина ни прие твърде мило и през цялото време се държа крайно мило, тъй мило, че на хора като мене, дето не обичат кафето с много захар, би им прилошало.

– Можете да си изтриете тук обувките – забеляза Тодоров, като ни въведе в антрето, но това също бе казано толкова мило, сякаш той се грижеше не за чистотата на апартамента си, а за чистотата на обувките ни.

Подир което ни бе даден свободен достъп до хола. Холът, както и останалите помещения, представляваше истински малък бисер на вътрешната декорация и на съвременната техника. Поласкан от изострения интерес на Маргарита към обстановката, домакинът тутакси се впусна в словесни обяснения и нагледни примери за качествата на небесносиния мокет, на свръхмодерните мебели, на телевизора, радиограмофона, магнетофона, комбинацията библиотека-бар плюс витрина за сувенири и пр., и пр.

Това ми даде възможност да изпуша спокойно една цигара, седнал на дивана до прозореца. Съвсем спокойно, въпреки че възклицанията на възхищение, които Маргарита надаваше, целяха главно да ме ядосат.

Недоволна от апатията ми, Маргарита, изглежда, реши да ме въввлече в пороя на възхищението, защото тъкмо при огледа на споменатия библиотечно-бюфетно-витринен хибрид, не се въздържа да забележи:

– Гледай, Емиле, какви приказни венециански кристали! А ти, дете толкова често пътуваш, никога нищо не си донесъл!

– Вие сте от външно министерство? – реши да запита в тоя миг Тодоров.

– Не – отвърнах.

И понеже Маргарита също замълча, той веднага разбра от кое министерство съм. Подир което пиеската „Вълшебният замък“ продължи, като действието се пренесе в спалнята, кухнята и дори банята на замъка. Без мене, разбира се.

Маргарита не бе чак толкова вятърничава, че да изпада в захлас пред един хладилник. И ако даваше вид, че изпада в захлас, то беше, за да ми натрие носа. „Ето, виждаш ли как живеят хората!“ – това означаваха всички тия възклицания на нейния жаргон. Защото основната теза на Маргарита от известно време насам беше, че ние не живеем, както трябва. Хората живеят, а ние – не.

Искам да отбележа за свое оправдание, че дори в ония години на младежка непримиримост аз не бях принципен враг на удобствата, стига създаването на тия удобства да не е свързано с маса други неудобства. Нямах нищо против и домакинската техника. Мислех просто, че както е глупаво да се отказваш от техниката, също тъй глупаво е да я боготвориш. А Тодоров именно я боготвореше и сочеше своите хладилници и бойлери с такъв апломб, сякаш показваше съкровищата на Лувъра.

– Наистина, чудесно сте се наредили – заключи Маргарита, след като екскурзията приключи и двамата наново се озоваха в хола.

– Човек, който не може да уреди квартирата си, трудно ще уреди

обществото – отвърна скромно домакинът.

– Това го кажете на Емил.

– Всъщност вашата специалност, ако се не лъжа, беше търговията... – промърморих просто за да уточня на кой тъкмо сектор Тодоров се грижи за обществото.

Но домакинът вероятно бе изтълкувал другояче бележката ми, защото произнесе докачено:

– Ами че без търговия обществото...

– Оставете! – спря го Маргарита. – Емил гледа с презрение на всички професии във от своята собствена.

Може би в ония години бях още доста самонадеян, ала това не ми попречи да усетя от думите ѝ, че почвам да изоставам в състезанието. Само че аз и не мислех да се състезавам. Да се състезаваш за една жена, това е приблизително еднакво обидно и за тебе, и за жената, на която се определя ролята на веществена награда от съмнителна стойност. Или както казваше някога нашата надзирателка в сиропиталището: „Който се държи примерно, ще получи на обяд мляко с ориз.“

– Аз уважавам героичните професии, но не смятам, че героизмът е само техен патент – говореше Тодоров.

– Напразно се засягате – отвърнах. – Нямам никакви претенции за героизъм.

– Криво се изразих. Искам да кажа, че кръгът на хората, които защищават интересите на родината, е много по-широк от вашите служебни среди.

– Съвсем вярно – кимнах. – Докъде ще я докараме, ако само служебно браним родината...

Тая проява на отстъпчивост от моя страна подобри настроението на домакина и той започна от своя страна да ми излага икономическото значение на търговията – външна и вътрешна, – разбира се, в най-общи линии. Изобщо Тодоров говореше с мене в добродушен и леко нравоучителен тон, като се опитваше да ми обясни някои азбучни истини, макар и без голяма надежда за успех.

– И все пак външната търговия е във всяко отношение по-примамлива – осмелих се да забележа по едно време.

Но Маргарита, усетила приближаващата опасност, побърза да възкликне:

– Какво разкошно огледало!...

– Особено когато вие сте отразена в него – добави галантно домакинът.

След което минахме към кафето и бонбоните.

* * *

Часът е шест. Черно-белият параход надава дрезгав и решителен рев сякаш му предстои презокеанско пътуване, макар че всъщност рейсът до Малмьо трае не повече от час. Машините ускорено затракуват и корабът бавно се отделя от кея. Дороти е застанала на палубата в елегантния си морски костюм на сини и бели черти, както се полага за едно такова морско приключение. Тя вдига ръка за прощален поздрав и ние с Грейс правим същото от кея.

За щастие пътническият параход тутакси изчезва зад някакви товарни кораби, така че ръцете ни не отмаляват от махане.

– Ще вземем ли такси? – питам секретарката, застанала като мумия до мене.

– За какво ни е? Мистър Сеймур живее съвсем наблизо.

Изминаваме стотина метра по кея и завиваме в широка тиха улица. На срещния ъгъл се издига модерен хотел с фасада от дялан камък и неона фирма КОДАН.

– Каква мъртвешка външност... – произнася Грейс.

– Вие обиждате хотела ми – забелязвам с укор.

Наистина аз съм се прехвърлил тук, и то само преди един час. Вярно е, че боядисаната с блажна боя фасада на „Англетер“ е значително по-бяла от тая на „Кодан“. Но да плащам такъв разорителен наем само за степената на бялото и за стила на мебелите, съвсем не е в привичките ми.

– Не говоря за хотела, а за склада – уточнява жената.

Тъкмо до „Кодан“ се издига наистина огромно пристанищно депо с мрачна, почти злокобна външност, с безбройни, залостени с ръждиви капаци прозорци и с островърхи потъмнели кули.

– Каква мъртвешка външност... – повтаря Грейс.

– Не допусках, че държите на външността.

Секретарката не отговаря и продължава да крачи с равната си и енергична почти мъжка стъпка.

– Изобщо вашата външност и държане са просто отрицание на името ви – продължавам аз, тъй като доколкото знам английски, Грейс означава не друго, а грация.

– Човек не си избира името сам. Името ви се натрапва от родителите, а държането – от професията – забелязва сухо жената.

– Само че вашето държане е свойствено предимно на тия

секретарки, които са надхвърлили петдесетте, стройни са като дъски за гладене и се радват на лошо храносмилане.

Грейс и този път премълчава.

– Подозирам даже, че очилата, които носите, съвсем не са ви нужни.

– О, те са само половин диоптър – произнася небрежно жената, като гледа пред себе си.

– Според мене те не са и четвърт диоптър.

И преди тя да успее да възрази, добавям:

– Чудно е, че не ви е накарал да смените и името си.

Секретарката хвърля малко сепнат поглед през очилата си, а после неловко промърморва:

– Не разбирам какво искате да кажете.

– Всъщност – признавам – вие не сте лишена от известни черти на женственост. Но човек трябва доста да се визира, за да ги различи.

– Интересно как сте намерили време да се взирате в мене, при цялата ви заетост с Дороти.

– При по-добра организация се намира време за всичко.

– Виждам, че при вас организацията е образцова. Едва изпратили бившата приятелка, вие се заемате да си осигурите бъдещата.

– Още не. По-късно. И вероятно не в подозираната от вас посока.

Разговорът продължава все в тоя тон на дружеско заяждане, додето стигаме квартирата на Сеймур. Тя се намира в белетажа на импозантна старинна къща, скрита сред високи дървета. Грейс дръпва ръчката на звънеца, висяща от устата на месингова лъвска глава. А понеже отвътре не се чува никакъв шум, жената още два-три пъти прави опит да изтръгне езика на хищника.

– Странно... Каза, че ще ни чака тук... Нищо. В такъв случаи ние ще го чакаме.

Секретарката вади от чантата си ключ и отваря вратата:

– Заповядайте.

Стаите, през които минаваме, изглеждат необитаеми. Плътни катифени завеси, спуснати на прозорците, старинни мебели, загънати в бели калъфи, мътни огромни огледала над мраморните камини. Ако тук изобщо някой някога е живял, той трябва да е починал отдавна.

– Вашият шеф също живее в доста мъртвешка обстановка – позволявам си да отбележа, додето крача подир Грейс, която пали лампите и отваря вратите.

– Апартаментът е на един наш познат, който непрекъснато пътува –

обяснява секретарката.

Най-после влизаме в помещение, по-обитаемо на вид, в смисъл че завесите на прозореца са вдигнати, мебелите са без калъфи, на малката масичка има бутилки и чаши, а на дивана са пръснати вестници. Това е нещо като кабинет или библиотека: двете стени на стаята са облицовани чак до тавана с лавици, а върху лавиците са подредени книги в старинни кожени подвързии.

– Ще пиете ли нещо? – пита Грейс.

– Защо не.

– Тогава сервирайте си.

Тя прибира набързо вестниците от кушетката, обаче не сяда на нея, а се разполага в едно кресло и тутакси заема обичайната си неподвижна стойка и безучастния съсредоточен израз, сякаш се готви да почне да стенографира. Приближавам се от нямане какво да правя до масичката и си наливам малко уиски в една висока и на пръв поглед чиста чаша. Готвя се да предложа нещо и на Грейс, но решавам да се въздържа, за да не бъда обвинен отново в опит за флирт. Затуй запалвам цигара, вземам чашата си и на свой ред се настанявам в едно от креслата. Погледът ми прелита край строгото лице на секретарката и се установява върху прозореца, дето в светлината на сивия следобед тъмнеят високите дървета.

– Раздялата с любимата, изглежда, ви натъжи – установява по едно време Грейс.

– „Любимата“? Това е за мене непознат феномен.

– А! – възкликва жената с подчертана, ала не особено силна изненада.

– Има, знаете, хора, които никога не могат да изпеят една вярна нота. Аз пък съм от тях, дето никога не могат да изпитат любов.

– Значи, играете на любов. Това е още по-отвратително – отвръща секретарката с равния си безстрастен глас.

– Не играя. С мене си играят.

– Не допусках, че сте чак толкова беззащитен.

– Кажете по-скоро „инертен“...

Тя ме поглежда, сякаш преценява думите ми. Ставам, приближавам се до нея и протягам ръка към рамото ѝ.

– Надявам се, че няма да направите нещо такова, което би развалило нашите добри отношения – произнася тихо Грейс, цялата настръхнала.

Ръката ми, която е застинала неподвижно при дръпването на жената, продължава пътя си и измъква от лавицата зад Грейс един подвързан

том.

– Бъдете спокойна – отвърщам, като разтварям книгата. – Няма да допусна нищо такова, което би помрачило нашата взаимна неприязън.

– О, моята е съвсем умерена – забелязва жената. – И тя се отнася не толкова до вас лично, колкото до пола ви. Всички мъже са отвратителни и, уви, необходими. Но това ги прави още по-отвратителни.

– Лакло: „Опасни връзки“ – чета на глас, а после хвърлям поглед на гравюрата с галантен сюжет.

Секретарката става и прави две крачки към мене.

– „Опасни връзки“... – повтарям. – Това говори ли ви нещо?

– Говори ми! – отвърща Грейс.

И ненадейно с привичната рязкост на движенията си ме обгръща през рамото и грубо впива устни в устните ми, сякаш не като израз на любов, а на неприязън.

После пак тъй ненадейно се дръпва и по лицето ѝ се чете нещо като смайване от собствената ѝ постъпка.

* * *

Кралската библиотека със споменалите вече сто и толкова милиона тома, се намира в двореца Кристиансбург. А самият дворец представлява един лабиринт от дворове, аркади и сгради, дето са настанени най-различни учреждения. В състояние съм да дам доста точни сведения за по-важните от тия сгради, тъй като разполагам с подробен пътеводител на Копенхаген, но ще се постарая да проявя твърдост пред изкушението на историческите екскурзии.

Сред тоя сложен ансамбъл на потъмнели от времето фасади и усойни павирани дворове градината на Кралската библиотека представлява един приятен и тих оазис от зеленина.

Освобождавам таксито, влизам в оазиса и се запътвам към централното здание на библиотеката, наподобяващо по-скоро старинна църква, отколкото научно учреждение. Изобщо изгледът на сградата е такъв, та човек трудно би допуснал, че вътре може да се намери като литература нещо по-ново от библията на Гутенберг.

Вече почти съм стигнал дверите на светилището, когато чувам зад гърба ми да спира кола и да се произнеса собственият ми псевдоним в английска транскрипция:

– Майкъл!

Това е, разбира се, моят американец с киселата физиономия.

– Извинявам се за снощи – казва той, като излиза от колата,

изплюва увисналата на устните си угарка и ми подава ръка. – Бях съвсем забравил за една неотложна визита и стана тъй, че закъснях.

Той очевидно бърза да променя разговора, защото минава тутакси към проблемите на библиотечното дело.

– Каталогът е тук, в този хол... Предполагам, че сте ориентиран.

– Да – кимам. – Вече минах веднаж насам.

– Аз работя ей там – посочва Сеймур крилото вляво. – Вторият етаж, последният кабинет. Като свършите, обадете ми се, ако желаете...

Разменяме по едно любезно кимане и се разделяме.

Каталогът наистина се намира в хола на светилището, но аз само напосоки отварям две-три чекмеджета с надпис „социология“ просто за да се ориентирам в обстановката. Колкото и милиони томове да са складираны тук и колкото сведения да са събрани във всеки един том, сигурен съм, че никой от тях не съдържа онова единствено сведение, което в момента ми е нужно: адресът на Тодоров.

Затова три минути след като съм влязъл от предната врата, решавам да изляза от задната. Озовавам се в някакъв покрит с калдъръм двор, минавам през висок свод, прекосявам втори двор и ето ме на улицата.

– Градският площад! – казвам, като спирам първото появило се такси.

Да откриеш сред големия град един човек, който навярно е направил всичко необходимо, за да не бъде открит – такава е задачата. Да го откриеш, без да главоболиш съответните адресни служби и без да прибгваш до рисковани разпити – такива са условията за изпълнение на задачата.

Като отплавна точка при подобно издирване може да се вземе под внимание професията на човека, връзките му, функциите му в момента. Но професията той вече не я упражнява, връзките отдавна са скъсани, а функциите му са именно да се крие. Прочее остава един-единствен заслужаващ внимание факт: парите. Дори да е предал стоте хиляди долара на Соколов, Тодоров разполага с още триста хиляди. А той е достатъчно опитен и предпазлив, за да остави подобна сума в някое импровизирано скривалище. Човек като него, свикнал да работи с банки, положително ще внесе парите по сметка. Само че банките и банковите клонове в тоя град се срещат почти тъй често, както и кафенетата.

Освобождавам таксито на Градския площад и влизам в Спестовната каса. В тая каса е вложена най-голямата ми надежда, защото повечето хора по редица причини предпочитат това учреждение пред останалите банки.

– Искам да внеса 500 крони по сметката на господин Тодор, – обяснявам, като заставам пред съответното гише.

Чиновникът се отправя към чекмеджетата с фишовете, преглежда старателно картоните в едно от тях, после се връща:

– Нямаме такъв клиент.

– А! Как е възможно!... – правя учудена физиономия.

Вместо отговор човекът само свива рамене.

Втората банка от дългия списък, който съм направил още снощи, ровейки телефонния указател, се намира малко по-натам на същата улица.

– Тодор ли казахте? – пита чиновникът, додето рови фишовете.

– Да, да: Тодор.

– Нямаме такъв.

Сцената се повтаря с незначителни нюанси в още шест банки, разположени все в центъра. Свойственият ми инат настоява да продължа издирването, но часовникът казва: не. Време е да се върна и да потърся Сеймур. Дори и отдавна вече да не вярва на социологичните ми интереси, той в никакъв случай не бива да отгатва истинските ми задачи.

* * *

Ние сме се разположили на терасата на ресторанта и опитваме вкуса на току-що донесеното „мартини“. От едната ни страна е морето, от другата – зеленината на парка, а по средата се откроява легендарната „Малка сирена“, седнала на края на брега върху огладения от вълните камък и вперила замислен поглед към хоризонта. Подир толкова рекламен шум около това изваяние човек би очаквал да види нещо по-импозантно като скулптура. Но бронзовата сирена е малка не само по години, а и по размери. Затова пък навалищата около нея е доста голяма. Право казано, чужденецът вероятно би отминал статуетката, без даже да я забележи, ако не беше навалищата. Две дузини туристи от различен пол и възраст се стараят да увековечат изваянието с фотоапаратите си, а някои по-взискателни се мъчат да обезсмъртят заедно с него и себе си, като се катерят по камъните и фамилиарно прегръщат бронзовите бедра на девойката, излъскани от подобни манипулации.

– Вижте го това човечество, което се храни с митове – забелязва Сеймур по адрес на групичката туристи. – Още една тема за социолог като вас.

– А защо не за такъв като вас?

– За мене темата е изчерпана. Посветил съм й дори един малък

труд, озаглавен „Мит и информация“.

– Моля да ме извините за невежеството...

– О, вие не сте длъжни да следите всичко, което се печата, а и книгата ми не е чак такъв шедевър, че да заслужава специално внимание. В нея са изложени няколко съвсем елементарни истини и тия истини биха могли да се формулират на две страници. Но понеже в наше време всяко нещо трябва да се доказва, монографията ми представлява не две, а двеста страници.

Сеймур посяга към чашата си, обаче вижда, че тя е празна, и предлага:

– Да вземем още по едно мартини, а?

Той прави знак на келнера и отново се заглежда към групичката туристи край бронзовото момиче, а после премества очи към насрещните докове, дето над сивозелената вода ярко се открояват червените петна на два парахода в ремонт, прясно боядисани с миниум.

Фактът, че американецът изглежда добре осведомен в социологията, досега не ми е правел особено впечатление. Аз също се стремя да изглеждам осведомен, без да съм социолог. Но това, че е публикувал книга, донякъде ме изненадва. Би следвало да призная дори, че ако Дороти не беше ми надрънкала известни неща и ако ситуацията бе по-друга, едва ли бих изпитал определени съмнения относно светското положение и научната професия на тоя човек. Сивите му дискретни костюми с безупречна кройка, скъпите обувки, патинирани тъй, че да не изглеждат проташки нови, макар да са нови, луксозните бели ризи, правени по поръчка, тъмносините или тъмночервени връзки от дебела коприна и дори пренебрежението му към светската етикеция, без да говорим за малките подробности на поведение и държане – всичко това явно е присъщо на Сеймур, а не възприето като мимолетна фасада, и всичко то надхвърля обичайния стандарт на професионалиста разузнавач.

И после – очите. Не знам как точно, обаче съм свикнал да разпознавам професионалиста най-вече по погледа. Тоя поглед, колкото и да се прикрива, носи у себе си една фиксираща острота, една изпитваща те и опипваща те недоверчивост, едно дебнешо търсене и едно спотаено очакване. В тоя поглед има нещо от безпощадния лъч на бойните прожектори, които изследват враждебните мрачини. Сивите очи на Сеймур, когато не са съвсем присвити, изразяват само умора или отегчение. Ако те слуша, той не ти досажда с погледа си, а седи, леко навел глава. Ако те поглежда, когато сам почне да говори, прави го без всяка настойчивост, просто сякаш да провери дали следиш мисълта му. Това не е

поглед на професионалист, или е поглед на професионалист от голяма класа, свикнал да се прикрива дори с туй, което най-често ни издава – очите.

Вероятно доловил, че мисля за него, Сеймур се размърдва неудобно на стола си и оправя с небрежен жест кичура коса, паднал на челото му, но продължава да гледа към насрещните докове. Келнерът донеся поръчаното мартини и прибира празните чаши. Американецът като че се сепва от унеса, забучва една цигара в десния ъгъл на устата си и щраква запалката.

– Ще потърся още утре книгата ви в библиотеката – сецам се да кажа, макар и с известно закъснение.

– Излишен труд! – възразява събеседникът ми. – Моята книга е просто една мотивировка на тезата, че информацията, която се величае като „човешко знание“ – от периода на първобитната орда, та чак до нашата техническа ера, – не е нищо повече от една все по-сложна система от митове. Всичко е мит – науката, религията, политиката, моралът. Човечеството се е свило в своята митология, както копринената буба се свива в пашкула си.

Сеймур изважда за миг цигарата от уста и отпива глътка мартини. Използвам тая къса пауза, за да кажа:

– Ако правилно ви разбирам, вие се опитвате на нова сметка да защитите тая незащитима теза, наречена агностицизъм...

– Съвсем не – прекъсва ме американецът. – Аз използвам агностицизма като основен постулат, но не се занимавам с него, а с механиката на митотворчеството.

– И каква е същността на тая механика?

– О, това е сложен въпрос. Инак нямаше да са ми нужни двеста страници, за да доказвам възгледите си. Някои митове се зараждат и развиват стихийно, други се създават и популяризират преднамерено. При всички случаи това е въображаемо преодоляване на реалното нищожество. Невежеството ражда митовете на знанието, слабостта – тия на могъществото, зверщината – тия на морала, грозотата – тия на прекрасното. Ето, вижте например оная дама! – Сеймур показва някаква млада жена, седнала с кавалера си през две маси от нас.

Поглеждам нататък, ала не забелязвам нищо интересно. Дамата е с добре направена висока фризура, но с дребно луничаво лице и анемично телосложение. Изобщо една от тия жени, които никои не забелязва освен собствените им съпрузи.

– Човеко-насекомото, както ви е известно, особено се грижи за тоя

член от физиката си, който величае с названието „глава“ – обяснява Сеймур. – То грижливо приглажда част от нейните влакна и също тъй грижливо бръсне останалата част, като си въобразява, че по този начин става „красиво“. Женските човеко-насекоми са в това отношение още по-изобретателни. Лишени от реколтата на влакна върху лицето, те удвояват усилията си спрямо космените насаждения по горната част на главата, като ги фризируют във формата на истински архитектурни паметници, а когато строителният материал не достига, добавят щедро перуки и изкуствени коси. Е добре, ако човеко-насекомото се смяташе наистина за красиво, щеше ли да прибягва до подобни уморителни козметични процедури? И не е ли ясно, че цялата тая митология на разкрасяването е породена тъкмо от реалната грозота?

– Но самият факт, че човек се стреми да направи себе си или нещата около себе си красиви, вече говори, че той носи една жажда към красотата...

– „Красотата“? Коя, по-точно? Вие знаете, че някога човеко-насекомите на Изтока, противно на нас, са пускали дълги мустаци, а са бръснели до дъно главите си, все с тая същата цел: да изглеждат красиви. А колкото до еволюциите и революциите в женската фризура през вековете – на тия велики процеси са посветени цели томове от изследвания. Можете да ги прегледате при случай в библиотеката.

– Не вярвам, че ще имам сили за подобен подвиг.

– Във всеки случай поучително е. Както и стотиците истории на религиите, на морала, на изкуството. Една непрестанна смяна на принципи, неизменно обявявани за непоклатими и неизменно събаряни подир няколко десетилетия, за да бъдат заменени със също тъй непоклатими и също тъй нетрайни лъжеистини. И след всичко това се намират хора, подобно на вашите идеолози, които имат куража да твърдят: „Това е хубаво, а това – не“, „Това е морално, а това – неморално“. Субективизъм и илюзии, миражи и фикции, една невъобразима салата от бъркотии, които биха били комични, ако не се натрапваха на рояка от човеко-насекоми като система от азбучни истини, ако тоя рояк от човешки бълхи не бе разделян на лагери в името на враждебните един на друг митове и не бе обричан на самоизтребление за защита на тия фиктивни истини.

– Но щом за вас човечеството не е нищо повече от рояк бълхи, какво толкова сте се загрижили за него, та дори сте взели да изучавате и митовите му?

– Защото искам да разбера какво представлява тая гмеж от нищожества обективно, сиреч как изглежда тя не през очилата на собственото

си самочувствие, а реално, в тази необятна и безкрайна вселена.

– Е, добре, разбрали сте го. Обаче за какво може да ви служи това откритие практически?

– Нима не разбирате? – отвръща Сеймур на въпроса ми с въпрос.

И понеже мълча, той изплюва угарката и продължава:

– Не ви ли е ясно, Майкъл, че това откритие ми връща свободата, по-точно, вдъхва ми съзнанието за пълна свобода спрямо всички принципи, измърдени от човешката плесен в нейния порив да прикрие безсилието си?

– Мисля, че същият резултат бихте постигнали и с прочитането на една екзистенциалистична брошура.

– Лъжете се. Четенето няма никога стойността на личното откритие. А екзистенциализмът специално е една илюзия, също като всички останали, една комична поза на мнимо величие, макар и това да е поза на отчаянието. „Отчаян съм, но вижте колко съм героичен в своята безнадеждност!“ Екзистенциалистът обаче дори в тая си безнадеждност се вижда като Сизиф, сиреч като титан, а не като човешка бълха или – ако предпочитате това сравнение – като дървеница...

– Струва ми се, че почваме да навлизаме твърде навътре в паразитологията – позволявам си да забележа.

– Вярно – кима Сеймур. – Темата съвсем не може да ни послужи като предястие към един вкусен обед.

Той отново прави знак на келнера, който, уморен от бездействие, притичва с готовност. На терасата освен луничавата дама и нейният кавалер има само още две двойки, хранещи се чинно под големите синьобели слънчехрани.

– Донесете ни листа!

– Няма ли да чакаме Грейс? – запитвам.

– Не. Тя ще дойде по-късно.

Листът ни бива донесен, обаче не от келнера, а от самия метр д'отел, и това не е лист, а обстойно изложение в тържествени тъмночервени корици. Човекът в бял смокинг разгъва пред всекиго от нас по един екземпляр от изложението, а малко по-встрани оставя и картата за вината.

Цялата тая церемония не произвежда никакво впечатление на Сеймур. Той отмества небрежно червената папка, без дори да я погледне и осведомява сухо метр д'отела:

– За мене бифтек с чер пипер и бутилка червено вино, съвсем сек и много студено.

– За мене същото – добавям, доволен, че съм успял да се измъкна от прочуването на документа.

– Едно хубаво бордо, реколта четиридесет и осма година? – предлага угодливо метр д'отелът, за да запази поне част от блясъка на встъпителния ритуал.

– Бордо, божоле, каквото щете, стига да е добро и студено – промърморва нетърпеливо Сеймур.

Онзи се покланя, прибира картите и се отдалечава.

– Даа – произнася американецът, сякаш се мъчи да си спомни за какво е говорил. – Норми на фризуриците... норми на политическите доктрини... норми на морала. „Предателство“, „вярност“, „подлост“, „героизъм“ – думи, думи, думи...

– Които имат все пак някакво значение – добавям, тъй като събеседникът ми замълчава.

– Абсолютно никакво, драги мой! Би трябвало да се върнете към създателите на лингвистическата философия, към Хейр или дори към Айер, или даже да прескочите още две столетия назад към Дейвид Юм, за да разберете, че всички тия морални категории са равностойни на безсмислица.

– Не е ли по-добре, вместо да се връщаме към лингвистиците, да се върнем към здравия разум? – предлагам на свой ред. – Вие, примерно, сте американец, а аз – българин...

– Почакайте, знам какво ще кажете – спира ме Сеймур. – Само че дали сте се родили българин, или американец, това е биологическа случайност, която с нищо не ви задължава.

– Дали съм син на една или друга майка, това е също биологическа случайност, но все пак човек обича своята майка, а не чуждата.

– Защото своята е по-грижовна от чуждата. Въпрос на изгода, Майкъл, нищо повече. Ще обичате ли майка си, ако тя без причина ви бие и наказва?

– Няма такава майка, която без причина да бие и наказва децата си – възразявам с тон на специалист, макар че никога не съм имал ни майка, ни мащеха.

– Ще обичате ли родината си, ако тя ви отхвърли? – настоява американецът.

– Родината не може да ме отхвърли, ако аз не съм я отхвърлил.

– Не извъртайте, Майкъл. Допуснете, че по една или друга причина родината ви е отхвърлила. Ще я обичате ли все пак?

– Без съмнение. И с цялото си същество. Нещата, които могат да се

обичат с цялото същество, не са толкова много, Уйлям.

– А коя е родината на един субект, чиято майка, да речем, е българка, а баща му – американец? – продължава да упорствува Сеймур.

– Тази, която той си е избрал. Тази, която му е по-скъпа. Във всеки случай човек не може да има две страни за родина. Думата „родина“ няма множествено число на никой език, Уйлям.

– Думата „човечество“ – също – напомня събеседникът ми.

– Вярно. И какво от това?

– О, за мене това е само една граматическа подробност. Но понеже вие държите на морала, сигурен ли сте, че като работите за вашата родина, вие работите за човечеството?

Готвя се да отвърна, когато пред нас изниква келнерът, мъкнеш малка масичка. И тук ще има спиртници и аламинутни номера.

* * *

Обедът е приключил. Келнерът, прибрал сметката, се отдалечава.

– Грейс доста се забави – установявам, след като допивам кафето си.

– Значи, няма да дойде – отвърща безучастно Сеймур. – Можем да ставаме.

Слизаме по стъпалата на терасата и тръгваме по крайбрежната алея, но не към колата, а в обратна посока. Излишно е да уточнявам, че посоката е избрана от американеца, очевидно жадуващ да се поразтъпче подир скромното пиршество. Аз лично бих предпочел да се настани в плимута, въпреки че пътеката в тоя ранен следобеден час е твърде примамлива с прохладата на зелените сенки и с капризните завои сред дърветата и градинските храсти.

– Надявам се, че мъжката компания не ви досажда... Особено след като снощната бе строго женска... – подхвърля спътникът ми.

– Разнообразието винаги е за предпочитане – задоволявам се да отвърна.

– Сигурен ли сте, че държите на разнообразието?

– Вие, изглежда, внимателно ме изучавате... – измърморвам вместо отговор.

– Може би, но не особено внимателно. Аз изучавам всичко, което е пред очите ми. Една машинална привичка за убиване на скуката. За жалост у вас няма почти нищо за изучаване...

– Много съжалявам...

– Не го казвам, за да ви обидя. Дори смятам, че това ще ви

прозвучи като комплимент. Най-интересните за наблюдение хора са хората от второ качество, тия, които са жертви на всякакви страсти и глупави амбиции. Драмата е винаги в патологичните състояния, а не в нормалните здрави организми. А вие сте именно такъв организъм. Човек без страсти, бих казал, дори без лични интереси.

– Защо? Хубавите питиета, а отчасти и хубавите жени...

– Не. Вие не придавате особена стойност нито на едното, нито на другото. И според мене сте напълно прав: и двете са удоволствия от второ качество.

– Защо трябва да бъдем толкова строги? – опитвам се да възразя. – Ако една жена е съблазнителна...

– Жената не е никога съблазнителна. Тя е само жалка. Винаги жалка. Когато видя някоя да кръстосва крака и да ги разголва под носа ми със самочувствието, че разкрива изкусителни прелести, иде ми да забележа: „Пуснала ви се е бримка, мадам!“

– Вие обезглавихте половината човечество.

– Защо половината? Мъжете са не по-малко жалки. Мъжете със своите мании за величие и жените с техните емоции и месечни неразположения, без да говорим за общата у двата пола алчност... Изобщо целият този свят от човеко-насекоми...

– Интересно, къде поставяте себе си? – питам само за справка.

– Точно там, където са и другите. Но когато прогледаш и видиш ясно към какъв свят принадлежиш, това поне те освобождава от комизма на едно глупаво самочувствие.

Сеймур спира на алеята пред една скамейка, прокарва недоверчиво ръка по боядисаната с бяла боя седалка и като се уверява, че скамейката е чиста, сяда нехайно в единия ѝ край. Не ми остава, освен да последвам примера му и да се настаня в другия край.

– Моето щастие или нещастие е, че прогледах твърде рано, Майкъл.

Тая фраза, идваща непосредствено след инсталирването на скамейката, ми внушава, че се касае за късо встъпление към дълъг монолог и аз мислено казвам сбогом на банковите занимания, предвидени за следобеда.

– Оня ден вие ми казахте, че се бия твърде добре за един социолог. Но аз не съм се родил социолог, нито богат човек, а бях уличен хаймана и като уличен хаймана имах достатъчно време да изуча нашето процъфтяващо общество откъм задния двор... Какво ми предстоеше да стана? Прислужник на асансьор или в най-добрия случай дребен гангстер, ако не се бе намесил вуйчо ми и не се бе погрижил за момчето на покойния

си брат. Но вуйчо ми, забележете това, се намеси не от филантропия или от роднински чувства, а просто за да има в мое лице един наследник, комуто да завещае милионите си. Всъщност, за да си осигури наследник, той бе прибягнал преди туй до друга операция. Бе се оженил на стари години за някаква млада красавица, с надеждата, че тя ще му роди дете. Но тя не му роди дете, а след като за късо време му измъкна доста пари, поиска развод и издръжка, въоръжена с един железен мотив: импотентност на партньора. Едва тогава вуйчо ми се сети за мене и ме прибра, но не мислете, че започнах да се къпя в реки от мляко и мед. Това бе един страшно стиснат и тираничен старец, който броеше всяка стотинка по издръжката ми и който държеше на всяка цена да стана финансист, за да поема впоследствие ръководството на собствената му банка.

„Не ми говори за банки, Уилям – забелязвам наум. – Не ме разстройвай добавъчно.“

Сеймур монтира в ъгъла на устните си цигара, запалва я и обтяга дългите си нозе на алеята. Сигурен съм, че единственото, за което съжалява в момента, е липсата на маса, на която да постави краката си.

– Така че принуден бях да запиша финанси, но за щастие скоро след туй вуйчо ми замина на задгробно пътуване, отнесен от сърдечен удар, и това ми позволи да се прехвърля в социологията. Искрено казано, прехвърлих се в социологията не от някакво вродено влечение към нея, а от влечение към красноречието на мистър... нека го наречем мистър Дейвис, който бе професор по история на социологията. Защото тоя мистър Дейвис бе наистина светило на мисълта...

– От коя школа?

– От вашата. Да, да, тъкмо от вашата. Разбира се, той бе достатъчно предпазлив, за да се придържа в лекциите си само в границите на разрешеното, но затуй пък, когато се събирахме у дома му, говореше на чист марксихески жаргон и ни посвещаваше в принципите на историческия материализъм. Чудесна школа за дебютант като мене, нали?

– Зависи с какъв успех сте я следвали.

– С отличен успех. И с най-дълбоко увлечение. Още повече много от нещата за социалното неравенство, които мистър... мистър Дейвис ни преподаваше на теория, аз вече бях ги опознал на практика. Той ни говореше по всичко онова, което другите професори старателно премълчаваха и понякога имах чувството, че просто формулира гласно истините, които дотогава бяха дремали у мене само като смътни догадки. Изключителен човек. Поне такъв ми се струваше в ония години.

– А по-късно?

– Е, по-късно, както винаги става, произлязоха някои дребни усложнения, вследствие на които ореолът на моето божество помръкна. Обаче на тоя свят нищо не е вечно, нали, Майкъл? Законът за непрестанното изменение и развитие или как беше там.

Уморен да обтяга краката си, Сеймур ги кръстосва един върху друг и се заглежда към сочната зеленина на храстите, през които проблясва водата на канала и тъмнеят корпусите на насрещните кораби.

– Усложненията всъщност бяха само две и първото от тях, макар и не особено приятно, аз вероятно бих успял да понеса, ако не бе последвано от второ. Имах по онова време приятелство с една девойка, първата ми любов и ако не се лъжа, единствената... Тя кокетираше с научните си интереси и даваше вид, че умира за високо-интелектуални разговори, но всъщност бе една кучка, жадуваща за семец, а аз винаги съм бил малко студен към тоя вид упражнения, което, представете си, не ми е пречело да живея. Не искам да кажа, че бях лишен от нагона за продължаване на рода, но тия неща не занимаваха особено въображението ми и изобщо бях това, което се нарича хладен темперамент. А всъщност ако имаше някоя жена, способна все пак да ме стопли, това бе именно въпросната мома, обаче тя предпочете да отиде да топли друго и по-точно моя любим професор, като по тоя начин съчета сладостлюбие с подлостта.

Сеймур запраща с рязък жест угарката по посока на невидимата кучка и отново обтяга нозе на алеята.

– Но това бе само едно сантиментално произшествие, а тоя род произшествия, както вече ви казах, никога не са били от съдбоносна важност за мене, още повече, че до края не разбрах, нито пък пожелах да разбера кой всъщност бе предизвикал тая връзка на подлост – приятелката ми или професорът. А междувременно стана и втората злополука...

Американецът ми хвърля бегъл поглед и запитва:

– Може би почнах да ви отегчавам?

– Защо? Напротив.

Той наистина не толкова ме отегчава, колкото озадачава. Тоя човек съвсем не е по природа приказлив и ако приказва, значи, прави го с определена цел, а за момента аз все още не мога да определя точната цел на тая устна автобиографична справка. Не по-малко трудно е да установя и степента на нейната автентичност. Всичко, което Сеймур разказва за себе си, звучи достатъчно житейски-банално и е изречено съвсем спонтанно, доколкото изобщо нещо може да бъде спонтанно у тоя разсъдъчен тип. Но правдоподобие и спонтанността още нищо не

означават. И нищо не обясняват.

– Да. Аз и двама други последователи на професора – Хари и Дик – тъй се бяхме запалили от проповедите му, че решихме да минем от революционната теория към революционната практика. В резултат на това факултетът ни една заран осъмна облепен с лозунги срещу ретроградното буржоазно образование. Още същия ден извикаха и трима ни за обяснение при декана, но понеже упорито отричахме да знаем нещо по историята с лозунгите, всичко се ограничи в рамките на подозрението. Затова пък тайната ни група тутакси се разпадна. Всеки от нас бе убеден, че някой от другите двама е предател, а какъв смисъл да подготвяш революция съвместно с един предател? Хари и Дик не се сетиха, че мистър, нека го наречем Дейвис, беше също в течение на операцията, а дори и да бяха се сетили, едва ли можеха да допуснат, че Дейвис е способен на донос. Аз обаче го допуснах може би тъкмо защото сантименталният инцидент вече бе поразклатил сяпото ми доверие в любимия учител.

Сеймур наново променя стойката и наново пали цигара.

– Наистина ли не ви отегчавам?

– Защо мислите, че хората страдат от отегчение в същата степен като вас? – питам на свой ред.

– Не знам дали ви се е случвало, но когато едно чувство, което твърде цените, почне да се разклаща, обзема ви разрушителният стремеж да го разклатите докрай, да го изтръгнете от себе си, да го хвърлите по дявола. И ето че аз сам приготвих един позив срещу университетското мракобесие и преди да го натракам на машина, занесох ръкописа на Дейвис. Той го прегледа, посъветва ме да направя някои дребни поправки, а накрая забеляза:

„Боя се, момчето ми, да не си навлечете беля с тия апостолски действия.“

„О – рекох небрежно, – рискът не е голям“

„Кой друг освен тебе знае за позива?“

„Само Хари и Дик.“

„Във всеки случай, отворяйте си очите, когато ще го разлепвате.“

„Разлепването ще стане съвсем рано заранта, когато аудиториите са още празни“ – отвърнах все тъй небрежно.

Аудиториите наистина бяха съвсем празни рано заранта, но мене все пак ме спипаха още при поставянето на втория позив и тоя път нямаше никакво съмнение кой е предателят. Дейвис бе направил доноса си без забавяне, разчитайки, че ние с Хари и Дик ще почнем да се подозираме взаимно.

– И вие бяхте изключен?

– Щях да бъда, ако не бях проявил малко здрав разум. Във всеки случай трудът, който бях почнал да пиша на тема „Структурата на капитализма като организирано насилие“, така си и остана недовършен. Изобщо от този момент марксистическите идеи добиха за мене истинското си значение на идеи без покритие.

– Не виждам какво общо имат марксистическите идеи с подлостта на вашия професор.

– Нищо общо, разбира се. Далеч съм от мисълта да виня Маркс и Енгелс за двуличието на Дейвис. Чисто и просто пердето се дръпна от очите ми и разбрах, че възгледите, дори когато изглеждат високо благородни, не струват пет пари в ръцете на човешките отрепки. Бих казал дори, че тъкмо високо благородните възгледи трябва да се избягват особено старателно, поради своята способност да ни увличат и да ни мамят.

– Вие с изключителна последователност движите логиката си винаги наопаки...

– Да, да, знам какво ще кажете. Само позволете ми да свърша. Та ставаше дума за труда ми, останал недовършен и безполезен като всяко човешко дело. Впрочем, не съвсем. Когато ме задържаха и подир обстоятелствен обиск на квартирата ме отведоха при човека от Федералното бюро, той ми каза:

„От тоя ръкопис личи – касаше се за споменатия вече мой труд, – че вие доста добре сте усвоили доктрината на марксизма. Това може да се окаже твърде полезно в случай, разбира се, че знанията ви бъдат правилно използвани. Разберете, приятелю: който на 20 години не е бил комунист, той няма сърце. Но който след 20 години продължава да е комунист, той няма ум. Вие, мисля, вече сте надхвърлили двайсетте?“

Човекът ми сервира още няколко изпробвани от времето афоризми, а после пристъпи към вербовката.

Сеймур замълчава, като че очаква от мене някакъв въпрос, обаче аз нямам въпроси, поне засега.

– В интерес на истината трябва да заявя, че аз доста упорствувах при вербовката, но правех това само за да си придавам повече тежест. За сметка на туй проявих твърдост докрай, когато пожелаха да ме свържат служебно с Дейвис. Дадох ми самостоятелна задача и аз бързо почнах да прогресирам и не само изпреварих Дейвис, а дори, ако ме не лъже паметта, успях впоследствие да му причиня известни малки неприятности. Аз не съм отмъстителен човек, Майкъл. Не че смятам отмъщението за нещо недостойно, но то е винаги свързано с излишна умора и хабене на

нерви. Обаче специално за Дейвис си позволих едно изключение. Отмъстих му в името на стъпканите младежки илюзии. И трябваше да ми не време, за да разбера, че всъщност би следвало да съм му благодарен...

Сеймур замълчава тоя път за дълго и аз най-сетне произнасям:

– Вие сте намразили хората, които сте обичали, а заедно с тях – и цялото човечество.

– Нека не преувеличаваме – отвръща уморено американецът. – Никого не съм намразил. А към ония двамата наистина изпитвам нещо като благодарност за отрезвяването.

– Обаче те жестоко са ви наранили.

– Това са дребни рани.

– Е да, но от тия, дето винаги болят.

– Не чувствавам да ме болят. Във всеки случай, не твърде. Нещо като стар ревматизъм, който се обажда понякога, когато времето почне да се разваля.

Той поглежда часовника си:

– Да ставаме ли?

„И да ставаме, и да не ставаме, банките вече са затворени“ – отвръщам на ума си, като се вдигам от скамейката.

Тръгваме отново по алеята, ала този път в посока към гарираната зад ресторанта кола.

– Всичко това не е важно – заговорва отново Сеймур. – Важното е другото: да разбереш колко незначителен е тоя свят на човеко-мравки и да се усетиш свободен от всичките му смешни закони, норми и предписания. Свободен, Майкъл, съвсем свободен, разбирате ли?

– Нима вие смятате, че сте съвсем свободен?

– Да! В границите на възможното, разбира се.

– Искате да кажете, че вече не работите във ФРБ или в ЦРУ?

– А, не! Не искам да кажа нищо повече от това, което вече казах! – отвръща Сеймур и ненадейно се разсмива с малко дрезгавия си смях.

ШЕСТА ГЛАВА

Не ми е никак до научни занимания, но няма как. Прочее и следният ден започва с малка операция за легализиране. Отново надниквам в старинния храм на Кралската библиотека и дори заемам за домашен прочит книгата „Мит и информация“ от някой си Уйлям Т. Сеймур. След което се измъквам по вече познатия път и се качвам в първото срещнато такси.

Додето летя към центъра, разлиствам бегло труда на Уйлям Т. Сеймур, колкото да се убедя, че в книгата са залегнали познатите ми вече идеи, само че изразени в строго научен стил, чиято сухота с нищо не накърнява мизантропското им звучене.

Освобождавам колата на предварително набелязания мислено кръстопът и поемам бремето на банковите операции. Тази заран вятърът е по-силен отвсякога и в него вече се долавя хладният дъх на есента. За момента нямам нищо против това природно явление, тъй като ураганът ме блъска откъм гърба и само ускорява летенето ми от банка до банка.

Да описвам подробно визитите си из всички тия солидни учреждения би означавало да изреждам възможните вариации на вече познатите две фрази. Моята – разкриваща желанието ми да внеса нещо по сметката на господин Годор – и тая на чиновника зад гишето – изразяваща недоумението, че търся някакъв си несъществуващ Годор. Несъществуващ – съвършено вярно. И все пак...

Едничкото нещо, от което не мога да се оплача, е, че проверката върви твърде бързо... Прехвърлям се с такси в друг по-далечен квартал, а после – в трети. Списъкът на все още неизследваните заведения все повече намалява и заедно с това сянката на съмнение все повече се съгъстява в съзнанието ми. Може би вървя по дирите на един отдавна мъртъв човек. А може би човекът цъфти от здраве, но цъфти нейде много далеч от тоя ветровит град.

Влизам в една квартална банка, не знам вече коя поред и се озовавам в помещение, невдъхващо особен респект: вместо мраморни плочи – гол дъсчен под, почернял от подовото масло, а вместо бронзови полилеи – оплоти от мухите глобуси, мъждеещи в здрача на усойната зала. Изправям се пред гишето за влогове и произнасям обичайната си фраза. Чиновникът, без да става, издърпва от класъора кутия с фишове. Клиентелата на клона очевидно е тъй малобройна, че може спокойно да се

разположи в една кутия.

Човекът изважда нов зелен картон, приближава го до очилата си, а после ме поглежда над тях и съобщава:

– Имаме Тодороф, а не Тодор...

– На Риесгаде 22, нали?

– Не, на Ньоре Зьогаде 35 – отвръща чиновникът, като отново хвърля поглед към фиша.

– Значи, не е същият. Прощавайте – промърморвам.

И бързо излизам навън да търся такси.

Ньоре Зьогаде е нещо като улица-кей край изкуствените езера. Колата спира на посочения от мене адрес, сиреч десетина къщи пред желаното място. Когато обаче стигам пеша до номер 35, оказва се, че там вече ме очаква разочарованието под формата на огромна шестетажна сграда. Шест етажа по три или по четири апартамента на етаж – иди го търси в тоя лабиринт въпросния Тодороф с ф накрая.

Влизам в преддверието и оглеждам набързо надписите върху пощенските кутии, колкото да се уверя в това, което предварително ми е известно: фамилията „Тодороф“ липсва между тях. Вместо туй на стената е окачено малко обявление за апартамент под наем. В момента нямам никаква нужда от апартамент, ала обявлението все пак се оказва полезно, защото ненадейно чувам глас:

– Търсите ли някого?

Това е портиерът, подал глава от стаичката си. Той има навъсена физиономия и недоверчиви очи като всеки сериозен портиер. Но дори да би ми се усмихнал с лъчезарната усмивка на Лолобриджида, аз едва ли бих седнал да му разправам кого точно търся. Портиерите, както е известно, са полицейски хора, а тоя специално може би осведомява и някой друг институт.

– Разбрах, че имате свободен апартамент – обяснявам, без да придавам каквото и да било дружелюбие на тона си, защото тоя род говеда стават толкова по-подозрителни, колкото по-любезен се показваш с тях.

– Има един свободен апартамент – признава неохотно портиерът. – Но господин Мадсен си е прибрал ключа и не мога да ви отворя.

– Не бихте ли телефонирали на господин Мадсен?

– Защо не? Само че той се прибира късно следобед, пък и тогава...

– Мога да мина утре.

– Утре е неделя. Няма да ме намерите – отвръща с едва скрито злорадство портиерът.

И задоволил донейде инквизиторския си инстинкт, добавя:

– Минете идущата седмица.

* * *

Ако се намирам в Кралската библиотека и ако съм потънал в научна работа, би следвало да прекъсна заниманията си към един часа и да надникна в кабинета на Сеймур. Но понеже не се намирам в библиотеката и понеже още няма дванайсет, решавам да използвам ценното време, което ми остава до обяд, в занимания от съвсем друг род.

Заемам място в поредното такси и промърморвам някакъв адрес, обаче улицата се оказва непозната за шофьора. За жалост тя е съвсем непозната и за мене. Това е един от няколкото адреса, записани напосоки в паметта ми, додето съм се лутал из малките обявления на „Екстрабладет“. Все пак човекът зад кормилото подкарва колата, решил да приеме възможните опасности на едно пътуване в неизвестността.

След двукратни осведомителни разговори с полицаите по кръстопътищата и след още две анкети на случайни минувачи, шофьорът спира в глухата уличка на някакъв затънтен квартал. Освобождавам колата, въпреки риска да остана без средство за отстъпление, вмъквам се в неугледния вход, обозначен с цифрата 12, и поемам по тясната стълбичка.

Петнайсет минути по-късно аз отново съм на открито, сред този пълен с неизвестности свят и по-точно, сред това почти непознато предградие. Почти, но не съвсем, защото, додето съм се движел с таксито, съм успял да отбележа наум няколко ориентировъчни точки, и преди всичко, едно малко площадче с пет магазина, автобусна спирка и някакъв гараж, увенчан с огромна поръждавяла от датските дъждове табела:

КОЛИ ПОД НАЕМ

„Коли под наем“ – това е идея, заслужаваща сериозно внимание в един град, където разстоянията са почти толкова неприятни, колкото и цените на такситата.

Запътвам се прочее към гаража, преминавам с решителна стъпка под триумфалната арка на ръждивата табела и се озовавам тутакси пред импозантна грамада от струпани една върху друга таратайки с изтърбушени каросерии. Нека се надяваме, че въпросните коли под наем не се подбират измежду тия мъртъвци.

Погледът ми прави лек завой вляво и спира на една площадка, разчистена сред останките на автомобилното гробище и украсена с две жълти бензинови помпи „Шел“. Малко встрани тъмнее фасадата на

нещо средно между конюшня и склад за въглища. Двама души, ползுவайки се от оскъдната топлина на обедното слънце, са се разположили на скамейката до бараката и обядват. Обедът, ако не броим няколкото резена салам, се състои главно от бира. Един наистина обилен обед, ако се съди по броя на бутилките „Тюборг“, складирани върху скамейката и под нея.

По-младият от двамата мъже, с бистри сини очи и рошави коси, направени сякаш от прясна слама, забелязва присъствието ми и промърморва нещо на матерния си език, вероятно в смисъл на: „Какво обичате?“ Разбрал, че съм чужденец, той повтаря въпроса си на завален английски и след като установява, че обичам коли под наем, довежда тая информация до знанието на по-възрастния, като отново минава на матерен език. По-възрастният кима и прави с десницата си щедър жест с онова добродушие, което е обичайна последица на обилния обед с колбаси и на прочутата датска бира. За мое облекчение жестът е насочен не към братската могила на таратайките, а към зеещата тъмна паст на конюшните.

Прониквам предпазливо в помещението и установявам, доколкото полумракът ми позволява това, че в бараката наистина има няколко коли. Минута по-късно, прекъснали яденето си и тласкани от споменатото вече добродушие, пристигат и двамата гаражисти. Благоразположението на по-младия дори стига дотам, че той се решава да завърти електрическия ключ и резервите на автомобилния парк блясват под жълтата мъждива светлина в целия си ръст. Тия резерви възлизат общо на цифрата пет и не са особено различни по външност от събратята си, струпани в ръждивата грамада.

Додето обикалям и оглеждам нерешително петимата старейшини на автомобилното племе, по-възрастният гаражист промърморва нещо, което по-младият побързва да ми преведе:

– Шефът казва, че ако ви трябва кола за работа, най-добре е да вземете волвото.

След което по-възрастният повторно избъбря нещо и по-младият повторно ме осведомява:

– Шефът казва, че мерцедесът е по-представителен, но ако ви трябва кола за работа, най-добре е да вземете волвото.

Тук възрастният прави трета забележка, придружена с категоричен жест и адютантът със сламените коси акуратно превежда:

– Шефът казва: за волвото – пълна гаранция! Волвото шефът сам го поправял. Кола с изключителни качества, казва.

Подир късо двоумение решавам да се спра на волвото, като не без известен свян се осмелявам да попитам, дали между многото качества на изключителната кола фигурира и качеството да се движи. На тоя въпрос адютантът с фуражната прическа отговаря смело, без дори да се справи с шефа си:

– Не върви, а лети! Ако ви трябва кола за работа, вземайте волвото!

Тая енергична реплика слага край на колебанията ми. Настанявам се в търбуха на автомобилния праотец, включвам контакта и за своя изненада потеглям. Правя два-три пробни тура из разчистеното сред тенеките място, а сетне спирам до бензиновите помпи, излизам и упътван от младия гаражист, се насочвам към намиращата се в съседство кантора. Понеже кантората е с квадратура метър и нещо на два метра, вътре влизаме само аз и младият, докато шефът остава на скамейката, да се наслаждава на последните остатъци от лятна топлина и датска бира. Адютантът вписва в някакъв мухлясал тефтер паспортните ми и адресни данни и запитва:

– Срок?

– Една седмица.

– Двеста крони.

Цената съвсем не е прекомерна, но аз, като всеки уважаващ себе си клиент, намирам за необходимо да забележа:

– Не е ли много?

– Много? За волвото? – възкличава с примес от учудване и негодувание адютантът. После, обладан отново от пристъп на добродушие, добавя стговорчиво: – Ако я вземете за цял месец, цената ще бъде общо четиристотин.

Жестът е направо разорителен за предприятието, но все пак предпочитам за момента да го отклоня. Цял месец... Аз не знам какво ще стане с мене подир два дни, а тоя ми предлага кола за цял месец.

Приключвам ритуала на сделката, като вадя необходимата сума и слагам неизбежния подпис. После се прощavam с двамата автомобилни хирурзи, настанявам се във волвото и с оглушителен моторен трясък прелетявам под триумфалната арка на ръждивата табела:

КОЛИ ПОД НАЕМ

Часът е един без четвърт, а преди да се прибера в хотела, трябва да свърша още нещо. Включвам на трета и натискам енергично газта. Волвото се движи наистина доста чевръсто за възрастта си и десетина

минути по-късно аз вече се намирам в съседното предградие, зает с търсенето на някаква уличка, чието местоположение познавам само по картата.

Когато най-сетне наново се озовавам в центъра на града, вече е един и двайсет. Завивам вляво от Вестерброгаде и оставям волвото си на съхранение в един предварително избран гараж, намиращ се непосредствено зад булеварда. Не че ме е срам да се движа по главните улици с моя автомобилен патриарх, ала просто не желая да злоупотребявам с умереното сърце на стареца.

* * *

Бих могъл да се прибера в хотела пеша, още повече вятърът отново е попътен, сиреч бие право в гърба. Но нещо ми казва, че не е изключено моите американски познати да ме потърсят в хотела и че не бива да играя на внезапни изчезвания. Така че пак прибягвам до тоя разорителен транспорт – таксито.

Моите американски познати... Те са останали словом и цифром двама. Няма го многогласния шум на конгресните кулоари, на коктейлите и на пъстрото сборище у Тейлърови. Няма я Дороти. Няма го глухия Хигинс, нито запотения Бери. Светското оживление и сантименталните епизоди на първите дни неусетно са отшумели, за да отстъпят място на спокойствието и самотата. Като че някакъв невидим режисьор бе въвеждал в живота ми едно подир друго действащите си лица и също тъй едно подир друго беше ги отстранявал веднага, след като се бяха проваляли в ролите си.

И ето че сега от цялата трупа сме останали само режисьорът и аз, ако не смятаме Грейс, която впрочем вчера вече не се яви при срещата ни. Изобщо всичко е стихнало и се е успокоило, обаче тая тишина съвсем не ми действа успокояващо, защото усещам в нея скритото напрежение на предстояща развръзка.

Някой би казал, че нещата дотук са се развили съвсем естествено и какво чудно, ако в един голям град тоя си заминава, а онзи остава. Прекалено естествено, бих добавил аз. Но когато нещата, макар и естествено, се развиват според една ясно различима логика и водят до една лесна за отгатване цел, това вече от само себе си поражда известни въпроси. Сеймур има уверен почерк и умее да съставя без правописни грешки невинните си на вид ходове, ала туй не пречи да прозирам техния скрит смисъл. И да констатирам, че губя темпо, макар и не по своя вина. Идеалното би било в тоя миг вече да съм стегнал куфара си, да съм заверил

самолетния билет и дори да лети в обратна посока. А аз все още не съм установил точния адрес на Тодоров и все още не съм сигурен дали в оная шестетажна сграда някога изобщо е стъпвал някакъв Тодоров, или това е само един адрес, играещ ролята на капан за хора като мене.

Таксито спира пред стъклената врата на „Кодан“. Слизам, подавам една банкнота на шофьора и се запътвам към хотела, когато от насрещния тротоар се чува гласът на Грейс:

– Мистър Коев!

Секретарката е застанала пред плимута на Сеймур, а вътре до кормилото се е разположил невъзмутимо самият собственик.

– Вие, изглежда, днес сте избягали от училище, обаче няма начин да избягате от нас – промърморва Сеймур, като ми протяга ръка през прозорчето на колата.

– Не съм и мислил да бягам от училище – възразявам и за доказателство показвам томчето „Мит и информация“. – Вероятно просто сме се разминали.

– Вашето внимание не ми е съвсем неприятно – признава американецът, като хвърля бегъл поглед на томчето. – Не съм суетен, но все пак утешително е да знаеш, че поне един читател е прелистил книгата ти. Вижте, откакто е излязла от книговезницата, тя вероятно не е отваряна.

Книгата наистина изглежда недокосвана от човешки ръце и боя се, ще запази докрай тая си девствена външност.

– Пригответе ми една изненада – обявява с безцветния си глас Грейс, изправена от другата страна на колата. – Отиваме на плаж.

Изненадата е по-скоро другаде и аз още от първия миг съм я забелязал, макар да не давам вид, че съм зърнал нещо особено. Секретарката е облечена в много къса и много елегантна лятна рокля на сини и бели цветя, косите ѝ са подредени в изискана фризура, обути са с обувки на висок ток, а най-важното – кристално-кокалената пеперуда на очилата е отлетяла от носа ѝ. Към новите елементи на тоалета следва да се прибавят и някои стари, но новоразкрити неща: синьозелените очи, полуоголеният бюст и тия бедра, тъй стройни и хармонични, та имам чувството, че Грейс ги е взела отнякъде назаем.

Сядам на „мястото на мъртвеца“, което поради отсъствието на Дороти е свободно. Секретарката се настанява отзад.

– Идеята за плажа принадлежи изцяло на Грейс – уточнява Сеймур, сякаш се извинява.

Той запалва мотора и потегля с обичайната си рязкост, ала понеже, както казах, Дороти не е в колата, шофьорът благоволява да спазва

разумна скорост.

– Ако желаете, бихме могли да обядваме и в параходчето – предлагам след късо мълчание американецът. – Казват, че там готвели доста добре. И после, една малка разходка по море...

– А, не! Наситих се на морски разходки – възразява секретарката. – Искам да идем на плаж!

– Искате да ни покажете физиката си, скъпа! – пояснява с най-любезния си тон Сеймур.

И като се обръща той път към мене, продължава:

– Моята помощница почва да проявява една съвсем ненадейна суетност, Майкъл. Не знам само дали това е закъснялото влияние на нашата Дороти, или въздействието идва от ваша страна.

– Вие ме ласкаете, Уилям. Доколкото ми е известно, мъжът, който ще успее да промени вкуса на една жена, още не се е родил.

– Няма ли да е прекалено нахално, ако ви помоля да си намерите друга тема за разговор? – обажда се Грейс.

Секретарката, както вече отдавна съм забелязал, съвсем не се държи със Сеймур като с шеф освен може би на служебни места от рода на симпозиума. И което е по-странно, шефът никак не се дразни от това.

– Тя се засяга... – произнася американецът сякаш на себе си. – Ето ти още една новост.

* * *

Доколкото разбирам от медицина, хората правят най-първо морски бани, а после отиват да обядват. Но часът минава два, а и моите спътници са от тия, дето вършат всичко наопаки. Тъй че ние най-напред добре се нахранваме в един малък ресторант и едва след туй отиваме на плажа.

Плажът на Бел Вю напомня индианско селище с белите си палатки, наричани тук „вигвами“, тъкмо заради своята индианска форма. Въпреки следобедния час и въпреки вятъра, който заплашително плющи в стените на палатките, ние тримата далеч не сме единствените индианци по тия места. Налягали на пясъка или по градинската ливада, сума граждани от двата пола се наслаждават на съботния ден, който идва само веднаж в седмицата, и на топлото слънце, което идва тук още по-рядко.

Сеймур наема три вигвама и аз се вмъквам в единия, за да опитам дали ще ми станат плувките, купени по пътя. Когато след сполучливата проба излизам навън, намирам на пясъка само Грейс, излегната върху синята си хавлия. Колкото и да е скарана с модата, тая жена явно

разбира, че синьото ѝ отива. Жените ги разбират тия неща и без журнали.

– Къде е Уйлям?

Секретарката кима към морето, дето американецът вече е успял да се потопи до рамене във водата. Той стои известно време така, обърнат насам, и разстоянието е твърде голямо, за да видя дали гледа специално към нас, или просто съзерцава бреговата панорама. После Сеймур ни дава гръб и със спокойните движения на опитен плувец се впуска в морето.

Погледът ми се премества от синята шир на водата към златистата ивица на пясъка и по-точно към оня сектор, дето се е излегнала Грейс. Ако два дни по-рано някой би ми казал, че това стройно и безупречно изваяно тяло принадлежи на Грейс, щях да му предложа да иде да се удави. Обаче грешка няма: грациозната хубавица, излегната върху синята хавлия е не друга, а мъжествената секретарка на Уйлям Т. Сеймур, автора на „Мит и информация“. Интересно дали този автор би се осмелил да твърди, че това, което лежи пред мене, също е мит.

Грейс улавя погледа ми, ала вместо да изпита стеснение от неговата изчерпателност, подхвърля прозаично:

– Седнете де, какво стърчите!

Тя ми предоставя част от хавлията и аз изпълнявам нареждането.

– Вие вчера не дойдохте на обедата. Наистина ли бяхте поканена? – питам, колкото да наруша мълчанието.

– Поканена бях, но по такъв начин, че да не дойда.

Признанието прозвучава неочаквано, може би тъкмо защото съпада с предположението ми.

– Липсвах ли ви? – любопитствува от своя страна Грейс.

– Много.

– В смисъл че присъствието ми би ви спасило от един неприятен разговор?

Трябва да внимавам с тая жена. Както се изразява Сеймур, тя по един опасен начин почва да отгатва мислите ми.

– Вие надценявате моя практицизъм – опитвам се да възразя. – И подценявате себе си.

При последната фраза погледът ми отново се насочва неволно към хармоничните форми, намиращи се в съседство.

– Вие доста безцеремонно ме изучавате – забелязва жената безучастно.

– Интересът ми е чисто научен.

– Вашата наука, ако не се лъжа, е социологията, а не анатомията.

– Знаете, има социолози, които поддържат, че структурата на обществото напълно съответствува на структурата на човешкия организъм.

– Да, знам: органическата школа.

Тя ме поглежда със синьозелените си очи и запитва:

– Майкъл, вие наистина ли сте социолог?

– А какъв по дяволите искате да бъда? Вашият шеф не е ли социолог?

– Тъкмо това исках да знам: и вие ли сте социолог като него?

– Не, не съм като него. Аз съм от друга школа.

– Да, наистина: органическата школа... И тъй, значи, ви липсвах вчера?

– Много.

– Независимо от факта, че за вас любовта е непознат феномен?

– Любовта?... Оставете на спокойствие големите думи. Те са за литературата.

– А коя по-малка дума бихте употребили вие?

– Влечение... Симпатия... Може би дори приятелство... Откъде да знам? Не съм твърде силен в стилистиката.

– Симпатия... Приятелство... Нима за вас приятелството е нещо по-слабо от любовта?

– Зависи. Във всеки случай, по-различно е. Любовта е инфекциозна болест, злополука, нещо, което връхлита върху вас, нещо, за което вие нямате нито вина, нито заслуга. А приятелството е съзнателно поето отношение към другия...

– Рационална сделка между два индивида – формулира Грейс.

– Съвсем не. Там, където има сделка, няма приятелство. А там, където има приятелство, не може без чувства. Но осъзнати чувства, а не емоционално пиянство.

– Аха! Излиза, значи, че трябва да съм поласкана!

– Боя се, че малко избързвате.

– Вашата грубост почва поразително да наподобява тая на Сеймур. Тогава за какво приятелство ми говорите?

– В приятелството има степени, Грейс. А също и периоди на развитие...

– Вие ме нарекохте по име?

– Неприятно ли ви е?

– Напротив. Това показва, че напредваме в приятелството. В такъв

случай кога ще се видим?

Свикнал съм този въпрос обикновено аз да го задавам, но очевидно времената се менят.

– Когато намерите малко време за мене.

– Цялото ми време е за вас – отвръща щедро жената. – Извънслужебното, разбира се. При мене няма степени и периоди на развитие.

– Мисля, че довечера по-късно ще е във всяко отношение по-удобно.

– Смятах ви за по-смел.

– Продължавайте да ме смятате. Обаче смелостта не изключва една-две капки предпазливост.

– Лекцията за приятелството приключи. Започваме с лекцията за предпазливостта...

– Не виждам Сеймур – промърморвам вместо отговор.

– Той сигурно е стигнал вече отвъд чертата на хоризонта.

– Понеже стана дума за смелост, изглежда, че вашият шеф е смел човек.

– О, това е смелостта на тия, които не държат особено на живота.

– Също като Дороти?

– Почти. Двамата са разновидности на една и съща неврастения.

– А вие?

– Аз съм трета разновидност... Но вие забравихте да уточните мястото и часа...

– Програмата в „Амбасадор“ започва в одинайсет. Ако това място и тоя час ви подходат...

Тя ненадейно се извързва към мене и запитва:

– Майкъл, кажете: боите ли се от Сеймур?

– Защо трябва да се боя?

– А аз се боя... Интересно... – произнася замислено Грейс.

– Смятате, че Уилям подозира нещо?

– Да подозира? – тя вдига насмешливо вежди. – Той е от хората, които не подозират, а знаят, и то без да надничат през ключалката и без да задават въпроси.

– Е, и?...

– И – нищо. Сеймур е последният човек, който ще покаже, че се интересува от нещо, ако то наистина го интересува. И ако някой го дразни, бъдете уверен, че това не сте вие. Макар изобщо да не допускам, че е способен да се дразни от подобни работи.

– Бас давам, че говорите за мене!... – чува се над нас гласът на

Сеймур. – Когато третият отсъства, разговорът винаги протича на негов гръб.

Американецът се е появил съвсем внезапно между вигвамите като изникнал от земята. От тялото му още капе вода, а изразът на лицето му говори за най-добро настроение, доколкото такова нещо е възможно у хора като Сеймур.

– Познахте – усмихвам се. – Макар че дали разговорът беше за вас и дали – за нас, това е трудно да се определи.

– Да, да: взаимозависимостта на явленията в природата и в обществото. Тия работи вие марксистите най-добре ги разбирате.

Той се загръща в хавлията си и произнася с почти оптимистична интонация:

– А водата е чудесна... Опитайте я, Майкъл. Изобщо ползвайте се от малките наслади на живота, преди да сте влезли като пореден труп в студеното царство на Голямата скука.

* * *

Програмата в „Амбасадор“, като се изключат няколко изтъркани номера на еквилибристика и ориенталски танци, се изпълнява главно от посетителите. Ние с Грейс също даваме своя принос в това отношение, като маршируваме известно време на място в претъпкания дансинг. Секретарката, за разлика от Дороти, не влага сладна нега в танца, а се ограничава в сферата на сухия техницизъм. С две думи – безупречна и безчувствена като гимнастически уред.

Десетминутната маршировка е достатъчна, за да почувствуваме, че сме изпълнили дълга си и че можем да се върнем на местата си.

– Шампанското е изветряло – казва Грейс, като докосва устни до чашката. – Програмата също свърши. Не е ли време да плащаме?

Правя знак на келнера, зает на друга маса с тая тъй деликатна задача – отварянето на бутилка шампанско.

– Ще позволите ли аз да уредя сметката? – пита жената, като посяга към чантата си.

– При по-голямо въображение бихте могли да намерите и друг начин да ме засегнете – промърморвам.

– Нямам никакво желание да ви засягам. Но вашите средства са ограничени.

– Това съвсем не ме притеснява. Като ги изчерпя, ще се кача на влака – и толкова.

– Защото вие сте само един беден стипендиант, нали, Майкъл?

– Също както и вие сте само една бедна секретарка.

– Не съвсем бедна. Сеймур има доста отрицателни черти, обаче скъперничеството не фигурира между тях.

Уреждам сметката и ставаме.

– Къде ще вървим, в моя хотел или във вашия? – пита деловито Грейс, докато лъкатушим край масите към изхода.

– Където вие предпочитате.

– Безразлично ми е – свива рамене жената. – Предполагам, че и двете стаи се подслушват.

– Предполагате или знаете?

– Това е почти едно и също. Аз рядко се лъжа в предположенията си, Майкъл.

Поемам от гардероба лекото вечерно манто на Грейс, помагам ѝ да го облече, а когато излизаме на улицата, отново запитвам:

– За какво мислите, че ще ни подслушват?

– Тоя въпрос го задайте на тези, дето са монтирали апаратурите – отвърща сухо жената.

После спира на тротоара и ми отправя един поглед, малко ненадеен в своята прямота:

– Вие съвсем посредствено я играете тази роля на наивник и съвсем погрешно смятате, че хората наоколо ви са наивници.

– Вас специално никога не съм подозирал в наивност – отвърщам.

– Вярно: вие ме смятате за измамница, която наивно си въобразява, че ще ви изиграе.

Тя тръгва отново по пустия осветен от неона тротоар. Право пред нас в тъмното небе се откроява като нарисувана блесналата под лъча на скрити прожектори островърха кула на Градския дом. Неяде далеч бърмчи разузнавателен самолет. Жената върви известно време мълчаливо, после отново заговорва:

– Знам, че и тоя път няма да ми повярвате, но просто ми е дотегнало да се движа в един свят, където всички те вземат за мошеник и всички те дебнат – и своите, и чуждите.

– Вярвам ви напълно. Само че тоя свят аз не съм го измислил.

– Кой го е измислил, не знам, обаче и вие сте част от него. Ето, чувайте!

Грейс ме улавя за ръката и повторно спира заслушана в усилващото се бърмчене на самолета.

– Чувате ли? Кръжат, дебнат се... Дебнат се и в небето, и по земята, и дори в леглата си... Целият им живот и смисълът на целия им живот е

в това непрестанно дебнене...

– Играта не е чак толкова самоцелна – възразявам, като деликатно освобождавам ръката си. – Става дума за съдбата на човечеството.

– Да, да, знам: и всеки тръби, че именно той я брани. Само не мислите ли, че колкото повече се разгръщат спасителните операции, толкова повече нараства шансът това човечество да хвъркне във въздуха?

– Работата при Сеймур, изглежда, ви действа депримиращо – забелязвам. – Социологията, без да говорим за всичко останало, неизбежно ви тласка към тресавището на песимизма. Сменете професията, намерете си нещо по-спокойно.

– По-спокойните места са обикновено и по-зле платени – отвърща Грейс, като отново поема по пустия, осветен от неона тротоар. – А в последна сметка и не винаги са по-спокойни. Всъщност Уйлям ме измъкна точно от едно такова по-спокойно място и мисля, че би следвало да съм благодарна за тоя жест...

– ...Но не сте.

– Така изглежда.

– Не се притеснявайте. Вината не е лично ваша, а родова. Човекът е неблагодарно животно.

– Сеймур ме откри в една къща за износ, дето бях второстепенна стенографка...

– Сеймур се е занимавал с износ? Износ на социология, разбира се.

– Той прояви интерес към мене, но аз го отрязах, понеже не знаех какво представлява, и може би тъкмо защото го отрязах, интересът му към мене нарасна и аз получих място с три пъти по-висока заплата, без да говорим за пътуванията и всичко останало.

Завиваме и продължаваме по малката улица, дето се намира хотелът на Грейс. Шумът на самолета отдавна е заглъхнал нейде далеч над морето и в глухотата на нощта отекват само бавните ни стъпки.

– Вие съвсем задоволително сте си осигурили живота – произнасям с риск да наруша идиличната тишина. – Не разбирам: какво искате повече?

– Не разбирате? Способен сте да държите цели лекции за приятелството, а все пак не разбирате?

– Но нали приятелят е налице? Умен, смел, богат, и както установих днес, и с твърде добро телосложение...

– Прав сте – кима сякаш на себе си жената. – Вие наистина нищо не разбирате.

* * *

Кафе-сладкарницата е малка, обаче в нея се намира всичко, което ми е нужно за момента – машина за еспreso, богат асортимент от луксозни шоколадени бонбони и една стопанка в презряваща младост и с добродушно пълничко лице. Затова, след като съм инспектирал през витрините десетина подобни заведения, влизам именно тук.

В ранната неделна утрин аз съм единственият клиент на сладкарницата и вероятно още за дълго ще бъда единствен. Това ми дава възможност да изпия кафето си без бързане и едва след туй да хвърля бегъл поглед към рафтовете с пъстри бонбонери, обвити в панделки.

– Бих искал да пратя на един познат кутия хубави бонбони – казвам, като ставам и се приближавам до витрината.

– Днес е неделя, знаете... – отвръща колебливо жената зад тезгяха, на един английски, малко по-развален от моя.

– Вярно. Обаче тъкмо днес му е рожденият ден.

Стопанката оставя за миг кърпата, с която бърше апарата за еспreso и извиква към съседното помещение:

– Ерик!

После обяснява:

– Ще пратя малкия. Какви бонбони искате?

– Нещо наистина хубаво.

Обстоятелството, че искам нещо наистина хубаво, прави жената още по-сговорчива. Тя сваля от рафта три-четири големи кутии и започва да ме запознава с качествата на съответните шоколадени лакомства. Точно в тоя момент в сладкарницата се втурва „малкият“. Това е дванайсетгодишен хлапак с енергично вирнат нос и предприемчив вид. Избирам една скъпа бонбонера и съобщавам на стажанта-куриер най-необходимите данни:

– Господин Тодороф, Ньоре Зьогаде 35. Не знам точния етаж, защото отскоро се е преместил на тоя адрес, но смятам, че ще намерите апартамента.

– Ще го намеря, господине, не се безпокойте – отвръща стажантът-куриер с една самоувереност, която може само да ме радва.

* * *

Както гласи поговорката „ден без среща със Сеймур е изгубен ден“. Но напоследък в моя календар подобни изгубени дни не са предвидени. Дори в неделята, която според християнските обичаи е определена за

почивка, Уйлям се е постарал да ме обремени с покана за следобедно гостуване.

С цел да си отмъстя за тая му любезност, а също и за да се измъкна възможно по-рано, позвънявам на вратата му още в два часа. Обаче надеждата ми да наруша следобедната почивка на американеца не се оправдава. Непознат прислужник ми отваря и ме изпровожда до някаква старинна трапезария, чието съществуване в тоя обширен и мъртъв апартамент изобщо не съм подозирал. Грейс и Сеймур са още на масата, а кафето току-що е поднесено.

– А, идвате тъкмо навреме! – посреща ме радушно Уйлям.

И нарежда на прислужника:

– Питър, донесете още кафе, а също и коняк, ако обичате.

Настанявам се на масата, около която биха могли да се настанят още една дузина хора и тутакси се включвам в общото мълчание. Лично на мене мълчанието никога не ми досажда, особено ако имам пред очите си такива апетитни шедьоври като окачените в трапезарията холандски натюрморти: дивеч, грозде, праскови и полуобелени лимони, без да говорим за кристалите и кадифените завеси.

– Кулинарна живопис... Гастрономическа лирика... – избъбря Сеймур, като забелязва вниманието ми към натюрмортите.

– ...Митове на алчния стомах – допълвам.

– Точно така. Понеже буржоата няма физическа възможност да тъпче непрестанно стомаха си, той храни неизтощимата си лакомия и визуално. Убитият заек и бифтекът се превръщат в естетически феномен.

Питър безшумно се появява със сребърен поднос и поставя пред мен каничка димящо кафе и бутилка енеси. С мрачното лице и мъртвия си поглед той е чудесно допълнение към околната обстановка.

Довършваме обреда на кафето в мълчание, всеки зает с мислите си или стремящ се да долови мислите на другите двама. Грейс и тоя път е в лъчезарен летен тоалет, но стойката и поведението ѝ са съвсем канцеларски.

– Тая маса е тъй широка, че присъстващите би трябвало да разговарят помежду си с телефон – забелязва Сеймур. – Да минем отатък, а?

Прочее подир къса групова екскурзия от стая в стая, ние отново се озоваваме в помещението библиотека. Питър тутакси изниква изневиделица с подноса, оставя до бутилките на масичката кофичка лед и шише сода и се отдалечава. Грейс се готви да го последва, ала в тоя момент американецът взема подвързания том, хвърлен в едно кресло, и запитва

секретарката:

– Тази книга откъде я извадихте?

– Аз я извадих – казвам.

Грейс излиза, додето Сеймур небрежно прелиства книгата.

– „Опасни връзки“... За мене ли я извадихте, или за Грейс? – усмихва се той и запраща тома на кушетката.

– Мисля, че тя се отнася за всички ни по малко, но най-много за мене.

– Значи, смятате, че това са опасни връзки? – подхвърля американецът, като прави многозначителен жест между себе си и мене.

– А вие как смятате?

– В такъв случай, какво чакате, за да ги прекъснете?

– Вие знаете много добре какво чакам, Уйлям: опасната фаза.

– Ясно. Вие се забавлявате да изследвате развитието на една опасна връзка до момента, в който тя наистина почне да става опасна. Обаче това е половинчато изследване, Майкъл. Нещата трябва да се доведат докрай.

Сеймур поставя в чашата си лед, налива акуратно два пръста уиски, добавя малко сода, а сетне се отпуска в едно кресло и запалва цигара. Аз също сядам и паля цигара с най-непринуден вид, сякаш току-що чутите въстпителни думи не са нищо повече от празни приказки.

– Вижте, Майкъл – обажда се отново събеседникът ми, след като е забучил папиросата в ъгъла на устата си. – Ако има на тоя свят човек, от когото не следва да се боите, това съм аз.

Той ми отправя погледа на присвитите си очи и дори леко ги отваря, колкото да прецени съдържашката се в тях искреност.

– Аз съвсем не се боя от вас, Уйлям.

– Боите се. Може би не лично от мене, а от нещо, което смятате, че е свързано с мене. И понеже вече сме стигнали до темата „Опасни връзки“, нека оставим настрана еротичната литература и да преминем към разузнаването.

Не възразявам. И какво бих могъл да възразя, освен че темата се поставя на дневен ред малко прибързано, поне от гледна точка на собствените ми интереси. Сеймур дърпа конците не с оглед на моите интереси, а на своите.

– Аз знам кой сте вие, Майкъл – позволете все още да ви наричам така, а не с истинското ви име. Вие също вероятно вече се досещате кой съм. Не знам само дали сте разбрали, че с грижата за вас в началото бяха натоварени други хора. Хора на рутината, които щяха да провалят

всичко по обичайния път на рутината, след като безполезно ви окалят пред вашите органи. Аз едва по-късно се намесих...

– А по какви причини си направихте този труд?

– Причините са две. Първата, както сам се досещате, е чисто служебна: сметнах, че вие представлявате нещо повече като човешки материал от мизерен обект за една кална провокация. Затуй реших, че не бива да оставям глупци като Хигинс и Бери да ви забъркат в кашите си.

Сеймур изважда за миг цигарата от устата си и отпива малко уиски.

– Колкото до втората причина... ще си позволя да призная, с риск да ми се изсмеете в лицето, че вие още отначало ми харесахте. И мисля, че не се излъгах: ние с вас отлично си допадаме и се разбираме, Майкъл.

– Така ли? Не помня нито един въпрос, по който да сме се разбрали.

– За да има единство, необходимо е да са налице противоположности. Това е ваш принцип, ако се не лъжа.

– Да. Макар че ние го формулираме другояче.

– Тогава считайте го за мой принцип. Ненавиждам хората, които се съгласяват с мене. Собствените ми мисли достатъчно са ми омръзнали, за да желая да ги чувам и от чуждите уста. И после, аз нямам нужда от човек с глава, подобна на моята, след като моята е вече налице. Напротив, нужен ми е човек с вашето мислене и с вашите *знания*.

Събеседникът ми набляга подчертано на последната дума, обаче аз не давам вид да съм забелязал натъртването.

– Вие знаете вече мнението ми за всички тия илюзии, наричани „патриотизъм“, „вярност“ или „морал“. Но понеже за вас самият те все още не са илюзии, трябва да ви напомня, че ако в човешката дейност съществува някакъв макар и нищожен смисъл, то е да се съхрани човечеството от катастрофата.

– Благородна задача... – съгласявам се.

– Аз служа тъкмо на тази задача, макар и да се въздържам да я величая като вас. За жалост в момента вие знаете много повече за нашия свят, отколкото ние – за вашия. А това води до нарушаване на равновесието, значи, свързано е с много опасности. Само взаимната информираност елиминира риска от изненадата, сиреч от катастрофата.

– Аз пък мислех, че ЦРУ знае всичко.

– Вие едва ли мислите тъй, но лошото е, че някои хора в самото ЦРУ го мислят. Опасна илюзия. Не искам да кажа, че ни липсват ценни сведения, обаче много от тях са вече твърде остарели. А крайно рисковано е, съгласете се, да се започват нови действия въз основа на стари

сведения.

– Ще пораздрусате малко хората си – избъбрям успокоително. – Ще ги инструктирате и ще ги пратите на лов за прясна информация.

– Лошото е, че ловният сезон тъкмо сега е по-неблагоприятен отвсякога. Някои наши шефове заедно с някои наши приятели, като тези от Бон, извършиха трудно поправима глупост с тия чехословашки събития. Отличен пример за вредата от прекаления оптимизъм. Прекален оптимизъм и прекалена припряност, форсиране нормалния ход на разрушителните процеси, и ето го резултата: противникът е преждевременно алармиран, принуден да предприеме контраакция и доведен до една мобилизация на силите и до една повишена бдителност, при която тоя лов за сведения, за който говорите, е равносилен на серия от провали.

– В такъв случай, ще чакате. Нали вие и без туй предричате, че нашият строй естествено ще загине от вътрешната си ерозия. Обуржоазяване на мисленето, конвергенция с капитализма, ускоряване на центробежните процеси, „национализмът – последен стадий на социализма“ и какво беше още там...

– Вашата ирония сама отговаря на собствената ви забележка – признася търпеливо Сеймур. – Пропагандата си е пропаганда, обаче работата не търпи отлагане. Ако разложителният процес не се поддържа, той ще бъде ликвидиран или просто ще замре. Изобщо чакането в подобни моменти е увертюра към самоубийство. Верният път е някъде по средата между припряността и бездействието: енергично, но внимателно опипване на новите условия и преустройство на активността съобразно тия условия.

– Може би сте прав. На добър час!

Американецът изважда угарката от устата си и акуратно я смачква в тежкия бронзов пепелник. После бегло ме поглежда с присвитите си очи и промърморва:

– Не бързайте да се поставяте в пасивната поза на изпращач. Аз се надявам, че по този добре избран път ние двамата с вас ще можем да тръгнем като верни спътници.

Умореното лице на Сеймур изразява спокойствие и дружеска прямота, сякаш не съществува никакъв риск да отхвърля току-що направеното предложение. Ето го, значи, и дългоочаквания финал, който в представите на събеседника ми е само скромна прелюдия към един нов период в нашата обща биография.

– Боя се, Уйлям, че вие искате да получите от мене нещо, което аз всъщност не притежавам.

– Не се правете на сиромаш. Както вече ви казах, вашата биография ни е известна. В института, дето работите, вие съвсем не сте стажант, а професор, пардон, полковник.

– Дори и да е тъй, това нищо не значи. И професорът, както ви е известно, е професор само за тясната област, която изследва. Какво да се прави, такова е времето: енциклопедистите вече не са на мода.

– Не се тревожете, Майкъл. Ние не мислим да ви пребръкваме джобовите до дъно. Ще се задоволим и с най-невинните сведения...

– Не ме разплаквайте от умиление със скромността си – прекъсвам го. – Ако наистина ме смятате за професор, би следвало да разбирате, че подобни ученически номера няма да ви свършат работа.

– Вашата мнителност в случая е съвсем естествена, но и напълно неоправдана – свива рамене американецът. – Както и да ви възразя в момента, вие ще сметнете, че пускам в ход обичайните примамки. Обаче аз не ви мамя, приятелю, разберете, че не ви мамя! Аз не съм нито Хигинс, нито Бери и ако още не сте оценили нивото на моя стил, толкова по-зле за вас.

– А в името на какво трябва да ви служа за справочник?

– В името на тая задача, която сам нарекохте „благородна“ – задачата да оцелеем. И в името на вашия собствен интерес, простете, че използвам тази груба дума. Вие не сте играч на дребно, Майкъл, Вече установих това. И не сте глупакът, за които ви бяха взели ония двамата. Няма нито да ви подкупвам на дребно, нито да ви сервирам щедри обещания без покритие, макар че известни наши органи понякога наистина вършат подобни недостойни шмекерии. Но аз никога не допускам дребни мошеничества в практиката си, а още по-малко бих си позволил да ги допуска спрямо вас. И макар да ненавиждам банковите термини още от времето на вуйчовата си опека, трябва да ви кажа, че всичко ще бъде уредено като добре гарантирана сделка. Ще почнем не от обещанията, а от заплащането в брой. Ще получите още сега в аванс възнаграждението си за пет години, или кръгло 300 хиляди долара. Следователно, дори да решите някой ден да ни напуснете, вие ще бъдете осигурен доживот само от лихвите с един скромнен приход, който може да не е фантастичен, обаче ще ви е достатъчен, за да прекарате човешки.

Готвя се да възразя, ала Сеймур вдига ръка:

– Чакайте, това не е всичко. Вие ще се ползвате плюс това от известна сума „безотчетни“ и по тоя начин ще бъдете освободен от необходимостта да накрънявате банковия си капитал. Ще разполагате със специален паспорт, притежаващ силата да направи от един емигрант

независим и почитан гражданин. И най-важното, което всъщност ще реши всички ваши проблеми – и материалните, и моралните: ще работите с мене и ще имате при всички случаи и всякакви обстоятелства пълната ми подкрепа.

– Сделката е чудесна – кимам. – Но тя е чудесна за вас, не за мене. Вие искате да ми одерете кожата, като вместо нея ми предлагате една луксозна шуба. Съгласен съм, че моята кожа има съвсем мизерен вид в сравнение с вашата скъпа шуба, обаче разберете, че аз съм свикнал да живея в кожата си, че не мога да изляза вън от нея, че всеки опит да се измъкна вън от нея е за мене равносilen на смърт.

– Думи, думи, думи! – въздъхва Сеймур. – Никой няма намерение да ви дере. Ние ви предлагаме не смърт, а живот и развитие.

– Измяната на едно убеждение винаги се представя като развитие на убежденията. Удобна теза, която осигурява на предателя илюзията, че не е изменил, а е поумнял.

– Защо „предател“? Кажете по-точно „свободен човек“.

– Вашият „свободен човек“ е просто дезертьор от обществото. Дезертьор най-първо от онова общество, наричано „родно“, а после и от цялото човешко общество. Когато един влак поиска да се освободи от релсите на нормалния маршрут, той дерайлира. Каква нужда имате вие от някакво същество, дерайлирало извън човешки нормалното? За какво ви е притрябвало то, Сеймур, кажете!

– За какво бих го използвал аз лично, това е частен въпрос – махва с ръка американецът. – Но ако в тоя калпав свят има все пак някаква разумна кауза, това е, както вече ви казах, каузата да оцелеем. Не защото ще съградим някакъв по-съвършен свят, а защото ще спестим на себе си и на себеподобните една чудовищна порция от излишни ужаси и страдания. Животът може да е безсмислен, а смъртта – неизбежна, обаче все пак по-добре е да живееш, отколкото да си мъртъв, и по-хубаво е да умреш спокойно на леглото си с илюзията, че оставяш нещо подире си, отколкото да бъдеш възпламенен в смъртоносния вихър на атомната експлозия, вещаеща не само твоята смърт, а и смъртта на всичко човешко. Само че тая кауза, каузата да оцелеем, трябва да бъде обслужвана от свободни същества, Майкъл! От хора, които не робуват на национални пристрастия и вражди, на доктрини и наивни илюзии, а са убедени агенти на съвместното съществуване, агенти на здравия смисъл, доколкото изобщо можем да говорим за здрав смисъл в този абсурден свят.

Той млъква, леко задъхан от дългия си ораторски период и наново ме поглежда с присвити очи, сякаш да провери как понасям това

състезание на издръжливост.

– „Свободният човек“, проповядван от вас, не може да бъде верен на никаква кауза, включително и на вашата собствена – възразявам, като подтиквам отегчението си.

– Тъй ли? А защо?

– Защото свободният човек, както вие го разбирате, не може да се чувства обвързан към каквото и да било. Ако той е свободен дори от кръвната връзка с родината си и е станал предател на родината си, той с още по-голяма лекота ще стане предател и на всяка друга позиция, към която бихте го прикрепили.

– Значи, по ваше мнение, аз като свободен човек имам изцяло манталитета на предател? – усмихва се Сеймур.

– Не съм и помислял подобно нещо.

– В такъв случай вие си противоречите или просто извъртате, за да не ме обидите.

– Съвсем не. Вие наистина нямате манталитет на предател. Обаче то е само защото далеч не сте тъй свободен, както желаете да се представите.

Американецът вдига леко вежди и ме поглежда въпросително:

– Искате да кажете, че получавам отнякъде заплата?

– Не искам да кажа това. Допускам дори, че заплатата, която получавате, съвсем не ви е необходима. Но вие няма да ме убедите, Уилям, че сте разкъсали връзките с родината си или по-точно с класата си. Вие апелирате към хората да се откажат от своята родина, не за да станат свободни, а за да минат на служба при вашата.

Сеймур навежда очи, сякаш размисля над думите ми, сетне поклаща глава:

– Лъжете се, Майкъл. Нищо с никого не ме свързва.

– В такъв случай какво бихте казали, ако аз от името на моята страна ви отправя същото това предложение, което вие отправяте на мене?

Сеймур наново се усмихва:

– Вие формулирате въпроса си тъй, че ме заставяте в интерес на тезата си да кажа „ще приема“. Е, добре, за да разберете, че съм напълно искрен, аз ще отговоря отрицателно. Точно така: не бих се съгласил. Обаче моят отказ ще бъде без всяка връзка с каквито и да било морални, патриотични или класови съображения. Ако аз не желая да се свързвам с вашия свят, то не е от любов към моя, а от ненавист към вашия. Впрочем „ненавист“ е силно казано, аз не съм по силните чувства. Наречете го неприязън или просто антипатия. Във всеки случай моят свят, върху

който с удоволствие бих плюл, е поне прям и откровен в грозотата си, докато вашият носи коварно-примамливи илюзии за всеобщо щастие. Едно общество, в плен на илюзиите си, е по-опасно от обществото на откровения цинизъм, което не крие грозотата си просто защото няма как да я скрие. Едно общество, което вярва, е готово да воюва за това, в което вярва. Следователно то е агресивно. Следователно то е опасно. А моето общество не вярва в нищо. Не вярва *вече*. Което значи, че вече не е опасно.

– В думите ви има логика, но няма истина, Уйлям. Катастрофата, с която ме плашите, е катастрофа на вашия свят, не на моя. И вашият път не може да бъде моят.

– О, пътят на всички ни тук е един и същ – отвърща с бледата си усмивка Сеймур. – Всички крачим натам, дето като родни братя ще лежат един до друг с оглозгани черепи умният и глупакът, предателят и героят, в тишината и безвремието на Голямата скака.

– Не знам как е у вас, обаче у нас предателите никога не ги погребват до героите.

– Не вземайте думите ми буквално. При всички случаи и едните, и другите ще бъдат на едно място – в утробата на майката земя.

– Само че мъртвият остава – не само в земята, а и в спомена на хората...

– Не ви смятах за суетен – забелязва той, като ме поглежда, сякаш проверява оценката си. – Не, вие наистина не сте суетен, а само търсите аргументи, за да подпирате предразсъдъците си. А що се отнася до спомена или, ако щете, до славата, такива като вас и мене, след като цял живот са работили анонимно, могат да бъдат сигурни в анонимността си и след смъртта. Вашият Зорге е едно от редките изключения, които само потвърждават правилото...

– Оставете славата и анонимността. Човек има близки, има приятели, има деца...

– Вие нямате деца. Аз – също. Пък и да имате, какво ви интересуват децата, приятелите, изобщо другите хора? Те никога не са били част от вас, те именно затуй не умират заедно с вас, защото не са живели с вас и у вас, а са били само случайни спътници за случаен откъс от време. И после техният час също ще дойде, и за тях също ще бъде възстановено статуквото, искам да кажа безначалието и безкрайността на смъртта.

– Преди да дойде смъртта, има живот...

– Само като преходна форма на смъртта. Животът е необходим на природата, доколкото без него не би било възможно умирането. Един

постоянен процес на умиране, един процес на гниене, това е то животът, преди да се възстанови властта на Голямата скука.

– Вие сте смел човек, Уйлям, а постоянно говорите за смъртта. Смелите хора не се троят толкова с неизбежното. Освен ако смятате, че самият аз съм малодушен, и искате да ме сплашите...

– Искам да ви вразумя! Да ви напомня, че се намирате в малкото междучасие между два периода на небитието и че ваше право е, Майкъл, да използвате това междучасие за свое лично удоволствие.

– Съжалявам. Наистина съжалявам, че напразно загубихте с мене толкова много време. Но вие сте голям шеф и не вярвам никой да си позволи да ви направи бележка за неуспеха...

– Добре, Майкъл – въздъхва отново американецът, сякаш нечул последната ми фраза. – Понеже сте тъй чувствителен към темата на предателството, ще ви предложа един последен и наистина великодушен вариант: запазете за себе си сведенията, които носите в главата си. Запазете ги всичките, до най-последната дреболия. Не ни разкривайте никакви факти. Фактите ние ще ви ги даваме и едничкото, което ще очакваме от вас, ще бъде вашето мнение, вашия съвет. Вие ще станете наш консултант в съответната материя, наш доверен човек. Тъй доверен, че няма да се поколебаем да ви запознаем със секрети, до които твърде малко хора имат достъп...

И той ми отправя един от тъжните си спокойни погледи, очаквайки отговора ми.

Ето ни до кулминацията на изкушението, до връхната точка на вербовката. Сеймур вече ме тласка към предателство с тържествената гаранция, че няма да иска от мене никакво предателство. И додето протяга едната ръка, за да получи от мене съгласие за престъплението, той ми предлага с другата ключа за спасение: той ме уверява, че ще се добера до важни секрети, че следователно ще мога да разполагам с ценен материал, който при случай да връча на предишните си шефове и по този начин да получа прошка за предателството, нещо повече, да покажа, че съм прибягнал до предателство от вяроност към родината, че съм симулирал предателство, докато всъщност съм извършвал подвиг, докопвайки се до секретите на врага.

Сеймур запалва цигара и се отпуска в креслото си, като очаква спокойно мисълта ми да извърви този път на логични съображения. За да не го разочаровам, аз мълча известно време и едва подир туй произнасям думите, които бих могъл да произнеса и веднага:

– Вашият последен вариант наистина поставя нещата в нова

светлина. За жалост обещанията, които днес ми давате на висок глас, утре могат съвсем тихомълком да бъдат нарушени...

И понеже американецът се готви да възрази, пояснявам:

– Не става дума за вас, Уилям. На вас лично бих могъл да се доверя, доколкото доверието изобщо съществува в нашата професия. Обаче има високостоящи инстанции...

– Аз не бих се заел с една подобна работа без предварителното съгласие на високостоящите инстанции – възразява Сеймур. – И не е в привичките ми да поемам обещания, които не съм в състояние да изпълня.

– Дано да е тъй. Във всеки случай вие разбирате, че отговорът, който очаквате от мене, е от решаващо значение за цялата ми по-нататъшна съдба. Подобен отговор изисква време за размисъл.

– О, разбира се – кима събеседникът ми. – Не се смятайте задължен да отговаряте веднага. Разполагайте свободно с времето си, обаче именно за размисъл, а не за протакане.

– Вие сам знаете, че щом подобен въпрос е веднаж поставен, решението не може да се отлага до безкрайност.

– Знам, разбира се – кима отново Сеймур. – Но особено ми е приятно, че и вие знаете това. Колкото от една страна е изгодно, толкова от друга страна е досадно да седнеш да играеш с човек, който дори не владее правилата на играта.

И като протяга ръка към бутилката, американецът запитва:

– Ще прием ли още по чаша?

СЕДМА ГЛАВА

Улицата е дълга и скучна, като всяка градска улица в неделя следобед, когато вечерното оживление още не е дошло да смени празничната летаргия на тлъстото ядене и на мършавите телевизионни програми. Затворени магазини, празни кафенета и стърчащи тук-там пред витрините брачни двойки, спорещи без вътрешно убеждение за качествата на стоки, които може би никога няма да купят.

С две думи обстановката е достатъчно сива, за да може да ме отклоня от разговора със Сеймур, продължаван упорито от мен, макар и мислено.

„Правилата на играта ли? – питам аз с нескрит сарказъм. – Те са ми наистина добре известни, драги Уилям – продължавам пак аз с още по-нескрит сарказъм. – И не само тия, класическите, но и ония, новите, които в момента се готвят да въведете изцяло в свой интерес. Защото сега вие ги диктувате правилата на играта, а аз мога само да се подчинявам и да седя на мястото на мъртвеца или, ако щете, на губещия, поради изоставане в темпото.“

Оттук нататък всички възможни обрати на играта са напълно известни, включително и евентуалните блъфове на двете страни. Последното предложение, направено ми от американеца, не е лишено от привлекателност и той отлично знае това. Ала той знае също тъй, че ако аз не съм решил да стана предател, никога не ще прибягна до самоволни действия. На пръв поглед възможността да проникнеш в чуждото разузнаване, за да обслужваш своето, може да изглежда крайно изкусителна, обаче дали тя е изкусителна, или не, полезна или не, навременна или не, тия неща се решават от по-висши инстанции. Следователно първата работа на Сеймур ще бъде да установи дали ще се опитам по съответен канал да вляза във връзка с Центъра, за да докладвам и да искам по-нататъшни инструкции. А това означава, че отново ще бъде поставен под опека и че тоя път вероятно тя ще бъде далеч по-зорка и по-коварна, изобщо опека от американски тип.

Разбира се, в момента не проблемът за влизане в контакт с Центъра ме безпокои. Даже да бъде засечен при опит за такъв контакт, това съвсем не означава, че непременно ще ме ликвидират или елиминират по някакъв начин. Сеймур може да продължи да играе ролята на човек, който ми вярва, и дори да ме въведе на обещания пост, било с цел да ме

използува за препращане на лъжливи сведения, било с намерение да продължи обработката. Но този вариант е за момента без значение, тъй като изобщо не проектирам да се свързвам с Центъра и да правя доклади по предложенията на американеца.

Задачата, за която съм изпратен тук, е съвсем точно определена и никой не ми е дал право да се откланям от нея. Лошото е, че тъкмо осъществяването на тая задача е на път да бъде проиграно. Защото, дебнейки ме за нещо, което и не мисля да правя, Сеймур ще ми свърже ръцете за онова, което на всяка цена трябва да направя. Този човек очевидно има шанс не само на рулетката: дори и в разузнаването погрешният му ход по отношение на мене може да се окаже в последна сметка печеливш.

Някой ще забележи, че ако вместо да се инатя, бях приел макар и привидно предложението да стана предател, това би ме освободило за известно време от опеката и би ми позволило да приключа задачата си и да се измъкна. Опасна илюзия, както казва скъпият Уйлям. Има предложения, които не могат да се приемат даже привидно, не само от гледна точка на моралните принципи, а и от гледна точка на практическите съображения. Веднъж кажеш ли „да“, това разкрива възможността тукатси да сложат ръка на тебе и два часа по-късно да те експедират в неизвестна посока.

Естествено, те биха могли да ме експедират и без да кажа „да“. На този терен и при тая ситуация те са имали възможност да ме експедират, където пожелаят, още при слизането ми от влака. Такива неща са се случвали и те са добре известни, но също тъй добре известни са мизерните им резултати за организаторите на отвличането.

Сеймур очевидно не е от този тип организатори, които могат да ти хвърлят една кърпа с упойка върху лицето или да те отмъкнат с някое фалшиво такси. Дали иска да ме има за постоянен кадър, или за временна жертва, това е секрет без значение, ала при всички случаи той иска явно да ме има доброволно, да ме има като човек, минал съзнателно, макар и подир много колебания, на другата страна.

Обаче смешно е да си правя илюзии, че като държи на самоволното ми решение, той всъщност ми дава някаква свобода на избор. Свободата на избора в случая е само външна и съвсем илюзорна видимост. Всички по-нататъшни ходове положително така са програмирани, че да нямам възможност за никакъв друг изход освен изхода, желан от Сеймур. И ако американецът е все тъй спокоен, либерален и дори великодушен в отношенията си с мен, това се дължи само на пълната му увереност, че всички изходи са добре завардени освен оня единствен, към който

обстоятелствата неизбежно ме тласкат и който всъщност представлява не изход, а вход в капана.

Да, играта е наистина съвсем ясна и нейните правила също са ясни и макар да си повтарям за кураж, че още нищо не се е случило, аз вече изпитвам неприятното предчувствие, че се намирам на две крачки от този капан, чийто вид и местоположение дори не са ми известни. Но две крачки или три, разстоянието трябва да се използва, за да се свърши нещо полезно. Отсрочката е съвсем къса: от неделната вечер, когато излизам из дома на Сеймур, до неделната нощ, когато съм обречен на едно принудително randevu с Грейс, уговорено шепнешком на изпращане. Засега още не съм следен и трябва да се постарая да не бъда засечен в този нищожен отрязък от време и да свърша всичко, което следва да бъде свършено.

С тия мисли извървявам пътя до малката кафе-сладкарница, настанявам се край една не твърде устойчива кръгла масичка и поръчвам чашка еспreso. Съдържателката с добродушното пълно лице едва в този миг ме поглежда и това ми дава повод да подхвърля:

– Надявам се, че сте отнесли бонбоните...

– Отнесохме ги и ги донесохме – осведомява ме жената, като се заема с апарата за еспreso.

– Как така?

– Ами вашият приятел го няма на този адрес.

И като се обръща към вътрешното помещение, стопанката извиква:

– Ерик, къде остави бонбонерата?

Стажантът-куриер се показва от вратата с все тъй енергично вирнат нос, ала с доста накърнена самоувереност. Той донася изящно опакованата кутия, поставя я на масичката пред мене и ми отправя един посърнал поглед...

– Никъде не познават такъв човек, господине...

– Питайте ли портиера?

– Портиера го нямаше, но обиколих всички етажи. Никъде не познават такъв човек...

– Звънихте ли навсякъде?

– Навсякъде. Апартамент по апартамент. Само в един апартамент на шестия етаж не ми отвориха.

– Тъй ли? Кой точно?

– Апартаментът вдясно.

– Жалко – казвам. – А ти кога имаш рожден ден?

– Чак подир два месеца.

– Тогава ето ти подаръка, с два месеца аванс.

Стажантът-куриер наново ме поглежда, за да провери не се ли шегувам, а после промърморва смутено някаква благодарност и отнася кутията.

– Много е мило от ваша страна, господине – обажда се усмихната стопанката иззад тезгяха, подтисната вероятно до тоя момент от мисълта, че мога да си поискам обратно парите.

Тя ми донася кафето и в ненадеен пристъп на словоохотливост добавя поверително:

- Ако питате мене, децата не бива да се глежат прекалено.
- Съвършено вярно – отвърщам, като вадя една монета.
- О, оставете! Нека кафето бъде за сметка на заведението.
- Защо не! – казвам – Макар че и аз не съм свикнал да ме глежат.

* * *

Наближава осем часът вечерта, но по силата на датското небесно разписание над града все още витае някакъв смътен здрач.

Шестият етаж вдясно. Двата прозореца, които принадлежат на тоя апартамент, са тъмни. Въмквам се в преддверието на сградата, прекосявам го и излизам на двора. Прозорците на шестия етаж и от тая страна са тъмни. Връщам се в преддверието и се качвам на асансьора.

Върху вратата на апартаментата няма никакъв надпис. Ключалката е секретна, от нов модел. Преди да се заема с нея, натискам за всеки случай звънеца с грубата настойчивост, която влагат в този жест полицаите и пожарникарите. Никакъв отговор.

Ключалката, както казах, е секретна, от нов модел, но това е без значение. В джоба ми се намират няколко ключа от типа „Сезаме, отвори се!“, годни да се справят с всички съществуващи модели.

Операцията трае не повече от минута и протича почти безшумно. Влизам в тъмното антре и грижливо заключвам вратата подире си. Сетне отварям следващата врата. От двата прозореца в тъмното помещение прониква мъждива здрачевина, съвсем неспособна да играе ролята на осветление. Изваждам миниатюрното джебно фенерче и започвам бегъл оглед, като се старая лъчът на фенерчето да избягва прозорците и да пълзи по-ниско от тях.

Освен антрето – хол, спалня, кухня и баня. Стилът на мебелите за момента не ме интересува. Орнаментите на тапетите – също. Във всеки случай обстановката е на далеч по-ниско ниво и съвсем различна от тая на софийския апартамент, дето бях канен преди години. Въпросът е

дали стопанинът е същият. Обитателят обаче навярно е съвсем безличен тип, защото едничките следи на неговата индивидуалност се изчерпват с два почти нови костюма в гардероба и купчина мръсно бельо в банята. Джебовеите на костюмите са празни. Празен се оказва и куфарът, пхнат под кревата, за да не загрозява обстановката. Възшност не съвсем празен: дъното на куфара е заслао с един стар брой на „Вечерни новини“.

Един брой на това следобедно издание, при това стар, не би направил никому никакво впечатление в София. Обаче между София и Копенхаген има доста разстояние. При вида на изпомачканото и не съвсем чисто парче хартия изведнаж изпитвам усещането, че някакъв невидим благодетел освобождава гърдите ми от гипса, в който те са били поставени до тая минута. Вдишвам дълбоко част от спарения въздух на стаята и се отпускам в креслото на ъгъла.

Светещите стрелки на часовника ми отбелязват точно осем и трийсет и пет, когато отвън прозвучава едва чуто превъртане на ключ в ключалката. Отваряне и затваряне на врата. Отваряне на втора врата и щракване на електрическия бутон. Излишно е да допълвам, че под блясъка на полилея влезлият тутакси ме съзира, излегнат лениво в креслото срещу вратата.

Влезлият е Тодоров. Едва зърнал госта си, той прави крачка назад, но веднага замръзва, защото освен мене е зърнал и намиращия се в ръката ми пистолет. Един маузер, много плосък и удобен за носене, снабден в момента със заглушител.

Тодоров понечва да изхвърли някаква фраза от пресъхналата си уста, обаче аз, без да изпускам пистолета от дясната ръка, вдигам показалеца на лявата до устните си в знак да мълчи. После ставам и правя втори знак, този път със самия пистолет, в смисъл: кръгом и да вървим!

Новодошлият се поколебава за миг, ала той е съобразителен човек и бързо разбира, че времето съвсем не е подходящо за колебания. Затова се обръща и покорно тръгва по обратния път, като оставя на мене грижата да загася лампата и да затвори вратата.

Намятам шлифера си върху дясната ръка, тъй че да прикрива маузера, чийто заглушител е плътно опрян в хълбока на Тодоров. Слизаме по стълбището, движещи се един до друг, като добри приятели.

Извеждането на Тодоров вън от квартирата крие немалко рискове, но е неизбежно. В наши дни всяка фраза, веднаж изплъзнала се от уста ти, престава да бъде твое достойние. Все едно да пуснеш на разходка един шаран в това изпълнено с акули езеро, каквото е в сегашно време етерът. Алчни и наострени механични уши, от най-гигантските

съоръжения, до най-миниатюрните апарати, дебнат жадно беззащитния блуждаещ звук. Подслушват се шифрованите и нешифровани международни радиовръзки, гигантски механизми по границите ловят в мрежите си вътрешните телефонни разговори, – безбройни невидими уши слухват заредени в градовете, в учрежденията, в уютния интериор на частните домове. В наше време откровеният разговор се превръща в голям лукс. Особено за хора като мене. И особено в моменти като сегашния, когато трябва да поговоря от душа с един стар познат.

Ньоре Зьогаде е слабо оживена дори през деня, а в този вечерен час е съвсем пуста. За всеки случай насочвам спътника си към другия тротопар, простиращ се край езерото и следователно още по-безопасен от гледна точка на случайните срещи.

– Всеки вик или опит за бягство ще ти струва живота – произнасям полугласно.

Тонът ми звучи съвсем искрено, тъй като наистина съм готов да изпълня заплахата си, без всякакъв страх от ония по-сетнешни угризения, които доведоха до лудост бедната леди Макбет.

– Не се безпокойте... приберете пистолета си... – аз сам очаквах подобна среща... дори я желяех... – заговорва на пресекулки Тодоров.

– Радвам се, че желанията ни съвпадат.

– Аз също се радвам... Искам да кажа, радвам се, че идвате тъкмо вие... един човек, който ме познава... който ще ме разбере...

Въпреки пресъхналото си гърло Тодоров говори с такава мазна интонация, че усещам леко повдигане. Това съвсем не ми пречи да държа пистолета на предишното му място, сиреч опрян в слабините на стария познат.

Изминаваме няколкостотин метра в пълно мълчание, ако не се смята инцидентния въпрос на Тодоров „Къде ме водите?“, на който не благоволявам да отвърна. Едва когато стигаме до входа на Йорстедспарк, промърморвам:

– Ще влезем тук да се поразходим.

При вида на тъмната глуха гора старият познат потръпва в леко обяснимо стъписване, обаче аз разсейвам двоумението му, като опирам малко по-силно заглушителя в слабините. Човекът влиза неохотно през едва открената желязна врата и ние тръгваме по застланата с пясък алея.

Йорстедспарк има доста мрачен вид дори и в най-слънчевите летни утрини. Това е едно твърде голямо и доста пустинно пространство: огромни дървеса с гъста влажна листовина, полегати поляни, тънещи в

дълбоки сенки и още по-дълбоко езеро с чернозелени води. Сега в тъмнината на нощта тая пустош изглежда съвсем злокобна и самотните лампи, пръснати тук-там, вместо да разведряват пейзажа, го правят още по-неприветлив.

Озовали сме се нейде към средата на парка, сиреч в най-глухата му част, когато посочвам една скамейка и промърморвам:

– Седни тук да си починеш.

Тодоров изпълнява нареждането и аз на свой ред се настанявам, като все тъй държа пистолета долепен в кръста му под прикритието на шлифера.

– Тук е доста влажно – забелязва спътникът ми, сякаш наистина сме излезли на разходка.

– Съжалявам, че те излагам на риска да хремиаш, но квартирата ти положително се подслушва.

– И аз тъй мисля – съгласява се тутакси старият познат. – Те знаят, че никога няма да бъда техен човек.

– Не. Те знаят, че предателят винаги си остава предател. Никоой не вярва на изменника, Тодоров, дори и тия, дето са го купили.

– Аз не съм изменник... Аз съм искрен патриот. Вие знаете много добре, другарю Боев...

– Първо, няма да ми викаш „другарю“ и, второ, няма да ме наричаш „Боев“. А колкото до патриотизма...

Вадя от джеба си цигара и запалка и запущвам, без да изпускам пистолета от десницата си.

– Аз съм почтен гражданин... вие знаете... – бърбе събеседникът ми, решил да замени прекалено силния израз „искрен патриот“ с по-скромното название „почтен гражданин“.

– Някои хора живеят като почтени граждани само защото не се е случило почтеността им да бъде поставена на изпитание. Такива хора биха могли дори да си умрат като почтени граждани, стига да не попаднат в магнитните полета на съблазните. Обаче ти попадна, Тодоров, и капитулира, и ако аз съм тук, то не е, за да ти връчвам орден за патриотизъм, а за да ти изпълня присъдата.

– Каква присъда? Вие шегувате ли се? – обръща се сепнато старият познат към мене.

– Не мърдай. Без излишни движения и без пози на наивност. Знаеш много добре, че щом съм пратен тук, това не е случайно. Както не е случайно, че съм изпратен тъкмо аз, а не друг. Именно защото те познавам и отлично те разбирам. Ти ще бъдеш ликвидиран още тази нощ и на

това място...

– Но чакайте, какво говорите! – обръща се отново Тодоров към мене.

– Казах: не мърдай. Мястото, както виждаш сам, е добре избрано. Никой нищо няма да чуе. А с един камък, вързан за краката, ти ще се гмурнеш тъй дълбоко в езерото, че едва ли някой някога ще те извади...

Спътникът ми за трети път се раздвижва, ала аз го усмирявам чрез съответния натиск в слабините.

– Обяснявам ти тия неща не за да те плаша, а за да бъдеш наясно. Единствената възможност да спасиш кожата е в следната програма от четири точки: да ми предадеш сведенията, получени от Соколов, да разкажеш без извъртания всичко станало, да възстановиш капарото на „Универсал“ и да забравиш, че съм ти идвал на гости. Четири неща...

– Всичко ще направя, всичко... – прошепва с покъртителна кротост старият познат.

– Не бързай да обещаващ, а още по-малко – да лъжеш. Казах: *четири неща*. Ако не изпълниш точно което и да е от тях, знай, че ще те открием, та ако ще да се завреш в Патагония, а тогава... Ти вече от доста време си под наблюдението на нашите органи и няма да бъдеш изгърван от око, уверявам те.

По алеята се чуват бавни стъпки и Тодоров наостря уши. С крайчеца на окото си виждам фигурата на приближаващ се полицай, тъмнееща сред смътния ореол на съседния градински фенер.

– Не изпадай в оживление – прошепвам на съседа си. – Полицията ще получи втория куршум. Първият ще бъде само за тебе.

Старият познат застава като мумия, а аз, за да бъде сцената по-естествена, се облягам на скамейката, сякаш вдишвам с наслада покоя на нощта. Полицията минава лениво край нас, поглежда ни бегло и отминава към изхода.

– Хайде – казвам. – Пристъпвай към изпълнение на програмата: точка по точка и без отклонения.

– Със Соколов се свързах...

– Историческата справка – после. Най-първо: къде са сведенията?

Аз, разбира се, не само не знам къде са сведенията, но дори нямам понятие, дали съществуват такива сведения. Едничкото, което знам, е, че сега не е време да изповядвам невежеството си.

– Сведенията са у мене – избъбря Тодоров. – ...За да видите, че не съм предател... Пазя ги и досега у мене, за в случай, че пратят някого като вас...

Той с потреперващи от вълнение пръсти разпаря долния край на сакоето си и вади нещо дребно, колкото угарка, и завито в цигарена хартия.

– Какво е това? Мек филм? – любопитствувам и разтварям леко хартията.

– Познахте: меки филми. Всичко е тук. Всичко е най-точно заснето.

– А кой пречука Соколов? Ти ли? – питам, като, прибирам угарката в джоба си. – И защо? За да си присвоиш сумата, която трябваше да му предадеш?

– Че мога ли аз да пречукам човек бе, другарю Боев?

– Шшшт! Забрави ли какво ти казах? Хайде, разправяй поред. И не от Адам и Ева, а от пристигането ти тук, в Копенхаген.

Тодоров покорно пристъпва към устното си изложение, но в продължение на няколко минути не разкрива нищо повече от вече познатите ми факти: контакта с търговското представителство, контакта с „Универсал“, контакта със Соколов. Слушам го търпеливо. Когато някой ми поднася първоначалната си версия, не обичам да го смущавам с въпроси. И после не е без значение да установя дали ще бъдат предадени точно подробностите, които вече са ми известни, макар това още да не е никаква гаранция, че със същата точност ще бъдат разказани и нещата, които не са ми известни.

– ...Срещнахме се със Соколов на гарата тъкмо както беше определено – говори човекът до мене. – Гарата по тоя час беше пълна с навалица и срещата мина съвсем незабелязано и размяната можеше да стане тук на място, и всичко да се развие съвсем другояче, но Соколов беше мнителен тип, пък и аз, право казано, му няхах много доверие.

„Носиш ли парите?“ – запита той.

„Ето ги, не виждаш ли?“ – рекох.

Това бяха десет пачки по десет хиляди и аз ги бях поставил в една кутия за тоалетен сапун и бях ги загънал тъй, че приличаха наистина на нещо, купено от парфюмериен магазин.

„А ти носиш ли стоката?“ – казах.

„А бе стоката е у мене, ама отде да знам какво има в твоя пакет“ – рече Соколов.

„Че и аз не знам каква ти е стоката – рекох. – Ако искаш, ела до хотела, там ще се оправим.“

„В хотела е опасно – възрази Соколов. – Да вземем едно такси. Две минути са достатъчни за проверката.“

Така и направихме. Додето таксито ни взеше, Соколов поразгъна пакета, колкото да се увери какво има вътре, и ми предаде меките

филми, само че аз не можех да направя проверката си и реших да я карам на доверие и едва по-късно разгледах негативите и разбрах, че човекът не ме е излъгал. Няколко улици след гарата Соколов слезе от таксито, а аз слязох при хотела и още щом слязох, разбрах, че ме следят. „Втасахме я“ – рекох си и се прибрах в стаята и не мръднах оттам цялата вечер. Трябваше да бягам час по-скоро, но къде да бягах в десет часа вечерта. Затова реших да се измъкна рано на другата сутрин и веднага да се кача на влака за Хамбург, пък оттам вече по-лесно ще му намеря колая. Влакът тръгваше в осем заранта, но аз излязох от хотела още в седем, без да си взема багажа и без да платя, и мисля, че никой не ме забеляза. Обикалях насам-натам и се качих във влака чак когато щеше вече да потегли. Настаних се в едно празно купе и си рекох: „И този път отървахме кожата.“ Ама не било така. Малко след като тръгнахме, в купето влезе някакъв добре облечен господин, седна срещу мене и извади вестник. Почти не му обърнах внимание, понеже мислех за своите си работи, обаче по едно време господинът остави вестника, погледна през прозореца и рече на немски:

„Днес имаме хубав ден“.

„Чудесен“ – рекох.

„Но за вас специално този ден не е много хубав, хер Тодоров. Вашият приятел Соколов е бил намерен убит тази заран точно на това шосе, край което сега летим.“

Погледна ме и се засмя, все едно че нищо не е казал, а аз се свих, сякаш беше ме полял с вряла вода.

„Най-лошото, хер Тодоров, е това, че убийството е извършено от вас.“

„Кой сте вие? – рекох. – И какви са тия лъжи, дето ми ги сервираше? Как мога да извърша убийство на едно шосе, когато по това време съм се намирал на километри от него?“

„В съдебната процедура, хер Тодоров, както знаете, са важни не фактите, а доказателствата. Няма кой да докаже къде сте се намирали през фаталния час, затова пък има ясни доказателства, че убийството е извършено от вас. То е извършено с джебния ви нож, оня алпийския, с кокалената дръжка, и върху него личат отпечатъци от пръстите ви.“

При тия думи работата изведнъж ми се изясни. Аз обикновено нося със себе си в куфара един малък сгъваем нож, който ми служи за прибор, когато закузвам по пътя, точно такъв нож, с дръжка от еленов рог, и тия типове очевидно бяха го задигнали от куфара ми, за да ми го сервират по-късно като веществено доказателство за убийство.

„Какво искате от мене“ – рекох.

„Малко разум, нищо повече, хер Тодоров. Първо, не правете опит да се качвате на ферибота и да минавате границата, защото на Рьодби вече е поставена полицейска бариера. Второ, въоръжете се със съзнанието, че от днес нататък минавате на нова работа. На работа при нас. Ние ви предлагаме спасение, хер Тодоров, в тоя тъй тежък за вас момент. Обаче спасението, като всичко на тоя свят, може да се получи само на съответната цена. Ние нямаме никакво намерение да спасяваме един подлец и двуличник, защото подлечи и двуличници не са ни необходими. Искаме срещу приятелския си жест да получим доказателство за пълна искреност. Ще ви поставим известни въпроси, на които вие ще бъдете така добър да отговорите точно и изчерпателно. Искреността, това е скромната цена, изисквана от нас срещу голямата услуга. Така че използвайте малкото време до следващата гара, за да направите свободния си избор между службата, която ние ви предлагаме, и доживотния затвор, който ще ви предложат датските власти, ако, разбира се, не предпочетат да ви осъдят на смърт.“

Това беше шантаж, разбира се, но какво можех да сторя? Да се противя? Да протакам? Направих го. Противих се и протаках чак до Рьодби. Говорех, че съм невинен, като че те не знаеха това по-добре от мене. Обяснявах, че не съм човекът, за когото те ме взимат и че не съм в състояние да им дам никакви сведения. Извъртах по всички възможни начини, но какво можех да сторя, когато ме бяха здраво заклезили и силата беше на тяхна страна?

„На нас ни е добре известно кой сте вие, хер Тодоров – повтаряше постоянно оня. – И не се безпокойте: няма да искаме от вас да кажете нищо повече от това, което знаете. А на всичко отгоре ще проявим към вас по-голяма щедрост от тая, която сам вие сте проявили към бедния Соколов.“

Когато стигнахме Рьодби, той ми посочи полицаите на перона и рече:

„Срокът за мислене свърши, хер Тодоров. Отсрочката беше дотук. Остава ви точно една минута, за да приемете предложението ми или да го отхвърлите.“

Какво можех да сторя, освен да приема? И какво толкова страшно имаше в това, че ще приема! – прекъсва спътникът ми разказа си тъкмо на възловия момент и ме поглежда.

– Оставете засега разборите – отвърщам – и се придържайте към фактите.

- Фактите са, че приех.
- Приехте какво?
- Приех да стана предател. Но това е съвсем глупава история, другарю Боев...
- Шшшт!
- ...Една абсолютно глупава история, защото кого и какво мога да предам, когато не знам нищо, когато не съм в течение, вие знаете най-добре, че съвсем не съм в течение...

Той млъква за миг, сякаш за да види по-добре как точно паля цигарата си, без да изпускам пистолета от ръката. После наново се връща към своята абсолютно глупава история:

– Разпитът започна още на връщане от Рьодби към Копенхаген, защото ние просто сменихме влака и се върнахме обратно в Копенхаген. А после продължи и тук, не час и не два, а цели три дни, додето не научиха и майчиното ми мляко. И колкото повече ме разпитваха, толкова по-ясно ми ставаше, че са разочаровани и сами почват да разбират след всички тия въпроси и отговори, че не съм човекът, който им е нужен...

– Кои бяха тия, дето те разпитваха?

– Ами оня от влака, който се казваше Джонсън, и който беше най-главният, и друг един, слаб и нисичък, който се казваше Стюарт.

– Кажй по-точно, какви бяха на вид тези типове?

Тодоров се опитва да задоволи любопитството ми, обаче описва двамата тъй смътно и бледо, както може да описва човек, лишен от дарбата да наблюдава. Бих могъл да помисля, че избягва точните показания, ако не знаех, че тъкмо оня, който лъже, обикновено е доста конкретен и обстоятелствен в лъжите си. Във всеки случай оскъдните данни за Джонсън и Стюарт са напълно достатъчни, за да разбере, че нито единият, нито другият фигурира между американските ми познати от последно време.

– Какво те питаха за Соколов?

– Всичко, каквото можеше да им дойде на ума...

– А ти какво им отговори?

– Пратих ги за зелен хайвер! – В тона на Тодоров прозвучават нотки на едва съдържано самодоволство. – Това беше единственият въпрос, по който можеха да измъкнат от мене нещо, но аз и по този въпрос ги пратих за зелен хайвер. Казах им, че Соколов предложил да ни дава сведения за дейността и проектите на емиграцията в ГФР, че сумата, която съм му връчил, представлява първоначален аванс за тая му дейност и че сведенията са щели да се получават в писма до брат му, снабдени с

тайнопис. И нищичко не казах за меките филми...

– Разбира се. За да не им дадеш материал срещу себе си.

– Е, да, имах предвид и това – отвърща след къса пауза Тодоров. – Историята с ножа беше съвсем фалшива, но историята с меките филми беше истинска и не желях да им предоставя още едно оръжие, за да ме доубият, когато им скимне. Обаче главното ми съображение не беше лично, другарю...

– Шшшт! Какво ти казах?

– Главното ми съображение беше, че след като нашата страна има такава нужда от тия сведения, грехота е да ги предавам на тези двамата. Знаех си аз, че някой ден ще ме потърсите и че тези меки филми...

– ...ще бъдат от неоченима полза за изкупване на престъплението – довършвам вместо Тодоров.

– Ама какво престъпление? Вие сам виждате, че няма никакво престъпление, че съм съвсем чист пред вас...

– А тристата хиляди, определени за „Универсал“ и задигнати от тебе?

Тодоров мълчи.

– Какво? Онемя ли?

– Нямахте как... – избъбря събеседникът ми. – Просто нямаше как, другарю... прощавайте, все забравям, че не трябва да ви наричам по име... След всички големи обещания те просто ме оставиха на произвола... По-точно, дадох ми тук в представителството на „Форд“ една съвсем дребна куриерска работа, колкото да не умра от глад... и аз, понеже нямаше как...

– Не ме разплаквай – казвам. – И по-добре обмисляй лъжите си, преди да ми ги поднесеш. Ти не си заминал за Ръдби с първия утринен влак, а изобщо не си заминал или си заминал по-късно, защото, преди да вземеш влака, си почакал да отворят банките и си внесъл сумата на своя сметка, а после си се отбил в „Универсал“ и устно си анулирал сделката, за да не би случайно „Универсал“ да се свърже с нашето търговско представителство, за да пита какво става и по тоя начин да разкрие далаверата, преди ти сам добре да си се прикрил...

– Не, не е тъй, уверявам ви...

– Слушай, Тодоров, ти си отменил сделката още на другия ден, след като си я уговорил!

– Страхувах се... – промърморва старият познат.

– И от страх така се обърка, че сложи тристата хиляди в джоба си. А от какво се страхуваше?

- Нали ви казах, следяха ме.
- А на тебе никога не ти се е случвало да те следят...
- Случвало ми се е... но този път...
- Тодоров!...

Призивът е полугласен, ала достатъчно респектиращ.

– Всъщност Джонсън ме посети в хотела още вечерта, след като се разделихме със Соколов. И в първото му предложение нямаше заплахи, а само обещания. Големи обещания. Обаче аз не се съгласих и те затова прибягнаха до шантажа с убийството и всичко друго е точно, както ви го казах, с изключение на тая история с парите, но аз се бях вече уплашил и наистина отмених още на другия ден сделката и внесох парите, преди да взема влака, защото ме чакаше цяло денонощие път из ГФР и не знаех какво може да стане през това денонощие, и бях сигурен, че Джонсън, щом веднъж се е захванал с мене, няма така лесно да ме остави на мира, и затова реших за всеки случай...

– Ясно – казвам. – Ти си капитулирал, преди още да те притиснат. А сега да минем на някои други въпроси.

Въпросите ми са малко на брой и строго ограничени по тема, защото нямам нито време, нито особена нужда да провеждам изчерпателно следствие. Искам просто да се осведомя за отделни подробности, свързани със собственото ми положение и по-точно с действията на противниковата страна. Тодоров отговаря, доколкото може, а аз, също доколкото мога, му помагам да не напуска твърдата почва на фактите и на истината.

– Е, а сега? – промърморвам, след като стигаме до края на въпросника.

Човекът ме поглежда, сякаш не разбира за какво ми е думата.

– Искам да кажа, ако теглим на всичко черта, би ли се прибрал в къщи? Не тук, на Ньоре Зьогаде, а в оня добре обзаведен апартамент в София?

– Ами да... Стига да се намери начин да се измъкна оттук здрав и читав – отвръща той.

После, като помълчава, сякаш размисля, повтаря:

– Да, разбира се: ще се върна, стига да се намери начин...

Но в тона и на двете декларации нещо не достига. Преди ние да теглим черта на престъплението му, този човек сам е теглил черта на родината си.

– Всъщност това си е твоя работа – казвам. – И аз не съм дошъл тук, за да ти оформям паспорта. Адресът на нашето представителство ти

е известен. Боя се само, че нещо друго не ти е известно: националната принадлежност е не само задължение, а и привилегия, Тодоров.

– Ами че аз... Нима мислите, че аз...

– Нищо не мисля. Ти си помисли. И ако намериш сили да се разкаеш за предателството си...

– Но аз не съм предател... Нали сам разбрахте, че никого не съм предал!

– Никого освен родината си. Като оставим тая подробност, че предаде и мене.

Старият познат отново млъква. И понеже нямам време за губене, отново питам:

– Какво? Онемя ли?

– Те ме заставиха... – избъбря Тодоров. – Те ме мъкнеха по летища и по гари, и по гранични пунктове, щом само разбяха, че пристига българин. Караха ме да го идентифицирам, заплашваха ме... И когато вие слязохте от влака... Не знам как стана, обаче, изглежда, с нещо съм се издал, защото Стюарт ме хвана за ръката и ми изръмжа: „Ти познаваш тоя човек!“ – и аз, макар че отпърво се опитвах да отричам, но се забърках и...

– Да, да – прекъсвам го. – Забъркването ти е било тъй страшно, че без да знаеш как, си издал дори професията и чина ми. Изобщо ти си от хората, дете, щом се забъркат, извършват някоя подлост. И това е само последната ти подлост. А коя беше първата, помниш ли?

И понеже Тодоров продължава да мълчи, а аз, както вече споменах, нямам време за губене, позволявам си да отговоря вместо него:

– Оная, с Маргарита.

– Но защо се връщате към тия неща? С Маргарита беше съвсем друго... – избъбря полугласно стария погнат.

– Друго беше, разбира се, обаче пак беше подлост. Впрочем да оставим нежните спомени и да се върнем към сегашното. Дотук ти изпълни само две точки от програмата, Тодоров. При това не особено блестящо. Нека се надяваме, че ще се реваншираш с останалите: утре заран първата ти работа ще бъде да приведеш сумата на „Универсал“. Разбрано ли е?

– Да, да. Готов съм на всичко.

– А освен туй нито думица за днешното ни рандеву! Смятам за излишно да те убеждавам, че изпълнението на тия последни задачи е съдбоносно не за мене, а за тебе. Ако не изпълниш първата, съвсем ще си развалиш отношенията с нас, а както вече казах, ние сме по дирите ти и

нямаме намерение да те изтърваваме. А ако не изпълниш втората, съществува сериозен риск да натопиш не Боев, а Тодоров. Ти знаеш, че нашата среща, както и да я представиш, ще бъде изтълкувана в доста неблагоприятна за теб светлина от сегашните ти господари.

– Точно така е, прав сте... – бърза да се съгласи Тодоров.

– А сега преброй до сто и се прибирай, да не настинеш.

Ставам и си тръгвам, сподирен от едно едва чуто, но изречено с явно облекчение „движдане“.

Дали старият познат ще върне парите, това е въпрос, на който ми е трудно да отговоря положително. И ако съм поставил финансовото условие в скромната си програма, то не е само защото ме боли за тия триста хиляди, а и защото евентуалното решение да бъдат върнати парите е едничката възможност той човек да помисли и за собственото си връщане. Колкото до последната точка, тя е наистина съдбоносна за мене, но тук, надявам се, здравият разум на Тодоров ще възтържествува. Ако, разбира се, егоизмът може да се нарече здрав разум.

* * *

Край щедро осветената фасада на „Валенция“ неколцина разкъсвани от вътрешни колебания субекти разглеждат снимките на кабаретните атракция, значително по-привлекателни от самите атракции. Малко по-нататък, до бордюра на тротоара, стои изправена една жена. Една самотна жена, която ме очаква в тъмната нощ, като героиня на стар шлагер.

– Вие сте ослепителна тази вечер – забелязвам галантно вместо поздрав.

Но комплиментът не помага.

– Карате ме да ви чакам точно двамадесет минути – заявява Грейс с леден глас, като поглежда часовника си. – Хората наоколо навярно са ме помислили за уличница.

– Явиха ли се клиенти?

– Вие сте първият.

– Искрено съжалявам... Не задето съм първият, а задето ви накарах да чакате... Обаче бях поръчал разговор с България, а той закъсна...

– Разговорът, естествено, беше от съдбоносно значение – забелязва все тъй студено героинята от нощния шлагер.

– По-важно от съдбоносно: финансово. Вие знаете, че не съм богат като Сеймур.

– Тогава защо ще ме водите в това скъпо заведение? – пита Грейс, като неохотно се отправя заедно с мене към входа на кабарето.

– Защото разговорът се състоя. Всичко е наред. А най-важното е, че вие наистина сте ослепителна!...

В сивия си костюм от плътна коприна, с разкошната бяла дантелена блуза и високо вдигнатата черна коса тя действително изглежда добре. Елегантна и пламенна почти колкото един луксозен хладилник.

Програмата в заведението за момента се изчерпва с неистовия вой на оркестъра, който няколко дни по-рано бе отнел последните остатъци от слуха на бедния Хигинс. Изобщо в баналната претенциозност на обстановката всичко си е същото, ако не смятаме публиката, значително нараснала по причина на неделния ден.

Заемаме една малка маса и изпиваме мълчаливо по чаша шампанско, колкото да привикнем към розовия полумрак и към вълнуващото усещане, че отново сме един до друг. Жената вероятно чака да стихне джазовият рев, за да ми зададе един от ненадейните си въпроси, а аз чакам да изветрее лошото ѝ настроение.

Всъщност разговорът ми с България наистина се бе състоял, защото какъв смисъл да пускаш в ход една лъжа, която още утре ще бъде разкрита. Между двете ми вечерни randevuta – онова в тишината на парка и това в саксофонния крясък на „Валенция“ – бях успял да позвъня от хотела на един познат в София и да разменя с него няколко двусмислени фрази, които биха могли да бъдат разбрани, както ви се харесва. Не бих имал нищо против, ако Сеймур ги сметне за допитване във връзка с направеното ми предложение. Това ще му даде илюзията, че съм приел думите му сериозно и че ако бавя отговора, правя го просто защото сам чакам отговор. За момента единствено важното е да спечеля малко време. Голямата ми задача е почти приключена. Остава малката задача от поличен характер: номерът на изскубането от обятията на Сеймур.

Диригентът на оркестъра маркира края на мелодията с един отчаян замах, който едва не го изхвърля от подиума. И тутакси в настъпилата мъртва до първерзност тишина прозвучава шепотът на Грейс:

– Майкъл, обичате ли ме?

– Вече отговорих генерално на тоя въпрос – отвърщам нежно.

– Не говоря за любов, а за обич, за приятелство...

– А, това е друго. Обичам всички хора. Някои – повече, други – по-малко. Вие сте от тия, които обичам повече.

– А Сеймур от кои е?

– Престанете да ми натрапвате вашия Сеймур. Голям интелект е, съгласен съм, но какво от това?

– Опасен интелект – поправя ме Грейс. – Не е никак здравословно

да бъдеш близо до него.

– Опасен?

– Неговият ум е като тия беззвучни машини, които произвеждат инфразвукове, знаете, нали?

– Чувал съм нещо подобно.

– Беззвучни машини, но които произвеждат злотворни звукови вълни и при малка мощност предизвикват главоболие, а при по-голяма – убиват от разстояние.

– Човек трябва да свиква с главоболието – забелязвам, като с почти келнерска ловкост пълня чашите. – По тия места и в тия години малко са нещата, дето не причиняват главоболие.

– Най-интересното е, че тоя студен човек изпитва към вас нещо, което според собствената ви терминология би следвало да се назове „приятелство“. Просто невероятно!...

– Ако се не лъжа, той и към вас има известни чувства, макар и от по-друг характер.

– Сбъркахте глаголното време, Майкъл. Той може би имаше някакви чувства, обаче това бе доста отдавна.

Тя отпива от чашата си и ме поглежда със синьозелените си очи, но тъй разсеяно, сякаш гледа някъде отвъд мене:

– Спомняте ли си онова сбиване в кръчмата? И как Уйлям се спусна да ви помогне? Не друг, а самият Сеймур да помогне някому! Ако не бях го видяла с очите си, никога не бих го повярвала.

– Да не сте очаквали, че ще гледа безразлично как ония ме пречукват?

– Разбира се, това очаквах. Сигурна бях дори, че ще седи докрай като безучастен свидетел, и не от страх, нито от неприязън към вас, а поради навика си да наблюдава живота наоколо като някакъв процес на биологично гниене, с който не заслужава да се цапаш.

– Аз съм наистина признателен, че ми помогна, но не знаех, че жестът му е имал чак такава стойност.

– Ами другият му жест?

– Кой именно? Защото, ако забелязвате, те почнаха застрашително да се умножават.

– Този, по отношение на нас, по-точно по отношение на отношенията ви с мене.

– Но нали сама казвате, че бъркам глаголното време?

– Няма значение. Ако някой друг си бе позволил това, което вие си позволявате, уверявам ви, че Сеймур тутакси щеше да го смачка. И не

от ревност, а така, за да се знае, че никой простосмъртен няма право да се докосва до неща, принадлежащи на самия мистър Сеймур. Не, той наистина сякаш е влюбен във вас.

Готвя се да възразя нещо, ала тъкмо в тоя миг оркестърът избухва в предупредителен трясък, чиито интонации са ми смъртно познати, а тук-таки подир туй на подиума излиза вече известната ми двойка на господарката и камериерката с огледалото и воала.

– Това, струва ми се, ще бъде интересно за вас – забелязвам, след като воят на оркестъра спада до степента на поносимото. – Вие ако се не лъжа, още не сте омъжена.

Грейс наблюдава известно време номера с предбрачната церемония. Сетне отново обръща очи към масата и забелязва отегчено:

– Колко е глупаво...

– Кое? Бракът?

– Не, това, че в наши дни дори съкровенията неща са деградирани до фарс.

– Защо фарс! Хубавото тяло никога не е фарс.

– Би могла да си показва тялото и без помощта на венчално було – възразява жената.

А сетне ненадейно произнася ожесточено и сякаш без връзка:

– Ненавиждам Сеймур!

– Ненавистта понякога е доста двусмислено чувство.

– Искрено ви казвам: ненавиждам го без всякакво двусмислие.

– Възможно е. Но с какво да ви помогна? Да го застрелям?

– Да го покорите! Покорете го, изиграйте го, направете го смешен. Сеймур – смешен! Готова съм да платя с главата си за такава гледка.

– Доколкото ми е известно, мъжете се поставят в смешни положения главно от жените. А жената в случая сте вие.

– Това не е женска игра. Не се правете на наивен. Аз дочух днес част от разговора ви.

– Съвсем неволно, разбира се.

– Неволно или не, обаче го дочух.

Тя взема цигара и шраква запалката с една нервност, която при тая апатична жена вероятно е равностилна на психически срив.

– Не мога да се отърва от наблюдение! – въздъхвам уморено. – От първо – датската полиция, после – Сеймур, а сега – вие.

– Изиграйте го, Майкъл, надсмейте му се! – упорствува Грейс.

– Не разбирам точния смисъл на терминологията ви.

– Вземате парите, които ви предлага!

– Парите никога не се предлагат току-така. Щом сте ни подслушвали, трябва да сте чули, че Сеймур иска от мене стока, която не съм в състояние да му доставя.

– Но Уйлям няма тутакси да ви притисне, познавам го. Той ще иска да ви купи не само с доларите си, а и с царствения си жест. Ще се постарее да ви обвърже с нишката на признателността. Ще ви поднесе всичко, което е обещал, и дори повече, отколкото е обещал. Ще ви изчаква търпеливо сам да проговорите. Ще ви остави великодушно на спокойствие седмица или месец. А на мене са ми нужни само няколко часа, за да ви прехвърля в една неутрална страна, дето Сеймур не може нито да ни открие, нито да ни стори нещо.

– А вие какво ще спечелите от това? Венчалното було?

– Не ви грози брак, не бойте се – отвръща Грейс.

Поглеждам към подиума и като потвърждение на думите ѝ виждам, че бъдещата булка наистина се отдалечава от мене, заметната с воала, който е достатъчно прозрачен, за да не скрива нищо.

– Ако не желаете, няма да ви досаждам и с приятелството си – добавя жената с цел да ме успокои съвсем.

– Не разбирам тогава мотива на филантропията ви.

– Филантропия? Да знаете само как жадувам да видя провала на този „голям интелект“!

И в един внезапен изблик на дълго подтисканото раздражение моята дама-хладилник с остър жест счупва чашата за шампанско в ръба на масата.

* * *

И ето ни отново по пустите улици. Стъпки в нощта. Мотиви на стари шлагери от епохата на тангото. Крачим бавно и аз разсеяно слушам равния глас на Грейс, която машинално люшка в ръка луксозната си чанта:

– ...В първите дни, когато го отблъсквах, лудееше по мене, а когато отстъпих и станах нежна, побесня... Той иска и досега, подир пет години, да ме има не доброволно, а насила и аз трябва да играя играта, да го отблъквам и да се съпротивявам, докато той грубо ме обуздава, да играя играта, за да има илюзията, че ме взема насила. Всяко нормално човешко чувство, дори най-сдържаното, е в състояние да го разяри. За него любовта не е влечение, а животински сблъсък и дори да не си животинно, дължна си да играеш на животинно... Всъщност той все по-рядко се сеща и за тази игра...

– Може би е искал чрез вас да реализира своя идеал, а вие сте се оказали под идеала...

– Един идеал с очила и ниски токове... Когато Пигмалион е маниак, Галатеея може да бъде само карикатура. Но аз не съм Галатеея и не желая да бъда Галатеея! Аз искам да съм това, което съм, разбирате ли?

– Разбирам, разбирам, само не се вълнувайте. Вълнението съвсем не ви прилича.

– Аз по-добре от вас знам кое ми прилича и кое не. Или и вие почват като Уилям да ме обработват според някакъв ваш модел?

– Не бойте се. Никога не съм изпитвал влечение към скулптурата, а още по-малко към пластичните операции.

Ние сме стигнали съответния ъгъл, отдето трябва да завием към „Кодан“, когато Грейс ме спира:

– Не искам да влизам в една стая, дето ще ни подслушват. Нека отидем другаде.

– Къде „другаде“?

– Където и да е... на брега на морето... или в парка.

„Изглежда, парковете в тоя град служат за сума работи“ – казвам на ума си.

Но вместо туй произнасям:

– Добре, ще вземем такси. Аз тъкмо вчера наех една малка квартира. А понеже днес не е работен ден, не вярвам да са имали време да инсталират апаратурата.

Половин час по-късно ние сме вече в новата ми квартира, която не е нищо повече от един стар и доста занемарен таван. Елегантната дама обаче съвсем не изглежда подтисната от мизерната обстановка.

– Това ми напомня студентските години. Господи, каква бедност и какво спокойствие!

– Щастието на безгрижните дни.

– Кажете: щастието на дните без Сеймур.

– За вас тоя човек се е превърнал в идея-фикс.

– Тая идея-фикс ще стане скоро и ваша.

– Аз все още не съм взел решението си, Грейс.

– А! Вие все още вярвате, че имате право на лично решение?

Фразата е произнесена с обезпокоителна ирония, обаче аз само запитвам гостоприемно:

– Какво ще пиете?

– Нищо. И престанете за бога да се движите насам-натам и да домакинствувате.

Сядам покорно и с едва скрито задоволство на едно изтърбушено кресло, защото в тоя час наистина не ми се домакинствува. Сетне, предчувствайки, че разговорът навлиза в сериозна фаза, запалвам за разсънване една цигара.

– Вие може би разчитате да вземете самолета или спасителния влак и да офейкате в последния момент. Но вие нямате дори понятие за действителното разписание, Майкъл. Вие стърчите глупаво върху перона на една гара, откъдето никога вече няма да тръгне никакъв влак. Последният влак, тоя, спасителният, замина днес следобед. А други не са предвидени, повярвайте ми.

– Напразно ме плашите, скъпа – отвръщам, като едва подтискам прозявката си. – Аз не стърча на никаква гара и не копнея за никакъв влак. Засега дори тук ми е по-удобно отвсякъде. Особено след като успях да се сдобия и с тоя романтичен таван.

– Тогава за какъв избор говорите? Вие сте се излегли като последен наивник в устата на Сеймур и на туй отгоре ми говорите за някакъв избор!

– Обаче вие също ми предложихте нещо, нали?

– Да. И без оглед на риска, който поех, като ви се доверих.

– Тогава всичко е наред. Получил съм едно предложение от Сеймур и едно от вас. А да имаш свободата да избираш между две предложения, нима това е малък лукс в тоя свят на ограничени възможности?

Жената ме гледа замислено с бистрите си и студени синьозелени очи, като да преценява какво точно се крие в думите ми, във от ораторското възклицание за света и възможностите му. После произнася уморено:

– Все пак дайте ми нещо да пия.

ОСМА ГЛАВА

Копенхаген е красив град. Но всеки град, дори и най-красивият, си има своите задни дворове. Защо лично аз съм се настанил тъкмо в един от тия задни дворове, това е отделен въпрос.

Поставям на масичката до прозореца току-що донесените от пекарницата кифли и повдигам съдинката-филтър, увенчаваща кафеника, за да проверя как върви филтрирането. Оказва се, че деликатният процес вече е приключил. Излъчващият пара течен продукт е ароматичен и достатъчно силен, ако се съди по плътния му чернокафяв цвят. Напълвам догоре голямата порцеланова чаша, оставена ми от предвидливата хазайка, и без да сядам, пристъпвам към закуската.

Доколкото си спомням, в изкуството да правя кафе бях посветен от Франсоаз. Това стана в една уютна вила в околностите на Атина, където американците на свой ред ме посвещаваха в изкуството на шпионажа. Справедливостта изисква да призная, че дължа немалка част от домашното си възпитание на своите противници. Някои са ми преподавали тънкостите на шифрирането и дешифрирането, други – триковете на двойната игра, трети – правилата на светските обноски, а четвърти – идеите на буржоазната социология. И всичко това ми е предоставяно съвършено безплатно, с единственото намерение да бъда вкаран в правия път, сиреч да стана предател.

Унилата гледка, разкриваща ми се през таванското прозорче, додето пия кафето, не може да бъде разхубавена дори от късното лятно слънце, което по чудо продължава да грее над тоя северен град вече втори ден. Зад къщата вместо двор се простира пусто тревяло място, пресечено от жп линия, която, ако се съди по ръждата, от години не е използвана. Мястото, дето тъмнеят само две изоставени бараки, завършва с разнебитена ограда, край която са струпани купища никому ненужна железария. Отвъд тия купища отляво се откроява импозантната табела на гаража, където имах щастието да наема прадядото на колите волво. Отдясно, леко изкривена и самотна като старчески зъб, стърчи тясна висока постройка, върху чийто сляп калкан още личат големите полуизтрита букви на някаква стара реклама. Доколкото мога да съдя по думата, накъсана с най-едър шрифт и която единствено ми е позната, това е реклама на спестовната каса.

Неизвестно защо, предимствата на спестовните каси най-много се

рекламират из бедняшките квартали, сиреч сред хората, които имат най-малка възможност да спестяват. Никой не се старае да убеждава богатите в ползата от спестовността. Разяснителните операции са насочени изцяло към слоевете на малкоимотните. Банковите шефове, изглежда, смятат, че ако известен брой индивиди са бедни, то е само защото не умеят да спестяват. Или може би... Но впрочем това не е моя област. Банките и касите от известно време вече съвсем не ме занимават. Занимава ме друго.

В кафеника е останало още доста кафе и понеже аз съм единственият вероятен консуматор, позволявам си да напълня повторно порцелановата чаша. Грейс се е измъкнала рано заранта, без дори да я усетя. Само лекото ухание на парфюма ѝ все още витае в мансардата, сякаш за да ми напомня, че освен тоя свят на саждиви предградия, на ръждиви железарии и мочурливи места съществува и един друг свят – света на Шанел и Кристиан Диор, на асфалта и неона, на метр д'отелите и сложните скъпи менюта.

Излишно напомняне. Аз се чувствавам в еднаква степен пришелец както в тоя, така в в оня свят и ако днеска съм тук, а утре – там, то не е по предпочитание, а по необходимост. Понякога дори изпитвам глупавото чувство, че не разполагам със свой свят; че се движа не в световите, а между световите, обречен да патрулирам из тая зловеща ивица, наречена „Ничия земя“, призван не да живея, а да оцелявам, не да творя, а да предотвратявам.

Довършвам с две едри глътки втората порция кафе, поглеждам ръчния си часовник и ставам. Всъщност няма за къде да бързам, макар че днес е понеделник, първият работен ден от седмицата. Да, няма за къде да бързам, макар че ми предстои доста работа. Както съм и очаквал, аз съм грижливо блокиран още от заранта. Разходката до пекарницата ми е дала възможност да се уверя в точността на хипотезата си. Единият брояч караули в насрещния вход, а другият чете вестник в колата си, гарирана двайсетина метра по-нататък. Ако искаш, движи се пеш, ако щеш, вземи такси – ние при всички случаи сме на линия.

И все пак няма никаква полза да кисна повече в тоя таван, освен ако разчитам, че броячите навън ще пукнат от отегчение. Но да накараш един брояч да пукне от чакане е почти тъй трудно, както да накараш един датчанин да пукне от пиене на бира. Прочее грабвам шлифера си, слизам по тясното тъмно стълбище и без да обръщам внимание на двата караула, се отправям към близкото площадче, отдето вземам автобуса за града.

Бих могъл да седна в дъното на автобуса, за да наблюдавам черния форд, който ме следи, ала аз сядам напред. Каква полза да установявам нещо, което и без туй ми е известно. Известно ми е и друго: блокадата едва ли се ограничава с присъствието на тия двама души и вероятно е организирана с такава прецизност, че да осуети всички опити за изтръгване. В джоба ми има два самолетни билета – един за Виена и друг за Будапеща, плюс жп билет за Цюрих и параходен билет за Рошок, но много се боя, че засега тия документи нямат по-голяма стойност от парче стар вестник. Изобщо, както се изразява Грейс, последният влак, тоя, спасителният, вече е заминал. Добре, че гарата все още е налице и не съм се озовал на някое по-неприветливо и по-безлюдно място.

Слизам на спирката до Градския площад и след късо колебание се запътвам към Строгет, колкото да накарам брояча във форда да слезе от колата си и да се поразтъпче. Строгет, както, мисля, вече казах, е отредена само за пешеходци.

Излиза, че не съм познал. Човекът, който тръгва подире ми по търговската улица, не е оня от форда. Това е един от качилите се заедно с мене в автобуса пътници. Преследвачите явно са повече от двама и вероятно поддържат помежду си радиовръзка.

Бих могъл да прескоча до библиотеката, обаче това ще се покаже на Сеймур съвсем смешно. Не че мнението на Сеймур ме интересува особено, ала човек не бива да се показва по-глупав от необходимото. Невинната ми игра на стажант-социолог е отдавна разкрита, следователно излишно е да я продължавам. По-добре да играя тая роля, която в случая се предполага, че ще играя. Един човек, убиващ времето, додето чак пристигането на съответната инструкция. Досадна, но полезна роля, доколкото ще успокои противника и ще притъпи прекалената му бдителност.

С тия мисли се настанявам пред първото срещнато кафене и си поръчвам чаша еспreso, за да видя каква е разликата между домашното и серийното производство на това деликатно питие.

* * *

Шляенето ми по заведенията и търговските улици трае почти до два часа. Това е за мене огромна загуба на време и все пак подобно на изоставашите с плана предприятия аз живея с надеждата, че ще мога да наваксам нещичко в края на годината или по-точно в края на работния ден.

Додето харча дребните си пари по кафенетата или зяпам по

витрините, зад гърба ми последователно се сменят трима броячи, различни по външност и еднакви по поведение. Изобщо следенето е неотстъпно, обаче доста тактично и не прекалено зорко.

Към два часа се отбивам в хотел „Кодан“, за да прибера багажа си и да уредя сметката. Предположението, че ще намеря при портиера някаква бележка от Сеймур или от Грейс, не се оправдава. Натоварвам куфара си в едно такси и се отправям към новото си местожителство в стария таван. Беглият поглед през задното прозорче на таксито ме убеждава, че проследяването следва мирния си ход. Колата, която ме сподиря, вече не е черният форд, а един черен опел-капитен. Тия хора явно са решили да не скъпят средствата, само и само да не ми се случи нещо.

Подир кратка почивка в домашния уют на мансардата, решавам повторно да изляза и да посветя остатъка от деня на пазаруване. Съвсем нормално е, мисля, когато си се сдобил с квартира, да се погрижиш и за нейното обзавеждане.

И тъй, правя малка обиколка на кварталните магазинчета, придружен от поредния брояч. Представителите на датската полиция ме следваха на дистанция от петдесетина метра, но хората на Сеймур, белязани от тоя страшен бич на нашето време – недоверието, – се придържат към дистанцията от трийсет метра. Все пак успокоени от безобидното ми шляене през деня и от баналните ми домакински занимания в тоя момент, те не прекаляват в недоверието си дотам, че да влизат с мене и в дюкяните.

В току-що купената найлонова мрежа последователно се настаняват две бутилки уиски, една кутия сухи бисквити, няколко евтини чаши, миниатюрна метличка и пакет цейлонски чай. Всичко това ми е напълно излишно, освен може би уискито. Най-излишна обаче и, нека добавя, най-скъпа е машинката за изстискване на плодове. Аз изобщо рядко ям плодове и нямам никакво намерение да правя сокове, след като те се намират готови на пазара в такъв значително по-привлекателен вид като виното. Въпросът е там, че тъкмо в магазинчето за кухненски апаратури ми се отдава да открия това, което в момента единствено ми е необходимо: един телефонен апарат, и то поставен на такова място, че не би могъл да бъде съзрян от улицата.

– Мога ли да телефонирам? – запитвам, след като съм умиловил с покупката си човека, застанал с димяща на устните пура зад тезгяха.

Онзи великодушно махва с ръка към апарата в ъгъла, изважда пурата от устата си и на лицето му се изписва усмивка на лъчезарно удоволствие. За разлика от жеста усмивката не е по мой адрес. В магазина

току-що е влязла дама на средна възраст и с бюст, значително надхвърлящ средното ниво.

– О, госпожо Петерсен!... – приветствува я стопанинът и тутакси се впуска в любезни словоизлияния, които нито разбирам, нито ме интересуват, защото сега или никога е моментът да се справя с една от изоставащите в плана ми задачи.

– Г-н главният директор? – запитвам полугласно, като набирам номера. – Обажда ви се Зидаров... Надявам се, че си спомняте... Става дума за капарото срещу поръчаната стока... Предполагам, че днес сте го получили... Не сте получили нищо до този момент?... В такъв случай вероятно утре или друг ден ще получите сумата. Прощавайте.

Оставям слушалката и се измъквам от магазина, без дори да бъда забелязан от стопанина, който продължава да обстрелва с любезности госпожа Петерсен и с погледи – бюста на същата, любезности и погледи, радващи се очевидно на пълна взаимност.

След телефонния разговор по-нататъшното ми пазаруване губи всякакъв смисъл. Установявам се прочее в малката бирария на площадчето до автобусната спирка и с помощта на две бутилки „туборг“ поглъщам сухия бифтек, призван да ми служи за обед и вечеря едновременно. През стъклото на витрината, до която съм седнал, се вижда само мършавата листовина на няколко подстригани дръвчета и по-нататък – огромните букви на познатия ми вече призив „Коли под наем“ над входа на познатия гараж. Единствената подробност, заслужаваща някакво внимание в целия този пейзаж, е фигурата на човека в сив костюм, облегат на едно от дърветата и потънал в четене на вестник. Фигурата на дежурния брояч.

И тъй, капарото от триста хиляди не е внесено. Въпреки тържественото обещание Тодоров не е изпълнил третото задължение от програмата в четири точки. В такъв случай каква е гаранцията, че ще изпълни четвъртото, сиреч онова, което за мене е от жизнена важност? Гаранция, разбира се, няма. Гаранциите ги дават само когато купуваш домакински уреди, като например някоя преса за изстискване на плодове. Ако бъде притиснат или ако реши, че това ще му донесе изгода, Тодоров може винаги да доложи, където не трябва, за състоялата се не по негово желание нощна среща с другаря Боев. Надеждата ми е, че това още не е станало и че няма да стане в най-близки дни. Надеждата ми е най-вече, че Тодоров ще се въздържи да спомене за предадените ми филми. Той не ще спечели нищо от разкритието на тая подробност и, предполагам, е достатъчно умен да разбере, че подобно разкритие ще бъде за него равностойно на

самоубийство. Що се отнася до останалото, засега то не е толкова важно, включително и доларите, макар че те са триста хиляди на брой.

Келнерката с механична усмивка поставя пред мене крема, който съм имал лекомислието да поръчам и който от два метра излъчва упойващо ухание на бадеми. В този град всички сладкиши притежават този аптечно-химически мирис на бадеми и даже не само сладкишите, но и супите, и дори някои месни ястия, като че ли телетата и говедата тук се угояват изключително с бадемови ядки. Заемам се унило с белезникавия крем, напомнящ с дъха си ужасната смърт чрез отравяне, и в същото време разсъждавам, че може би не е трябвало да поставям на Тодоров тая трета задача – да върне доларите. Преди всичко парите са такова нещо, че веднъж взети, много трудно се връщат. А когато са взети по нечестен начин, те още по-трудно могат да бъдат върнати доброволно. Но има и друго. Веднъж заплашен от санкции, в случай че не възстанови капарото, Тодоров ще бъде изкушен вероятно от мисълта да се укрие от нас, като промени местожителството. А понеже това не би могло да стане без знанието и съгласието на новите му шефове, предателят ще трябва да ги убеди в необходимостта от тая промяна. А за да ги убеди, ще бъде нужен мотив. И какъв друг мотив би могъл да измисли този човек освен реалния: „Боев успя да ме надуши и ме заплаши с ликвидиране.“ Така ненужното и неуместно поставяне на третата задача води до изпълнението и на оная, крайно нужната – четвъртата.

Разбира се, съображенията от този род не възникват сега за пръв път в главата ми и не са внезапна последица от аромата на бадемовия крем. Аз съм прехвърлял тия съображения още далеч преди срещата с Тодоров, но съм отклонял крайното решение с мисълта, че ще го взема, съобразно впечатленията си от човека по време на самата среща. И ето че когато този решителен момент настъпва, у мене неочаквано заговорва не разумът, а глупостта, или да се изразя по-меко, сантименталността. Сантименталност не толкова към тристата хиляди, отмъкнати от родината, колкото към човека, останал без родина.

То се знае, аз нямам никакви особени мотиви да бъда сантиментален към Тодоров. Напротив. При известни обстоятелства, както вече казах, дори бих натиснал спусъка, без да се боя от угризенията на леди Макбет. И все пак, колкото и идиотско да е това, има моменти, когато може да ти дожалее за един подобен тип без всяка причина освен тая, че преди известно време и той като тебе е бил човек и българин. И отстъпил пред порива да върнеш на този тип човешкото, решаваш да му оставиш една последна врата към спасението. И правиш гафа.

По моя преценка Тодоров не е станал предател на драго сърце, а по принуда. След туй, естествено, веднаж станал предател и веднаж осигурен с известна сума, той е успял да си изработи някакви колкото мизерни, толкова и примамливи за самия него проекти, относно един нов живот на ново местожителство. Въпросът е дали повторната принуда, идваща този път от моя страна, ще бъде в състояние да го отклони от егостичните му и лъжливи надежди и да го върне в родината. Разбира се, жалко и обидно е да караш насила един човек да си спомня, че е имал родина, обаче какво да се прави, когато някои хора са тъй инертни, че само принудата може да ги тласне към известни постъпки и особено към добрите постъпки. Героичното решение на Тодоров да върне трисътата хиляди на страната логически би го довело и до по-важното решение: да се върне сам в страната. Старият ми познат обаче, изглежда, не разполага с куража за подобни действия. Нека вярваме, че не ще му стигне кураж и за някои други действия, изцяло в моя вреда.

Прибирам се в мансардата, оставям пазарската мрежа със скъпоценната плодоизстисквачка в малката кухня, а сетне се разполагам в изтърбушеното кресло до прозорчето и известно време наблюдавам в настъпващия здрач унилата гледка с тревясалия терен, стобора и опушения калкан, чиято реклама ни призовава към спестовност. По зачервеното от залеза небе от запад бавно прииждат тежки, виолетови облаци, решени час по-скоро да възстановят нарушеното статукво на влагата и на нощта. Светлината в мансардата бавно гасне и зоркостта на моя проучващ поглед също гасне и изобщо в края на краищата аз най-после успявам да се освободя от всички заобикалящи ме трудности по най-простия и вероятно единствено възможен начин – посредством съня.

За нещастие или за щастие това не е отморяващият дълбок сън на забравата, а някаква просъница на пресекулки, в която ми се явяват най-различни неща, станали и нестанали, но всички еднакво тягостни и заплашителни, включително и оня гол каменист хълм, по който трябва да прибягам, за да хвърля там, в падината на хребета, две-три стоманени яйца. Понякога клепачите ми мъчително се повдигат и слухът ми разсеяно следи крадливите скърцащи стъпки по стълбището. Озадачени от тъмния прозорец на мансардата и измъчвани от хроничната си подозрителност, моите броячи, изглежда, са се добрали чак до вратата, за да слухтят и да разберат не съм ли се измъкнал по някакъв начин незабелязано от жилището си.

Фосфоресциращите стрелки на часовника ми показват девет и половина, когато решавам да хвърля пълна светлина върху положението.

Ставам и завъртам електрическия ключ. Предпазливо скърцащите стъпи бавно поемат надолу. Лъчът под вратата е успокоил неверниците. Изваждам от куфара малката чанта за книжа, която съм използвал веднаж-дваж по време на симпозиума, за да си придам по-научен вид. Поставям вътре пачка долари и още някои неща, между които и удобния плосък маузер, който до този момент съм носил окачен под мишницата. Оръжието наистина е твърде удобно за носене и аз отдавна съм свикнал с тежестта му и не е никак изключено то да ми потрябва в близко време, но въпреки всичко налага се да му кажа сбогом. Наличието на револвер в движимото ми имущество ще бъде оттук нататък само един добавъчен риск.

Свалям самото си, угасявам светлината и се обтягам на леглото, след като предварително съм навил будилника в главата си за един час след полунощ.

Не знам как е мозъчният будилник у други хора, но моят е почти непогрешим, така че точно в един отварям очи, ставам и без да паля лампата, се приготвям за път. Според предварителните ми проучвания възможните пътища са точно три на брой и всички прекосяват празния тревясал терен зад къщата. Бих могъл да изляза през прозорчето на покрива и подир туй, след като прехвърля три-четири други покрива, да потърся изход през някой таван на съседните сгради. Една не твърде лека и не твърде сигурна операция, тъй като неволният шум или нежеланата среща могат да ме въвлекат в неподозирани усложнения. Бих могъл направо да сляза тихо по стълбата и да мина през задния изход. Това е най-простото, но и най-опасното, защото твърде възможно е някой от броячите да бди все още свит в тъмния ъгъл на преддверието. Бих могъл най-сетне да сляза само до първия етаж, да се прехвърля през прозореца на стълбището и да скоча в задния двор. Скокът от три метра не е бог знае какъв подвиг. Едничкият риск в случая е да се сблъскам с някой от моите недоверчиви преследвачи, в случай че тоя тип е решил да прекара нощта на двора. Надеждата ми е, че противникът няма да поставя за цяла нощ двама души там, където е достатъчен и един: от преддверието и дори от улицата едновременно могат да се наблюдават и двата изхода на къщата.

Слизането ми до първия етаж и прескачането през прозореца се осъществяват съвсем безшумно и без усложнения поради бетонената козирка над задния вход. Тревясалото място зад оградата се оказва пусто и аз леко го прекосявам, тъй като добре съм проучил местността при наблюденията си от мансардата. Заобикалям предпазливо и отдалеч двете

бараки, прехвърлям се без труд през оградата и подир двайсетина метра се озовавам пред втора ограда, отделяща ме от самата улица. Прескачането на такива огради дори и нощно време е свързано с известни опасности. Затуй продължавам пътя си паралелно с това препятствие, додето стигам зданието с рекламата на спестовната каса. Задната врата на къщата се оказва широко отворена също както и предната, и това ми позволява да изляза на улицата спокойно като мирен и порядъчен гражданин, какъвто мисля, че съм всъщност.

Малко повече време ми отнема търсенето на такси, защото в подобен квартал и особено в подобен час такситата могат да бъдат само една лудешка мечта. Налага се да измина близо два километра пеша, додето стигна някаква пища с три мизерни таксита, очевидно връстници на моето волво.

Четвърт час по-късно бивам доставен на местоназначението си – гарата, – уви, не за да взема влака, макар че влаковете тук пристигат и заминават през цялата нощ. По тая причина именно огромният светъл хол е достатъчно оживен, за да направя някому впечатление с появата си. Пресичам хола и слизам в помещението с шкафчетата за ръчен багаж. Ключът за шкафчето се получава посредством пускането на една монета в съответния автомат, което ме освобождава от необходимостта да влизам в пряк досег с някой от служителите по транспорта. Поставям чантата си в шкаф № 87, който ми е излязъл на късмет, заключвам и отново се отправям за такси.

Освобождавам колата недалеч от сградата, носеща върху калкана си бремето на спестовността. Изминавам без произшествия обратния път през тревясалото място и се заемам с едно малко рисковано, но неизбежно атлетическо упражнение: налага се да се кача по възможност безшумно върху перваза на прозореца от партерния етаж, да се прехвърля оттам върху бетонената козирка над задния вход, а след това да се вмъкна през прозореца на стълбището. Тия действия ми костват известно ожулване на дланите, обаче ме освобождават от риска да се сблъскам в преддверието с някой от онези любопитни типове – хората на Сеймур.

Остава ми да изпълня още една задача – най-важната. Но тя по календар е предвидена за утре. За тоя лош ден вторник и за тоя лош час, седем часа вечерта.

* * *

Чукането на вратата, не твърде деликатно, а след това и съвсем грубо, ме накарва да прекъсна утринната консумация на тоя чудесен

еликсир, получаван от смесването на смляно кафе с вряла вода. Един еликсир, чието неоченимо предимство може да се оцени само в Дания, тъй като той едничък тук не мирише на бадемова есенция.

„Неприятностите започват, мисля си, като се отправям към вратата. Нищо, нека почват, те са в програмата.“ Отварям решително и се озовавам лице в лице с очарователната Грейс.

– А, вие още не сте се облекли? – промърморва с укор тя вместо поздрав. – Изглежда, че и тая нощ сте участвували в брачните церемонии на „Валенция“...

– Няма как, светски задължения – отвръщам нехайно, като я въвеждам в скромните си покои.

– Надявам се поне, че не сте участвували в ролята на жених.

– Едно кафе? Току-що е сварено. И то лично от мене.

– Последната подробност не е в състояние да ме уплаши – заявява дамата, като се разполага в изтърбушеното кресло. – Дайте да го опитам това ваше кафе.

Така че малко по-късно аз отново се заемам с дегустацията на домашния нектар, този път в женска компания.

– Не е толкова лошо – отсъжда секретарката, като отпива от чашата си. – Но вие не ми отговорихте какво сте правили миналата нощ.

– За миналата нощ бихте могли да се осведомите от броячите на Сеймур. Те, както навярно сте забелязали, висят неотстъпно долу. И това трае вече втори ден.

– Вярвам ви. Само че те са хора именно на Сеймур, а не мои.

– Какво значение? Кажете, че идвате от страна на шефа си и поискайте справка за поведението на този съмнителен тип Михаил Коев.

Грейс поема подадената ѝ цигара, запалва и ми отправя един поглед, търсещ и преценяващ зад външната си неподвижност.

– Вие продължавате да се шегувате, Майкъл, като че ли нищо не е станало и като че ли нищо не става около вас. Предполагам дори, че вътрешно се наслаждавате на героизма си, който ви позволява да се шегувате с примка на шията. Но този вид героизъм на вулгарен език се нарича глупост...

– За щастие вие не сте от хората, които си служат с вулгарен език.

– Глупост и лекомислие, до това се свежда държането ви, независимо от туй как вие сам го преценявате.

– А как преценявате вие собственото си държане?

– Вие го преценявайте. Аз съм за последен път при вас и ви нося последното единствено възможно спасение.

– И дори не се колебаете да извършите спасителната си операция пред очите на Сеймуровите хора.

– За това не се безпокойте. Аз съм тук именно по нареждане на Сеймур. И за да не забравя, още сега ще ви предам поръчката му... исках да кажа „поканата“. Ще ви чака довечера в осем пред кафенето на Градския площад.

– Мерси. А вашата покана каква е?

– Вече ви казах каква.

– Само пропуснахте да вземете предвид, че ще бъда барикадиран отвсякъде. Така че изходът с вас или без вас става еднакво невъзможен.

– Грешите. Невъзможен е, ако действувате без мене.

– Така ли? Ами нали преди малко сама казахте, че броячите долу не са ваши хора, а на Сеймур? Как тогава ще ги убедите да притворят очи, додето ние с вас предприемем спасителното бягство?

– Вижте какво, Майкъл: престанете да остроумничите и се поставайте да ме разберете, защото аз наистина съм за последен път при вас и едва ли ще мога да ви видя повторно, дори да искам.

Гласът на Грейс е станал доста по-тих и значително по-студен, доколкото това е възможно.

– Вие почват да се повтаряте – забелязвам. – Оставете встъпителните заплахи и минавайте направо към плана. Защото, съгласете се, аз не мога да приема нещо, без да знам поне в общи линии какво е то.

– Планът в общи линии ви е известен. А колкото до конкретните подробности... – Жената замълчава, като се ослушва, извърнала глава към стълбището. Но от стълбището не идва никакъв шум. Тя ми прави знак с ръка да приближа стола си до нейното кресло, после продължава съвсем тихо: – Довечера трябва да се постараете да поправите това, което объркахте онзи ден. Вие сте достатъчно ловък в позите, за да знаете как да изиграете ролята на човек, приемащ подир дълги колебания едно предложение. И, разбира се, веднага поискайте обещаната сума в брой...

– Подир което Сеймур ще бръкне в малкото си джобче и ще ми наброи триста хиляди...

– Той ги има, ако не в малкото джобче, то в домашната си каса. Сигурна съм, че наистина ще ви ги изброи още довечера.

– Така, на доверие, без дори да иска разписка.

– И какво, ако поиска разписка? – прошепва Грейс и ме поглежда пронизително. – Още ли не можете да разберете, че не сте в положение да се скъпите за един подпис?

– Добре, добре. Нататък?

– Допускам, че след като ви заведе в апартамента си за парите, ще ви предложи да останете да нощувате там и изобщо да живеете при него. Не бива в никакъв случай да отказвате.

– Хубаво, няма да отказвам. А после?

– Вашите задачи свършват дотук. Оттук нататък почват моите. Но след като сте ми развързали ръцете по тоя начин, всичко ще бъде наред. Ще чакате само да ви кажа „тръгваме“. Фалшивият паспорт за вас, самолетните билети за двама ни и самото заминаване са моя грижа. Бъдете сигурен, че всичко ще стане съвсем леко и без рискове.

– А хората подире ми?

– Няма да има хора подире ви. Познавам достатъчно добре Уйлям. За щастие и той си въобразява, че познава добре вас и мене. След като приемете предложението му, Сеймур ще се успокои, защото ще смята, че вече сте в ръцете му.

– Може би все пак трябва да маркирам един жест на негодувание по адресна тия броячи, пуснати подире ми...

– Маркирайте го, ако щете. При всички случаи сигурна съм, че Уйлям сам ще вдигне блокадата. Това е напълно в стила му: да прояви доверие, за да спечели доверие.

– Имайте предвид, че една блокада може да се упражнява и с пофини средства от видимите с просто око броячи.

– Боже мой, не ме учете на тия неща. Аз също имам някакво понятие от наблюдение и проследяване. Вярвайте, че всичко ще стане, както ви казвам!

Тя вперва в мене сивозелените си очи, изпълнени с предизвикателна увереност. Аз също я гледам, макар и без такъв апломб. Ние се фиксираме тъй няколко секунди, после жената отмества поглед, угася цигарата в чашата с недопито кафе и като оставя мократа угарка в чинийката, произнася някак уморено:

– Имам чувството, че се съмнявате в думите ми.

– Това учудва ли ви?

– Искрено казано: да – отвръща Грейс със същия уморен тон и отново ме поглежда.

– Излиза, че до тоя момент сте ме смятали за доверчив човек.

– Не за доверчив, а за умен. Нима ви е нужно толкова време, за да схванете, че предложението, което ви правя, добро или лошо, е за вас едничкият възможен изход?

– Не изпадайте в патос – промърморвам, защото секретарката

несъзнателно е повишила леко тона.

И като помълчавам, добавям:

– Всъщност аз ви вярвам.

– Най-последно!

– Единственото, в което се колебая, е дали не можем да изменим малко плана...

– А именно?

– А именно да го изпълним само до половината.

– Не ви разбирам – отвърща Грейс, макар острият поглед, който ми хвърля, да издава, че отлично ме е разбрала.

– Искам да кажа, няма ли да е по-удобно и за двамата ни, ако аз изпълня задачата, която ми възлагате, а вие се въздържите от изпълнението на вашата. Грейс ще продължи да бъде секретарка на Сеймур, Майкъл ще стане помощник на Сеймур и това ще позволи на Грейс и Майкъл да живеят на тоя свят дълги години и може би дори да имат много деца.

Жената ме възнаграждава с още един остър поглед и свива рамене:

– Това е вече ваша работа. Вие сте възрастен човек и можете сам да направите избора си.

– Тъкмо това се опитвам да правя, обаче трябва да ви призная, че никак не е лесно.

Замълчавам, сякаш потъвам наистина в това сложно занятие – правенето на избора. Грейс понечва да стане, но аз слагам доверително ръка върху ръката ѝ и отново заговарям:

– Мисълта ми е, дали Сеймур наистина е наклонен да изпълни шедерите обещания, които ми даде оня ден и които, надявам се, не са убягнали на острия ви слух.

– Ако това е едничкият въпрос, който ви безпокои, можете да си откъхнете – отвърща студено секретарката. – Уилям действително притежава тая демодирана привычка да държи на думата си.

– Тогава, значи, всичко е наред... поне що се отнася до деловата страна.

– А нима за вас съществува и някаква друга страна?

– Кажете, Грейс: ако и вие, и аз останем при Сеймур, ще продължите ли да ме обичате?

– Разбира се – успокоява ме жената с леден глас. – Ще ви обичам точно в същата степен, в която и вие – мене.

Ние отново се гледаме взаимно няколко мига и сега Грейс проявява по-голяма издръжливост в тоя спорт и зеленият поглед не напуска очите

ми дори когато тя заговорва отново:

– Напразно се стараете да ме изпитате, Майкъл. Аз наистина ненавиждам този човек.

Секретарката става внезапно от креслото, но тръгва не към вратата, а към прозореца и се заглежда в унилия пейзаж на предградието, извърнатата гърбом към мене. Едва в тоя миг забелязвам, че пастелносиният костюм отлично подхожда на стройната ѝ фигура и на високо вдигнатата черна коса.

– Вие днес сте по-великолепна отвсякога – произнасям, като на свой ред приближавам към прозореца.

Тя бавно извървя очи, сякаш с труд се откъсва от саждивия изглед или от унилите си мисли.

– Трябва да вървя... Сеймур може би ще има нужда от колата.

– Не, вие наистина сте великолепна и нямате никакъв шанс да се отървете от мене.

– Всъщност Сеймур може да почака половин час – промърморва вместо отговор Грейс, като поглежда часовника си.

Половин час по-късно, додето оправя косите си пред мизерното огледало в алуминиева рамка, жената произнася с безразличен глас:

– Това, мисля, е нашият епилог, нали?

– Откъде такива изводи?

– Защото имам чувството, че от двете решения вие сте избрали третото...

– Самоубийството?

– Именно.

– За да бъда искрен докрай, ще ви кажа, че още нищо не съм избрал – признавам, като ѝ помагам да облече бледосиньото жакетче.

– Не, вие вече сте избрали и това личи съвсем ясно от спокойствието ви – възразява тя и поема чантата си.

Грейс отваря чантата, вади някаква визитна картичка и ми я подава:

– Запазете тази картичка. Напечатаното върху нея е без значение. Обърнете внимание само на ръкописния номер. Ако подозренията ми са верни и ако вие наистина се озовете в безизходица, може да се обадите на тоя номер. Кажете само името си и се явете на адреса, който ще ви дадат, без, разбира се, да мъкнете опашка подире си. И така...

Поемам подадената за сбогом ръка и усещам силното нервно стискане на дългите фини пръсти, сякаш жената иска чрез тях да влее у мене властното си внушение, додето гласът съвсем безучастно произнася:

– Сбогом, Майкъл.

И аз оставам сам в мансардата, където продължава да витае лекото ухане на нейния скъп парфюм.

* * *

Вече е късен следобед, когато сгъвам броя на „Таймс“, поставям го в джоба си, излизам от кафенето и се отправям към Вестерброгаде. Броят на „Таймс“ е купен с надеждата, че няма да ми потрябва. Наложил ли се да го използвам, това ще спаси човека с каскета и синия сак, но ще означава провал на задачата, в която са съсредоточени всичките ми усилия.

И днес съм отблизо следен. Следен съм последователно от четири лица и от три коли, защото към форда и опел-капитена се е присъединил и един ситроен, също черен. Истинско разсипничество на средства, ако се има предвид скромността на моята персона и невинността на заниманията ми, ограничаващи се с киснене по заведенията и шляене из улиците.

Обаче времето за шляене е минало. До седем часа остават точно осемдесет минути и през тия броени минути аз трябва да се освободя от преследвачите си, да осъществя срещата пред „Тиволи“ и да се смеся с множеството, вече чист от всякакъв нелегален материал.

Изтръгването от сподирящите ме нахалници може да се извърши по една дузина различни начини, като се почне от бягството през кухнята на бар „Амбасадор“ и се свърши с аналогична операция пред склада на универсалния магазин „Даелс“. Всички тези начини са грижливо набелязани за всеки случай по време на скитането ми из тоя град, но по различни причини аз съм ги отхвърлил всичките, за да се спра на една значително по-сигурна маневра, внимателно обмислена през последните дни.

Невинните ми занимания на зяпач, ленивата ми бавна походка и пълното ми пренебрежение към броячите не са приспали изцяло тяхната бдителност и все пак доста са я притъпили. Човекът е такова същество, че трудно може да се противи за дълго на инерцията. Затуй, додето се разтакам край витрините на Вестерброгаде, аз установявам със задоволство, че субектът, преследващ ме на една пресечка разстояние, също разделя част от вниманието си между магазините и минувачите от женски пол, уверен, че няма къде да избягам и че едва ли ще се опитам да бягам.

Сред множеството още тъмни в тоя час неонов фирми, окачени перпендикулярно на фасадите, едва-едва се откроява малката скромна

фирмичка, обект на моето внимание:

ХОТЕЛ „НОРДЛАНД“

Стигнал точно под тоя лаконичен надпис, свивам рязко в прохода и се запътвам с максимално ускорени стъпки към дъното му, дето се откроява входът на самия хотел. Авансът, който вземам с бързите си стъпки, надявам се, ще бъде достатъчен, за да постави преследвача в затруднено положение. Във вътрешния двор има два-три магазина, които без друго ще бъдат изследвани от брояча, докато стигне самия хотел, където ще загуби още няколко минути, за да открие начина на бягството ми.

„Нордланд“ е едно от заведенията, достатъчно евтини, за да бъдат винаги претъпкани с туристи, и достатъчно големи, за да може пришелецът да остане незабелязан. В момента, в който влизам в хола, гишетото на ресепцията е обсадено от група току-що пристигнали пътници, прислужникът и момчето на асансьора са заети с багажите, а насядалите в креслата клиенти са погълнати от четене на вестници и консумация на бира. Това ми дава възможност съвсем незабелязано да се отправя към служебния изход и също тъй незабелязано да се озова в задния двор. Един тесен и добре известен ми пасаж между две високи циментови огради извежда на уличката, където се намира временното местожителство на моя автомобилен ветеран. Така че само няколко минути по-късно аз изхвърквам, вече моторизиран, от вратите на гаража, поемам напред с пълна газ, завивам рязко вляво и едва не се сблъскам с „някакъв“ черен форд.

Уви, това не е „някакъв“ форд, а съвсем определен форд и по-точно казано същият, който още от вчера пълзи по петите ми. Дали неприятната среща е резултат на чиста случайност, или на проследяване от голям мащаб, обхващащо и съседните улици, това е въпрос, който в момента е безполезно да обсъждам.

Разминавам се светкавично с форда, като почти качвам волвото върху безлюдния тротоар, продължавам с пределна скорост напред и вписвам в свой аванс миговете, необходими на брояча, за да направи маневра и да ме сподире. Стигнал до ъгъла, поемам в съседната улица, а после завивам в следващата и се отправям към пристанището.

Аз не съм от хората, които живеят с илюзии, и си давам ясна сметка, че с моето жалко волво трудно ще избягам от черната кола, снабдена без друго със специален мотор и поддържаща радиовръзка с останалите коли на проследяването. Но слабостта ми в надбягването е

предварително предвидена също тъй, както е предвидена и възможността за тая нещастна среща, случайна или не, състояла се преди малко с форда. Затова без колебание се насочвам към пристанището и единствената ми грижа е да поддържам въодушевлението на моя ветеран с възможно най-голямата порция газ.

Това, което трябва да се случи, се случва тъкмо преди да изляза на крайбрежната. В дъното на дългата улица, дето се движа, внезапно изскача една черна кола, чийто образ в огледалото ми е достатъчно ясен, за да разпозная нахалния форд. Миг по-късно вече завивам в кея и възползуван от неговата безлюдност, натискам педала докрай. Напред в далечината, над широкия канал, край който летя, сивее огромният подвижен мост. Параходът за Малмьо потегля точно в шест часа и ще бъде до моста в шест и десет, значи, остават ми точно три минути до срещата.

Моторът на волвото бучи напрегнато, сякаш се движи не на трета, а на първа, но стрелката на скоростта трепти върху цифрата сто, а това е крайният предел за възможностите на моя стар ковчег. Вече само няколко десетки метра ме делят от моста, когато в огледалото отново изплува заплашителната муцуна на форда. Размерите на муцуната нарастват с фантастична бързина, защото оня в черната кола вероятно надува с повече от сто и шейсет километра, ала в тоя миг аз нямам време за подобни сметки. Изравнил се с моста, поемам стремглаво по него, като едва успявам да се промъкна под вече спускащата се бариера. В обсега на погледа ми едновременно попадат тъмната грамада на приближаващия отдолу параход и червените греди на втората бариера, бавно спускаща се по средата на моста.

Натискам отново докрай газта, поохлабена при завоя и стремглаво се впускам напред, защото, все едно, друг път освен тоя напред не ми остава. Пред очите ми се мярка човек с тъмна фуражка, размахващ бясно ръце, изскачат прътовете на бариерата, почти изравнени с върха на колата, и някакъв удар с остро стъргане разтърсва покрива на каросерията. Но волвото е успяло да превали оная гибелна черта, дето мостът вече се разделя, и аз, без да намалявам скоростта и без да обръщам внимание на пронизителното свирене, раздаващо се зад гърба ми, продължавам полета, излизам на отсрещния кей и едва когато завивам в първата пряка, съглеждам бегло двете крила на моста, вече вдигнати във въздуха и спрелия на отсрещния кей форд. Между него и мене всъщност има само някакви си двеста метра. Обаче това са двеста метра вода.

Четвърт час по-късно съм до „Тиволи“, но не откъм фасадата, а откъм задната страна на парка. Булевардът откъм фасадата е прекалено

оживен, а оттук нататък една нова случайна среща би означавала за мене пълен провал. Улицата от другата страна е съвсем пуста, нещо напълно обичайно, тъй като тя е оградена само от задните стени на два парка: единият – на Скулптурната галерия и другият – на „Тиволи“. Гарирам колата на предварително избраното място. Това е малка площадка между високи подкастрени храсти, служеща за паркинг на Концертната палата и съвършено пуста, тъй като в този ден и час не са предвидени концерти. Мястото е удобно, защото скрива волвото откъм улицата и защото ми позволява, покатерен върху покрива му, да прескоча спокойно през оградата в съседните храсти, представляващи вече част от природния декор на „Тиволи“. Което и правя.

Тоя ъгъл на парка е съвсем пуст по простата причина, че не предлага никакви атракции. Така че съвсем незабелязано излизам от залесената поляна на покритата с чакъл алея и се отправям към най-близкия павилион. Ето ни отново сред местата за забава и развлечения, където, ако се вярва на Сеймур, хората предимно скучаят. Лично на мене за скука ми се полага точно половин час и аз решавам да го посветя на бога на комара, тъй като споменатият павилион е изпълнен с ротативни машини.

В градината е още светло, но това не може да се каже за вътрешността на заведението и особено за ъгъла, където се настанявам. Гирляндите червени и жълти крушки осветяват по-скоро входа, отколкото самата вътрешност на павилиона и аз, несмущаван от никого, успявам да загубя в уютния полумрак шепата стотинки, предназначени за борба с тоя митичен звяр – сукката.

* * *

Часът е седем и човекът с каскета на сиви карета и самолетната пътническа чанта е изправен на обичайното си място пред входа на „Тиволи“. Приближавам го откъм гърба и когато се изравнявам с него и почти се опирам в хълбока му, запитвам нещо, като показвам плана на Копенхаген, който държи в ръка. На моя въпрос без значение човекът отвръща е някаква фраза също без значение, додето дава вид, че сочи нещо в плана ми.

– Поставих в джеба ви едно пликче и един самолетен билет – промърморвам. – Пликчето препратете веднага, а самолетния ми билет заверете за утре следобед и го оставете в гишето на информацията. Нямам друго за вас.

– Аз също – отвръща оня, като продължава да шари безсмислено с пръст по плана ми.

И ние се разделяме.

Един час по-късно дружелюбно се ръкувам с Уйлям и сядам до масата, която той е заел пред кафенето на Градския площад.

– Вие сте се сдобили с кола, а се движите пеш – забелязва Сеймур, като ми подава цигара.

– Оставих я на стотина метра отгук – обяснявам и запалвам.

Сетне добавям:

– Вашите хора са твърде бързи в докладите си.

– Да, не мога да се оплача.

И понеже келнерът вече е щръкнал над нас, американецът запитва:

– Какво ще пиете?

– Едно банално уиски.

– Защо „банално“? Донесете ни две „Джон Крейби“ от осемгодишното – обръща се Уйлям към сервитьора.

– Осемгодишното ще бъде от същата бутилка, както и другото – забелязвам, когато келнерът се отдалечава. – Само цената, която ще платим, ще бъде различна.

– И самочувствието ни! – добавя Сеймур.

– Моето наистина се нуждае от известно повишаване. Особено подир изтезанията на вашите преследвачи.

– Обичайна рутина – свива рамене Уйлям. – Не допусках, че подобни неща могат да ви впечатляват.

– По принцип не ме впечатляват. Но когато идват лично от вас... от един човек, който ме уверява в пълното си доверие...

– Доверието в нашия занаят, както знаете, се движи в известни граници – напомня събеседникът ми.

И понеже аз не отговарям, продължава:

– Впрочем аз съм ви благодарен, че повдигате този въпрос, защото това ми дава повод да ви уверя, че наблюдението над вас е вече прекратено. Още одева, когато получих последния „доклад“, както сам се изразявате, аз разформировах групата.

– Възстановяване на доверието?

– Не. Установяване на фактите.

– Установяване на фактите ли?

– Именно. Целта на проследяването беше да се провери дали няма да направите опит да се изтръгнете за малко от наблюдението. Вие направихте такъв опит. И лично за мене това е съвсем достатъчно като факт. И дори нямам нужда от добавъчни подробности относно начина, по който сте използвали времето си през последните часове. Ясно,

нали?

Кимам утвърдително и машинално поемам чашата, която появилият се в тоя миг келнер поставя пред мене. Сеймур съвсем определено намеква върху обстоятелството, че аз съм изчезнал, за да получа от някого някакви инструкции. Прочее не е моя работа да го убеждавам, че съм изчезнал не за да получа нещо, а за да предам нещо.

„Джон Крейби“ – от осемгодишното. Може и наистина да е осемгодишно, какво от това? Едва ли ще докарам противника си до фалит с пие на уиски, та дори и то да е стогодишно. По-важното за момента е, че блокадата е вдигната, ако наистина е вдигната.

– Как ви се нрави? – пита любезно американецът, като оставя чашата и отново забучва цигарата в ъгъла на устните си.

– Прилича ми на моето пребиваване в тоя град. На пръв поглед – нищо особено, а всъщност пълно с коварни последици.

– Вие почвате да ме изпреварвате в песимизма – усмихва се Уйлям.
– Нещата съвсем не са тъй мрачни, както ви изглеждат. Дори напротив.

И решил ненадейно да промени разговора, запитва:

– Вие сте си наели и нова квартира?

– Да.

– И доколкото разбрах, още онзи ден сте я показали на Грейс?

– Да. Надявам се, че това не ви дразни.

– Не, разбира се. Ако става дума за Грейс, тя почва да ме дразни най-вече с външността си.

– Тъй ли? На мен пък ми се струва, че външността на Грейс е сега значително по-привлекателна отпреди...

– Вярно. Но именно това ме дразни – прекъсва ме Сеймур. – В един свят, където външността на повечето жени издава самореклама и самопредлагане, аз решително предпочитам сдържаното облекло пред привлекателното.

– Въпрос на вкус...

– Въпрос на разбиране – поправя ме американецът. – Жената е един толкова долнокачествен продукт, че престане ли да изглежда недостъпна, губи всякаква притегателна сила.

– Струва ли си да обръщате вниманието на такава дреболия, като една модна рокля? – подхвърлям примирително.

– Дреболията престава да бъде дреболия, когато е признак на нещо по-съществено. Важна е не роклята, а това, което се крие зад нея.

– Известно е какво може да се крие зад една рокля.

– Да, но в случая освен физиката се крие и един обрат в психиката.

Искрено казано, смятах, че Грейс е по-устойчива на влияния.

– На лоши влияния...

– На влияния, различни от моите – поправя ме наново Сеймур.

Той обръща очи към фасадата на Градския дом, ярко осветена от скрити прожектори и наподобяваща театрален декор на фона на нощта. Аз също отправям поглед натам и може би едва в тоя миг осъзнавам къде точно се намирам и колко призрачно и смътно ми изглежда през последните дни всичко, което ме заобикаля. Всичко освен отделните елементи, пряко необходими за съответните действия.

Островърхата кула на звънарната се издига, масивна и сурова, врязана в черночервеното, мътно от неоновите отблясъци небе, и в главата ми се мярва ненужен и излинял споменът за една по-раншна вечер край тая кула, за бръмчащия над облаците самолет и за унилите думи на Грейс. Грейс, за която и сега говорим, додето мислим за друго.

Впрочем изглежда, че Сеймур поне в момента не мисли за друго. Той отмества очи от Градския дом и като се накланя над масата, ненадейно се обръща към мене с един порив, който съвсем не е в привичките му:

– Знаете ли, Майкъл: имам непрекъснато чувството, че всичко около мен се руши. Протегна ли ръка към нещо, и то се разпада на прах, също както в някакъв кошмар: идеалите, в които си повярвал, любовта, която си усетил, жената, която си възпитал, приятелят, който си срещнал, всичко се разпада на прах... Животът сякаш е един кошмар от привидности, които тутакси се разсейват, щом само ги доближиш...

По леко навъсеното, както винаги, лице на Сеймур наистина е изписана някаква горчивина или болка.

– Зависи как ги доближавате... С какво чувство ги доближавате. От вас се излъчват опасни токове, Уйлям.

– От мене? А с вас не е ли така? Постигнали ли сте вие вярата, любовта, дружбата? Само не ми дръжте лекции, а кажете направо: постигнали ли сте ги?

– И какво от това дали съм ги постигнал, или не съм? Какво може да ви докаже един отделен случай – щастлив или нещастен?

– Не извъртайте. Отговорете направо или замълчете.

– Мисля, че съм постигнал само едно нещо, Уйлям: пътят. Устойчив път който не се руши под нозете ти, от който ясно виждаш целта, по който срещаш само близки хора: едни настигаши, други те задминават... но те са тук, наоколо ти, и не се разсейват, когато ги доближиш.

– Думи... – прекъсва ме Сеймур. – Както винаги: думи... Впрочем

вие ми отговорихте. Вие носите у себе си същата празнота, моята празнота, обаче се боите да я видите и от страх да не я видите я запълвате е думи.

– Нека да приемем, че е така, щом това ви успокоява.

– А вие не разбирате ли, че наистина е така?

– Не. И понеже въпросът ви е от такъв вид; че не струва да се лъжем взаимно, ще ви кажа направо: аз наистина изпитвам моменти на празнота. И нямам никакво желание да ги крия от себе си. Вие знаете отлично, че човек не може да скрие от себе си нещата, които носят болка. Как ще ги скриеш, когато болят? Само че за мен това са инцидентни празноти, болестни състояния, сред един, общо взето, здрав и добре запълнен живот. А при вас, изглежда, е обратното.

Сеймур ме поглежда замислено, ала не казва нищо. Сетне запалва нова цигара и посяга към чашата си.

– Ако думите ви са искрени, вие сте наистина щастлив човек, Майкъл.

– Искате да кажете „глупав“.

– Не искам да кажа точно това, но...

– ...Но почти. Може и да сте прав. Аз наистина нямам нито навика, нито уменията да мисля непрекъснато като вас по всички възможни въпроси на битието.

– Вярно, отвратителен навик – признава съвсем неочаквано американецът.

– Защо? Струва ми се, че на вас тоя навик ви доставя удоволствие.

– Само доколкото ми помага да убивам скуката. Някои от нерви си гризят ноктите, аз пък мисля. Уви, мисленето е нещо значително по-опасно от гризенето на ноктите. И ако то доставяше удоволствие, аз би трябвало да плувам в непрестанно блаженство. Мисленето е винаги анализ, а анализът е дисекция – разсичане, умъртвяване, сиреч разрушаване източника на удоволствие. Ако вие седнете да мислите какви микроорганизми пъплят в тая цигара, каква ферментация и какво гниене се извършва в нея, сигурен съм, че ще престанете да я поднасяте до устните си. Не е ли тъй?

– Предполагам, че при вас е точно тъй. На вас мисленето ви служи не за да разбирате нещата, а за да ги унищожавате. Вашите хирургически операции са призвани не да лекуват, а да умъртвяват. Вие се оплаквате, че държите в ръцете си само трупове, без дори да си давате сметка, че тия трупове са ваше дело. Може би се изразявам малко грубо, обаче...

– Защо? Напротив! – маха великодушно с ръка Сеймур.

А понеже аз млъквам, той забелязва:

– Вие нямате никакъв шанс да ме убедите, Майкъл, и все пак трябва да призная, че приказките ви ми доставят известно удоволствие, може би именно защото са груби и изпълнени с наивна увереност. Това ме освежава, кара ме да подлагам отново на преценка някои истини, до които отдавна съм стигнал и които отдавна са ми омръзнали, Разбира се, горчивите истини ще си останат истини, но за момента вашият наивен оптимизъм наистина ми действава тонизиращо.

– Мерси.

– Не казвам тия неща, за да ви засягам. Чисто и просто ние с вас сме устроени съвсем различно и лично мене това никак не ме дразни. Ще ви кажа дори, че съвсем съзнателно не ви потърсих цели два дни, за да установя за себе си дали ще ми липсват. И установих, че да!

Сеймур прави знак на келнера, обаче онзи само кима, тъй като в момента е зает със сметката на една съседна маса.

– Аз още от самото начало подозирах, че вие се срещате с мен единствено от приятелски чувства – промърморвам.

– Не, не единствено. Никоя от нашите срещи, включително и настоящата, не е резултат само на приятелски чувства и както вероятно сам сте разбрали, аз трудно мога да бъда причислен към сантименталните хора. И все пак това не пречи приятелските чувства, поне от моя страна, да са реален факт.

„Е добре де, и какво от това?“ – позволявам си да възразя, макар и наум. След което произнасям гласно:

– Нямам основание да се съмнявам в думите ви. Обаче това, което преди малко казахте – за границите на доверието в нашия занаят, – според мене важи в същата степен и за границите на приятелството.

– Не отричам – кима Уйлям.

А след туй съвсем без връзка запитва:

– Няма ли да ме поканите да видя новата ви квартира? Или тя е само за дами?

– Стига да желаете. Само че тя е на същото ниво, на което е и колата ми... Нещо съвсем мизерно в сравнение с вашия палат.

– Тогава заповядайте в моя палат. Имам десет стаи, от които осем са ми излишни. Коли също може да имате, колкото щете. Впрочем да оставим засега тия неща.

Последната забележка е предизвикана от появата на келнера. Сеймур му заръчва да донесе две опаковани бутилки „Джон Крейби“ и

въпреки възраженията от моя страна плаща цялата сметка.

– Надявам се, че две бутилки ще ни стигнат. Знаете, че не обичам пиянството, но понякога се напивам като труп, за да го намразя още повече. В тая ваша мансарда има ли лед?

– Вие сте си изработили съвсем погрешна представа за мансардата ми, ако допускате такава възможност.

– Нищо, ще минем и със студена вода. Когато човек е решил да се напие, подробностите остават на заден план.

* * *

– Може би ще е по-добре да вземем моята таратайка, тъй като само аз знам пътя – предлагам, когато излизаме въоръжени с бутилките от кафенето.

– Защо не? Стига да ме доведете обратно в града. Тъкмо ще ме освободите от необходимостта да карам в един момент, когато това ще ми бъде малко трудно.

Извървяваме в мълчание стотината метра до гарираното на булеварда волво. Сеймур хвърля бутилките на задната седалка и се настанява отпред до мене. Потеглям, но едва съм прекосил Градския площад, и американецът ме спира:

– Знаете ли, не би било зле да поканим и Грейс. Една жена никога не пречи на гуляя дори и тая жена да е Грейс.

– Както обичате.

– Ето, гарирайте тук... Ще се обадя от оная кабина...

Настанявам волвото в единственото празно място между редицата коли, спрени до тротоара. Сеймур слиза и се запътва към телефонната кабина. Наблюдавам под лъча на уличната лампа как се вмква в кабината, как набира номера и как подир туй се обръща гърбом към мене, сякаш за да ми попречи да отгатна разговора по движението на устните му. Е да, в нашия занаят доверието си има граници.

Малко по-късно наново потегляме, пресичаме бързо все още оживените и добре осветени улици на центъра и навлизаме в обширния и сложен лабиринт на кварталите, предхождащи „моего“ предградие.

– Надявам се, че Грейс ще успее да се оправи – забелязвам, додето завивам в тясна тъмна улица. – Аз самият още не съм научил добре пътя.

– Ако е за такива неща, Грейс винаги се оправя. Тя може да сбърка пътя само генерално... Оня, вашия Път, с главното П.

Изминавам двеста метра в мрачния каньон, дето сме се озовали, и

завивам в друг каньон. Откак сме тръгнали, не забелязвам да ни следва никаква кола. По всичко изглежда, че поне засега американецът наистина е прекратил блокадата, като лично се е нагърбил с грижите за мене.

– Какво е всъщност мнението ви за Грейс? – запитва ни в клин, ни в ръкав Сеймур.

– Най-ласкаво.

– Не забравяйте, че въпросът ви се задава от мене, а не от Грейс.

– Най-ласкаво – повтарям. – Наистина тя е малко подтисната и не съвсем добре с нервите въпреки външното си спокойствие. Но предполагам, че за една жена е трудно в едно и също време да живее до вас и да бъде добре с нервите.

Сеймур ми хвърля бърз поглед, после се размива с тоя свой внезапен и малко дрезгав смях:

– Какво имате предвид?

– Вашата тиранична натура.

– Ако е това, грешите. Жените обичат най-много тираничните натурри. Причината за женските нерви е обикновено доста по-елементарна, Майкъл. Но какво да се прави: аз отделям на една жена не толкова внимание, колкото тя иска, а колкото заслужава.

Не възразявам, понеже половият въпрос не е силната ми страна, и ние известно време мълчим, додето колата лавира из лабиринта на тесните улички.

– Защо сте се забутали чак в тия предградия? – подхваща отново американецът.

– Защото е по-евтино.

– Всъщност кога наехте новата си квартира, ако не е тайна?

– В събота.

– Значи, в събота все още сте вярвали, че позата ви на скромен стипендиант може да има някакъв смисъл?

И тоя път не считам за нужно да възразя.

– Вашата версия за проучвания в библиотеката всъщност още от самото начало не беше особено убедителна – заговорва отново Сеймур, който очевидно се забавлява да анализира като специалист действията на един свой колега.

И понеже продължавам да мълча, той повтаря, за да ме подразни:

– Признайте, Майкъл, че не беше много убедителна.

– На драго сърце, стига и вие да признаете нещо...

– Какво именно?

– Кога установихте истинската ми самоличност?

– Още при слизането ви от влака – отвърща американецът, без да се замисли.

– Затова и версията ми не ви се е показала убедителна.

– Прав сте – кима Уйлям. – Такъв малшанс може да се случи всекиму.

И след къса пауза добавя:

– Вие едва ли сте подозирали, че тъкмо тоя малшанс ще бъде най-големият шанс в живота ви.

* * *

– Виждате сам, че тук е доста скромно – промърморвам, след като съм щракнал електрическия ключ и съм въвел госта в мансардата.

– И най-вече, доста нечисто – кима Сеймур.

Той вдига нагоре римския си нос и предпазливо вдишва миризмата на мухъл и влага:

– Но най-характерната черта на вашия таван, безспорно е задухата. Тук просто няма въздух.

Приближавам до прозорчето и широко го разтварям.

– Така е малко по-добре – кима гостът, като този път насочва носа си към таванския отвор. – И все пак аз ще си позволя да хвърля сакото.

– Чувствайте се като у дома си!

Сеймур вади от джоба си цигарите и запалката и ги поставя на масата. После съблича сакото и го окачва върху облегалката на един отдавна загубил лака си виенски стол.

В мансардата наистина е доста душно и топлият влажен въздух, който прониква отвън, не изменя съществено положението. Ниски мокри облаци са надвиснали над града, призрачно осветени от мътния му червеникав отблясък.

Свалям на свой ред сакото и се заемам с домакинство, сиреч развивам бутилките и донасям от кухнята чаши и кана с вода, след което сядам срещу госта.

Сеймур си налива два пръста уиски, добавя два пръста вода, отпива предпазливо и с израз на лека погнуса оглежда стаята. Трудно е да се отгатне дали този израз е последица на топлото уиски, или на мизерната обстановка, но така или иначе той доста за дълго се установява върху лицето на американеца.

Всъщност обстановката не е ни по-лоша, ни по-добра от тая на всяка занемарена мансарда: прокъсани избелели тапети, начупен таван, декориран с жълти петна от влага, няколко почти излезли от обращение

мебели, плюс вече споменатият мирис на мухъл.

– Както знаете, Майкъл, аз също съм имал години на мизерия и отлично разбирам, че някои хора са принудени да живеят в подобни дупки. Това, което не мога да разбера, то е защо в тях живеят и хора, които не са принудени да го правят.

– Знаете, аз не обръщам особено внимание на туй, което ме заобикаля. Изобщо отношенията ми към действителността рядко са чисто естетически.

– Тук не става дума за естетика, а за чистоплътност – възразява американецът и отново вдига гнусливо нос.

Подир което той повторно отпива от чашата с очевидна цел за дезинфекция. Впрочем това не е глътка, а съвсем скъперническо сръбване и аз не се въздържам да забележа:

– Много плахо почвате вашето напиване.

– Сдържано! – поправя ме Сеймур. – Аз не съм никога плах, но винаги действувам сдържано, Майкъл. Въпрос на тактика или ако щете, на характер.

Той престава да шари с очи из мансардата и ме поглежда:

– И тъй, какъв беше отговорът?

– Кой отговор?

– Тоя, който получихте днес следобед. Защото вие няма да почнете да ме убеждавате, че сте играли на криеница с моите хора само за да изпробвате мотора на колата си.

Той млъква с очевидното намерение да ми даде думата, обаче аз по-не за момента не мисля да се изказвам.

– Вие сте съобщили още в неделя вечер в София за моето предложение, Майкъл. Това е съвсем понятно и ни е добре известно. А днеска сте получили по тоя въпрос по-нататъшни инструкции. Това също е понятно и също ни е известно. Така че питам ви: какви бяха инструкциите?

В съвсем дружелюбния външно тон на събеседника ми са се появили едва доловими метални нотки.

– Вие фабулирате доста произволно, Уйлям. Не съм получавал никакви инструкции.

– В такъв случай, какъв е вашият собствен отговор на предложението, което ви направих? Отговорете ми ясно и определено с „да“ или „не“.

– Не.

– Значи, инструкциите са били да се въздържите – кима

американецът. – Толкова по-добре. Това ни връща на изходната позиция. Все едно че почваме отначало. Прочее вашето съгласие ще бъде наистина лично ваше съгласие, а не на инстанцията, която е зад гърба ви.

– Вярно. В случай, че има съгласие.

Сеймур не отговаря и поглежда часовника си.

– Грейс нещо се забави – подхвърлям, като също поглеждам часовника си.

– Грейс *трябва* да се забави – произнася гостът ми. – Преди да ми-нем към гуляя и жените, ние имаме да свършим малко работа. Изобщо налага се да поговорим насаме.

– Мисля, че тия дни ние с вас говорихме почти до затъпяване.

– Наистина. И все пак още не сме стигнали до заключението. При това нещата подир днешния следобед се промениха. Тъй че все пак се налага да поговорим.

– Щом се налага... Дано само Грейс да не се забави повече от необходимото.

Моята реплика сякаш връща Сеймур към някаква забравена мисъл и той подхвърля ненадейно:

– Вие ми откъкнахте Грейс, Майкъл...

– По-скоро тя се опита да откъкне мене. Не бих се учудил, ако това е станало по ваше разпореждане. Една невинна инсценировка, също като побоя, когато ми спасихте живота.

– Вие отивате малко далеч в мнителността си – забелязва сухо американецът.

– Вижте, Уилям: вие сте добър техник, но не се опитвайте да ми представяте техниката си за нещо по-различно от гола техника и да разигравате приятелство или ревност. Всичките ви контакти с мен бяха отначало докрай инсценировки – и Дороти, и ония двамата, глухият и плешивият, и случайните срещи, и вечерта у Тейлърви, и разходките, и обедите, и побоя, и любовта на Грейс, и собствените ви дружески чувства...

– Инсценировки съществуваха – потвърждава спокойно Сеймур. – Вие сам знаете, че подобна операция не се провежда без инсценировки. Обаче имаше неща, които произтекоха не от нашия план, а от обстоятелствата и от вас самия. Такъв беше побоят, за който споменавате. И аз рискувам да изпадна в твърде унизително положение, ако почна да ви убеждавам, че съм влязъл в побоя не по силата на една актьорска задача, а на един човешки импулс. Такъв беше, ако щете, и случаят с Дороти, на която наистина бе възложена известна роля, но която самоволно си

позволи да прекрачи отвъд инструкциите или, по-точно, реши да си присвои главната роля и тъкмо затуй, както сам се сещате, бе отстранена от играта. Такъв беше най-сетне и случаят с Грейс. Аз нямах нищо против една ваша дружба с моята секретарка и дотук вие сте напълно прав в предположенията си, само че тоя път и тя, и вие надхвърлихте предначертаното. Вие ми откъгнахте Грейс и това е един удар, който не бих простил никому другиму освен на вас. Не ви задължавам да го вярвате, но аз ви уважавам като противник почти толкова, колкото ви уважавам и като вероятен съюзник и само затова преглъщам някои неща, което съвсем не е в привичките ми.

– Вие ми разрешавате дружбата с Грейс, обаче се дразните от откъмването... Тук навярно има някакъв нюанс – подхвърлям доволен, че мога да отложам още за малко централната тема на разговора.

– Нюансът е съвсем очевиден: вие лесно минахте от познанството към връзката и от връзката към пълната хипноза. Вие разрушихте с един замах създаденото от мене с толкова труд, защото, повярвайте, не е никак лесно да направиш от една жена нещо, което да изглежда по-свястно от една жена...

Той замълчава за малко, после допълва някак примирително:

– Впрочем в края на краищата причината не сте вие, а жената. И ако подхвадох този разговор, то беше само защото искам още веднаж да ви убедя, че отношението ми към вас е не само служебно. И ако искам да ви убедя в това, то не е за да изстискам от вас някоя и друга капка признателност, а за да ви накарам да се отнесете към думите ми с онова доверие, което те наистина заслужават. Вие говорите за инсценирано спасяване на живота ви, но то съвсем не бе инсценирано и е истинска дреболия, сравнено с тая съдбоносна необходимост да ви спасявам отук нататък.

Американецът замълчава, изважда от устата си отдавна угасналата угарка, хвърля я в чинията, която ни служи за пепелник, и пали нова цигара. Сетне се обляга на стола си и ми отправя замисления поглед на своите присвити сиви очи:

– Аз подозирах, че ще се обърнете за инструкции към вашия Център, Майкъл. И бях почти сигурен, че смисълът на инструкцията ще бъде отрицателен. И след всички наши разговори предполагах, че крайният ви отговор, с инструкция или без, ще бъде „не“. И тъкмо затуй аз също се обърнах към моята инстанция. И поисках чисто и просто да ви оставим на мира. Безразлично ми е дали ще го повярвате, или не, обаче поисках да ви оставим на мира. Да ударим гъбата на случая „Коев“ и

точка. За жалост предложението ми не бе прието. Нещо повече, наредено ми бе в случай на необходимост да мина към най-твърдия вариант. Така че ние с вас сега сме пред прага на най-твърдия вариант, макар и съвсем не по моя вина.

– Това е наистина малко странно: амбициозен човек като вас да предложи едно приключване с пълен дефицит – произнасям, без да давам ухо на последната реплика.

– Не „малко“, а много странно. И все пак нещата стоят точно така.

Той отново ме поглежда замислено и казва със сянка на досада:

– Знаете, Майкъл, аз по начало съм противник на практиката да се трошат хора, и то не по морални съображения, а защото е съвсем безполезно. И ми е дотегнало от такива нареждания да троша хора и изобщо от всички тия късогледни вмешателства на началства, които са хванали хемороиди от седене в кабинетите и познават нещата само по сводки и досиета. Но какво да се прави: твърдоглавието на някои мои шефове е почти равностойно на вашето собствено твърдоглавие. Така че, ако не извършите доброволно това, което ви предлагам, ще се наложи да го извършите по принуда.

– Но с какво право вие или вашите шефове си позволявате да се разпореждате с мен?

– С едно-единствено: правото на по-силния.

– Боя се, че ако седнем да спорим кой е по-силен и кой е по-слаб, това ще ни въвлече в една съвсем безплодна дискусия.

– Става дума за по-силния в сегашния момент и при сегашната ситуация – пояснява спокойно Сеймур.

– Не виждам никаква разлика между сегашната ситуация и коя да е друга. Не забравяйте, че при всички възможни ситуации моят институт се грижи за хората си поне толкова, колкото вашият се грижи за вас.

– Не се съмнявам. Само че за института, който имате предвид, вие не сте вече свой човек – отвръща все тъй спокойно Сеймур.

– Започвате да халюцинирате...

– Не се надявайте на туй, че халюцинирам.

Той замълчава, вероятно за да подсили напрежението ми, смачква угарката в чинията и си налива вода от канала. Сетне я изпива на малки глътки и запалва нова цигара – всичко това, за да подсилва напрежението ми.

– Една кална история... Една наистина кална история, такава е вашата история, Майкъл, макар и не по ваша вина. Вие, мисля, сте се озовали тук във връзка с някой си Тодоров?

Издържам въпросителния му поглед, ала не благоволявам да отговоря.

– Всъщност тази кална история започва не с Тодоров, а с онзи кален човек Соколов. Както знаете, Соколов е получил известна сума от Тодоров, за да поеме функциите на информатор. И нашите хора веднага са решили, че Тодоров без друго е някакъв шеф, и са го притиснали по съответния начин. А после стана ясно, че Тодоров не е никакъв шеф и че познава разузнаването толкова, колкото аз – търговията. Но когато една история почне кално, тя докрай върви кално и затъването продължава. Нашите прецениха, че за издирването на Тодоров ще бъде изпратен човек и че с вербуването на този човек ще се реализира целта, която не бе реализирана с вербуването на Тодоров.

– Всичко това ми е известно – кимам.

– Предполагам. Известно ви е навярно и туй, че тъкмо вашият сънародник ви идентифицира още при слизането ви от влака. Не знам обаче дали ви е известно, че той съвсем наскоро ви провали още веднаж.

– Това е вече новина.

– Само една от многото, които ви предстои да чуете. Вие сте изплашили своя познат по време на разговора ви в градината и той се обърна за помощ към нас. Ако позволите една професионална оценка, това е тактическа грешка от ваша страна, Майкъл. Не казвам, че без нея бихте избягнали сегашната ситуация, но все пак това е грешка. Малодушният лесно се плаши, обаче не тъй лесно е да предвидиш ефекта на уплахата. Впрочем нека не се впускаме в общи разсъждения.

Сеймур посяга към бутилката и любезно запитва:

– Искате ли малко уиски?

– Предпочитам вода.

Той понечва да налее на себе си, после се отказва:

– Аз – също. Очевидно и тая вечер няма да излезе нищо от гуляя.

Американецът поема каната и предпазливо налива чашите до една трета, сякаш борави с някакво особено ценно питие. Сетне отпива и подхвърля небрежно:

– Всъщност кога видяхте за последен път Тодоров?

Би трябвало може би да премълча, ала спокойната увереност на този човек почва да ми играе по нервите:

– Прощавайте, Уилям, но макар да ценя вашите ораторски ефекти, предпочитам да ми ги спестите за момента. Ако имате да ми кажете нещо, кажете ми го и не ми задавайте въпроси, чийто отговор ви е добре известен.

– Защо се дразните? – вдига вежди американецът. – Това е само един похват за уточняване на нещата, както и всеки друг. Моят скромнен въпрос има за цел да ви разкрие кардиналното противоречие между вашето убеждение и нашата версия. Вие сте убеден, че сте видели Тодоров само веднаж за пръв и последен път. А нашата версия е, че свижданията ви са били две и че при второто свиждане вие сте ликвидирали Тодоров. Ще се въздържа да уточнявам кой в случая е прав: вие или ние. Важното е, че наличните факти изцяло доказват нашата теза. Тодоров е убит и самоличността на убиеца напълно се покрива със собствената ви самоличност.

– Предполагам, че това е втората новина за тая вечер – произнасям, като се старая да изиграя пълно безучастие.

– Но не и последната.

– А не бихте ли могли да ми кажете къде и как точно съм убил Тодоров, защото аз не съм съвсем в течение...

– Защо не: ликвидирали сте го в квартирата му със същия маузер, с който един ден по-рано сте го заплашвали. Подир което сте поставили пистолета и шперцовете си в чанта, а чантата сте заключили в една касетка на гарата. Само че тия ви действия са станали пред очите на неподозирани от вас свидетели. И на всичко отгоре върху пистолета личат ясно следи от кръвта на Тодоров, съпроводени със собствените ви пръстови отпечатащи.

– Вариантът наистина е твърд – признавам неохотно. – Не допускам, че снощи някой ме е следил...

– Защото сте подценили машабите на проследяването ни. Тук нейде зад тоя дом – Сеймур небрежно посочва към отворения прозорец – се намират някакви бараки и там са били подслонени за всеки случай наши хора.

Американецът ме поглежда със сянка на добре изиграно съчувствие и допълва:

– Това е едно добавъчно лекомислие от ваша страна, Майкъл. Все пак, ако туй може да ви успокои, ще ви кажа, че избягването на тая втора грешка с нищо не би изменило положението ви. При веднаж създадената ситуация ние винаги бихме намерили непоклатими доказателства за извършеното от вас убийство.

– Излишно е да ме убеждавате. Вярвам ви.

– Вън от тия два малки пропуска вие, общо взето, сте оперирали твърде сърчно. И това ми вдъхва надежди за по-нататъшната ни обща работа.

– Обща работа няма да има – възразявам кротко. – Въпреки твърдостта на варианта ви общата работа няма да се състои.

– Не бързайте! – вдига ръка Сеймур. – И не се произнасяйте по един вариант, за който още нямате никакво понятие.

– Значи, има и друго?

– Разбира се. Ние сме едва в началото на приказката. Една наистина страшна приказка, Майкъл. И само от вас зависи дали тя ще си остане страшна приказка, или ще се превърне в страшна реалност.

Той замълчава може би пак с цел да засили напрежението, а може би просто защото изпитва нужда да замени угарката с нова цигара.

– Уликите с пистолета и свидетелите ни дават възможност всеки момент да ви провалим тук, на място. Вие, разбира се, разчитате, както казахте, че вашият институт ще се погрижи за своя човек. Само че както аз на свой ред ви казах, за въпросния институт вие вече не сте свой човек. Относно цялата тая кална история ние сме в постоянна връзка с нашето посолство в София. И последната ни по дата шифрограма гласи: „Тодоров е ликвидиран от Боев. Под заплахата от санкции Боев е готов да отстъпи.“ Налага се да добавя, че шифърът, с който бе изпратено това съобщение, е добре известен на вашия институт. Така че в очите на тоя институт вие сте вече предател, Майкъл. Вие сте във от професията и няма на кого повече да разчитате освен на себе си, нито тук, нито отвъд.

– Не смятате ли, че малко надценявате доверчивостта на хората от института, за който става дума?

– Съвсем не. И в случая ние залагаме не на тяхната доверчивост, а на тяхната недоверчивост. При старите отношения, които са съществували между вас и Тодоров, и при някои особености на собствения ви характер, една саморазправа от ваша страна едва ли би учудила особено шефовете ви. Колкото до останалото... Независимо от безупречната ви репутация, какво чудно, ако един човек, изпаднал в безизходица, приеме едничкия възможен изход?...

Американецът отброява поредната пауза, за да ми остави време за размисъл, а сетне продължава:

– Одеве, ако си спомняте, ви казах, че съм очаквал да се обърнете за инструкции към София и че съм подозирал отрицателния смисъл на тези инструкции. А нима вие не се досещате, защо смисълът е отрицателен? Нима не се запитвате защо вашият Център се отказва от една тъй изгодна възможност да внедри свой човек в нашия институт? Защото тоя „свой“ човек вече не е считан за свой – такъв е единственият логичен отговор, Майкъл.

Разбира се, аз знам по-добре от Сеймур дали съм получавал инструкции, или не, но тая подробност съвсем не намалява неприятното звучене на току-що чутиите новини.

– Вие забравяте – казвам, – че ще започне процес, че тоя процес така или иначе няма да мине за един ден, че следователно ще има доста време, за да се установи контакт между мене и нашите органи, защото този контакт по силата на законите не може да ми бъде отказан, а веднаж установен, нещата без друго ще се изяснят.

– Аз нищо не забравям, Майкъл. Вие сте, които забравяте някои работи. Нима си въобразявате, че ние автоматично и тутакси ще ви предадем на местните власти? Тогава за какво ни е цялата тази операция? Вие ще бъдете предоставен на полицията само ако опитате да ни се изплъзнете или ако бъдете използван докрай и стане нужда да се отървем някак си от вас. В мига, в който се установи контакт между вас и вашите органи, вие вече няма да имате никаква нужда от подобен контакт. Вие ще бъдете свършен човек, Майкъл.

– Подозирам по паузата ви, че се готвите да ми сервирайте още някоя изненада.

– Именно. И то – заключителната. Вие доказахте, че сте силен и неподкупен човек. Признавам, че тия качества ме изпълват с респект. Но след като достатъчно сте се похвалили с тях, дошъл е ред да ги приберете обратно в джоба си. При днешното развитие на техниката силната воля и твърдият характер са толкова надеждни оръжия, колкото бронзовото копие или каменната брадва. Жалки инструменти – като всички други човешки „достоинства“. Практиката го е доказала и вие вероятно знаете нещо по тоя въпрос. Упоритостта е биофизично състояние, което трудно се поддържа, но лесно може да се разруши с помощта на съвременните препарати. Една порция от даден опиат – и вие вече не сте господар на психиката си. Една серия от порции – и вие като робот отговаряте на всички интересувачи ни въпроси. След което са достатъчни още малко усилия, за да бъдете доведен до пълен кретенизъм. А подир това идва ред и на окончателната ви ликвидация, която ще бъде предоставена на местните власти.

– Разбирам – кимам. – Обаче в такъв случай защо си губите времето с целия този разговор, вместо да пристъпите просто към изпълнението на варианта?

– Вие казвате, че разбирате, а нищо не разбирате. Аз искам да дойдете при нас доброволно, не насила.

– Ясно. Вие упражнявате принудата на всички тия заплахи с

едничката цел да ме накарате да дойда при вас доброволно.

Сеймур премълчава и поглежда встрани.

– И с какво да си обясня тази ваша слабост към доброволните действия? С великодушието ви или с желанието да спестите скъпите медикаменти?

Сеймур продължава да гледа встрани. Въпреки отворения прозорец мансардата е изпълнена с тютюнев дим, защото отвън не прониква дори най-малък полъх. Нощният въздух е замрял над покривите влажен и тежък, сякаш притиснат от мокрите тъмни облаци.

– Вашите въпроси може би са уместни от гледна точка на абстрактния морал – заговорва най-сетне американецът. – Но в нашия занаят те са съвсем неуместни, а отправени лично към мене – несправедливи. Още в самото начало ви казах, че моето предложение беше да ви оставим на спокойствие. Аз знам не по-зле от вас, че не от всеки човек става предател, както и не от всеки човек става герой. Обаче какво знам аз и какво знаете вие, е съвсем без значение в случая, тъй като нещата не се решават нито от вас, нито от мене. И понеже те все едно вече са решени, предлагам ви едничкото средство за спасение, с което разполагам. Забравете, ако желаете и ако можете, целия ни днешен разговор и си спомнете само онзи от предишната ни среща: всичките ми предложения, материални и морални, остават в пълна сила. Кажете го най-сетне това ваше „да“, и тутакси ще получите обещаното, и никой от моите шефове няма да знае, че сте го получили подир върховна принуда, и никой няма да иска от вас нещо повече от съвети и мнения по един или друг материал. А материалите вие ще ги имате, дори и най-секретните, защото вече знам, че идвате при нас на своя глава, а не по инструкция от Центъра.

Ето подир заплахите и освежителния душ на обещанията. Един съвсем обичаен вариант на една съвсем обичайна програма. И ако в случая нещо ме изненадва, то не е редуването на угрози и съблазни, а интонацията на искрено участие в излиянията на Сеймур. Този човек е или много амбициозен работник, или голям артист, или наистина загрижен за съдбата ми. А не е чудно, ако и трите тия неща се съдържат по малко в оживлението му.

– Значи, вие сте готов отново да ми обещаете и парите, и всичко останало?

– Не да ви ги обещава, а да ви ги връча тутакси, още тази вечер.

„Не бива в никакъв случай да отказвате!“ – прозвучава нейде отдалеч настойчивият глас на Грейс.

„Гледай си работата“, отвърщам аз мислено на невидимата

настояница, а гласно произнасям:

– И какво от това, че моите приятели ще ме заплуют, нали?

– Няма да ви заплуют – възразява Сеймур. – Ще ви впишат в списъка на героите. В последна сметка вие няма да минете на страната на противника, а ще бъдете ликвидиран.

– Много мило от ваша страна.

– Наистина. Защото ще ви ликвидираме привидно: едно съобщение във вестниците за намерен труп с вашите документи и отличителни белези. Докато самият вие, жив и здрав, ще бъдете в това време вече далеч оттук.

– Светът в наши дни е много малък, за да може човек да се скрие безследно.

– Светът е малък за политиците, които непрестанно се опитват да прекрояват картата му и които го познават само по карта. Но за човек на делото като вас светът е достатъчно голям, за да изчезнете някъде далеч отвъд океана и да започнете нов живот под нова самоличност.

Американецът поглежда часовника си и замълчава, като очевидно чака да чуе най-сетне моето „да“.

– Струва ми се, че навън заваля – забелязвам.

По ламарината на покрива наистина потропват редки тежки капки.

– Нека вали! – свива рамене Сеймур. – В класическите пиеси при ситуации подобни на вашите не вали, а гърми и се разразява буря.

В тъмния правоъгълник на прозореца се проточват дълги ивици дъжд, проблясващи в светлината на лампата. Малко по-късно те се съгъхват в истински порой, ала задухата в мансардата си остава същата.

– Е, какво ще кажете? – подсеща ме американецът.

– Аз вече казах, Уйлям.

Той ме поглежда с леко трепване, сякаш не вярва на ушите си. Сетне се навежда стремително над масата и извиква почти в лицето ми:

– Значи, си подписвате смъртната присъда?

– Е, „смъртната присъда“... Нека не пресилваме нещата...

Сеймур издава нещо средно между въздишка и стенание и изкрещява:

– Да пресилвам нещата ли?... Господи, нима ще се окаже, че това, което съм смятал у вас за характер, не е нищо повече от най-обикновена тъпота? Та не разбирате ли, че оттук нататък вие сте наш затворник и пленник, че не можете да избягате никъде, че нямате възможност да напуснете тая квартира, защото вече от четвърт час насам (той ми показва часовника си) тя е блокирана от моите хора и само при един знак от моя

страна вие ще се озовете в лапите им?

Гледам го смаян, не толкова от тая последна новина, колкото от гневното му лице, изгубило всякакъв помен от самообладание. През цялата тежост на нашата връзка, при всички перипетии на дебненето и на словесните схватки той нито веднаж не бе проявил раздражение спрямо мене, не бе повишил тона, тъй че аз дори бях склонен да мисля, че високите тонове отсъствуват от регистъра му. А ето че сега този невъзмутим човек е повишил тона и е сменил цвета на лицето си. Той просто вика, почервенял и вбесен, вика като някой обикновен тип от улицата, изоставил маската на скептичното спокойствие.

Гледам го и го оставям да се навика, защото какво друго мога да направя. Но той, изглежда, улавя учудването ми и осъзнава, че е изтървал нервите си, затуй млъква, дръпва се назад на стола и прави опит да се овладее. После ми посочва наново часовника си и произнася:

– Давам ви две минути за окончателния отговор, Майкъл! Подир два дни увещания смятам, че две минути ще ви бъдат напълно достатъчни.

Не възразявам, понеже две минути повече или по-малко са без всяко значение. И ние мълчим и гледаме всеки пред себе си, додето дъждът навънка продължава да се лее с леко равно съскане.

– Бих искал да забележа в паузата, че вие ме смаяхте с вашето избухване, Уйлям.

– Моля да ме извините.

– Защо трябва да ви извинявам? Това ми харесва. Вие изведнаж турихте кръст на всички свои пози и на всички свои истини и показахте човешкото у себе си.

– Да, да, за това ще говорим по-късно – откланя разсъжденията ми американецът.

– Вие показахте дори, че имате морал или остатъци от морал, и всъщност вашата експлозия бе експлозия тъкмо на тоя стъпкан морал, който се разбунтува от това, че трябва да станете палач на човека, когото наричате „приятел“.

– Вие отивате прекалено далече в снизхождението си – отвръща Сеймур, като продължава да гледа пред себе си. – Струва ми се, че избугнах просто защото видях задачата ми да се проваля.

Да, той наистина вече напълно се е овладял и очевидно се стеснява от мимолетното си разголване.

– Минаха два пъти по две минути, Майкъл. Чакам да чуя какво ще кажете!

– Какво мога да кажа, освен че комбинацията е безпощадно съставена. Значи, вие отпратихте по телефона на Грейс не покана, а нареждане за действие?

– Не съм се занимавал изобщо с Грейс. Телефонирах на екипа.

– Да, наистина: комбинацията е безпогрешно съставена.

– По необходимост.

– И все пак вие сте допуснали една малка грешка. Една малка неточност от рода на тия, които и аз допускам понякога.

– Каква неточност?

– Става дума за неточния адрес. Жилището, в което се намираме, съвсем не е квартирата, позната на Грейс и на хората ви.

Този човек има опасно бърз рефлекс, но за щастие това ми е известно. Така че в момента, в който той посяга към задния си джоб, аз вече стрелям право в лицето му. Стрелям до три, защото не обичам да се скъпя, особено когато се касае за приятел. Впрочем куршумите не са смъртоносни, нито дори кръвопролитни. Те са заредени само с течен газ, обаче парализиращото им свойство е очевидно. Сеймур вдига неволно ръка към устата си, но тутакси се отпуска, сякаш оборен от дълбок сън, и се свлича от стола. Улавям го навреме, за да му спася едно излишно натъртване. После вадя изпод кушетката предварително приготвеното въже с намерение да придам по-голяма устойчивост на американеца, като го привързва за облегалото. Ала преди още да съм пристъпил към тая спасителна операция, променям решението си. Неудобно е за един спящ човек да седи привързан на стол. При това столът лесно може да се събори и да вдигне излишен шум. Улавям под мишниците заспалия, отмъквам го на кушетката и го привързвам за нея възможно по-здраво. После поставям в устата му една носна кърпа, съвсем чиста, защото Сеймур е гнуслив човек. А след туй грабвам сакото си и напускам тая душна мансарда.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Сънищата, които сънувам тази нощ, са доста мразовити. Но аз се намирам в онова особено състояние, когато по време на съня съвсем ясно съзнаваш, че сънуваш. Затуй, додето се свличам в обятията на дълбоки снежни преспи или се давя в ледените вълни на някаква черна река, аз поддържам героизма си с тая смътна мисъл, че сънувам и че навярно просто съм забравил да затворя прозореца.

По едно време тази мисъл, че съм забравил да затворя прозореца, става тъй настойчива, та се събуждам. В първия миг не мога да си дам сметка нито къде се намира прозорецът, нито къде се намирам аз самият. Озовавам се омотан в някаква мрежа от тъмни и светли ивици, една доста мокра и доста хладна мрежа, в чиито дипли тръпна от студ. Постепенно неясните дипли се конкретизират и застиват на фокус и аз разбирам, че съм легнал сред гъст мокър храсталак, през чиито вейки проникват начупени и хаотични лъчите на слънцето.

„Сега можеш да затвориш спокойно прозореца“, промърморвам, като повдигам скованото си тяло и сядам сред храсталака. Бръквам в джоба на панталона и за своя приятна изненада откривам заедно с кибрита смачкано полупразно пакетче „Кент“. Цигарата, която запалвам, е влажна и горчи, но все пак върши работа като заместител на закуската.

Първото ми хрумване, додето вдишвам порциите горчив дим, е, че трябва да се измъкна от тоя храсталак и да намеря някое по-сигурно и ако е възможно, по-слънчево място, за да дочакам времето, когато ще се отправя на летището, дето на мое разположение се намира завереният вече билет за Будапеща. Втората ми мисъл е, че е глупаво да убивам времето с мечти. Летището днес е затворено. Поне за мене.

Съвсем не е изключено един човек, дори и добре завързан, да измисли начин, за да привлече вниманието на околните, особено ако този човек е Сеймур. А което е още по-вероятно, то е, че екипът от изпечени специалисти, блокирал другата квартира, твърде бързо е разбрал уловката и не е захъсвал да издири истинското място на разигралата се драма. Това са опитни хора, разполагащи с всички помощни средства, включително и тия на местната полиция, така че напразни са надеждите ми за някаква по-дълга отсрочка. Не, летището положително е затворено днес. Поне за мене.

Ставам и опитвам в границите на възможното да оправя костюма

си, доста поизмачкан от търкалянето сред влагата. После прибирам броя на „Таймс“, върху който съм лежал, оглеждам мястото, за да видя не съм ли изгървал нещо, и потеглям. Храсталакът във Феледпарк, дето съм се настанил, е далеч от алеите и доста гъст, но храсталакът на един парк, особено през деня, никога не може да бъде надеждно убежище. Подир нощния дъжд небето се е изяснило и понеже часът приближава девет, има всички шансове градината след малко да бъде пренаселена от бавачки и майки с детски колички.

Прекосявам тревната площ и излизам на пътеката. Преди да предприема каквото и да било, необходимо е да се изясни положението, в което се намирам. А додето се изясни положението, най-удобното за мене място е някой квартал, достатъчно отдалечен от центъра и достатъчно оживен, за да не привличам вниманието.

Подир известно криволичене из смъртно познати и съвсем непознати улички аз се озовавам сред голямото пазарище отвъд Ньорebroгаде. Тук има всички необходими условия за един по-продължителен престой, включително и няколко немного чисти, претъпкани с народ кафенета. Влизам в най-оживеното от тия заведения и изпивам едно горещо кафе, застанал сред навалищата пред тезгяха. Минава ми през ума да платя с една едра банкнота и да се запаса с повече дребни пари. Но додето бъркам към вътрешния джоб, се поколебавам. Когато плащаш едно кафе с петстотин крони, това се, запомня, а днес съвсем не държа да ме запомнят където и да било. Ала преди да променя решението си, ръката ми вече е изминала пътя до джоба и аз стигам до откритието: портфейлът ми липсва. Вадя няколко монети, хвърлям една от тях на тезгяха и излизам.

Докато се движа с множеството край пазарските сергии, наново и съвсем основно преглеждам имуществото си. В джоба, защит откъм вътрешната страна на жилетката, съм поставил по обичая си паспорта и пътните билети. Установявам, че те са на мястото си, но боя се, че оттук нататък тия документи няма да ми свършат много работа. В малкото джобче на самото, дето имам навик да слагам по-дребни банкноти, откривам една сгъната на четири банкнота от петдесет крони и една друга от двамайсет. Дребните пари в джеба на панталона възлизат общо на десет крони. И това е почти всичко, ако не броя носната кърпа, джебното ножче и ключовете от две квартири, вече съвсем недостъпни за мене.

Тънкият светлокафяв портфейл липсва. В него имаше само десет банкноти, обаче десет банкноти по петстотин крони представляват солидна сума. Първото ми хрумване е, че съм го изгървал в храсталака на

Феледпарк. Но това е невъзможно. Мястото бе внимателно прегледано, а цветът на портфейла е такъв, че и без да си напругаш очите, ще го съзреш, ако е паднал на земята. Втората и последна възможност е, че Сеймур ми е задигнал парите от джоба, додето съм взимал каната и чашите от кухнята. „Още една малка грешка от ваша страна, Майкъл!“ – би казал американецът. Грешката е налице. Бях оставил съвсем спокойно сакото си на стола, първо, защото знаех, че в джебовете му не се намира нищо интересно, и, второ, защото при всичките ми резерви към Сеймур, никога не съм го смятал за джебчия. А той ми беше отмъкнал парите. Не заради самите пари, разбира се, а заради надеждата, че портфейлът съдържа нещо, заслужаващо внимание, и че в него най-малкото се намира паспортът ми.

И така, цялото ми имущество възлиза на осемдесет крони, плюс един неудобен за показване паспорт и няколко неизползуваеми пътни билети. Последният ми шанс, при това съвсем проблематичен, е възможността да взема следобед самолета и да се озова надвечер в Будапеща.

Будапеща. Хубав град. Един град, където можеш да прекараш доста приятно, след като си изпълнил някоя трудна мисия. И най-важното – един град без Сеймур.

Додето се движа с навалищата и зяпам разсеяно количките с препарати за пране, кухненски прибори и евтин порцелан, аз си давам временен отдих от напрежението, като мисля за Будапеща. В края на краищата може би американецът просто е блъфирал. Искал е да ме изплаши до такава степен, че да отстъпя. А след като не съм отстъпил, каква полза да изпълнява зловещите си обещания? Уилям може да е всичко, включително и джебчия, но той не е глупак и отлично разбира, че има неща, които не могат да се постигнат нито с монтирани обвинения в убийство, нито с парализиращи волята опиати.

* * *

След като съм обходил три пъти големия пазар надлъж и нашир и след като съм поседял в едно кафене, за да си отпочинат нозете ми, тръгвам по посока на най-близката вестникарска будка, защото за момента това е единичният ми възможен източник на информация. Часът минава дванайсет и обедните вестници трябва да са вече в продажба.

На будката наистина са окачени последните издания на „БТ“ и „Екстрабладет“ и не е нужно да се вирам твърде, за да разбере, че това, от което най-много съм се боял, е свършен факт. Върху първите страници

и на двете издания се мъдри моята снимка, поставена до тая на Тодоров. Изобщо, убиецът и жертвата му. Текстът под снимките е съвсем малък, тъй като информацията продължава на вътрешните страници и аз отминавам, защото за момента не ми е удобно да купувам вестници. Прощавай, Будапеща!

Запътвам се към дюкянчето за работни облекла, което още преди това съм забелязал. Изборът ми пада върху един сивосин дочен комбинезон, украсен с несръчно изписаната, но достатъчно красноречива цифра 50. Не се съмнявам, че при по-енергичен пазарлък с дребното старче тая цифра би могла да стане значително по-скромна. Обаче пазарлъците имат същото неудобство, както и едрите банкноти: запомнят се. Затуй вадя моите петдесет крони и отнасям комбинезона, загънат в кафява хартия.

Прощавам се с оживения свят на покупко-продажната дейност и потъвам в лабиринта от малки улички край Ньорebroгаде. Часът минава два, когато най-сетне се озовавам извън града. Свивам от шосето по едно покрито с трапища и храсталак място. Отвъд храсталака жълтеят калните води на някакъв канал. Наоколо не се вижда жива душа.

Сядам в храстите край водата, развързвам пакета и се заемам със задачата да придам на току-що купената дреха малко по-измачкан и износен вид. После снемam сакото и панталона и обличам комбинезона. Намирам един подходящ по големина камък, завивам го възможно поплътнo с костюма си и го превързвам здраво с вратовръзката и канапа от пакета. Сетне приближавам до брега и хвърлям своя странен вързоп в калните води на канала.

Бих могъл да се излегна в храсталака и да се опитам да поспя, но тръпката на тщеславието не ми дава покой. Да знаеш, че си попаднал във вестника, и да се въздържаш да прочетеш статията, която са ти посветили, това е свръх силите ми. Излизам отново на тясната пътека край шосето и поемам обратния курс.

Петнайсет минути по-късно стигам крайната спирка на автобуса до чертата на най-близкото предградие. Една хлебарница, една бакалница, една сергия за топли кренвирши и което е най-важното, една будка за вестници. Взимам последния брой на „Екстрабладет“ и подавам дребната монета на продавачката, която я прибира, без дори да ме погледне. Надявам се, че и да би ме погледнала, тя едва ли би разпознала в тоя небръснат човек с дочени дрехи убиеца-социолог и сензацията на деня.

Видът на топлите кренвирши и на сандвичите-франзелки върху съседната сергия ме подсеща, че човек не може да живее само с духовна

храна. Кренвиршите са по-апетитни, но сандвичите със салам са по-обемисти и по-евтини. Вземам три сандвича, загърнати в неизбежната кафява хартия, и отново поемам по шосето.

Този път отминавам храсталака до канала, защото решавам, че мястото е прекалено близо до оживеното шосе. Продължавам през осеяния с трапища терен, откъдето вероятно някога са вадили пясък. На около километър по-нататък стигам до стара барака или по-точно до остатъци от барака. Постройката едва се крепи на прогнилите си греди, обаче има безспорни предимства от стратегическа гледна точка. С гърба си тя опира в брега на канала, а от предната част може да се наблюдава цялата околност. Това дава възможност още отдалеч да се забележи появата на човека, комуто би хрумнало да инспектира бараката. В същото време, изкъртените от стената дъски ще ми позволят да се озова за две секунди в канала и да се приютя в някой храсталак. И понеже местността за момента е пустинна, а самият аз нямам бърза работа, излягам се в ниските върби край бараката и разгъвам вестника.

Вероятно по-умно би било да започна не с духовната храна, а със сандвичите, защото прочитането на информацията тутакси ми отнема апетита. „Прочитане“ е може би за случая много голяма дума, тъй като не владее датски. Обаче няколко познати термина, които срещам в репортажа, са напълно достатъчни, за да ми разкрият съдържанието му. Това са термините „убийство“, „гара“, „маузер“, „пристанище“, „волво“ плюс четири собствени и добре познати ми имена – имената на улиците, дето се намират наетите от мене мансарди, фамилията на Тодоров и естествено фамилията на самия убиец.

Снощи, след като бях предоставил кушетката си на многоуважаемия Уйлям Сеймур, аз бях възседнал волвото с намерение да се озова възможно по-далеч от мястото на драмата. Известни съображения ме насочиха към пристанището, дето изоставих колата зад някакви докове за товарни параходи. Колата все едно трябваше да бъде изоставена. А откриването ѝ на това място би могло да внуши на преследвачите подозрението, че съм се измъкнал от града с помощта на някоя гемия.

Вероятно този момент от историята ми се излага в пасажа, дето се срещат думите „пристанище“ и „волво“. Колкото до останалите пасажи, те очевидно преразказват в една или друга форма изработената от американците версия за ликвидирането на Тодоров от Коев.

Две обстоятелства заслужават по-специално внимание в случая. Първо, Сеймур вече е преминал към изпълнение на една от заплахите си. А това ми дава достатъчно основание да вярвам, че той не ще се

подвоуми да изпълни и останалите. Второ, бързината, с която сензационната фалшива новина е намерила място в печата, свидетелствува, че екипът е мобилизирал за действие всички необходими средства и цялата си максимална енергия с оглед да ми попречи да напусна страната.

След известен размисъл обаче аз стигам до утешителния извод, че „всяко зло – за добро“. Това ми връща поне отчасти апетита и ми помага да се справя с единия сандвич. Публикуването на съобщението в печата ще позволи на Центъра да узнае още днес положението, в което съм изпаднал, и да вземе съответни мерки. Следователно идущия вторник човекът със самолетната чанта пред „Тиволи“ ще ми връчи спасението под формата на фалшив паспорт или на някакъв канал за безопасно измъкване от Дания. Задачата е да оцелея до следващия вторник. И то да оцелея на свобода.

Главното условие, за да оцелея, е да се мяркам възможно по-рядко из града. Копенхаген е наистина голям град, с близо милион и половина население, но той има и голяма полиция, без да говорим за хората на Сеймур. Ако съдя по поместената във вестника моя снимка, която ми е съвсем непозната, аз съм сниман неведнаж тайно през последните дни и службите, натоварени с издирването ми, вероятно разполагат с богат визуален материал за изучаване особеностите на моята фигура, стойка, вървеж, физиономия. При това тия служби знаят отлично, че първата работа на човек, изпаднал в моето положение, е да смени външността си, така че един дочен комбинезон трудно би могъл да предотврати идентификацията.

Разбира се, фактът, че някакъв незначителен чужденец е ликвидирал друг незначителен чужденец, може да е добре дошъл за журналистите при липса на по-важни новини, но едва ли ще вдигне в тревога датската полиция. И все пак, първите дни поне, гарите, летищата и пристанищните кейове вероятно ще бъдат грижливо наблюдавани и в отделните квартали на Копенхаген, включително и в предградията, местните власти ще извършат обичайните издирвания. А сетне и злодеят Коев ще отmine по реда си в забравата, като толкова други. Ала преди да стане това, добре е да избягвам излишните движения.

Додето обмислям тия неща, излегнат в ниския върбалак, почвам да съжалявам, че не съм използвал разходката до автобусната спирка, за да се снабдя с повече припаси и да си осигуря един по-продължителен престой в бараката. Хубаво е все пак, че разполагам с още два сандвича. Два сандвича са напълно достатъчни, за да накарам тук до утре вечер. А после – ще видим.

* * *

Целият следващ ден минава в размисъл и в дрямка под приспивния тропот на дъжда и сънната упойка на влагата. Топлото слънце – тая аномалия за тукашния пейзаж – най-сетне е отстъпило място на някои по-обичайни, но не твърде приятни атмосферни явления. Вятърът, свободен от всякакви, естествени и изкуствени прегради, мъкне по небето черни като дим облаци и мете потъмнялата от влага равнина, додето полегатият дъжд плющи по разкаляната пръст, по разрошения върбалак и кипналите жълти води на канала.

Що се отнася специално до дъжда, би могло да се добави, че той намира широко поле за действие и в скромното ми убежище. Водата тече от безбройните пролуки на покрива, а вятърът духа през безбройните цепнатини на стените и изобщо тия две стихии безцеремонно се срещат и здрависват върху моя гръб.

С помощта на една ръждива тенекия и на две изгнили дъски успявам да си осигуря известна сушина в единия ъгъл на бараката. Малко по-големи трудности ми създава студът. Понеже не слушам радио, не знам с колко градуса е спаднала температурата, обаче ако съдя по зъзнето на собственото си тяло, тя се е сринала далеч под нулата. Избягвам мисълта за топлия пуловер, изоставен в куфара, тъй като тоя род мисли само усилват тръпките. Вместо това вниманието ми се насочва към броя на „Екстрабладет“. Набирам смелост, смъквам дочения комбинезон и методично се увивам в многобройните листи на вестника. Сетне отново обличам комбинезона и подир няколко минути с доволство установявам, че по тялото ми почва да се разлива приятна топлина. Тоя номер с вестника съм го научил от Любо Ангелов преди доста години през една студена есенна нощ в Пирин, когато нозете ми бяха премръзнали от газене в ледения поток.

Изяждам предпоследния сандвич. Изсърналата франзелка заедно с топлината, получена от „Екстрабладет“ оказват такова магично въздействие на организма ми, че аз въпреки дъжда и вятъра потъвам в спокойна дрямка. Но дрямката е спокойна само до мига, в който се озовавам пред кабинета на генерала.

Вратата на кабинета кой знае защо е открената. Навярно секретарката е забравила да я затвори. Така или иначе вратата е открената и аз чувам, че шефът ми разговаря с Борислав:

– Трябваше да изпратим в Копенхаген теб, а не Боев. Боев имаше стари сметки с Тодоров и се възползува от случая да ги разчисти.

– По кой начин? – пита Борислав, тъй като, изглежда, не е в течение.

– По най-простия... – отвръща генералът.

– Е, ликвидирал е един мръсник – опитва се да ме оправдае Борислав.

– Мръсник или не, обаче оперативният работник няма право на своеволни действия – забелязва сухо генералът. – За своеволните действия се плаща. И Боев също ще си плати по сметката.

– Но ние трябва да го спасим! – възкликва приятелят ми, забравил служебния тон.

– Ще направим каквото можем – заявява генералът. – А дали ще го спасим... Аз не съм всемогъщ...

В този миг двамата излизат от кабинета.

– А, ето те и тебе!... – промърморва без особено учудване шефът, като ме забелязва.

След което произнася с явен укор:

– Боев, Боев...

– Аз не съм убил Тодоров – бързам да възразя.

– Не става дума за Тодоров, а за други неща. Малките камъчета прекатурват колата, Боев!

– Ако не бяха надушили чантата на гарата, те щяха да поставят улики в хотелската стая, в мансардата или където и да било другаде – искам да кажа аз, ала ненадейно съзнавам, че съм загубил гласа си и не мога да произнеса нито дума.

„Ще говоря, макар и безгласно – казвам си. – Генералът е наблюдателен човек и ще разбере смисъла по движението на устните ми.“

Обаче генералът дори не обръща внимание на мъчителното движение на устните ми и наново запитва с укор:

– А защо съблече сакото си? Беше ти горещо, нали? Да, жегата е наистина неприятно нещо. Само че има и по-неприятни неща от нея.

„Не съм допускар, че Сеймур е джебчия“, опитвам се наново да произнеса, ала от устата ми и тоя път не излиза никакъв звук.

– Малките камъчета, Боев, малките камъчета! – промърморва недоволно шефът.

И сетне добавя замислено:

– Ще видим сега как ще те спасяваме.

– Но аз съм вече тук! – изкрещявам с пълна сила, като съзнавам, че от гърлото ми излиза само някакво почти непонятно хъркане. – Въпросът е само да се легализира идването ми!

– Да, ама как ще го легализираме? – възразява генералът, отгатнал най-сетне думите ми. – Ти си вече датски поданик!

Последната фраза предизвиква у мен такова сепване, че се събуждам и отворил очи, известно време гледам безсмислено тъмните гнили дъски над главата си. Навън дъждът плющи с равен шум, а вятърът през пролуките ту свисти, ту заглъхва, сякаш си поема дъх.

Мисълта, че не съм никакъв датски поданик, отчасти разведрява главата ми, но не съумява да прогони оттам една друга мисъл, която вече втори ден ме гнети. Нищо чудно, ако в Центъра са повярвали на версията, че съм ликвидирал Тодоров. Отношенията ми с Тодоров без съмнение са известни на генерала, както са известни и две-три мои своеволия в миналото, свързани с нещастно стечение на обстоятелствата. Тъй че нищо чудно, ако повярват, че съм решил да си разчистя сметките с Тодоров. Това, разбира се, няма да ги разколебае в акцията по спасяването ми и все пак неприятно е да те подозират в престъпление, което не си извършил.

Всъщност аз се запознах с Тодоров чрез Маргарита. А Маргарита...

Притварям очи, сякаш за да си спомня по-ясно оня ден, в който за пръв път я бях видял. Това беше един есенен ден, дъждовен и кален както сегашния, и аз бях се отбил в Столичното управление, за да се видя с мой колега от миналото.

Когато влязох при секретарката на колегата, тя не беше в стаята си. Седнах да я почакам и преди да взема едно от старите списания на масичката, погледнах към момичето, изправено до прозореца и вероятно извикано тук по някакво следствие.

Девојката бе извърната към стъклото и аз не можех да видя лицето ѝ, така че отново посегнах към списанията, защото едно старо списание е все пак по-интересно от един женски гръб, загърнат в шлифер. В този момент забелязах, че раменете на момичето леко потреперват. Станах и приближих до прозореца.

– Защо плачете? Какво се е случило?

При тая проява на внимание девојката вместо отговор се разплака още по-силно. Замълчах и запалих цигара в очакване да мине кризата. Лицето на непознатата бе доста подпухнало, доколкото можех да го разгледам през движенията на кърпичката, която бършеше сълзите. Нослето бе леко зачервено, а очите изобщо не се виждаха под мокрите клепащи. Искам да кажа, че ако обърнах внимание на момичето, то съвсем не бе зарад някаква несъществуваща в момента хубост. Но в това лице имаше нещо измъчено и детински безпомощно и девојката въпреки

едрия си ръст ми напомняше кой знае защо на малко момиченце, което плаче, понеже са го набили или изпъдили от училище.

Кризата бе почнала да се уталожва и аз вече очаквах да чуя през пазиците на хълцанията някаква сърцераздирателна история, когато от кабинета на шефа излезе секретарката и щом ме зърна, извика:

– А, другарю Боев! Началникът тъкмо питаше за вас. Заповядайте!

Влязох и подир неизбежните: „Къде изчезна бе, Боев?“ и „Какво ново?“ – полюбопитствувах:

– Коя е тая плачеща девица навън?

– „Девица“ ли? – свъси вежди приятелят ми. – Тя е толкова девица, колкото аз съм дядо Мраз.

– Е, за един път можеш да станеш и дядо Мраз. Недей притиска твърде момичето.

– А бе ти що си не гледаш службата, ами се бъркаш, дето не ти е работа? – извика началникът с престорена строгост.

После натисна звънеца и нареди на влязлата секретарка:

– Нека дойде гражданката.

А на мене подхвърли:

– Сега ще я видиш що за девица е.

Момичето влезе и по разстроеното му лице можеше да се прочете две трети страх и една трета надежда. Страхът се дължеше на присъствието на началника, а надеждата – на моето присъствие.

– Маргарита Денева... – произнесе със сух служебен глас приятелят ми и аз за пръв път чух това име.

– Да – прошепна девойката със същата беззвучност, с която аз разговарям в кошмарите си.

– Въпреки предупреждението ми вие сте направили писмените си показания не за да изложите фактите, а за да ги прикриете.

Непознатата мълчеше, навела очи.

– Тя направо икономисва фактите – подхвърли началникът за мое сведение.

– Срамува се момичето – позволих си да забележа.

И като се обърнах към „гражданката“, произнесох възможно по-меко:

– Вижте, Маргарита: през главата на другаря началник са минали толкова неща, че няма да го смаете с разкритията си. Още повече разкритията, които ще направите, предварително са му известни. Това – едно. Другото е, че ние викаме тук хората не за да ги натикаме в батака, а за да ги измъкнем от батака, в който сами са хлътнали. Само че за да ви

помогнем, и вие трябва да ни помогнете. А най-добре ще ни помогнете, като разкажете всичко.

– Седнете и разказвайте. И, моля, без извъртания – нареди приятелят ми, малко недоволен от моя прекалено добродушен тон.

Девојката седна на стола от другата страна на бюрото, произнесе половин фраза, разплака се, съумя да потисне плача си и след къса пауза отново започна фразата.

Историята, която чувах, не беше нито прекалено ужасна, нито съвсем безобидна. Една доста банална в общи линии история, за да бъде подробно излагана. Връзки на няколко момичета с чужденци. Епизоди от заведения и квартири, свързани с веселби и дребни подаръци. Маргарита не бе между тия момичета, но поради познанството си с едно от тях на два пъти беше попадала в интернационалната компания и прекарвала до късно през нощта на еди-кой си адрес.

– Само два пъти бях – потвърди „гражданката“.

– Защото осуетихме третата сбирка – уточни началникът.

– Няваше нищо друго освен музика и танци...

– Знаем как свършват тия танци – забеляза навъсено шефът.

Подтиквана с неизбежните делови реплики, девојката постепенно призна всички подробности, които имаше да признае, включително флирта с един от чужденците и полученото от същото лице шишенце „Ланком“.

– Не са хубави тия работи – промърморих, когато разкажат свърши. – Добре, че не сте хлътнали по-сериозно.

И като улових недоволния поглед на началника, тутакси опитах да прикрия педагогическия си гаф:

– Макар че както е почнало...

– Е, да, началото е винаги по-невинно от края – прекъсна ме приятелят. – Само че не се ли сепнеш в началото, краят става неизбежен.

– Няма да дойдем дотам! – заявих оптимистично. – Нали, Маргарита?

– Да – каза едва чуто тя, без да вдига очи.

Началникът отпрати момичето и ние двамата минахме на друга тема.

Половин час по-късно излязох от управлението. Маргарита ме очакваше, застанала под стряхата, за да не я мокри дъждът.

– Искам да ви благодаря... – почна тя, като се изравни с мене.

– Не ми благодарете, а минете към действие – рекох аз малко по-сухо от необходимото, като продължавах да крача по мокрия тротоар. –

Първо, оправете си положението в университета. Второ, престанете да мислите за брак с чужденец, пък ако питате мене, и за брак с българин. Някои момичета, докато търсят брак, така се объркват в най-различни връзки, че съвсем забравят какво всъщност са тръгнали да търсят. Бракът и да го търсите, и да не го търсите, няма да ви се размине.

– Всичко това съм го решила вече – произнесе полугласно Маргарита. – От днес почвам да уча и няма да мисля за нищо друго.

– Чудесно – казах. – Гледайте само да не охладяят добрите ви намерения.

– Когато почнат да охладяват, ще се сещам за вас.

– Защо за мене? Сещайте се за себе си и за това, което ви чака в живота.

– Човек по-лесно прави трудните неща, когато... когато ги прави за друг човек... – отвърна някак неловко момичето. – Аз нямам близки хора... Вие, разбира се, също не сте ми близък... но понеже нямам близки хора, ще се сещам за вас и за добротата, която проявихте – изобщо...

Изобщо тя насмалко не се разплака отново. И може би за благодарност, че все пак не се разплака, аз направих нещо, което съвсем не мислех да правя, и по-точно заведох я да обядваме заедно и така почна нашата дружба.

Всъщност Маргарита се оказа стегнат човек и още на първата сесия навакса закъснелите изпити и нямаше никакъв вкус към гуляите и нощните приключения и бе напълно доволна да ограничи насладите от живота в баналните рамки на едно кино или на една разходка. Когато по-добре я опознах, нейното хлътване в чуждестранната компания ми се стори като съвсем случайно произшествие, чието обяснение следваше да се търси единствено в изкушението за малко разнообразие и за евентуален брак. Защото, макар да бе стегнат човек и да следваше френска филология, тя беше от тоя тип жени, които и атомна физика да следват, пак поставят на първо място брака.

Отпърво аз, разбира се, не мислех да се женя, но впоследствие станал тъй, че промених намеренията си и може би действително щях да се ожена, ако междувременно Маргарита не бе променила своите. Изобщо старата история за оня, дето толкова дълго се колебал дали да си поръча свинско със зеле, че когато най-после го поръчал, то се било свършило.

* * *

През цялата седмица дъждът вали с променлива сила и почти без прекъсване, а вятърът свири над подгизналата от влага равнина. Това е

колкото неприятно, толкова и полезно. В такова време едва ли някой ще се залута из калните терени, сред чиито трапища се е сгушила моята прогнила барака.

За последните четири дни аз всичко на всичко два пъти се решавам да приближа чертата на предградието, за да си взема хляб и малко колбаси. То се знае, и двата пъти не пропускам да купя вестник. Първия път установявам, че съобщението по мой адрес се е стопило до дребна информация от десетина реда, свита сред криминалната хроника на пета страница. Втория път не откривам нито думица, свързана с издирването на убиеца Коев. Нещата явно следват обичайния си ход. Славата ми на убиец е вече помръкнала и е на път да заглъхне окончателно. Освен ако мълчанието в случая не е само измамна видимост.

И ето най-сетне наново е вторник.

Додето закусвам с последния къшей хляб и последния резен долнокачествен салам, аз грижливо обмислям как да се добера възможно безопасно до входа на „Тиволи“ в уречения час. Решавам да се откажа от иначе удобното пътуване с автобус. Неудобството при автобусите е, че се движат из най-големите артерии и че спират твърде често по тия артерии. По-добре е да измина съответните няколко километра пеша, като избирам страничните улици. Ще тръгна чак в пет часа, за да не става нужда да чакам в града и да се мяркам из центъра по-дълго от необходимото.

Комбинезонът ми, вече без преднамерени усилия, е добил изгледа на една захабена от дълго носене дреха. Брадясването е почнало да се превръща в брада. Недождането, надявам се, също е дало своя принос в изменението на външността ми. Ако не ме сполети някоя ненадейна злополука, имам всички шансове да мина за един от многото италиански или югославски пришелци, прехранващи се с физически труд в тоя град, където местните жители мразят тежката работа.

Малко преди пет часа събличам комбинезона и се освобождавам от съгриващите компреси на вестникарската хартия. После наново го обличам с надеждата, че ходенето ще ме сгрее, и поемам под дъжда към шосето.

Два часа по-късно аз съм вече на Вестерброгаде. Това е времето, когато за добро или зло улицата е най-оживена. Движа се в ритъма на тълпата, като се стремя да се придържам по-близо до стените на сградите и да пазя лицето си от сиянието на вече блесналите неоновии реклами. Подир една седмица самота в бараката сред извънградските трапища имам чувството, че ненадейно съм попаднал в някакъв нереален свят.

Един свят, дето нищо не е станало, след като толкова неща са станали с мене самия, един свят във времето и пространството, където луксозните коли все тъй летят и се разминават, жените все така разнасят телата си, загърнати в елегантна опаковка, а магазините примамват минавачите с разноцветните безшумни взривове на своите неони.

„Вторник – лош ден – мисля разсеяно, додето се промъквам край стените. – Кой ли го измисли това правило? За тебе лош, а за мене – добър. Дори възможно най-добрият“.

Числото седем също се ползува със славата на лошо число, но аз и тук съм готов да поспоря, тъй като в седем часа вече почва да се мръква и началото на смътната здрачевина е за мене единственото прикритие сред тая оживена улица.

И тъй, часът е точно седем, когато стигам до входа на „Тиволи“ и поглеждам бегло към мястото, дето трябва да съзря човека с каскета и самолетната чанта. Но човека го няма, ни там, ни наоколо.

„Навярно нещо се е позабавил – казвам си, като отминавам към Градския площад. – Непредвидени неща се случват дори и на хората, изпълняващи ролята на пощенски кутии.“

Наближавам кафенето, дето седях за последен път с американеца, и правя кръгом. Отново стигам входа на „Тиволи“, но човекът и този път не се вижда нийде.

Часът е седем и десет. Глупаво е да упорствувам повече, защото пощенската кутия или ще бъде тук точно в седем, или изобщо няма да бъде. И все пак аз правя за всеки случай още два тура, преди да се реша да напусна булеварда и да поема отново по слабо осветените странични улици назад към гнилата барака и самотата, там далеч в мрачните на извънградската пустош.

„Какво да се прави – казвам си успокоително. – Имал съм и по-тежки случаи. Такива са рисковете на професията.“

Но в същия миг в ушите ми прозвучава един познат и малко дрезгав глас:

„Вие вече не сте от професията, Майкъл, вие сте предател за своите. Вие сте във времето и няма на кого повече да разчитате нито тук, нито отвъд.“

* * *

Макар да съм порядъчно недоверчив, аз съм очаквал този вторник с такова доверие, та даже не съм обсъдил какво ще правя отсега нататък, ако вторникът се окаже наистина лош ден.

Мисълта за „отсега нататък“ ме връхлита едва когато спирам в някаква квартална уличка да купя нещо за ядене. До тоя миг не съм обръщал особено внимание на факта, че в джоба ми остават само четири крони, защото за какво са ми притрябвали крони, щом съм доживял до вторник. Купувам две хлебчета по کرونا и половина и паричните ми резерви намаляват до няколко бронзови стотинки, с които не може да се купи нищо.

Излизам от дюкяна и първият ми порив е да отчупя малко от едното хлебче, тъй като през целия ден не съм хапнал ни залък, ако не броим оскъдната закуска. Обаче аз вече съм излязъл от вцепенението на първоначалната покруска и разсъдъкът ми отново е на мястото си. „За днес ядене не се предвижда! – съобщавам сухо на онова лекомислено и вироглаво същество, което всички носим у себе си. – Храната трябва да стигне поне за два дни, така че консумацията ще почне от утре.“

„И какво, като стигне за два дни? – обажда се капризното същество у мене. – И как ще изкараш останалите пет дни до вторник вечер? И изобщо кое те кара да мислиш, че следващият вторник вечер ще бъде по-различен от сегашния?“

Всъщност именно това е възловият въпрос, а не тоя за храната. Човек може да изкара няколко дни и без храна, но какво го чака подир тия няколко дни?

Когато стигам до бърлогата си, часът е девет. Часът, в който хората, след като са приключили вечерята, сядат пред телевизорите, за да се насладят сред домашния уют на поредната кървава драма в ковбойски или криминален вариант. Тъмнината на бараката, глухият тропот на дъжда и воплите на вятъра ми се струват тягостни до непоносимост сега, в депресията на разочарованието. Ала депресията трябва да се прати по дяволите, защото положението не ми позволява да се отдавам на подобен лукс. Смъквам комбинезона и отново увивам снагата си в смачканите вестници, пхнати под една дъска. После се обличам и се свивам в тъгла. В далечината, през зеещия отвор на бараката се движат в неравни интервали фаровете на колите по шосето. Това е моята телевизия. Колкото да знам, че светът наоколо още съществува, отвъд самотията на тоя пустинен терен.

Предстои ми, значи, още една седмица чакане... И какво от туй? Като кажеш „дяла една седмица“ – това звучи много. Но ако кажеш „само една седмица“ – това звучи малко. Човек винаги може да изтърпи една седмица. А междувременно нещата някак ще се изяснят и навярно ще се оправят. Ако на оня с каскета му се е случило нещо днес, той ще се

яви следващия път. Ако по една или друга причина са го сменили, тогава ще се яви заместникът му. Ако нашите чакат да отшуми сензацията, тя ще бъде вече отшумяла. А ако са се хванали на лъжата... Обаче дори да са се хванали, те ще проверят... Те не могат да не проверят и проверката не може да трае до безкрайност...

Да се хванат на лъжата ли? Но на коя лъжа? На тая, че си убил Тодоров? Или на тая, че си станал предател?

* * *

Срядата и четвъртъкът минават как да е, с малко хляб и с много мислене. Съвсем безполезно мислене по безвъзвратно отминали работи. Ала аз продължавам да прехвърлям в главата си тия работи, защото нямам друг начин да убивам времето. И защото, докато ги прехвърлям, имам чувството, че съм се изправил на отчет пред генерала, че съм отново при своите, макар и мислено, макар и за да бъде порицан. Да бъдеш порицаван от своите е далеч за предпочитане пред това, да бъдеш далеч от своите, да бъдеш сам, запратен в една гнила барака накрай света.

Затуй аз си представям, че не съм в бараката, а в кабинета на генерала и че там освен генерала се намира един опасен опонент – бившият ми шеф – и един добър съюзник – приятелят ми Борислав.

Всъщност и бившият ми шеф е мой приятел, само че е противник на известни мои похвати, които обича да окачествява като „склонност към авантюризм“. Колкото до Борислав, той обикновено се оказва съюзник, защото сам в практиката си не е чужд на тия похвати.

И тъй, ние тримата седим в тъмнозелените кресла край тъмнозеления фикус, додето генералът ни наблюдава от бюрото, решил по обичая си да даде възможност на всеки да се изкаже. И понеже действието се развива изцяло в главата ми и режисурата е изцяло в мои ръце, аз не само си позволявам да се изкажа пръв, ами използвам и възможността да бъда по-обтоен от необходимото. Подир което, ща не ща, трябва да отстъпя думата на бившия си шеф:

– Докладът на Боев бе твърде изчерпателен, но доста оскъден, що се отнася до разбора и оценката. Аз никъде не усетих той да си поставя въпроса: „Къде сгреших?“ А щом си хлътнал, значи, ясно е, че си сгрешил, и съвсем неуместно е да оправдаваш всичко с обективните условия, колкото и неблагоприятни да са били те...

Уводът е достатъчно красноречив, за да отгатна предстоящата плекдоария, обаче бившият ми шеф има обичая добре да укрепи позицията

си, преди да мине в атака. Затова забелязва:

– Всъщност аз не разбрах какво точно е мнението на другаря Боев относно истинските подбуди на опериращите срещу него лица и изобщо относно степента на личен елемент в техните съображения и действия. Така че, ако обича, нека се върне за малко на тоя въпрос.

– Въпросът е доста сложен – казвам – и аз все още не съм в състояние да дам точен отговор. Те и тримата ме заблуждаваха и уплитаха не само с лъжите, но и с истините си – с личните си съдби и взаимни неприязън, с илюзиите и незадоволените си амбиции. Доколко Дороти искаше да ме има за временен партньор и да обере чрез мене Сеймур, доколко Грейс целеше наистина да му отмъсти, като покаже, че тя ме е отвлякла, а не той, доколко самият Сеймур искаше да ме спечели за приятел и спътник – това е трудно да се установи точно и, струва ми се, не е от особено практическо значение. Важното е, че при всички възможни положения амбициите на всеки от тройката се опираха върху една и съща изкупителна жертва и тази изкупителна жертва бях аз.

– Ясно – кима бившият ми шеф. – От оценката, която даваш, личи, че тройката наистина е успяла да те уплете в лъжите си до такава степен, та и сега все още не си в състояние да се справиш в тях. Казваш „без практическо значение“, така ли? А защо „без практическо значение“? Ами че ако между тия хора съществуваха реални противоречия, те трябваше да бъдат използвани и задълбочени още от самото начало с цел да се облекчат по-нататъшните ти действия. Ти не си направил това. И си постъпил правилно, макар и без да знаеш сам защо. Ти си виждал нещата значително по-сложни, отколкото са били в действителност, но за щастие не си се съобразил с тая въображаема сложност. А всъщност как се очертава ситуацията в едри линии? Една фронтална атака на Сеймур с оглед да подготви и реализира вербовката на Боев. И понеже американецът допуска, че Боев може да се отклони от изкушенията и съблазните, той му осигурява два илюзорни изхода за бягство: Дороти – в Швеция, и Грейс – в неизвестна посока С други думи, в случай, че Боев реши да избяга от Сеймур, в края на краищата ще попадне пак при него. Това е цялата схема – елементарна и проста, ако се абстрахираме от привидностите на лични чувства и страсти, създадени с цел да объркат нашия човек.

– Дори и така да е, Боев е съумял да се предпази както от фронталната атака, така и от двата фалшиви изхода – не се стърпява да се обади Борислав.

– Вярно – потвърждава спокойно бившият ми шеф. – Боев успява

да се отклони и от трите предложени му капана, обаче хлътва в четвъртия: капана „Тодоров“.

– Е, как няма да хлътне, когато тъкмо за туй го пращаме: да влезе в контакт с Тодоров. Това е коронният номер в тактиката на американеца: зарежда клопката там, дето нашият сто на сто ще влезе.

– Бориславе, ти после ще се изкажеш – забелязва кротко генералът.

– Защо, нека възразява! – произнася великодушно бившият ми шеф. – Това ми дава възможност да оборя още отсега възраженията му: излиза, че задачата на Боев предварително е била обречена на неуспех, че, с други думи, ние сме го изпратили на сигурен провал...

Понечвам да възразя нещо и опонентът ми млъква с явното намерение да ми предостави думата, обаче аз в последния момент се отказвам да я взема и той продължава:

– Осигуряването на срещата с Тодоров и голяма част от самата среща са реализирани успешно. Това е и най-сериозният плюс в действията на Боев. Но тъкмо при тоя плюс ние се сблъскваме с минуса. И няма какво да изпадаме във фатализъм и да се чудим на „коронния номер“ на американеца, а трябва ясно да видим с кои свои грешки сме осигурили успеха на тоя „номер“.

Бившият ми шеф се замисля за секунда, после вдига нагоре показалеца си:

– Първо: сплашването на Тодоров с евентуални санкции – груба грешка. Второ (към показалеца се присъединява и средният пръст): категоричното изискване, отправено към Тодоров, да върне парите – излишно престараване, представляващо също груба грешка. Трето (към двата вече вдигнати пръста се присъединява и безименният): пренебрегването на въпроса за бързото отстъпление – последна и най-опасна грешка.

– В смисъл? – позволявам си да запитам.

– В смисъл, че при срещата с Тодоров трябваше вече да имаш в джоба си заверен самолетен билет и да заминеш още на другия ден. Или – което е все едно – можеше да отложиш срещата с Тодоров за следния ден, да предадеш филмите на пощенската кутия и да вземеш влака същата вечер. С две думи: да скъсиш максимално онзи интервал, през който Тодоров би могъл да уведоми американците за твоето посещение.

Борислав отново е готов да се обади, ала срещнал спокойния поглед на генерала, замълчава и от притеснение вади своето кехлибарено цигаре от джоба и го захапва. В скоби казано, Борислав от доста време насам се мъчи да не пуши и си помага в мъката с това празно цигаре,

макар че избягва да го използва пред началството, защото генералът веднаж бе забелязал: „Ти ми приличаш с това цигаре на ония деца, дето майките им ги лъжат с празен биберон.“

Бившият ми шеф, след като е отброил трите ми основни грешки, минава на някои по-второстепенни, като вечерния ми рейс до гарата, когато съм бил надушен от хората на Сеймур, и оставянето на чантата в шкафчето за багаж, действия, които опонентът ми не може да се въздържа да не нарече „авантюри“. Все пак с присъщото си безпристрастие той дава оценка пет плюс на хрумването ми да използвам две мансарди и прави малко заключение в смисъл, че Боев е проявил обичайните си качества, но за жалост не е успял да избегне и някои обичайни свои слабости.

Подир което думата бива предоставена на Борислав, който гори от желание да направи на пух и прах аргументите на бившия ми шеф, не защото има нещо против него, а защото мисли и действа горе-долу, както мисля и действам аз самият. Всъщност ние с Борислав никога не сме работили заедно, обаче това не пречи известни наши разбирания да съвпадат до такава степен, та бившият ми шеф понякога да подхвърля:

– Мисля, че ако само единият от двамата се изкаже, това би ни спестило известна загуба на време...

Борислав също като мене не е силен в предговорите, затуй тутакси минава към най-невралгичната точка:

– Каза се, че не трябвало да се сплавва Тодоров. А каква е гаранцията, че той щеше да даде филмите, ако не бе предварително сплашен? Няма такава гаранция, разбира се. А това практически означава, че най-важното в цялата операция остава под въпрос. Къде е тогава грешката? Да се изпълни операцията, макар и с известни неприятни последствия за самия Боев, или да се допусне пропадането на операцията поради прекалената предпазливост на Боев към собствената му персона?

Макар да говори в неопределено лице, Борислав очевидно се обръща към бившия ми шеф, ала онзи е достатъчно спокойна натура, за да влиза в излишни дискусии.

– Колкото до поставеното пред Тодоров условие да върне доларите, то наистина, струва ми се, е било неуместно – продължава Борислав. – Не виждам само с какво би се изменило положението, ако Боев се бе въздържал да поставя такова условие. Веднаж сериозно сплашен (а според мене той е трябвало да бъде сплашен), Тодоров без друго е щял да се обърне към шефовете си, следователно въпросът за доларите е без

значение. Казва ни се обаче, че Боев не бил осигурил отстъплението си. А по кой начин да го осигури? Като замине още на следния ден с филмите в джоба си, за да подложи на явен риск не само себе си, но и филмите? Или като отложи срещата с Тодоров, за да постави под съмнение самото осъществяване на тая среща? Трябва да се знае, че при известни обстоятелства срещите не стават, когато на нас ни се иска, а когато са възможни. И ако говорим за авантюра, тъкмо това е най-лекомислената авантюра: да пропуснеш възможността за една изключително важна среща под предлог, че още не си готов за нея.

– Според тебе излиза, че няма грешки в действията на Боев... – установява бившият ми шеф, след като Борислав млъква.

– Защо да няма? Сигурно има, но те не са били фатални и не зарад тях са възникнали усложненията – възразява приятелят ми.

– Как можеш да докажеш това?

– А вие как можете да докажете обратното? Да допуснем, че сте прав. Да допуснем, че Боев е постъпил тъй, както вие желаете. Боев не е сплашил Тодоров, получил е от него съвсем доброволно филмите и Сеймур дори не е подушил срещата между двамата. Е, и какво от това? Нищо, разбира се. Щом американецът или неговите шефове са решили на всяка цена да сложат ръка върху Боев, те ще го сторят и без да му прикачват едно обвинение в убийство. Както е казал сам Сеймур, при съвременната техника не е трудно да бъдеш доведен до пълен кретенизъм. И нещастните примери в това отношение са ви добре известни.

– Боев е трябвало да се измъкне, преди да сложат ръка на него – настоява на своето бившият ми шеф. – Той бе снабден с четири билета, с четири различни пътища за отстъпление и въпреки това не успя да се изтръгне от противника. Тук е основната му грешка.

– Имаш ли нещо да добавиш? – обръща се генералът към мене.

– Може би наистина съм допуснал някои грешки – казвам. – Лошото е, че както спомена и Борислав, дори да не бях ги допуснал, резултатът навярно щеше да е същият И щом става дума за резултата, нима той е чак толкова лош? Поверителните документи са пристигнали на местоназначението си. Колкото до мене, засега все още съм жив. И дори да падна, в края на краищата не е без значение дали си паднал *преди* или *след* изпълнението на задачата.

Млъквам и поглеждам генерала в очакване да чуя оная оценка, която е за мене най-важната. Но генералът също мълчи и също ме гледа с тия свои светли очи, почти неприлично сини за един генерал. После произнася онова, което съм очаквал да произнесе:

– Вярно, Боев. Само че какво ще стане, ако при изпълнението на всяка задача губим по един човек? Ние не пращаме хората си, за да падат, а за да побеждават.

* * *

Изобщо срядата и четвъртъкът минават как да е, с малко хляб и много мислене. Петъкът обаче се оказва невероятно дълъг. Хлябът се е свършил, а мислите са всички многократно премислени, включително и съображенията по въпроса, не трябва ли да слеза до кейовете и да се опитам да потърся работа като хамалин. Примамлива перспектива: да получиш за един ден такава надница, която при твоя икономичен начин на живот ще ти осигури ядене за десет дни. Само че на мене толкова ядене не ми е нужно – до вторник остават всичко пет дни. И освен това глупаво е заради някакво ядене да бъдеш заловен и унищожен.

Една друга идея, която бегло минава през главата ми, е идеята да продам едничкото си продаваемо имущество – часовника. Това не е някакъв златен часовник, обаче той притежава най-важното качество за един часовник: точността. За жалост при сегашното положение опитът да разменя ненужния хронометър срещу жизнено необходимите крони може да се окаже фатален: часовникът е съветски.

Последното и съвсем невинно изкушение също бива отхвърлено. Имам предвид ябълковите градини на две-три ферми, разположени на около километър от моята барака. Но тия ферми никога не остават без хора и ще бъде крайно обидно да те задържат като дребен крадец, след като са те обявили за опасен убиец.

Така че аз прекарвам петъчния ден изцяло в летаргия и търся успокоение в мисълта, че положението би могло да бъде и по-лошо, а щом не е по-лошо, значи, трябва да бъда доволен. Дъждът най-сетне е спрял, вятърът духа значително по-слабо, между облаците тук-там се появяват късчета синьо небе и дори слънцето вероятно е готово да се появи, ако не бива прогонено от здрача и нощта.

Съботният ден обаче е наистина слънчев и аз решавам, че трябва да се раздвижа най-сетне, за да опитам дали разходката не убива глада. Освобождавам се от вестникарското си бельо и поемам из околностите на града, правя обходна маневра от няколко километра и навлизам в спокойната зеленина на Кралския парк.

Не, разходката съвсем не убива глада, а го усилва. Минавам край будката с кифли и сладкиши, като се стремя да не гледам натам, но погледът ми упорито се дърпа към купчините детски лакомства и главата

ми е пълна с най-идиотски мисли, включително и тая, да грабна някоя по-едра кифла и да побягна.

Заобикалям предпазливо площадката с въртележки, твърде населена с майки и дечурлига, и сядам на скамейката в една пуста странична алея, тъй като коленете ми треперят от умора. Отпускам се на облегалката и вдигам лице към топлото слънце. В зажумелите ми очи се движат и пресичат червени сияния, а в ушите ми кънтят детските викове и смяхове, идващи откъм площадката с въртележките.

Всъщност скъсването с Маргарита дойде именно по въпроса за детето. Макар че детето бе само повод. И това стана тъкмо в градината, където аз, също както сега, се бях облегал на скамейката, с тая разлика, че градината бе Паркът на свободата, че аз бях значително по-добре облечен и че до мене седеше Маргарита.

– Искам да имам дете – рече тя, сякаш на себе си, додето гледаше момиченцата, които се гонеха из насрещната алея.

– Това би могло да се нареди – отвърнах великодушно, като продължавах да се наслаждавам с притворени очи на слънцето.

– Но детето трябва да има баща...

– Естествено, че ще има.

– Искам да кажа: истински баща.

– Е да де, истински – не от мукава.

– Емиле, аз не желая да имам теоретичен брак с хипотетичен съпруг.

– Какви пак те прихващат? – запитах аз и я погледнах.

– Нищо не ме прихваща. И ако ме прихваща, ти знаеш какво е. Не мога да прекарам целия си живот в чакане и треперене.

– Мислех, че сме приключили тоя разговор... – отвърнах меко, като се стараех да подтисна досадата си.

– Само че ти винаги го приключваш с приказки, вместо да предприемеш нещо на дело.

– Какво имаш предвид?

– Да си намериш друга работа.

– Тая няма да я бъде. И ако чакаш да я бъде, по-добре е да не си губиш времето, а сама да си намериш друг баща за бъдещото дете.

– Защо не, и това ще стане! – произнесе предизвикателно Маргарита. И понеже репликата не предизвика желанния ефект, пусна в ход втора: – Щом толкова държиш на мене...

– Ти знаеш точно колко държа на тебе. Но аз държа и на професията си.

– Именно. Като че ли не съществуват други професии! Като че ли не знаеш езици, като че ли нямаш връзки и не можеш да си намериш някое по-спокойно място в дипломацията или в търговията...

– Като Тодоров.

– А защо не? Да не би работата на Тодоров да стои с нещо по-долу от твоята?

– Не исках това да кажа.

– Знам добре какво искаш да кажеш. Ако желях да ида при Тодоров, щях да го направя и без да се допитвам до тебе. И ако някой ден го направя, да знаеш, че вината ще бъде само твоя.

– На тоя свят всеки сам отговаря за постъпките си – забелязвам. – Аз – за моите, ти – за твоите. И не виждам защо трябва да говорим за вина. Моят избор, поне що се отнася до професията, е окончателен. Твоят, що се отнася до брака – предстои. Направи го, и точка.

– Това исках да знам – каза сухо Маргарита. – Да ставаме, ако нямаш нищо против.

Станахме и аз я изпратих до квартирата ѝ и това беше последната наша среща, защото Маргарита побърза наистина да направи избора си и да се озове при Тодоров.

По алеята, дето съм се разположил, приближават две малки същества – дете и куче. Момиченцето тича напред с нахапана кифла в ръка, сподирвано от кучето. Понякога детенцето спира и поднася кифлата към влажната муцуна на животното, за да го подразни, а после отново побягва. Кучето явно не изпитва никакво влечение към кифлата, но сподиря момиченцето, колкото за да участвува в играта.

Двете малки същества стигат до моята скамейка и спират, без да ми обръщат особено внимание. Момиченцето се покатерва на скамейката и поставя кифлата до себе си, готово тутакси да я грабне, ако кучето посегне към лакомството. Ала кучето само го подушва, отнема влажната си муцуна встрани и наостря уши: отвъд хресталака се раздава женски вик:

„Евелина! Евелина!“

Детето пропищява нещо в отговор и се спуска назад по посока на вика, сподиряно от кучето. Оглеждам се като крадец, вземам наръфаната кифла и се отправям в обратна посока.

* * *

Една кифла при моето положение е цял разкош, но трудно може да засити глада за цял ден. И все пак благодарение на кифлата съботата

минава значително по-леко от неделята.

Тая неделя аз обикалям чак до вечерта измъчван от глад из околностите на града. Отначало избягвам шосетата и се движа по пътечките сред полето, а после не издържам на изкушението и поемам край шосетата с надежда, че ще открия в крайпътния ров остатъци от ядене, захвърлени от някоя кола. Обаче хората в тая страна или не се хранят по време на път, или имат навика да изяждат всичко докрай, защото единственото, което откривам, са няколко празни бирени бутилки.

Когато безкрайният ден най-сетне свършва и мракът се съгъстява в задоволителна степен, аз се насочвам към една предварително избрана ферма, заобикалям я и се вмъквам през оградата от бодлива тел в ябълковата градина. Плодовете са едри, тежки и студени и аз ги ловя пипнешком сред влажната листовина на ниското дръвче и ги трупам в пазвата на комбинезона, като потръпвам леко от хладния допир. Пазвата става все по-тежка, но аз продължавам алчно беритбата, додето в мрачната се разнася кучешки лай. Кучето може би съвсем не лае по мой адрес, ала аз нямам намерение да проверявам по чий адрес лае и отново се промушвам през бодливата тел, като придържам с една ръка отвора на комбинезона, за да не се изсипят ценните плодове.

Едва излязъл сред полето, захапвам един от тия ценни плодове и с леко разочарование установявам, че е кисел и твърд като дърво. Обаче колкото и да е кисел, това е храна, това е нещо, което може да се яде, и аз по целия път гриза жадно ябълки и стигнал до бараката, продължавам да гриза и да тъпча стомаха си, додето усещам в него тежест, която напомня на преяждане, но не и на пресита. „Все пак залъгах глада“, казвам си успокоително и в същия миг усещам, че по хранопровода ми се взема една отвратителна киселина, и едва успявам да изскоча навреме от бараката, за да повърна.

Половината от нощта минава в борба с отвратителното чувство на повдигане, а останалата половина – в борба с пробудилото се наново чувство на глад. Навън току-що се е разсъмнало, когато потеглям с треперещи нозе към предградието, защото разбирам, че не съм в състояние да издържа още два дни без храна.

Точно в подходящото време, сиреч няколко минути преди началото на работния ден, аз се озовавам до набелязаната цел. Това е същото онуй мрачно депо, за което Грейс бе казала, че има „мъртвешка външност“, и в съседство с което се намира бившият ми хотел „Кодан“. Избягвам пътя край хотела и стигам до двора на депото от срещуположната страна. Портриерът, седнал пред вратата на стаичката си, чете

заранния вестник.

– Чух, че търсите носачи... – промърморвам, като се приближавам.

Онзи вдига очи от вестника и ме оглежда, без да бърза с отговора, както и подобава на един портиер.

– Документи имате ли? – запитва пазителят на депото подозрително.

– Имам.

– Тогава вървете в канцеларията да ви запишат. Ето, оттук, оттук!...

Поемам по циментовата пътека, която портиерския пръст настойчиво ми сочи, и завивам зад сградата. Вратата на канцеларията е тутакси зад ъгъла на зданието, но аз я задминавам транзит и излизам пред вече отворените врати към пристанището. Документи... Като че ли претендирам за директорски пост... Моите документи са на дъното на канала. И слава богу, защото от тях не мога да чакам нищо освен неприятности.

Тръгвам по кея. Тук и там се появяват камиони и електрокари, а дългите стоманени скели на крановете вече движат показалците си над туловищата на търговските кораби. Пристанището влиза в обичайната си суетня и аз решавам, че окончателно съм пропуснал възможността да се включа в тази суетня срещу скромно заплащане, когато зървам няколко души, изправени пред входа на един склад. Заемам място в редицата и пет минути по-късно стигам до масата, дето луничав младеж с очила попълва списъка на надничарите.

– Работата е еднодневна – предупреждава луничавият, като ме поглежда бегло, колкото да прецени физиката ми.

Той казва това на английски, тъй като от опит знае, че хората, говорещи датски, едва ли ще дойдат тук да пренасят каси.

– Жалко – отвръщам, като всъщност мисля обратното.

– Името ви?

– Бранкович.

– Югославянин?

– Сърбин – отвръщам, за да бъде по-точен.

– Двайсет и пет крони – съобщава младежът, като вписва името ми и кима към следващия.

Работата на пръв поглед се оказва нищо и половина. Подемният кран изтегля касите от трюма на кораба и ги поставя върху платформата на електрокара. Електрокарът ги доставя в склада. А тия, като мене, трябва да преместват касите от платформата на гърба си и да ги пренасят до съответната купчина.

Едничкото неудобство е, че всяка каса тежи към петдесет килограма. При нормални условия вероятно не бих се смутил пред това неудобство. Само че при нормални условия едва ли ще се заема да пренасям каси. А сега, както съм изтощен от глад, товарът тегне върху гърба ми с удвоено тегло и аз го мъкна с потреперващи нозе и заедно с него мъкна страха, че може ненадейно да падна и тутакси да бъде изхвърлен от склада като субект, негоден за мъжка работа.

Вече пренасям четвъртата или петата каса, когато забелязвам, че някакъв млад юначага с моряшка фуражка внимателно следи действията ми. Отнасям касата до купчината, сподирян от юначагата, и чувам зад гърба си напътстващия му глас:

– Така, така... Постави я тук... Внимателно... А тъй!

А когато се изправям, запитва:

– Каква националност? Италианец?

Поклащам глава отрицателно.

– Испанец?

Отново поклащам глава и за да не държа по-дълго юначагата в неизвестност, промърморвам:

– Сърбин.

– А, югославянин!... Чудесно! – кима добродушно непознатият.

Сетне внезапно опира юмрук в гърдите ми и изръмжава:

– А сега, махай се!

Промяната в тона е тъй неочаквана, че аз го поглеждам, сякаш не разбирам значението на недвусмислената команда.

– Махай се, не чу ли?... Такива, като тебе ни подбиват надниците! Двайсет и пет крони, нали? С двайсет и пет крони само отрепки като тебе могат да живеят. Хайде, марш, додето не е почнал кадрилът!...

При друго положение бих се позаинтересувал да видя как е в кадрила този юначага. Но както споменах, при други условия аз навярно бих се намирал и на друго място. А сега ако има нещо, което да ме плаши най-вече, това е скандалът и неизбежната при всеки скандал полиция. Затова обръщам гръб и без дори да се опитвам да предам достоен вид на отстъплението си, напускам склада.

Прекарвам деня излегнат върху камъните на един глух кей в очакване да се смрачи достатъчно, за да поема обратния път. Слънцето греє съвсем прилично за едно есенно слънце и камъните са топли, и аз успявам поне от време на време да убивам глада с откъслечна дрямка. А когато слънцето се скрива, решавам, че гордостта ми е спаднала в достатъчна степен, за да мога да навестя пазарището на Фредериксброгаде.

Лошото на това пазарище е, че е близо до центъра. А хубавото му, че е богаташко пазарище. Привечер, когато сергиите се разтурят, на местата, определени за изхвърляне на смет, се натрупват внушителни купчини, дето освен амбалаж може да се открие и известно количество развалени хранителни продукти.

Озовавам се на тържището тъкмо когато последните продавачи прибират стоката си в камионетките. В касите за отпадъци наистина се оказват немалко питателни неща и първата ми работа, след като съм изял две полуизгнили праскови, е да се въоръжа с голяма кесия, за да натрупам и запаси.

Дедето разделям вниманието си между събирането на запаси и задоволяването на глада, сещам се за думите на една своя позната, която не бе лишена от житейски опит: „Ако животът ти поднася узрял, но изгнил от едната страна плод, защо трябва да хвърляш тоя плод, вместо да отстраниш гнилото и да изядеш останалото?“ Съвършено вярно, скъпа Дороти. В момента ние с вас сме на едно мнение по въпроса.

Напълвам добре кесията и стомаха си и се готвя да изчезна в съседната улица, ала едва стигнал до ъгъла, спирам и се дръпвам назад. От черния елегантен плимут, гариран двайсетина метра по-нататък излизат Грейс и Сеймур и се запътват към насрещния бар, над който сияе червен неонов надпис „Тексас“. Лицето на американеца е, както винаги, леко навъсено, а външността на секретарката му отново е придобила предишния си строг изглед – тъмен костюм, прибрани в кок коси и очила.

Една крачка повече, и двамата без друго биха ме забелязали. За щастие тая крачка в повече не е направена. Двойката влиза през автоматично отварящата се врата в бара, а аз отново поемам, само че в обратна посока, като стискам добре напълнената кесия до гърдите си. Изобщо всичко е наред, ако не смятам шепота на Сеймур, който неприятно дразни ушите ми:

„Да се храните с огризки? Не ви ли е срам, Майкъл! Вие предпочитате огризките пред вечерята, която ви чака в «Тексас»!“

„Не ми е за пръв път, имал съм и други лоши минути, Уйлям – отвърщам аз на ума си. – Такива са рисковете на професията.“

„Само че вие не сте вече в професията – продължава да шепне американецът. – Вие сте вън от професията, зачеркнат, прогонен, анатемосан.“

„Аз ще бъда зачеркнат тогава, когато дойда при вас. А това, все едно, няма да стане. Така че вървете по дявола, драги!“ – пожелавам му аз приятелски, като продължавам пътя си.

* * *

Обилната вечеря, макар и не приготвена в „Тексас“, се е отразила добре на съня ми и аз се събуждам доста късно на следния ден у дома си, в ъгъла на гнилата барака. Откритието, че в кесията още се намират няколко полуизгнили праскови и парче смачкано сирене, придава известна жизненост на самочувствието ми. Но това, което най-много повишава настроението ми, е мисълта, че днес е вторник. Отново вторник. Най-сетне вторник.

След един прекаран в безделие ден и подир едно двучасово предпазливо прекосяване на града, аз се озовавам точно в седем без три минути на Вестерброгаде, задръстена, както винаги, в тоя час от коли и пешеходци. Малко по-късно минавам и край входа на „Тиволи“. Минавам веднаж, втори път, трети път, защото няма и помен от човека с каскет на карета и самолетна чанта.

„Хайде, прибирай се! – казвам си. – Какво чакаш? Да те задържат ли?“ И завивам в първата странична улица.

А в ушите ми отново се разнася дразнещият шепот:

„Вие сте вън от професията, Майкъл. Не го ли разбрахте?“

ДЕСЕТА ГЛАВА

Гладът не ме мъчи вече твърде. В този град, след като си се освободил от излишното бреме на гордостта и гнусливостта, има винаги начин да удовлетвориш глада си. Аз почти всяка привечер прескачам до пазарището на Фредериксброгаде и макар да ми втръсва да се храня само с полуизгнили плодове и с някоя кутия сирене, смачкано при пренасянето, поне съм сигурен, че не ме заплашва гладна смърт.

Не ме измъчва и страхът. Откритието, че Сеймур все още се намира в Копенхаген, разбира се, не е приятно, обаче аз съм добил вече такъв вид, та вероятно дори да се сблъскам с американеца, той няма да ме познае. Когато случайно виждам изображението си да се мярка в огледалото на някоя витрина, имам чувството, че срещам погледа на чужд човек. Един угаснал поглед върху изпитото лице на един брадат субект, загърнат в някаква лишена от цвят дрипа.

Единственото, което ме измъчва, са разговорите със Сеймур. Аз все по-често се улавям, че водя такива безсмислени разговори, и не само със Сеймур, но и с най-различни други хора, живи и мъртви, далечни и близки. Аз разговарям с Любо и Маргарита, с генерала и с Борислав, с Грейс и Дороти и дори с Тодоров. „Престани – казвам си. – Престани, защото почваш да откачаш.“ И аз преставам, но само за малко, само колкото за да сменя събеседника, а после отново се улавям, че бърбя с някого.

Разбира се, най-неприятното е, когато бърбя с американеца. Аз, естествено, нямам никакво желание да бърбя с него и обикновено диалогът ни започва с това, че го съветвам да се маха от очите ми, но той не се маха, а без да обръща внимание на ругатните ми, пита: „Ще обичате ли майка си или родината, ако те ви отхвърлят, Майкъл?“

„За ваше сведение, майка ми предварително ме е отхвърлила, Уйлям, Аз нямам майка.“

„Вие нямате нищо и никого“ – кима американецът.

„Грешите. Аз имам родина.“

„Тя се е отказала от вас. Също като майка ви.“

„Родината не може да се откаже от тебе, ако ти не си се отказал от нея.“

„Стават и грешки“ – подсмива се Сеймур.

„Грешките са само в привидностите. Само на повърхността. А аз

вече не съм в положение да бера грижа за привидностите. Аз знам за себе си, че имам родина и това ми е достатъчно.“

„Любов от разстояние – продължава да се подсмива американецът. – Вие така и ще си умрете, на разстояние един от друг.“

„Аз ще умра, не тя! – уточнявам. – А додето тя е жива, значи, и аз не съм съвсем мъртъв.“

„Думи, думи думи – избъбря презрително Сеймур. – Вие трупате думи, за да скриете празнотата си. Празнотата у себе си. Празнотата около себе си. Вие сте сам, Майкъл, забравен и изоставен от всички. Ако бяхте малко по-чувствителен, отдавна бихте се хвърлили в канала.“

Тая мисъл, да се хвърля в канала, наистина понякога се мярка в главата ми, додето, седнал в ниския върбалак, наблюдавам течението на мудните кални води. Една твърде примамлива мисъл, защото всичко ще свърши изведнаж по възможно най-простия начин – и умората, и гладът, и най-вече разяждащото съмнение, че нашите са повярвали в лъжата. Само че удавянето е невъзможно. Аз знам да плувам. И знам да понасям. И изобщо не съм чувствителен, както би казал Сеймур. А ако подобни мисли все пак ме спохождат, то е навярно, защото почвам да откачам. Съвсем частично, разбира се. И само от време на време.

* * *

Една вечер, когато се връщам от пазара на Фредериксброгаде с пълната кесия, срещам Маргарита. Тя се появява съвсем неочаквано от сянката на глухата уличка и аз напразно се опитвам да прикрия мизерния пакет и да дам вид, че просто съм тръгнал да се поразходя преди лягане.

Но Маргарита сякаш не забелязва кесията и очевидно също е смутена от неочакваната среща, защото някак стеснително ми се усмихва.

– Е, какво е детето? Момче или момиче? – питам със смътното чувство, че вече съм й задавал тоя въпрос.

– Никакво не е – казва едва чуто жената, като отмества поглед встрани. – Разведохме се...

– Разведохте се?

– Всъщност искам да кажа... разделихме се... Живяхме само два месеца и се разделихме, преди да сключим брак... така че не стана нужда да се развеждаме...

– Е, само това не допусках – промърморвам.

– И аз не го допусках, но така стана.

– Искаш да кажеш, че те заряза?

Тя мълчи и от мълчанието й е съвсем ясно какво иска да каже, а

после ме поглежда, сякаш очаква да чуе нещо не за Тодоров, а за нас двамата, нещо като: „Хайде ела да вървим в къщи“ – или друго от този род, обаче аз не произнасям нищо от този род, защото това значи старите истории отново да се повторят с претенциите и недоволствата, и натякванията. Тъй че двамата продължаваме да мълчим и тя продължава да ме гледа, додето аз гледам нейде встрани, а когато най-сетне вдигам поглед, разбирам, че съм сам в тъмната улица, прислонен да си поема дъх до една ограда.

„Не, ти наистина не си добре – мърморя, си, – макар че вече нямаш никакви причини да не си добре, защото разполагаш с храна, и ако не си добре, то е само поради бръмбарите в главата ти.“

Продължавам в тъмното и едва постепенно си спомням, че тая въображаема среща преди малко наистина се бе състояла, само че не преди малко, а много отдавна, една заран, когато отивах в министерството. Тогава именно тя ми каза, че Тодоров я е изоставил. Тя ми каза това и млъкна, като чакаше да взема отношение по въпроса и изобщо да почна отново да се занимавам с нейните въпроси, сякаш това беше мой дълг до живот и сякаш нищо не бе се случило. Тя не се сети дори за едно извинение или за една уговорка, че вече няма да ми натяква, а просто стоеше и чакаше да я извадя втори път от батака и аз вероятно наистина бих се опитал да го сторя, ако не чувствавах, че няма да извадя нея, а самичък ще хлътна, тъй като имаше неща, по които не се разбирахме с тая жена, и тия неща съвсем не се свеждаха до мебелировката на хола и до хладилника. Тя стоеше срещу мене на улицата и чакаше да заговоря, а аз стоях срещу нея и чаках тя да разбере, а после, като помълчахме доста по темата и като почнахме да усещаме неловкост от мълчанието, почти едновременно си протегнахме ръка и тя задържа един миг ръката ми в своята и ме погледна в очите и може би едва тогава усети, че което е било, то е минало, защото пусна ръката ми и продължи по пътя си.

Додето мисля по тия стари неща, аз също продължавам пътя си из малките улички, водещи към чертата на предградието. Минувачите по тия улички са доста редки и доколкото се срещат тук-там, те съвсем не са в настроение да обръщат внимание на някой случаен дрипльо.

Маргарита. Аз винаги я наричах така, макар че името бе дълго, защото това идиотско „Марги“, измислено от приятелките ѝ, ме дразнеше. Ние просто се разминахме с нея в онова далечно утро и тя вероятно отново прехвърли мислено цялата вина върху мене и по-специално върху студенината ми, без дори за миг да допусне, че тая студенина ми е струвала доста усилия. Защото, както става винаги, аз разбрах, че съм

държал на Маргарита едва тогава, когато я загубих. „Ти си наранен не толкова в сърцето, колкото в достойнството“, казвах си, понеже все трябваше да измисля някакво успокоително. Само че успокоителното не действуваше.

Тя бе първата ми любов и аз разбрах, че това е любов, едва когато я загубих. До тоя момент не бях се запитвал дали това е любов и дори да бих се запитал, навярно щях да реша, че не е, защото Маргарита никога не предизвикваше у мене поне един от симптомите, за които толкова се пише в книгите – виене на свят, задъхване, тръпки в колената, оглупяване, изобщо всички признаци на онуй болестно състояние, което е прието да се смята за висше щастие. Аз, разбира се, бях далече от намерението да обвинявам за това Маргарита, а още по-малко бях склонен да търся вина у себе си. Бях просто решил, че не съм способен да се влюбя, както някои хора не са способни да почернеят на слънце. Нещо, което съвсем не ме опечаляваше.

А после, подир оная прощална среща в градината, изведнаж ми стана ясно, че съм носел у себе си болестното състояние, без дори да го подирирам, че съм обичал тази жена малко повече, отколкото бях допускал. В главата ми се явяваха нетърсени и ненужни дреболии от нашия общ живот, неща, които кой знае защо бях запомнил, без дори да знам, че съм ги запомнил, откъслечни думи, усмивки, привични жестове, включително и такива, които на времето ме дразнеха, а сега почти ме трогваха. Нейният лош обичай да се спъва понякога, макар сто пъти да съм ѝ казвал да гледа в краката си, като ходи, вместо да следи какво впечатление произвежда на околните. Нейната обичайна фраза: „Ако те помоля за нещо, ще го направиш ли?“ – макар неведнаж да съм ѝ обяснявал, че не мога да кажа дали ще направя нещо, преди да знам какво е това нещо. Нейните: „За какво мислиш?“ и „Докога ще мълчиш?“ Всъщност може би наистина бях премного мълчал с Маргарита, искам да кажа – премного неща бях премълчавал у себе си, вместо да ги споделя. Нямам предвид служебните работи, от които тя изобщо не се интересуваше, а всички ония дребни мисли, които смяташ, че не си струва труда да бъдат споделени тъкмо защото са дребни. Може би не си струва труда, но когато само жената говори, а ти мълчиш, твърде е възможно въпреки дългото съжителство да останеш за нея чужд човек и няма защо да се чудиш, ако съжителството един ден се прекъсне.

Разбира се, моите мълчания бяха само едно от многото ни различия. Тя беше стегната и, общо взето, свястно момиче, само че бе възпитана от леля си, една глупава еснафка, в култа към удобното семейно

гнездо, като венец на човешкото съществуване. А аз, особено в ония години, не мислех за гнезда, макар теоретично да приемах ползата от тях и животът ми се представяше не като гнездо, а като път и може би затуй бях склонен да търся у жената по-скоро спътница, отколкото квачка. Така или иначе ние определено не се разбирахме по някои въпроси и когато се разделихме, тъкмо туй най-много ме въбесяваше, че макар да не се разбирах с това момиче, то до болка ми липсваше.

После, две години по-късно, наново я срещнах, едва завърнал се от някакво доста напрегнато пътуване зад граница. Маргарита взеше пред себе си количка и в количката лежеше едно шишкаво бебе и изобщо изглеждаше, че всичко е наред.

– Е, сега явно всичко вече е наред! – казах, след като се поздравихме и спряхме малко встрани, за да не блокираме улицата с бебешката лимузина.

– Мислиш ли? – отвърна Маргарита не твърде весело, понеже очевидно не бе в настроение да се докарва.

– Защо? Какво пак се е случило? – запитах с почти искрена изненада.

– Нищо, всичко е наред – повтори тя израза ми.

– Омъжена си, нали?

– Съвсем законно. С подписи, свидетели и всичко, което е необходимо.

– И мъжът ти не е пияница?

– Съвсем порядъчен човек...

– И детето, както виждам, е добре.

– Слава богу. Ако нямах детето...

Фразата, макар и недовършена, бе достатъчно красноречива.

– Какво става с филологията?

– Имам да взимам само два изпита. И това ще стане.

И навярно отегчена от въпросите ми, тя побърза да запита:

– А ти си още там, нали?

– Къде другаде?

– И все още ерген?

– Още, да. И сигурно – докрай. Нали знаеш, че изгървах влака.

– Глупости, че ти си съвсем млад човек – отвърна Маргарита, но изразът за изгървания влак очевидно не й беше неприятен.

Разменихме няколко все тъй банални взаимни информации, а после, както и по-рано, тръгнахме всеки по пътя си.

Видях я наново едва миналата година. Бе сив есенен предиобед и тя

вървеше малко пред мене по насрещния тротоар и мъкнеше в ръце две големи мрежи с червени чушки. Беше много напълняла и вървеше някак тромаво и отпуснато и в първия миг помислих, че съм се припознал, защото Маргарита ходеше винаги спретната, а тая жена бе съвсем небрежно вчесана и облечена с някаква стара сива жилетка и въпреки хладния ден носеше обувки на бос крак. После, когато спря пред будката да купи нещо, видях, че не съм се припознал, и понечих да ѝ се обадя, но отминах, защото реших, че може да се почувствува неловко.

Все пак тя имаше поне едно дете и може би дори вече две деца, а колкото до останалото, човек винаги мечтае за едно, а излиза друго и срещу това нищо не може да се направи.

* * *

Не зная дали защото се храня само с плодове, или защото тия плодове са гнили, или защото е гнила водата, която пия от локвата край ба-
раката, но тая нощ ме втриса и аз се събуждам, колкото за да установя с пламнала глава, че ме тресе, а сетне отново потъвам в тежките вълни на бълнуването.

Когато се събуждам, навън вече е ден, но аз не знам заран ли е, или привечер, понеже часовникът ми е спрял, а небето е затиснато от плътни облаци, черни като дим.

Долните ми дрехи са целите мокри от пот и вестниците над тях също са мокри и аз си казвам, че трябва да се завия с нещо, защото истинска лудост е да лежа потен в такава влага и на такава течение. После се сещам, че няма с какво да се завия, и забравям за това.

В главата ми е съвсем ясно и вече почти не усещам тръпки, а само някаква отмала, сякаш тялото ми бавно се топи и трябва дълго да напрягам волята си, за да набера сили да се обърна на другата страна.

Навън е мокро и здрачно и изглежда, че това е здрачът на вечерта, а не на съмването, защото, додето лежа така, разтапян от усещането за от-
мала, струва ми се, че светлината все повече гасне. За сметка на туй в главата ми е съвсем ясно. Толкова ясно, че си спомням ненадейно за две важни неща, забравени до тоя миг. В джоба на комбинезона ми лежат ония няколко излишни стотинки, с които не може да се купи нищо, а в ума ми е записан един телефонен номер – номерът, оставен от Грейс.

Визитната картичка лежи на дъното на канала между другите ми книжа, но номерът е тук, в главата ми, и ако не съм го използвал досега, то е само защото не съм се сетил или за да бъдем точни, не съм искал да се сетя за него и нарочно съм го отмахвал в най-затънтения ъгъл на

паметта си като едно гибелно изкушение.

Обаче сега в главата ми е съвсем ясно и аз си казвам, че едно изкушение, дори да се окаже гибелно, е само невинна дреболия за този, който и без туй се намира пред неотменната гибел. И глупаво е да не изпълваш един шанс, даже този шанс да е пет на сто, когато това е единственият ти шанс. За да ми остави картичката, Грейс е подозирала, а може би и съвсем точно е знаела какво ми се готви. И е пожелала да ми осигури един изход, макар и вероятно по свои подбуди.

Най-трудното е веднаж да се изправя, защото просто нямам сили да помръдна. Но когато подир дълго напъгане на волята най-сетне се изправям, става ясно, че най-трудното е да се задържа на крака. Трябва доста дълго да стоя опрян върху гнилите греди на бараката, додето почна да усещам, че кръвообращението ми бавно се възстановява и че в треперещите ми нозе се набират последните остатъци от сила.

Пътуването до чертата на предградието се оказва дълго и мъчително. За щастие вече е нощ и аз мога без особен риск да седя от време на време върху мократа трева, за да си почина. Най-сетне стигам до телефонната кабина при автобусната спирка. Площадът е пуст. Влизам в кабината и намирам номера. Няколко остри извънпявания на интервал от две секунди, после в слушалката се чува глух мъжки глас:

– Кой е?

– Майкъл.

Съобщението ми, изглежда, е доста ненадейно за непознатия, защото той помълчава, а после възкликва изненадано, сякаш едва сега си спомня, че съществува някакъв Майкъл.

– Сам ли сте? Искам да кажа, сигурен ли сте, че няма никой подире ви?

– Съвсем сигурен.

– Тогава запомнете: Зьондер булевард 22.

Названието ми е достатъчно познато, за да съобrazia тутакси:

– Но слушайте, аз съм чак на другия край на града и съм съвсем отпаднал и...

– Къде сте точно?

Съобщавам веднага името на площада, тъй като табелката е окачена върху стената точно пред телефонната кабина.

– Добре, чакайте там, до кабината, отдето се обаждате.

И апаратът щраква.

Изпълнявам нареждането, без дори да мисля по това, дали зад него се крие гибелна клопка, или спасителен изход. За по-сигурно излизам от

осветената кабина и сядам на плочите в сянката на стената. Връщам се отново при кабината едва когато половин час по-късно или може би цяла вечност по-късно в съседната улица се раздава бученето на мощен автомобилен мотор, който превключва на втора.

Черната кола спира точно пред мене и аз с облекчение откривам, че това не е плимутът на Сеймур. Човекът зад кормилото отваря вратичката мълчаливо и също тъй мълчаливо потегля, след като се настанявам до него. Искане ми се да разгледам лицето му по-внимателно, обаче се боя да проявявам излишно любопитство и се старая да гледам пред себе си, додето колата с пределна скорост лети из пустите нощни улици. При един завой все пак успявам да хвърля бегъл поглед върху лицето на шофьора – едно съвсем шофьорско лице, затворено, безизразно и напълно непознато.

След като прекосяваме целия град, колата най-сетне спира на широк булевард.

– Ето, тази врата! – посочва шофьорът входа пред нас. – Третият етаж. Звънете два пъти.

Възлизам по широките и уморителни стъпала, додето стигам третия етаж. Позвънявам според инструкцията. Отваря ми човек с прошарена коса, облечен в тъмен шлифер. Той ме въвежда в някакъв разкошно мебелиран хол:

– Разполагайте се, Майкъл...

Сетне излиза и аз чувам хлопването на пътната врата. Значи, съм оставен сам. И с един-единствен съвет: да се разполагам. Без дори да знам какво разбира тоя тип под „разполагане“.

Погледът ми пада върху широкото канапе от бледосиня коприна, но аз нямам кураж да седна отгоре му с калните си дрипи. На блестящата от лак и метал подвижна масичка са поставени бутилки, чаши, кутии с цигари и пури. Това ме подсеща, че някога, много отдавна, съм бил пушач и съм обичал вкуса на известни алкохоли. Приближавам до масичката, запалвам една цигара и при първото вдишване едва не падам от ненадейното виене на свят. Но това е едно приятно виене на свят и аз повтарям опита, като се опирам за всеки случай на масичката.

– А, ето го най-сетне блудния син! – чувам в тоя миг зад гърба си гласа на Грейс.

Обръщам се, за да ѝ поднеса почитанията си, ала по внезапно появилия се израз на лицето ѝ разбирам, че малко съм избързал с ненадейния кръгом.

– Но това вие ли сте, Майкъл? Какво е станало с вас, бедни

приятелю? И какво чакате, за да влезете в банята?

– Чакам да ми кажете къде е банята – отвърщам, леко смутен от произведения ефект.

– Ето, минете оттук! Вратата в дъното... А аз в това време ще видя да ви намеря някакви дрехи.

Банята, както и следва да се очаква в подобен апартамент, е истински дворец на лукса и хигиената и аз дълго се излеждам в бледосиния порцеланов басейн, а сетне още по-дълго се бърсна и поливам с одеколон, за да отмахна от себе си миризмата на кал и на кофи за отпадъци. После обличам една от снежнобелите хавлии, окачени в преддверието, обувам меки чехли и наново се озовавам в хола.

– Е, сега вече картината е по-друга – посреща ме Грейс, която е седнала в едно от копринените кресла и пуши с обичайния си безучастен израз. – Там на дивана съм складирала каквото можах да намеря. Обличайте се спокойно. Няма да гледам.

Дали тя ще гледа, или няма да гледа, това ми е съвсем безразлично. Отдавна вече съм свикнал да стоя гол пред непознати хора, още от времето, когато един американски полковник в Атина със същата приветливост ми предлагаше банята и гардероба си, след като ме бе измъкнал от затвора. Съвсем безкористно, разбира се. И с една-едничка дружеска молба: да стана предател.

Приближавам до дивана и почвам да се обличам. Дали се касае до щастливо съвпадение, или до съвременна предвидливост, но всичко, от костюма до обувките, ми приляга като по мярка. Приключвам тоалета си със завъртането на скъпата тъмносиня вратовръзка и с обличането на сакото и се отправям към подвижната масичка да се подкрепя след изразходваната енергия.

– Е, сега вече картината наистина е съвсем друга – произнася Грейс, като ме наблюдава критически, додето аз отмервам два пръста уиски във високата кристал на чаша. – Вярно, че доста сте поотслабнали, но това ви прилича. Боя се дори, че наново ще се влюбя във вас...

– Грозили са ме и по-страшни опасности – отвърщам, като вдигам чашата, за да опитам вкуса на питието.

Ала ръката ми застива по средата на пътя си, защото в тоя момент забелязвам, че на вратата безшумно се е появил Сеймур.

– Нима пиете сам, Майкъл? Не забравяйте, че това е най-верният белег за настъпващ алкохолизъм. За туй предложете нещо и на мене.

Подтиквам тръпката в ръката си и сякаш нищо не е станало, наливам уиски в една втора чаша и мълчаливо я подавам на приближаващия

до мене гост или може би домакин.

– За ваше здраве! – казва Сеймур и вдига чашата.

Промърморвам нещо в отговор и изпивам своята до дъно, защото в този момент изпитвам остра нужда от нещо съживяващо.

– Е, седнете де! – подканя ме дружелюбно американецът.

Сядам на креслото до Грейс. Уилям взима една цигара, предлага втора на мене, запалва и на свой ред се разполага свободно върху дивана, като кръстосва дългите си крака.

– И тъй, вие вече повече от две седмици бягате от нас... Бягате и се криете, сякаш ви заплашваме с гибел...

Констатацията е съвсем вярна, затова не считам за нужно да отговоря.

– А накрая става тъй, че идвате сам при нас и вместо гибел намирате спасение...

– Дойдох при Грейс – уточнявам.

– Да, да, знам. И не е нужно да ми го напомняте, за да ме унизявате добавъчно. Признавам, че Грейс постигна това, което аз самият не успях да постигна. Тя вложи наистина много амбиция в тази операция. Толкова много амбиция, че нейната всеотдайност не би могла да се обясни другояче освен като привързаност към вас или ненавист към мене...

– Изпълних задачата си – забелязва сухо жената.

– Да, да. Но с намерение да покажете, че можете да изпълнявате задачите по-добре от шефа си.

Американецът млъква за миг, за да извади цигарата от устата си и да допие уискито. После продължава:

– Обаче това е частен въпрос. А когато се касае за спасяването на един човек, частните въпроси отиват на заден план. Вие сте спасен, Майкъл. Изпушете си цигарата спокойно, а след туй хапнете и починете спокойно и изобщо не се грижете за нищо повече. Вие сте спасен.

– В смисъл? – осмелявам се най-сетне да проговоря.

– В смисъл, че нямаме никакво намерение да ви предаваме на местните власти и че всичките ми по-раншни обещания остават в сила, повече от всеки друг път. Защото вие издържахте блестящо изпита и доказахте по безспорен начин, че не съм се излъгал в избора си.

– За какъв изпит говорите?

– За това от последните седмици. Разбира се, преценено от известна гледна точка, вашето криене беше явна глупост, защото след като една комбинация е добре организирана, няма никакъв шанс да се изтръгнеш от нея. Но погледнато от чисто техническа страна, поведението ви

свидетелствува за добра устойчивост и съобразителност. Така че аз съм готов да работя с вас повече от всеки друг път. И всичките ми обещания остават в сила.

– Ясно – кимам. – Вие излязохте по-упорит от мене, Уйлям, и аз съм принуден да капитулирам.

– Вие не капитулирате, а възкръсвате – поправя ме американецът.

И като се обръща към Грейс:

– Бъдете добра да ни налеее още малко уиски!

Грейс изпълнява нареждането и Сеймур отново вдига приветливо чашата си:

– За ваше здраве, Майкъл!

Той изпива уискито си, угася цигарата и става:

– Преди да тръгна, искам само да ви предупредя, че този път няма никакви шансове да повторите номера с измъкването. Не ви се сърдя за мигрената, която ми причинихте с упойващия газ, нито за отегчителното ви упорство, но трябва да ви кажа, че оттук нататък ще се наложи да изоставите упорството. Квартирата сега е добре блокирана и в нея или вън от нея вие ще бъдете под непрестанен надзор чак до момента, в който разберем, че действително сте променили манталитета си.

– Ако се не лъжа, такъв режим не фигурираше в обещанията ви – забелязвам.

– Да, но вие сам си го изпросихте. И после режимът с нищо няма да ви притеснява освен в случай, че ви хрумне да го нарушите. Ще имате на разположение всичко необходимо. Ще се радвате на живота. Ще дишате с пълни гърди, доволен, че сте възкръснал!

Той ми маха с ръка за сбогом и излиза.

– Добре ме изиграхте – промърморвам, като поглеждам към Грейс.

– Това беше единственият начин да ви спася – свива рамене жената.

– Вашето спасение за мене е равностойно на разгром. Но все едно, вече нямам сили да се противя и съм крайно уморен, и изобщо едничкото, което искам, е да потъна в едно чисто легло и да засия.

– Леглото е в съседната стая. И, надявам се, е достатъчно чисто – промърморва секретарката.

А когато ставам, добавя:

– Не ми се сърдете, Майкъл. Аз бях решила да надиграя тоя човек. И понеже вие не ми помогнахте, надиграх го сама. Скоро ще разберете, че вие само печелите от цялата тая история.

– Добре, добре. Не ви се сърдя – избъбрям уморено и се запътвам към спалнята.

Леглото е огромно и меко и естествено образцово чисто и аз с наслада се отпускам в него, като се загръщам с пухената завивка. Боя се само, че то няма да бъде за дълго все така чисто. Защото, додето съм бил в банята, аз за всеки случай съм скрил ножчето за бръснене в единия чехъл. И сега, свит под кувертиурата и без да изчаквам пристъпа на възпиращите мисли, с бърз и енергичен жест прерязвам вените на двете си ръце.

Болката не е особено мъчителна. Във всеки случай не е по-мъчителна от едно обикновено по-дълбоко порязване. Разликата е само в това, че последиците ще бъдат малко по различни, отколкото при едно порязване. Поставям палеца върху раната на едната си ръка, а подир туй и върху раната на другата, за да се уверя, че кръвта наистина се изтича. Не съм допускал никога, че ще стигна до тоя акт на малодушие, наричан самоубийство. Обаче когато няма друг изход... И когато това е единственият начин да се избегне другото, по-страшното малодушие...

Кръвта се изтича много бавно, но какво значение, аз няма за къде да бързам. Затуй продължавам да лежа свит под пухената завивка, като се стремя да се оградя от гнетещите мисли, от неприятната лепнеца мокрота на кръвта върху тялото ми и от това обидно и глупаво самосъжаление, което понякога ни обхваща. Да се оградя от всичко и да потъна в прегръдката на сладостно отмаляване, с която ме приема царството на небитието... Царството на Голямата скука...

* * *

Всичко това разбира се, не е станало. Но аз не съм го и сънувал. А го преживявам наяве, тук в мрака на бараката, и додето го преживявам, имам чувството, че в главата ми е съвсем ясно и че съм далеч от вълните на блънуването. Сетне се сепвам и усещам страх. Усещам страх не от въображаемото прерязване на вените, а от това, че мога да лежа така с отворени очи и да преживявам като действителни нещата, които съвсем не са се случили и няма да се случат. Значи, наистина почвам да откачам.

Опитвам се да обуздая страха си, тоя страх от самия себе си, от това което става в главата ми. Защото страхът е само една инстинктивна тръпка, една гадна тръпка, която винаги може да се подтисне, ако си овладял изкуството.

Не, страхът не може да се подтиска, нито да се обуздава. Страхът трябва просто да се отстрани. Да опразниш за миг главата си от всичко, което се намира в нея. Тогава и страхът ще си иде заедно с всичко

останало. Да се почувствуваш свободен от съображенията, които предизвикват страха. А когато те опитат да се върнат, да намерят вратата затворена.

Лошото е, че за да държиш вратата затворена, трябва да бъдеш в съзнание. Заспиш ли, страховете наново се промъкват у тебе, предрешени като чудовищни призраци, предрешени като полицаи, сеймуровци и непознати лица, които надничат в мрака през отвора на бараката и шепнат: „Ето го, заобиколете постройката!“ – и ти се събуждаш облян в пот и се вираш изтръпнал в тъмното, а заспиш ли, отново чуваш в ушите си гласа на американеца:

„Много късно идвате, Майкъл! Вие вече сте луд, съвършено луд, а на нас луди хора не ни трябва!“

Когато най-сетне напълно се събуждам, навън пак е светло и аз усещам, че съм съвсем вкочанен от влагата и студа.

„Време е да се размърдаш – казвам си. – Крайно време е да се размърдаш, ако не искаш да свършиш тук в тая кална дупка.“

Опитвам се да стана и когато това най-сетне ми се удава и постоявам няколко минути облегнат на стената, главата ми наново се избистря. „Трябва да прескочиш до града, за да видиш колко е часът и кой ден сме днеска и изобщо да влезеш наново в течението“ – мърморя си назидателно, като правя първите крачки с леко олюляване.

Стигам с продължителни почивки до предградиято, също както в снощното си бълнуване наяве, само че сега е светло и нещата стават наистина наяве, освен ако странната яснота в главата ми отново не ме подвежда.

Сверявам часовника си по часовника в бакалницата: десет и трийсет и пет. Поглеждам вестниците на будката и установявам, че сме понеделник. Мисията ми е приключена и мога отново да се върна в убежището. Утре е вторник, значи, трябва да дочакам да дойде вторник, седем часа вечерта, макар че каква полза от туй, че ще е вторник и че ще бъде седем часът вечерта.

Би трябвало да свърна назад към бараката, но представата за полумрака на бараката се свързва у мене в тоя момент с представата за пълната самота и за страха от самия себе си, и за небитието на Голямата скука. „Карай напред – казвам си, – ако почнеш да откачаш, то ще бъде само поради тая глуха барака, дето наоколо няма жива душа и дето те спохождат разни призраци. Няма начин да избягаш от призраците, дока-то не се смесиш с хората.“

И аз продължавам напред по тесните улички на предградията, а

сетне излизам на по-широки улици, а подир туй и на просторните булеварди с магазините и минувачите край магазините, и тътнещия поток на леките коли. „Върви спокойно – мисля си – и не се оглеждай твърде, и не отбягвай полицаите. Полицаите! Какво те е грижа за тях! Ти си вече в такъв вид, че никой не би могъл да те познае.“

И аз крача все по-нататък към центъра, като се вслушвам в тоя вътрешен глас, без даже да знам за къде собствено съм се запътил. А после към вътрешния ми глас ненадейно се присъединява един друг глас – тоя на стомаха ми – и аз изпитвам нещо като задоволство, защото един човек, който усеща глад, не е още загубен за живота.

Небето е навъсено, но ветрецът е съвсем лек и топъл и макар че може всеки миг да завали, засега все още не вали и аз в някакъв спокоен унес стигам до една от пресечките на Вестерброгаде. Улицата ми е позната, ала това обстоятелство не задържа вниманието ми, понеже в тоя град вече много улици са ми познати. Движа се бавно, възможно поблизо до фасадите, за да не преча на минувачите, когато погледът ми попада на една неголяма витрина. В дъното на помещението са седнали двама мъже, а до самата витрина виждам някаква девойка, облакътена на малко бюро и заета с писмена работа. Девойката е положително българка, ако се съди по чертите на лицето, макар човек никога да не може да бъде съвсем сигурен с жените. Ония двамата навярно също са българци. „Е да, и какво, като са българци“ – мисля си, додето отминавам витрината, без да нарушавам ленивия си ход.

Обстоятелството, че в тоя град има българци на редовна работа, никога не е било тайна за мене, и аз не веднаж съм се сещал за това обстоятелство, но съвсем мимоходом, защото какво биха могли да ми помогнат тия българци на мене, преследвания за убийство човек. Да ме скрият? По какви подбуди? По чие нареждане? И най-важното: по кой начин? А що се отнася специално до нареждането, то ми е добре известно, защото е формулирано към самия мене: „Никакъв контакт, при никакви обстоятелства...“

Вече съм изминал десетина метра от витрината, когато ме пресреща някакъв човек. Стъписвам се за част от секундата, ала тутакси съобразявам, че това е просто един невинен раздавач на рекламни листчета, който дори не гледа кому подава листчетата, а само се старее по-бързо да ги похарчи, като ги тика дори в ръцете на случайни дрипльовци. Поемам проспекта и машинално го разгъвам, додето следвам пътя си, а после неволно спирам, защото виждам една позната цветна снимка на една позната местност и тая местност не е нищо друго, освен Златните пясъци, с

охровите плажове и синьото на морето, а над снимката е написано с едри латински букви:

БЪЛГАРИЯ

Точно така: Бъл-га-ри-я. Една дума тъй позната и тъй далечна, че аз не мога да се въздържа да не я прочета повторно, а сетне – още веднаж, за да се уверя в реалността на тия звуци, които долавям смътно, сякаш някой друг ги произнася нейде много отдалеч: Бъл-га-ри-я.

Така съм погълнат от сричането си, че в първия миг не забелязвам опасността. Тя се е появила в образа на снажен полицаи, който от близкия ъгъл съсредоточено ме фиксира, явно недоволен, че преча на движението. В лутането си из града през последните седмици аз неведнаж съм се сблъсквал с полицаи, ала те са ме отминавали пренебрежително, тъй като един дрипльо заслужава внимание само ако е заловен в момент на просия. Понечвам да продължа пътя си, но в тоя момент полицаят сам закръчва бавно и тежко насам. Би трябвало може би да тръгна право насреща му и да направя опит безучастно да го отмина – тия фронтални действия обикновено обезоръжават противника и притъпяват излишната подозрителност. Но дали защото съм изненадан от опасността, или защото съм загубил рефлекса си, аз извършвам възможно най-голямата глупост: обръщам се гърбом и потеглям с бързи стъпки в обратна посока. Едно бегло оглеждане на ъгъла ме уверява, че полицаят със също тъй ускорени стъпки ме е сподирил, и аз, едва завил по Вестерброгаде, поемам с пълен ход напред, с надеждата да пресека булеварда и да изчезна в насрещната улица. Полицаят извиква нещо подире ми, а след туй се разнася оглушително изсвирване. Затичвам се още по-силно, но преди да стигна набелязания ъгъл, виждам, че оттам изскача друг полицаи.

Единствената възможна посока на движение остава най-опасната: гъмжилото на самата Вестерброгаде. Побягвам по самото платно между движещите се коли, като чувам, че оглушителното свирене зад гърба ми вече излиза не от една, а от няколко свирки. Потокът на колите внезапно секва, и застива в непривична неподвижност, хората от двата тротоара размахват ръце или зяпат любопитно и което е най-неприятното, насреща сред спрелите коли, ненадейно се появява цяла група полицаи.

Аз вече съм стигнал оная част на булеварда, в която той се превръща на огромен мост, за да прехвърли района на гарата. И тъкмо в мига, когато полицаите изникват насреща, слухът ми долавя тътненето на заминаващ влак. Ала с влак или без влак за мене мостът в момента е

едничкото възможно спасение, също както ножчето за бръснене в кошмара ми и аз, без да съобразявам повече, прехвърлям парапета и скачам в празното.

* * *

Наоколо ми е тъмно, но аз не знам дали това е тъмнината на нощта, или на поредния припадък. Сетне решавам, че поредният припадък е минал или още не е дошъл, което в случая е все същото. Установявам, че продължавам да лежа в огромната тръба, изпълнена с мирис на асфалт, и мъчително си спомням, като нещо твърде отдавнашно и почти забравено, как съм се добрал до тая изоставена отвъд насипа тръба, след като бях скочил в движение от товарния вагон.

При падането от моста бях улучил точно средата на един товарен вагон и тая случайност ме бе спасила. Само че вагонът не бе напълнен с памук, а с каменни въглища и аз в момента с цялото си тяло усещам последиците на тая подробност.

Бях скочил от влака в движение на няколко километра от гарата, с цената на две-три добавъчни натъртвания. А после бях се лутал доста дълго из околността, додето попадна на тая огромна тръба, изоставена зад насипа край една също изоставена линия. В първия момент си спомних, че такава тръба, дори и изоставена сред полето, не е най-сигурното скривалище, но тя бе почти потънала в буренака, а аз нямах повече сили, понеже временното напрежение вече ме напускаше и усещах, че всеки момент мога да припадна.

А сетне наистина бях припаднал, обаче това бе станало вече в търбуха на тръбата, защото си спомнях мириса на асфалта и последната си смътна мисъл: „Добре, че са я полели с асфалт... асфалтът изолира цимента... изолира те от студа на цимента... добре, добре...“

* * *

До ушите ми достигат сухи изстрели на автомат и нещо изсвирва в изгорялата от зноя листовина над главата ми.

– Трябва да се прибяга до оня камък и да им се хвърлят едно-две яйца в гнездото – промърморва Любо Ангелов.

Любо говори в неопределено лице, но думите му се отнасят до мене, защото той самият е ранен в крака, а Стефан е тъй зле ударен, че едва ли ще излезе жив от тая горичка.

Всъщност това не е никаква горичка, а жалка китка от посърнала

зеленина сред сипеите, един мизерен остатък от отколешен опит да се залесят ронещите се склонове на хълма. И ние тримата сме се свили под рядката листовина, додето ония горе се упражняват в точна стрелба по главите ни.

– Трябва да се прибягва до онзи камък... – повтаря Любо.

„Онзи камък“ е като всички останали, в смисъл че не струва пет пари като прикритие. И ако Любо говори за „онзи камък“, а не за някой друг, то е само за туй, че едва оттам е възможно бомбата да се запрати в гнездото на бандитите.

Скалистият гръб на хълма възлиза нагоре пустинен и страшен, пепелявосив под бялото нажежено небе. Трябва да протичаш по този зловещ склон, над който свистят куршумите, и да останеш жив. Трябва да минеш през тия знойни и голи предели на смъртта и да оцелееш. А ако паднеш... е, какво пък, няма да бъдеш първият, който е паднал... важно е да паднеш едва след като си запратил бомбата.

Гърмежите отново заехтяват, откъслечни и редки, понеже ония горе вероятно пестят мунициите си. Опитвам да се изправа, ала краката ми тежат, сякаш са пълни с олово, и аз знам от опит, че това е оловото на страха. „Хайде, Емиле, твоят ред е, момчето ми!“ – казвам си, както винаги в такива минути, за да си внуша, че това, което ми предстои, не е нищо повече от неизбежен малък изпит. Вдигам се с отчаяно напрежение на волята. Но напрежението е нужно само за първата стъпка. И миг по-късно нозете ми сами се понасят по ронливия гръб на каменистия хълм.

Аз бягам превит надве и сякаш в сън чувам сухото тънко свирене на куршумите наоколо и усетил остро опарване в рамото, продължавам да тичам напред и времето сякаш е спряло, заковано в един безкраен миг – на жегата, на болката и на слепящата очите светлина. А после запращам едно подир друго трите стоманени яйца и взривовите сякаш разкърват баража на времето, защото то отново почва да капе секунда подир секунда, сякаш трака отчетливо заедно с пулса в слепите ми очи.

Изкачвам се до падината на хребета, за да се уверя, че ония наистина са обезвредени, но падината се простира пред мене безмълвна и празна.

– Няма никого горе!... – извиквам, додето тичам по обратния път.

Обаче горичката от повехнали акации долу е също безмълвна и пуста.

– Любо, къде сте? – викам наново аз.

Сетне повтарям вика си и напругам гърло и наново го повтарям с

мисълта, че трябва да викам по-силно, понеже Любо и Стефан вероятно са се отдалечили доста подир взривовете. А после изведнаж се сещам, че крясъкът ми е напразен, защото наоколо няма никакъв Любо, нито друга жива душа, и аз съм съвсем сам сред пустинята и пустинния зной.

* * *

– Те ни изиграха – казвам. – Когато хвърлих бомбите, аз се изкачих горе, но там нямаше никого.

Аз казвам това на Любо, защото в края на краищата съм успял да го намеря и той е седнал в един камък, дето Стефан бере душа.

– Ние със Стефан ги очистихме – обяснява ми Любо. – Ние минахме от другата страна и ги очистихме, защото помислихме, че може да се уплашиш.

– Глупости – отвърщам, като се опитвам да скрия обидата си. – Ти знаеш, че умея да извивам врата на страха. Смъртта не е чак толкова страшна.

– Ти не ги разбираш тия неща – казва с бледа усмивка Любо. – Ти още не си умирал, за да знаеш какво е това нещо...

– Глупости – повтарям. – Аз неведнаж съм умирал и имам съвсем точна представа за това нещо.

– Ти винаги си бил малко така, Емиле – усмихва се наново Любо, като почуква главата си. – Ти при всяка опасност си представяш, че умираш, но аз, който съм вече мъртъв, мога да ти кажа, че за зло или за добро има само една смърт. Почакай да дойде, и тогава ще приказваме.

* * *

Сънят е отминал, ала аз навярно все още се намирам в просъницата, защото си мисля: „Трябваше да го запитам кога ще дойде тая моя смърт. Все по-друго е да знаеш предварително срока.“

От единия отвор на тръбата прониква светлина и аз решавам, че навън вече е ден. После решавам, че трябва да погледна часовника си, но той наново е спрял, защото не съм го навил или защото съм го ударил при падането. Аз ги вземам с ужасна бавност тия елементарни решения по най-прости неща и затуй трябва да мине още доста време, додето реша да погледна това нещо, което цяла вечност вече стискам в дясната си ръка.

Светлината прониква главно от единия отвор, защото съм смачкал буренака пред него с вмъкването си в тръбата. Повдигам се с труд на

лакътя си и разтварям пръсти. Там лежи съвсем смачкан полученият на улицата диплян. Започвам да го оправям грижливо и го оправям тъй дълго, че вече почти съм забравил какво върша, когато погледът ми пада на думата, написана отгоре с едри букви:

БЪЛГАРИЯ

Прочитам я отново, а сетне я произнасям на пресекулки и гласно, защото тук в тая тръба няма кой да ме чуе:

БЪЛ-ГА-РИ-Я

Сричките звучат с някакъв кънтящ камбанен тон сред полумрака на тръбата и от това думата изглежда още по-странна. Наистина странна дума. И странно позната.

Разсъждавам известно време мудро и мъчително по думата и по нейния смисъл. После през тая смътна и тягостна мудност изведнаж блясва някакво хрумване:

„Днес е вторник – казвам си. – Сигурно е вторник. Не е възможно да съм отминал вторника в безсъзнание.“

Хрумването за още известно време дава храна на разсъжденията ми. „И какво, като е вторник?... И вторникът е като срядата и като всичките останали дни.“

Минават още много минути, додето се добера до следната мисъл:

„Вярно, вторник... Само че едно излизане е равностойно на залавяне...“

И какво от туй?

Това, което най-сетне ме измъква от поглъщащата лепкава тиня на мудните разсъждения, е съзнанието, че няма какво повече да губя. Няма какво повече да губя и няма друг път освен избора, независимо какъде води той.

И внезапно се усещам също както в мига, преди да поема по наклона на зловещия сипей, над който свирят куршумите. Пролазвам из тръбата, като сам се учудвам на способността си да се движа, изправям се и се оглеждам.

Минута по-късно аз вече плискам лицето си с ледената вода от една локва, за да смъкна от себе си нечистотията и вцепенението.

* * *

Точно в седем преминавам с олюляващи се стъпки край входа на „Тиволи“, погълнат от мудното течение на навалищата. Не е нужно да се приближавам твърде, за да забележа, че човекът с каскета на карета и този път отсъства.

На мястото, дето трябва да се намира „пощенската кутия“, стои съвсем друг човек. Ала този друг човек ми е познат, значително по-добре познат от оня с каскета и чантата. Това е Борислав и аз го познавам, макар да е облечен като моряк от търговския флот. Това е Борислав и аз едва подтискам порива си да извикам, да се обадя на приятеля, изникнал ненадейно в тоя чужд град подир толкова дни самота. Но аз преглъщам вика си, защото не мога да се обадя, защото нямам право да се обадя, и само отбелязвам наум, че Борислав също ме е видял и че ако са го изпратили тук за мене, той вече знае къде съм.

Отминавам бавно входа на „Тиволи“, като усещам болезнено, че всичко у мен се бунтува, че всичко вика: „Върни се назад! Върни се назад, луд ли си!“ После се овладявам и завивам в малката уличка зад парка. Това е една съвсем малка уличка без изход и аз отлично знам, че е без изход, обаче свивам в нея, защото няма къде повече да вървя и защото Борислав...

– Емиле! – чувам в тоя миг зад гърба си познатия глас.

Спирам и се обръщам, като се старая да изглеждам възможно спокойно и уверен в себе си. Спокоен и уверен, както трябва да изглежда човек, натоварен с отговорна задача.

– Срегнаха се и не се познаха, а? – избъбря Борислав, като ме сграбчва за раменете. – Само че аз те познах... макар и не изведнаж... Страшно си се маскирал, братко. Така си се маскирал, като че идваш от оня свят...

* * *

Два часа по-късно стъпвам на палубата на немския търговски кораб, готов да отплува за Рощок. Граничният контрол е минал без затруднения, тъй като фигурирам в списъка на екипажа и паспортът ми заедно с моряшкото облекло не подлежи на съмнение.

В облачната нощ отвъд тъмните фасади на депата се простират осеяните с неони и с електрически сияния пространства на града, а още по-нататък са свити глухите предградия, а още по-нататък – онова покрито с трапища място, заспалите води на канала, немеещата в мрачината барака.

Додето стоя изправен на палубата, аз виждам всичко това и още

много други неща, виждам осветената бяла фасада на „Англетер“, и строгата кула на Градския дом, и кристалната врата на „Амбасадор“, през която тъкмо в тоя момент влизат един леко навъсен мъж и една млада дама с очила и външност на стара мома. А там, зад гъмжилото на Фредериксброгаде, в сянката на пазарището край студените каменни фасади се движи една друга сянка, притискаща до гърдите си някакъв мизерен мазен пакет.

Добре, че нямам навика да събирам спомени. Ако ги събирах, главата ми трябваше да се пръсне от спомени.

От мостика прозвучава командата на спокоен служебен глас. В утробата на кораба забучават мотори и палубата затрептява равномерно. Моряците вдигат „трапа“. Параходът бавно и предпазливо се отделя от кея.

– Хайде на вечеря! – казва Борислав, застанал зад гърба ми.

Малко по-късно ние вече седим в уютната, облицована с дъб офицерска трапезария пред сервираните на масата закуски.

Приятелят ми проявява по-голяма охота в задаването на въпроси, отколкото в храненето. Отговарям му, но съвсем накъсо, защото не мога да губя време в бърбене, когато пред мене има толкова неща за ядене.

– Знаех си, че ще издържиш – заявява Борислав, като наблюдава с удоволствие как довършвам салатата и шунката, сякаш той сам ги е приготвил. – Всеки, разбира се, не би издържал, но за тебе не се страхувах.

– Лошото е, че аз се страхувах...

– Ти много недей прекалява – осмелява се да каже приятелят ми, като вижда, че се залавям с подноса пушена риба. – Подир толкова глад не е изключено да ти прилошее.

– Това не са кисели ябълки, за да ми прилошее.

Борислав не дава ухо на фразата, смятайки може би, че става дума за някаква поговорка. И отново запитва:

– Значи, страхуваше се?

– Страхувах се да не сте се хванали на шифрограмата.

– На първата част се хванахме, но от втората част разбрахме, че ни хвърлят въдица. В Центъра знаят кой може да стане предател и кой – не.

– Боях се, че ще се хванете – повтарям аз и с нескрито съжаление отмествам пушената риба, от страх наистина да не ми прилошее. – Особено след като загубих връзката...

– Връзката си я загубил донейде по своя вина.

– Защо по моя вина?

– Ами защото твоя човек са го пипнали още на другата заран,

когато е отишъл да ти заверява билета.

– А филмите?

– Филмите за щастие вече бяха изпратени. Но човека го пипнаха.

– Е, и?

– И... нищо. Обяснил, че билетът му бил даден от неизвестен турист и че приел да извърши услугата срещу дребно възнаграждение. Разбира се, полицията не повярвала. Но човекът работи в служба „Информация“ на гарата, постоянно има работа с туристи и обяснението било правдоподобно. Така че след като не успяха да докажат нищо, в края на краищата пуснаха го.

– Обаче следващия вторник пак никой не дойде на срещата.

– Ами че как ще дойде? Не можехме да пратим нов човек, преди да проверим дали оня не е издал в полицията и срещата, и паролата, и всичко останало. Да не искаш сами да те натикаме в клопката? А после, когато проверихме, вторникът вече бе минал.

– Ясно... Аз пък мислех, че сте се хванали на лъжата – повтарям безсмислено фразата си.

Борислав вади пакетче „Кент“, запалва и хвърля цигарите на масата.

– Ти пак си пропушил... – забелязвам.

– Какво да правя...

– Да не пушиш – отвърщам и на свой ред поемам пакетчето.

Първата цигара ми причинява същото онова замайване, което съм изпитал, додето съм сънувал с отворени очи влизането си в луксозната гостна на Зьондер булевард. За щастие сега не съм прав, а седнал, и то не в оная гостна, а в порядъчната офицерска столова на немския параход.

– Всъщност ти наистина ли очисти оня мръсник, или?... – любопитствува Борислав...

– Те сами го очистиха – казвам.

И отново се връщам на своето:

– Като те видях одеде как ме поглеждаш и даваш вид, че не ме познаваш, помислих, че сте се отказали от мене.

– Глупости – промърморва приятелят ми.

Той се изкашля, сякаш прочиства гърлото си, и добавя:

– Родината никога не се отказва от своите. Защо говориш глупости...

Изглежда, че наистина съм леко оглупял от самотията. Дръпвам от цигарата, облягам се на стола си и в сънливо доволство се заслушвам в

равния шум на моторите.

А после изведнаж с досада се улавям, че отново беседвам наум:

„Чуваш ли, Уйлям – казвам. – Родината никога не се отказва от своите. Запиши си го някъде, приятелю.“

– Ти май че задряма... – раздава се нейде отдалеч гласът на Борислав.

„Съвсем не – отвърщам мислено. – Довършвах просто един дълъг разговор.“

КРАЙ

© 1971 Богомил Райнов

Сканиране, разпознаване и редакция: goblin, 2007
Редакция: Mandor, 2007 (#)

Публикация:
Богомил Райнов
ГОЛЯМАТА СКУКА

Издателство „Български писател“
София, 1971

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2823>]